

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

REVIEW
OF COUNSELLING AND GUIDANCE

Ειδικό τεύχος:

Πρακτικά της 8ης επιστημονικής ημερίδας με θέμα:

«Συμβουλευτική - Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός»

Εμπειρίες - Προοπτικές

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

**ΤΡΙΜΗΝΗ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ - ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ**

**Επίσημη Επιστημονική Περιοδική Έκδοση
της ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ
(ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π.)**

**QUARTERLY
REVIEW OF COUNSELLING AND GUIDANCE**

Official journal of the
HELLENIC SOCIETY OF COUNSELLING AND GUIDANCE
Address: 3 K. Flori str. Athens 113 63, HELLAS

Τεύχος 34-35 Οκτώβριος & Δεκέμβριος 1995
Volume 34-35, October & December 1995

Συντακτική Επιτροπή

- Ευστάθιος Δημητρόπουλος (Καθηγητής ΤΕΙ Αθηνών και Παιδαγωγικής Σχολής της ΣΕΛΕΤΕ) Τ.Θ. 600 77, 153 01 Αγία Παρασκευή, τηλ. 6390497.
- Χρυσούλα Κοσμίδου - Hardy (Επιστημονική Συνεργάτης και Συντονίστρια του Κέντρου ΣΕΠ του Πανεπιστημίου Αθηνών), Σκύρου 52, 113 62, Αθήνα, τηλ. 01/8234354
- Παν. Α. Σαμοΐλης (Υπεύθυνος ΣΕΠ Νομαρχίας Αθήνας), (Βλ. παρακάτω)

Υπεύθυνος Συντονιστής: Παναγ. Α. Σαμοΐλης, Κ. Φλώρη 3, 113 63 Άνω Κυψέλη, τηλ. 01/8828095. Αυτή είναι και η επίσημη διεύθυνση της Εταιρείας. Σ' αυτήν στέλνονται οι εργασίες για δημοσίευση στο περιοδικό. Οι συνδρομές των μελών στέλνονται στη διεύθυνση της Ταμίας: Μαντώ Μήλιου, Κοραή 14, 183 45, Μοσχάτο.

Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π.

- Πρόεδρος: Παν. Α. Σαμοΐλης
- Αντιπρόεδρος: Χρυσούλα Κοσμίδου
- Γραμματέας: Κατίνα Κανδυλάκη
- Ταμίας: Μαντώ Μήλιου
- Μέλος: Μαρμαρινός Ιωάννης

Κεντρική Διάθεση:
Βιβλιοπωλείο ΚΕΑΡΟΣ - Εκδόσεις «ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ»
Ακαδημίας 88, 10678 Αθήνα,
τηλ. 01/3817826 - 3806661 - fax 01/3836658

Τα ανυπόγραφα καίμενα εκφράζουν τις θέσεις της Εταιρείας. Τα ενυπόγραφα τις θέσεις των αρθρογράφων (βλ. οδηγίες στο τέλος του τεύχους 2 και 3 για τη σύνταξη εργασιών).

Ποιοι και πώς γίνονται μέλη της Εταιρείας; βλ. καταστατικό στο τ. 1 του περιοδικού.

Διάθεση του περιοδικού:

1. Στα μέλη της ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π. διατίθεται δωρεάν.

2. Στο εμπόριο και σε συνδρομές διατίθεται από τις εκδόσεις «ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ» (από τεύχη 28-29 και εξής). Από τις εκδόσεις ΓΡΗΓΟΡΗ διατίθενται τα τεύχη έως και 24-25.

Λιανική πώληση (για το 1995): τιμή απλού τεύχους δρχ. 500, διπλού τεύχους δρχ. 1000

3. Συνδρομές (απευθείας από τις εκδόσεις «ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ»):
Ετήσια (1995) εσωτερικού: φυσικά πρόσωπα, βιβλιοθήκες, σχολεία κ.λπ. δρχ. 2000. Κύπρου: Λίρες 8. Εξωτερικού: 20\$.

Αποστέλλεται και ταχυδρομικά

Copyright 1995: «ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ» - ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π.

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση, η αναπαραγωγή ή η μετάδοση όλου ή μέρους του περιοδικού χωρίς την έγγραφη άδεια του εκδότη.

ISSN 1105-2449

Ειδικό Τεύχος

**ΠΡΑΚΤΙΚΑ
ΤΗΣ 8ης ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΗΜΕΡΙΔΑΣ
ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ-ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ**

Με θέμα

**“Συμβουλευτική και Σχολικός Επαγγελματικός
Προσανατολισμός στη Χώρα μας.
Εμπειρίες, Προβλήματα, Προοπτικές”**

Αθήνα
Ξενοδοχείο ΕΣΠΕΡΙΑ (Σταδίου 22)
Σάββατο 3 Δεκεμβρίου 1994

Οργάνωση
Το ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ Ο.Λ.Μ.Ε.
Το ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π.

ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Γαβριήλ Αρχάγγελος	Διευθυντής Πειραματικού Σχολείου Πανεπιστημίου Αθήνας
Δημητρόπουλος Ευστάθιος	Καθηγητής Ψυχοπαιδαγωγικής της ΣΕΛΕΤΕ.
Ζώτος Ενάγγελος	Μέλος ομάδας ΣΕΠ στο Π.Ι.
Μήλιου Μαντιώ	Υπεύθυνη ΣΕΠ Νομ. Πειραιά
Ποντικάκης Σωφρόνης	Μέλος του Δ.Σ. της Ο.Λ.Μ.Ε.
Σαμούλης Παναγιώτης	Υπεύθυνος ΣΕΠ Νομ. Αθήνας
Τσούλιας Νικόλαος	Μέλος του Δ.Σ. της Ο.Λ.Μ.Ε.

**Επιστημονική Επιμέλεια:
Η Συντακτική Επιτροπή του Περιοδικού**

PROCEEDINGS

OF EIGHTH COLLOQUIUM ON COUNSELLING & GUIDANCE

General Theme

Counselling and Career Guidance in Hellas Experiences, Problems, Perspectives

ORGANIZING BODIES

The Governing Board of the Federation of Secondary School Teachers
in Greece

The Governing Board of the Hellenic Society of Counselling and Guidance

ORGANIZING COMMITTEE

Gavriel A.	Headmaster of the Experimental School of the Athens University
Demetropoulos E.	Proffessor of Paedagogy in the Paedagogical School for Technical Lyceum Teachers
Jotos E.	Member of the Career Team in the Paedagogical Institute
Miliou M.	Career Coordinator in Pireous Pricinct
Pondikakis S.	Member of the Governing Board of the Federation of Secondary School Teachers
Samoilis P.	Career Coordinator in the Athens Pricinct
Tsoulias N.	Member of the Governing Board of the Federation of Secondary School Teachers

Address: HELLENIC SOCIETY OF COUNSELLING & GUIDANCE
3 K. FLORI str. ATHENS 11363 HELLAS

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ & ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ
(ΕΛ.Ε.Σ.Υ.Π.)**

Κ. Φλώρη 3-5, Αθήνα 113 63
τηλ.: 8828095

Η Ελληνική Εταιρεία Συμβουλευτικής & Προσανατολισμού (ΕΛ.Ε.Σ.Υ.Π.) είναι μη κερδοσκοπική επιστημονική Εταιρεία που ιδρύθηκε το 1985 και απέκτησε νομική προσωπικότητα με την απόφαση του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών υπ' αριθμ. 1425/1986*.

Μεταξύ των σκοπών της Εταιρείας είναι η προώθηση και στήριξη του θεσμού «Συμβουλευτική-Προσανατολισμός», σ' όλες τις διαστάσεις, όπως την Ψυχολογική, την Κοινωνική, την Επαγγελματική, την Εκπαιδευτική κ.λπ. σε όλους τους τομείς που υλοποιείται ο θεσμός στον ελληνικό χώρο, όπως στην Απασχόληση, στην Εκπαίδευση (όλες τις βαθμίδες), στον ιδιωτικό χώρο, στον ιδρυματικό χώρο, στα ειδικά Κέντρα Ψυχικής Υγείας, στους Συμβουλευτικούς Σταθμούς, στην ιδιωτική ψυχολογική πρακτική, στους οργανισμούς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, κ.ο.κ.

Μέλη της Εταιρείας, τακτικά και έκτακτα, μπορούν να γίνουν όσοι ενδιαφέρονται γι' αυτόν το θεσμό, με διαδικασίες που προβλέπονται από το καταστατικό της*.

Η ΕΛ.Ε.Σ.Υ.Π. διοικείται από πενταμελές Διοικητικό Συμβούλιο με διετή θητεία.

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ διετίας '92-'94

Πρόεδρος:	Δρ. Ευστ. Γ. Δημητρόπουλος
Αντιπρόεδρος:	Μιχ. Κασσωτάκης
Γραμματέας:	Αρχάγγ. Γαβριήλ
Ταμίας:	Παναγ. Σαμουίλης
Μέλος:	Μαντώ Μήλιου

* Το καταστατικό της Εταιρείας, όπως έχει εγκριθεί από το πρωτοδικείο, είναι δημοσιευμένο στο τ. 1 της Επιθεώρησης.

ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Η ΟΛΑΜΕ ιδρύθηκε το 1924 και εκφράζει τους εκπαιδευτικούς των δημοσίων Γυμνασίων και Λυκείων της χώρας (περίπου 60.000). Αγωνίζεται για την προώθηση της Δημόσιας και Δωρεάν Παιδείας για την αναβάθμιση του μορφωτικού επιπέδου του λαού μας, και την πρόθηση των οικονομικών και επαγγελματικών προβλημάτων των εκπαιδευτικών.

Εκδίδει ένα «ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΚΟ ΔΕΛΤΙΟ», ένα επιστημονικό περιοδικό το «ΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΠΡΑΞΗ» καθώς επίσης και βιβλία επιστημονικού και παιδαγωγικού περιεχομένου.

Τα τελευταία χρόνια ίδρυσε το Κέντρο Μελετών και Τεκμηρίωσης (ΚΕ.ΜΕ.ΤΕ.) για την πληρέστερη ανάλυση των εκπαιδευτικών θεμάτων.

Α.Σ. ΟΛΑΜΕ διετίας '93-'95

Πρόεδρος:	Γιάννης Κατρίνης
Αντιπρόεδρος:	Αντώνης Αντανάκος
Γ. Γραμματέας:	Γρηγόρης Καλομοίρης
Ταμίας:	Σωφρόνης Ποντικάκης
Οργαν. Γραμματέας:	Κώστας Μανιάτης
Ειδ. Γραμματέας:	Νίκος Τσούλιας
Έφορος Εκδόσεων:	Δημήτρης Κωσταράκος
Έφορος Δημ. Σχέσεων:	Δημήτρης Καρλάντης
Μέλη:	Θωμάς Ακρίτας-Ακριτίδης
	Παύλος Ρούσκας
	Κώστας Ράμμος

Τηλ. Επικοινωνίας: 3236544

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

CONTENTS

(Articles in Parts B and C with Abstracts in English, French or German)

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ – ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Πρόγραμμα Εργασιών Ημερίδας	11
Προσφώνηση του Προέδρου της Ο.Λ.Μ.Ε.	13
Προσφώνηση του Προέδρου του Δ.Σ. της ΕΛ.Ε.ΣΥΠ.	15
Χαιρετισμός του Προέδρου του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου	17
Χαιρετισμός του Γενικού Γραμματέα του Υπουργείου Παιδείας	19
Χαιρετισμός του Προέδρου του Δ.Σ. της ΣΕΛΕΤΕ	20
Χαιρετισμός εκπροσώπου της Ομοσπονδίας Γονέων Αθήνας	22

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ – ΚΥΡΙΕΣ ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

1. Κασσωτάκης, Μ.Ι., Η αναγκαιότητα αναμόρφωσης του θεσμού του σχολικού επαγγελματικού προσανατολισμού στην Ελλάδα	25-41
2. Κρίβας, Σ., Ο ΣΕΠ διεθνώς και στη χώρα μας: προβλήματα και λύσεις	42-55
3. Σιδηροπούλου-Δημακάκου Δ., Επαγγελματική συμβουλευτική και προσανατολισμός των μαθητών με αναπηρίες – υπόθεση ανύπαρκτη	56-66
4. Ποντικάκης, Σ., Προβληματισμοί γύρω από την εφαρμογή του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού	67-70

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ – ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΕΣ ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

1. Κοψιδά, Α., Ο σχολικός επαγγελματικός προσανατολισμός ως αντισταθμιστικός παράγοντας κοινωνικών ανισοτήτων	73-77
2. Ατσαβέ, Π., Εμπειρίες από την εφαρμογή του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού	78-80
3. Μυλωνά-Καλαβά, Ν., Το συμβουλευτικό έργο του εκπαιδευτικού	81-88
4. Μοράβα, Ε., Εμπειρίες από ένα κέντρο πληροφόρησης	89-98

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ – ΣΥΝΤΟΜΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

Παπαδοπούλου, Ό., Παπαϊωάννου, Π., Σπιβακτάς, Π.	101
Διάμεσης, Σπ.	101-104
Τσουνκίδας, Δ. Συμβουλευτική στην Πολεμική Αεροπορία	104-105
Χιώτης, Π.Μ., Παρατηρήσεις στην Παρέμβαση της Κυρίας Ατσαβέ Παναγιώτας	105-107
Ελιέζεο, Α.	107-108
Τσούλιας, Ν., Το «Στοιχείο» του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού	108-111
Σεργουνιώτης, Β.	111-113
Σαμούλης, Π.	113-114
Σούλης, Γ.	115-116
Πατεράκης, Γ.	116-117
Κοσμίδου-Hardy, Χ.	117-119
Ζαννή-Τελιοπούλου, Κ.	120-121
Κασσωτάκης, Μ.	121-124

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Πρόγραμμα Εργασιών Ημερίδας

9.00-9.30: Χαιρετισμοί - Προσφωνήσεις

Προσφωνήση από μέρους:

- του Προέδρου του Δ.Σ. της Ο.Λ.Μ.Ε. Κ. Γιάννη Κατρίνη
- του Προέδρου του Δ.Σ. της ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π. κ. Στάθη Δημητρόπουλου

Χαιρετισμός από μέρους:

- του κ. Υπουργού Παιδείας
- του Προέδρου του Π.Ι. κ. Μ.Ι. Κασσωτάκη
- της Διοίκησης του Ο.Α.Ε.Δ.
- της Διοίκησης του Ο.Ε.Ε.Κ.
- της Διοίκησης της ΣΕΛΕΤΕ
- της Διοίκησης της Α.Δ.Ε.Δ.Υ.
- της Διοίκησης Α.Σ.Γ.Μ.Ε.
- της Διοίκησης της Δ.Ο.Ε.
- της Διοίκησης της Ο.Ι.Ε.Α.Ε.

9.30-11.30: Κύριες εισηγήσεις

- 9.30-9.50 Η Αναγκαιότητα Αναμόρφωσης του Θεσμού του Σχολικού και Επαγγελματικού Προσανατολισμού στην Ελλάδα.
Εισηγητής: Μ.Ι. Κασσωτάκης, Πρόεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου
- 9.50-10.10 Ο ΣΕΠ Διεθνώς και στη Χώρα μας. Προβλήματα και Λύσεις.
Εισηγητής: Σπ. Κρίβας, Επίκ. Καθηγητής Παιδαγωγικής στο Πανεπιστήμιο Πατρών.
- 10.10-10.30 Η Εφαρμογή του Επαγγελματικού Προσανατολισμού στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Προβλήματα, Αντιξοότητες.
Εισηγητής: Στέφ. Τζέπογλου, Σύμβουλος ΣΕΠ στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο
- 10.30-10.50 Συμβουλευτική και Προσανατολισμός Μαθητών με Ειδικές Ανάγκες. Υπόθεση Ανύπαρκτη;
Εισηγήτρια: Δέσπ. Σιδηροπούλου, Υπεύθυνη ΣΕΠ στη Νομαρχία Αθήνας.
- 10.50-11.10 Προβληματισμοί Γύρω από την Εφαρμογή του ΣΕΠ.
Εισηγητής: Σωφρόνης Ποντικάκης, μέλος του Δ.Σ. της Ο.Λ.Μ.Ε.
- 11.10-11.30 1994-1999: Πορεία Ανάπτυξης του Θεσμού του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού.
Εισηγητής: Εμμ. Τρανούδης, Διευθυντής Σπουδών του ΥΠ.Ε.Π.Θ.
- 11.30-12.30 Διάλειμμα - Καφές - Αναψυκτικά

12.30-13.20 Συμπληρωματικές εισηγήσεις

- ΣΕΠ και Συμβουλευτική στη Χώρα μας
Εισηγήτρια: Αθαν. Γαλανουδάκη - Ράπτη, Υπεύθυνη ΣΕΠ Νομ. Αθήνας
- ΣΕΠ και Κοινωνικές Ανισότητες
Εισηγήτρια: Άννα Κοψιδά, Υπεύθυνη ΣΕΠ Νομ. Λευκάδας
- Εμπειρίες από την Εφαρμογή του ΣΕΠ
Εισηγήτρια: Παν. Ατσαβέ, καθηγήτρια Αρσακείου
- Ο Συμβουλευτικός Ρόλος του Εκπαιδευτικού
Εισηγήτρια: Νίνα Καλαβά-Μυλωνά, εκπαιδευτικός Κολλεγίου Αγ. Παρασκευής.
- Εμπειρίες από Ένα Κέντρο Πληροφόρησης
Εισηγήτρια: Ειρήνη Μοράβα, Σύμβουλος, Δήμος Ρόδου

13.20-14.30 Σύντομες Παρεμβάσεις Συζήτηση Διατύπωση Πορισμάτων

Λήξη εργασιών ημερίδας

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΗΜΕΡΙΔΑΣ Ο.Λ.Μ.Ε. και ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π.

Οργανωτική Επιτροπή

Γαβριήλ Αρχάγγελος	Διευθυντής Πειραματικού Σχολείου Πανεπιστημίου Αθήνας
Δημητρώπουλος Ευστάθιος	Καθηγητής Ψυχοπαιδαγωγικής στη ΣΕΛΕΤΕ.
Ζώτος Ευάγγελος	Μέλος ομάδας ΣΕΠ στο Π.Ι.
Μήλιου Μαντώ	Υπεύθυνη ΣΕΠ Νομ. Πειραιά
Ποντικάκης Σωφρόνης	Μέλος του Δ.Σ. της Ο.Λ.Μ.Ε.
Σαμοίλης Παναγιώτης	Υπεύθυνος ΣΕΠ Νομ. Αθήνας
Τσούλιας Νικόλαος	Μέλος του Δ.Σ. της Ο.Λ.Μ.Ε.

Πληροφορίες

Ο.Λ.Μ.Ε.	ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π.
32.21.255	63.90.497
32.30.073	88.28.095

Προσφώνηση του Προέδρου της Ο.Α.Μ.Ε.

Αγαπητοί συνάδελφοι, αγαπητοί προσκεκλημένοι,

θέλω να σας καλωσορίσω και να σας ευχαριστήσω για την ανταπόκρισή σας στην πρόσκλησή μας. Η σημερινή μας Ημερίδα, είναι η συνέχεια μιας πολύ σοβαρής και άοκνης προσπάθειας που η Ομοσπονδία μας εδώ και πολλά χρόνια επιχειρεί, προκειμένου να καταφέρει να προσεγγίσει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τα εκπαιδευτικά μας προβλήματα, να διαμορφώσει όσο γίνεται πιο συστηματικά και τεκμηριωμένα θέσεις γι' αυτά και να συμβάλει στις αναζητήσεις που έχει ανάγκη το σημερινό ελληνικό σχολείο.

Έχει μια αξία και θέλω να το υπογραμμίσω, ότι αυτή η προσπάθεια γίνεται σε μια περίοδο που είναι στην επικαιρότητα, με τον πιο έντονο τρόπο, τα δικά μας τα γενικότερα, τα μεγάλα και τα σοβαρά προβλήματα που απασχολούν την ελληνική εκπαίδευση και τους Έλληνες εκπαιδευτικούς. Γνωρίζετε ότι είμαστε σε μια περίοδο κινητοποιήσεων και έχει αξία ότι μπορούμε, ή τουλάχιστον το προσπαθούμε κάθε φορά και να πολεμάμε και να τραγουδάμε. Να συνδυάζουμε δηλαδή την προσπάθεια την καθημερινή και με όλους τους τρόπους διεκδίκησης λύσεων στα προβλήματά μας και ταυτόχρονα την απόπειρα εμβάθυνσης στα ιδιαίτερα και τα επιμέρους προβλήματα του ελληνικού σχολείου.

Οφείλω να διευκρινίσω ότι η Ημερίδα αυτή είναι καρπός μιας άφογης συνεργασίας με την Ελληνική Εταιρεία Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού και θέλω να ευχαριστήσω ιδιαίτερα το Δ.Σ. και τον Πρόεδρό της γιατί δούλεψαν μαζί μας για πολύ καιρό και με πολύ κόπο τελικά φτάσαμε στο σήμερα.

Θέλω να πιστεύω ότι αυτή η προσπάθεια θα συνεχιστεί και θα δώσει καρπούς και οφείλω να διευκρινίσω ότι η μοναδική μας φιλοδοξία μέσα από αυτές τις διαδικασίες, είναι όπως είπα και πιο πριν να εμπλουτίσουμε τον προβληματισμό γύρω από αυτά τα ζητήματα. Δεν τρέφουμε αυταπάτες για το ότι μπορούμε μέσα από μια συζήτηση μιας ημέρας να λύσουμε προβλήματα που χρειάζεται διαρκώς να τα συζητούμε και να προβληματιζόμαστε με αυτά.

Θέλω να καταθέσω μια προσωπική μαρτυρία: δεν είμαι γνώστης των ιδιαίτερων προβλημάτων του μαθήματος, έχω όμως την αίσθηση ότι ο Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός παρ' όλο που διδάσκεται εδώ και αρκετά χρόνια στα σχολεία και παρ' όλο που υπάρχει μια καθολική συμφωνία για την αναγκαιότητά του και τη χρησιμότητά του, ταυτόχρονα έχουμε μια σημαντική παραδοχή για δυσλειτουργίες που τον αφορούν και που πρέπει να βρούμε τρόπους να τις ξεπεράσουμε.

Έχω την αίσθηση ότι προσκρούει η ουσιαστική του λειτουργία σε έναν

ιδιότυπο, οικογενειακό κατ' αρχήν, κοινωνικό ευρύτερα, προσανατολισμό που έχει βαθιές ρίζες και που λειτουργεί καταλυτικά και δεν αφήνει πολλά περιθώρια σε μια κοινωνία, όπως είναι η ελληνική κοινωνία που έχει διαμορφωθεί μεταπολεμικά με την παθολογία του πυγχιού. Σε ένα εκπαιδευτικό σύστημα που προσανατολίζει μονοσήμαντα προς αυτή την κατεύθυνση, που η μόνη του δυνατότητα, είναι να παράγει στρατιές πτυχιούχων που προσπικά γίνονται άνεργοι και παραμένουν άνεργοι. Αξίζει να πω εδώ ότι τον Απρίλιο που μας πέρασε, σε ένα διήμερο που κάναμε και που αφορούσε την αναγκαιότητα του ενιαίου λυκείου, αλλά που συνδεόταν και με την εισαγωγή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, είχαν κατατεθεί πολύ σημαντικοί και αξιόλογοι προβληματισμοί για όλα αυτά που πρέπει και αξίζει να γίνουν στο ελληνικό σχολείο, για να φύγει από αυτή τη μονολιθικότητα. Για να μπορέσει να σπάσει αυτό το μονοσήμαντο προσανατολισμό του, να συνενώσει όσο γίνεται περισσότερο τη θεωρία με την πράξη και να αρχίσει, να επιχειρήσει, να το τολμήσει δηλαδή, να προσανατολίζει σωστά.

Είμαι σίγουρος και κλείνω με αυτό, γιατί πρέπει να είμαι σίγουρος ότι ο προβληματισμός που θα κατατεθεί σήμερα, θα είναι μια ακόμα συμβολή σε αυτή τη μεγάλη προσπάθεια που κάνουμε ως κλάδος, σε συνεργασία και με τις επιστημονικές ενώσεις. Η προσπάθεια θα συνεχιστεί και στο επόμενο διάστημα και θα είναι παράλληλη πορεία όπως είπα και πριν, μαζί με τον αγώνα που κάνουμε για τα άλλα τα μεγάλα τα δικά μας τα σοβαρά και τα επίκαιρα. Με αυτό τον τρόπο η Ομοσπονδία μας, θα μπορεί να συμβάλει μέσα από το διάλογο που πρέπει να γίνεται και που παραμένει ζητούμενο ακόμα –αυτό απευθύνεται στο Υπουργείο Παιδείας– στην καλύτερη δυνατή επεξεργασία των εκπαιδευτικών προβλημάτων.

Ευχαριστώ

Γ. ΚΑΤΡΙΝΗΣ

Προσφώνηση του Προέδρου του Δ.Σ. της ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π.

Κύριε Γενικέ Γραμματέα του Υπουργείου Παιδείας,
Κύριε Πρόεδρε του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου,
Κύριε Πρόεδρε του Δ.Σ. της Ο.Λ.Μ.Ε.,
Κύριε Πρόεδρε του Δ.Σ. της ΣΕΛΕΤΕ,
Κύριε Εκπρόσωπε της ΑΣΓΜΕ,
Κυρίες και Κύριοι,

Το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π. και εγώ προσωπικά είμαστε ιδιαίτερα χαρούμενοι που δημιουργήθηκαν τελικά οι προϋποθέσεις ώστε να οργανώσουμε αυτή την επιστημονική εκδήλωση σε συνεργασία με την ΟΛΜΕ. Η συνεργασία αυτή, κατά τις διάφορες φάσεις της προσπάθειας οργάνωσης της εκδήλωσης, υπήρξε άφθογη, και θέλω γι' αυτό να ευχαριστήσω τόσο τον Πρόεδρο της ΟΛΜΕ, τον εξαίρετο συνάδελφο κ. Γιάννη Κατρίνη, όσο και τα υπόλοιπα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου της.

Για την ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π. αυτή είναι η ενδέκατη επιστημονική της εκδήλωση. Είναι όμως η πρώτη που είναι αφιερωμένη αποκλειστικά στην εφαρμογή του θεσμού «Συμβουλευτική - Προσανατολισμός» στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Γι' αυτό και θεωρούμε αξιόν ιδιαίτερου λόγου το γεγονός ότι η ΟΛΜΕ, η Ομοσπονδία των Λειτουργών της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, συνειδητοποιεί, στο ίδιο μ' εμάς μήκος κύματος, τη σημαντικότητα του θεσμού αυτού για την εκπαίδευση των νέων μας στο δευτεροβάθμιο επίπεδο, ώστε να τον εντάξει στο πλαίσιο των άμεσων δραστηριοτήτων και διεκδικησέων της.

Είμαι βέβαιος ότι ήρθε ο καιρός να βγει ο θεσμός του ΣΕΠ από το περιθώριο, και ν' αναδειχθεί σε θεσμό με ρόλο καθοριστικό στη διευκόλυνση της εξέλιξης του νέου και της προετοιμασίας του για τη μετασχολική φάση της ζωής του. Λέω ότι ήρθε καιρός «να βγει απ' το περιθώριο» γιατί δυστυχώς στην Εκπαίδευση μέχρι τώρα στο περιθώριο ήταν, και δυστυχώς είναι ακόμη.

Γιατί όταν στις αρχές της δεκαετίας του πενήντα έγινε η πρώτη προσπάθεια να εφαρμοστεί ο θεσμός στο εκπαιδευτικό μας σύστημα, φαίνεται πως οι συνθήκες δεν ήταν ακόμη ώριμες ώστε ο ΣΕΠ να ορθοποδήσει και να ευδοκιμήσει. Και μαράθηκε πριν καλά καλά φυτρώσει. Όταν, πάλι, στα μέσα της δεκαετίας του εβδομήντα, επαναφέρεται και επαναθεσπίζεται ο ΣΕΠ με τον Ν. 309/76, κι αρχίζει μια νέα δειλή εφαρμογή του, για να γενικευτεί σ' όλα τα Γυμνάσια και Λύκεια στις αρχές της δεκαετίας του ογδόντα και να επαναβεβαιω-

θεί με τον Ν 1566/85, πάλι ουσιαστικές προοπτικές δεν φάνηκαν. Και φτάνουμε, μετά πολλές μεταπτώσεις, στο σήμερα.

Σήμερα, δεκαοκτώ χρόνια μετά, πόσο προχώρησε ο θεσμός στην Εκπαίδευση; Πόσο μπόρεσε ο ΣΕΠ στη χώρα μας ν' ανταποκριθεί στις προσδοκίες που δημιουργήθηκαν τόσο από πλευράς των μαθητών όσο και από πλευράς γονέων και κοινωνίας γενικότερα; Πώς διαγράφεται το μέλλον του ΣΕΠ στη χώρα μας, όταν σ' όλες τις άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης διαγράφεται λαμπρό; Μήπως ο θεσμός βρίσκεται για άλλη μία φορά σε κρίση; Αν ναι, τι την προκαλεί, και πώς είναι δυνατόν να βγει ο ΣΕΠ απ' αυτήν; Ποιος είναι ο ρόλος της ηγεσίας του ΥΠΕΠΘ;

Απαντήσεις, ελπίζω τεκμηριωμένες, στα ερωτήματα αυτά θα δοθούν κατά τη διάρκεια των εργασιών σ' αυτή μας την ημερίδα. Ελπίζω, ακόμη, ότι θα διατυπωθούν ιδέες και προτάσεις για αντιμετώπιση των προβλημάτων που σχετίζονται με την εφαρμογή του ΣΕΠ. Τα πορίσματα που θα προκύψουν θα τα προωθήσουμε προς την ηγεσία του Υπουργείου Παιδείας, κι ελπίζουμε ότι θα τα λάβει σοβαρά υπόψη της.

Η ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π. μόνη της έχει κατ' επανάληψη στείλει στο ΥΠΕΠΘ πορίσματα και προτάσεις. Γενικά, στα δέκα περίπου χρόνια ζωής της, η ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π. έχει καταθέσει και με το παραπάνω τη δική της συμβολή στην προαγωγή του θεσμού «Συμβουλευτική - Προσανατολισμός» στη χώρα μας, και στην με κάθε τρόπο αναβάθμιση και επιστημονικοποίησή του. Κι αυτό, σ' όλους τους χώρους εφαρμογής του θεσμού. Κι η προσπάθεια αυτή της ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π. έχει αποδώσει ουσιαστικά, γιατί τα αποτελέσματα είναι ορατά. Με πολλή στεναχώρια διαπιστώνω, όμως, ότι τη μικρότερη εξέλιξη ο θεσμός την παρουσιάζει στο πλαίσιο της Εκπαίδευσης. Γι' αυτό και η σημερινή ημερίδα είναι ιδιαίτερος σημαντική.

Κυρίες και Κύριοι

Ελπίζοντας ότι κι αυτή μας η εκδήλωση θ' αποτελέσει ένα καλό βήμα για ουσιαστική εξέταση της προβληματικής που σχετίζεται με τον ΣΕΠ, σας καλωσορίζω στις εργασίες της Ημερίδας μας και σας εύχομαι γόνιμη και παραγωγική δουλειά.

ΕΥΣΤ. Γ. ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

Χαιρετισμός του Προέδρου του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Κύριε Πρόεδρε, κυρίες και κύριοι

Οι ραγδαίες αλλαγές στον κοινωνικό, οικονομικό, πολιτιστικό και επιστημονικό χώρο έχουν σημαντικότερες επιπτώσεις όχι μόνο στην αγορά εργασίας, αλλά και στην ίδια τη φύση της επαγγελματικής δραστηριότητας, η οποία βρίσκεται σε κατάσταση συνεχούς μεταβολής. Νέες επαγγελματικές δραστηριότητες αναπτύσσονται με ταχύτατους ρυθμούς, ενώ άλλες σβύνουν διαρκώς. Νέες μέθοδοι εργασίας, που απαιτούν καινούργιες γνώσεις και επαγγελματικές δεξιότητες, κάνουν την εμφάνισή τους σε όλους τους τομείς. Νέες μορφές εκπαίδευσης και κατάρτισης, αρχικής και συνεχιζόμενης, έρχονται καθημερινά στο προσκήνιο. Η σιγουριά και η ασφάλεια της επαγγελματικής ζωής που απολάμβανε πριν λίγο το μεγαλύτερο ποσοστό της ανθρωπότητας μειώνεται. Η ανεργία διευρύνεται απειλητικά αυξάνοντας τις δυσκολίες εύρεσης εργασίας. Η αλλαγή της επαγγελματικής δραστηριότητας κατά τη διάρκεια της ζωής γίνεται όλο και πιο συχνή, ενώ οι κοινωνικές και εργασιακές αξίες μεταβάλλονται ταχύτατα και τα κριτήρια επιλογής σπουδών και επαγγέλματος τροποποιούνται.

Μέσα στο πλαίσιο αυτό ο σύγχρονος άνθρωπος και κυρίως ο νέος δυσκολεύεται να παρακολουθήσει μόνος του τις εξελίξεις, και συναντά όλο και περισσότερα προβλήματα ως προς τον αρχικό εκπαιδευτικό και επαγγελματικό του προσανατολισμό, αλλά και στους μετέπειτα αναπροσανατολισμούς του. Για το λόγο αυτό η συστηματική και επιστημονικά θεμελιωμένη βοήθεια προς τα μέλη της κοινωνίας αποτελεί επιτακτικό καθήκον κάθε οργανωμένης πολιτείας.

Την ανάγκη αυτή καλείται να ικανοποιήσει ο θεσμός του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού (Σ.Ε.Π.). Για να μπορεί όμως να ανταποκριθεί σ' αυτό το ρόλο του ο Σ.Ε.Π. χρειάζεται η ύπαρξη ενός σύγχρονου δικτύου συλλογής, αξιολόγησης, επεξεργασίας και διάδοσης των πληροφοριών, ειδικές υπηρεσίες ψυχοπαιδαγωγικής καθοδήγησης και υποστήριξης τόσο στα πλαίσια του σχολείου όσο και εκτός σχολείου, ειδικά εκπαιδευμένα άτομα, σύγχρονη τεχνολογική υποδομή και πολλά άλλα.

Στα περισσότερα από αυτά υπάρχουν σοβαρές ελλείψεις στη χώρα μας, διαπίστωση από την οποία απορρέει η ανάγκη της αναμόρφωσης και του εν-συχρονισμού του Σ.Ε.Π., όπως θα έχω την ευκαιρία να αναπτύξω αναλυτικό-

τερα στην εισήγησή μου. Το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, το οποίο έχει την επιστημονική ευθύνη για την εφαρμογή του Σ.Ε.Π. στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση εργάζεται τον τελευταίο καιρό συστηματικά για τη βελτίωση και τον εκσυγχρονισμό του. Ενδεικτικά σημειώνω μερικές μόνο από τις φετινές του ενέργειες:

α. Εκπόνησε ειδική μελέτη για την αναμόρφωση του Σ.Ε.Π. την οποία έχει καταθέσει στο ΥΠΕΠΘ.

β. Σε συνεργασία με τη Δ/ση Σπουδών του ΥΠΕΠΘ και με την οικονομική υποστήριξη του Ο.Ε.Ε.Κ. προγραμματίσε και υλοποιεί αυτές τις ημέρες σεμινάρια επιμόρφωσης στον Σ.Ε.Π. Καθηγητών Γυμνασίων και Λυκείων από όλη τη χώρα.

γ. Καθόρισε νέα κριτήρια επιλογής υπευθύνων Σ.Ε.Π.

δ. Έχει προγραμματίσει τη συστηματική επιμόρφωση των υπευθύνων Σ.Ε.Π. και

ε. Έχει αρχίσει η αναθεώρηση των σχετικών προγραμμάτων και του υποστηρικτικού υλικού που χρησιμοποιείται στον Σ.Ε.Π.

Περαιτέρω να τονίσω ότι η συνδρομή τόσο της Ο.Λ.Μ.Ε. όσο και της ΕΛΕΣΥΠ σε θέματα Σ.Ε.Π. και η συνεργασία τους με το Π.Ι. όχι μόνο είναι επιθυμητή, αλλά τη θεωρώ και αναγκαία. Τη ζητούμε. Το ίδιο ισχύει και για άλλους φορείς, όπως είναι π.χ. ο Ο.Α.Ε.Δ., η Δ.Ο.Ε., η Α.Σ.Γ.Μ.Ε. και άλλοι.

Εκδηλώσεις επίσης, όπως η σημερινή, προωθούν το κοινό μας στόχο που είναι η δημιουργία ενός σύγχρονου θεσμού Σ.Ε.Π. και η ευρύτερη ενημέρωση όλων των ενδιαφερόμενων φορέων.

Για το λόγο αυτό αισθάνομαι την ανάγκη να συγχαρώ τα Διοικητικά Συμβούλια τόσο της Ο.Λ.Μ.Ε. όσο και της ΕΛΕΣΥΠ για τη διοργάνωση της ημερίδας αυτής καθώς και όλους τους ανώνυμους συντελεστές της.

Παρακαλώ κύριε Πρόεδρε να μας αποστείλετε τα συμπεράσματα της ημερίδας και αν είναι δυνατό και τα κείμενα των εισηγήσεων για να τα λάβουμε υπόψη μας στον επιχειρούμενο σχεδιασμό αναμόρφωσης του Σ.Ε.Π.

Τελειώνοντας εύχομαι εκ μέρους όλων των μελών του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου καλή επιτυχία στην ημερίδα.

ΜΙΧΑΛΗΣ ΚΑΣΣΩΤΑΚΗΣ

Χαιρετισμός του Γενικού Γραμματέα του Υπουργείου Παιδείας

Σίγουρα αγαπητοί συνάδελφοι ο χαιρετισμός θα είναι πολύ σύντομος. Εξάλλου ο Πρόεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου είπε αρκετά από αυτά που σχεδιάζει το Υπουργείο σε αυτή τη φάση. Βεβαίως θα μπορούσε κανείς να πει ότι επί πολλά χρόνια ασχολούμαστε με το Σχολικό Επαγγελματικό Προσανατολισμό. Βεβαίως τα αποτελέσματα δεν είναι τόσο ικανοποιητικά και αυτό πρέπει να το αποδεχτούμε όλοι.

Χρειάζεται μια σοβαρότερη προσπάθεια, πιο επίμονη και είναι γεγονός ότι προσπαθούμε αυτή την περίοδο να αναμορφώσουμε όλο το πλαίσιο. Να το εντάξουμε και στο δεύτερο κοινοτικό πλαίσιο στήριξης, ούτως ώστε να υπάρχει μια πρόσθετη χρηματοδότηση, γιατί χωρίς χρήματα σίγουρα όλες οι ενέργειες δεν έχουν τα αναμενόμενα αποτελέσματα.

Εκείνο που θα ήθελα να πω, είναι ότι ο Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός παίζει ιδιαίτερο ρόλο και σε αυτό που λέμε γενικές εξετάσεις. Πιστεύουμε ότι αν δεν προσπαθήσουμε συστηματικά μέσω του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού από τη μια μεριά και της αναμόρφωσης του Λυκείου, που είναι επιτακτική ανάγκη, από την άλλη, δε θα μπορέσουμε όσο κι αν το επιθυμούμε, να αλλάξουμε, να αναμορφώσουμε και να βελτιώσουμε το σύστημα των γενικών εξετάσεων. Δυστυχώς οι νέοι μας, οι μαθητές και ας μην το αρνιόμαστε και εμείς οι ίδιοι οι γονείς, θα επιθυμούμε, επειδή δε γνωρίζουμε την πραγματικότητα, επειδή δε θέλουμε να δούμε την άλλη πραγματικότητα, τα παιδιά μας να συνεχίζουν σπουδές στην ανώτατη εκπαίδευση γενικά στον τριτοβάθμιο χώρο, με αποτέλεσμα τη μεγάλη αυτή ζήτηση για ανώτερες σπουδές, να μην μπορούμε να την ικανοποιήσουμε με άλλους τρόπους πέρα από ένα σύστημα εισαγωγικών εξετάσεων.

Το λέω αυτό σαν ένα ερέθισμα. Εύχομαι το σεμινάριο, αυτή η Ημερίδα να προσδώσει τα αναμενόμενα αποτελέσματα, να συνδράμει την προσπάθεια του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου και γενικότερα του Υπουργείου Παιδείας, ούτως ώστε τα αποτελέσματα να αρχίσουν να γίνονται πιο ορατά στο άμεσο μέλλον. Σας ευχαριστώ. Σας μεταφέρω επίσης και το χαιρετισμό του Υπουργού Παιδείας ο οποίος θα είναι αυτή τη στιγμή στις Βρυξέλλες για τη Σύνοδο των Υπουργών Παιδείας που έχει αύριο. Εύχομαι καλή επιτυχία.

Θ. ΤΣΟΥΡΟΠΛΗΣ

Χαιρετισμός του Προέδρου του Δ.Σ. της ΣΕΛΕΤΕ

Κυρίες και κύριοι,

Αγαπητοί συνάδελφοι,

Συγχαίρω εκ μέρους της ΣΕΛΕΤΕ, την ΟΑΜΕ και την ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π. για την πρωτοβουλία οργάνωσης της σημερινής κοινής επιστημονικής συνάντησης και ευχαριστώ που μας καλέσατε να παρευρεθούμε.

Ασφαλώς οι εισηγήσεις των εκλεκτών ομιλητών και οι σχετικοί προβληματισμοί όσων συμμετέχουν, θα συμβάλουν θετικά στη συναγωγή των απαραίτητων και επωφελών συμπερασμάτων. Ο Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός θεσμοθετήθηκε επίσημα στο εκπαιδευτικό μας σύστημα ουσιαστικά το 1976 στο Ν. 309, στο άρθρο 28. Επίσης ενισχύθηκε και αναβαθμίστηκε θεσμικά με το Ν. 1566/85. Δεν αναφέρω βέβαια τις προσπάθειες που έγιναν στον ΟΑΕΔ προγενέστερα, ούτε επίσης και κάποιο προεδρικό διάταγμα του '53.

Είκοσι περίπου χρόνια μετά τη θεσμοθέτηση του ΣΕΠ και 15 χρόνια από την έναρξη της εφαρμογής του στο εκπαιδευτικό σύστημα τι απολογισμό μπορούμε να κάνουμε; Είμαστε ευχαριστημένοι από την εφαρμογή του, παρά τη σημασία και τις μεγαλόστομες υποσχέσεις που δίδονται αλλά και τη σημαντική θέση που καταλαμβάνει κάθε φορά στα διάφορα κυβερνητικά προγράμματα; Προσωπικά πιστεύω, πως δεν πρέπει να είμαστε ικανοποιημένοι. Ασφαλώς οι εισηγητές, αλλά και οι παρεμβάσεις που θα ακολουθήσουν, θα εντοπίσουν και θα αναλύσουν τα αίτια, αλλά και θα συνθέσουν τα απαραίτητα μέτρα για τη βελτίωση της κατάστασης. Σεβόμενος το χρόνο σας και την τιμή που μου έγινε να χαιρετήσω τη συνάντηση, θα επισημάνω μόνο ένα από τα βασικά αίτια αυτά, το οποίο είναι η εμφανέστατη έλλειψη σε επαρκή αριθμό του κατάλληλα εξειδικευμένου επιστημονικού εκπαιδευτικού προσωπικού και η έλλειψη ενός μακροπρόθεσμου ουσιαστικού προγραμματισμού για τη στήριξη και εφαρμογή του θεσμού.

Αφανείς βέβαια πολλές φορές αλλά υπαρκτές είναι οι αξιέπαινες ατομικές προσπάθειες για προώθηση του θεσμού. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται και σε κάποιο άρθρο του Προέδρου της ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π. στο τελευταίο τεύχος της «Επιθεώρησης», οι περισσότερες από τις προσπάθειες αυτές έχουν περιστασιακή μόνο χρησιμότητα και παροδικά αποτελέσματα. Οι προσπάθειες αυτές τελειώνουν συνήθως εκεί που τελειώνουν τα αντίστοιχα κονδύλια ιδιαίτερα εκείνα που εντάσσονται στα κοινοτικά πλαίσια. Τα 3/4 των εκπαιδευτικών που επιμορφώθηκαν στο θεσμό του ΣΕΠ με τα 5μηνα προγράμματα που χρηματο-

δοτήθηκαν από το «ΠΕΤΡΑ» το '84-'86, δεν ασχολούνται με το θεσμό στα σχολεία. Παρόμοια τύχη έχουν και κείνοι που εκπαιδεύονται στα προγράμματα ταχύρρυθμης κατάρτισης, οι σύμβουλοι του ΣΕΠ, αλλά επίσης και οι περισσότεροι από τους σαράντα καθηγητές, που ειδικεύθηκαν για το σκοπό αυτό στο εξωτερικό. Η χρησιμοποίηση για την εφαρμογή του ΣΕΠ ανειδίκευτων εκπαιδευτικών για συμπλήρωση του υποχρεωτικού ωραρίου τους, είναι σύνηθες φαινόμενο. Η δημιουργία εξειδικευμένων στελεχών επομένως για την εφαρμογή του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού, είναι κατά την άποψή μας ο πιο βασικός παράγων για την επιτυχία του. Τα ειδικευμένα αυτά στελέχη τα οποία πρέπει να διορίζονται με ξεχωριστή επετηρίδα, θα αποτελέσουν το επιστημονικό Σώμα το οποίο θα προωθήσει πρακτικά αλλά και θεωρητικά το θεσμό. Πιστεύουμε ότι μόνο με τα σεμινάρια, όσα χρήματα και αν ξοδεύονται, το πρόβλημα δε λύνεται, απλώς ξοδεύονται κάποια χρήματα, γίνονται κάποια ταξίδια, κάποιοι συνάδελφοι παίρνουν κάποιες γνώσεις, αλλά συστηματικά ο θεσμός δεν εξυπηρετείται. Προς την κατεύθυνση αυτή η ΣΕΛΕΤΕ έχοντας τις απαιτούμενες προϋποθέσεις, ζητά από το Υπουργείο Παιδείας από το 1986 μέχρι και σήμερα, την ίδρυση τμήματος για την πραγματοποίηση προγραμμάτων ειδίκευσης τέτοιων στελεχών. Δυστυχώς ομιλούμε εις ότα μη ακουόντων. Φυσικά ανάλογη και συνδυασμένη προσπάθεια πρέπει να αναληφθεί όπου είναι δυνατόν και από τα παιδαγωγικά τμήματα των Πανεπιστημίων μας.

Ας ελπίσουμε ότι έστω και την τελευταία στιγμή μερικές από τις κατά καιρούς ακουόμενες μεγαλόστομες εξαγγελίες για το ΣΕΠ, θα γίνουν έργο. Σας ευχαριστώ και εύχομαι επιτυχία στο σεμινάριο.

Γ. ΠΑΤΕΡΑΚΗΣ

Χαιρετισμός εκπροσώπου της Ομοσπονδίας Γονέων Αθήνας

Εγώ θα είμαι πολύ σύντομος. Θέλω να συγχαρώ τους οργανωτές για την προσπάθεια αυτή που γίνεται για το Σχολικό Επαγγελματικό Προσανατολισμό από τους δυο φορείς. Θα ήμουν περισσότερο ευτυχής αν τα συμπεράσματα αυτά τα οποία θα βγούνε από αυτή την Ημερίδα, αφού τύχουν κάποιας επεξεργασίας, να μπορούσαν να προωθηθούν και στο Υπουργείο Παιδείας αν είναι δυνατόν μαζί με τους άλλους φορείς της εκπαιδευτικής κοινότητας, για να υλοποιηθούν.

Αυτό που έχω να πω εγώ, είναι ότι αν μιλάμε για Επαγγελματικό Προσανατολισμό στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, θα πρέπει κύριοι να πούμε ότι δεν υπάρχει κάτι τέτοιο. Δε γίνεται Επαγγελματικός Προσανατολισμός στα σχολεία. Οι καθηγητές οι οποίοι αναλαμβάνουν να κάνουν αυτό το μάθημα, δεν είναι οι καθηγητές οι κατάλληλοι, είναι οι καθηγητές οι οποίοι δεν μπορούν ακόμα και τα μαθήματα αυτά για τα οποία έχουν σπουδάσει, είναι ανήμποροι πολλοί από αυτούς και τους δίνουν να κάνουν και τον επαγγελματικό προσανατολισμό στα παιδιά μας.

Θα πρέπει να πω το εξής: Γίνονται πολλοί σχεδιασμοί. Άκουσα ότι θα γίνουν κι άλλοι για την κατάρτιση των καθηγητών και για όλα αυτά. Νομίζω ότι θα πρέπει κάποια στιγμή να πούμε ότι όσοι σχεδιασμοί γίνανε μέχρι αυτή τη στιγμή τι αποτελέσματα είχαν; Αυτά τα χρήματα που δαπανήθηκαν γι' αυτούς τους σχεδιασμούς που πήγαν; Ποιοι τα πήραν; Μήπως αγαπητοί γίνονται διάφορα σεμινάρια, αναλαμβάνουν μερικοί να εκπαιδευτούν στο εξωτερικό, παίρνουν τις γνώσεις αυτές που θέλουν αυτοί και τις έχουν κατ' οίκον;

Ας τα σκεφτούμε κι αυτά, γιατί Επαγγελματικός Προσανατολισμός δεν υπάρχει στα σχολεία μας. Μήπως δεν έχουμε επαγγέλματα να πούμε στα παιδιά μας; Μήπως δεν ξέρουμε και για τι να τους καθοδηγήσουμε; Μήπως δεν έχουμε επαγγέλματα και εμείς;

Εύχομαι η Ημερίδα αυτή να δώσει στοιχεία τα οποία θα μας προχωρήσουν ένα βήμα προς το να βοηθήσουμε κάπως τα παιδιά μας, γιατί χρειάζονται τη βοήθειά μας. Επίσης θέλω να σας πω ότι βρισκόμαστε σε άσχημη κατάσταση σήμερα στα σχολεία. Είστε όλοι καθηγητές, και γονείς. Όλοι κινούμαστε στο χώρο των σχολείων. Βρισκόμαστε σε πολύ άσχημη κατάσταση στα σχολεία μας. Δεν έχει βελτιωθεί τίποτα. Όλο για βελτιώσεις λέμε, αλλά βελτιώσεις δε βλέπουμε να γίνονται. Εύχομαι η Ημερίδα αυτή να αποτελέσει ένα θετικό βήμα για να δώσουμε κάτι παραπάνω στα παιδιά μας. Ευχαριστώ.

Ε. ΚΙΑΜΟΣ

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΚΥΡΙΕΣ ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

Μιχάλης Ι. Κασσωτάκης*

Η ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Στην εισήγηση αυτή αναλύονται οι σημαντικότερες αδυναμίες της εφαρμογής του θεσμού του Σχολικού και Επαγγελματικού Προσανατολισμού στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, στις οποίες οφείλεται η υποβάθμιση του αντίστοιχου μαθήματος και η χαμηλή αποτελεσματικότητά του. Στη συνέχεια παρουσιάζονται οι σημαντικότερες σύγχρονες εξελίξεις στον τομέα της οικονομίας και της αγοράς εργασίας και οι επιπτώσεις τους στην εκπαίδευση και στον Επαγγελματικό Προσανατολισμό. Με βάση τα συμπεράσματα που προκύπτουν από τις αναλύσεις αυτές τεκμηριώνεται η ανάγκη αναμόρφωσης της οργάνωσης και του τρόπου εφαρμογής του θεσμού του Σ.Ε.Π. στην ελληνική εκπαίδευση και γίνονται προτάσεις για την επέκτασή του και σ' άλλες βαθμίδες της εκπαίδευσης, για την ανανέωση των αντίστοιχων σχολικών προγραμμάτων και για την κατάρτιση των στελεχών του.

Michalis I. Kassotakis*

THE NEED FOR REFORMATION OF CAREER EDUCATION AND COUNCELLING IN HELLAS

The present study is an attempt to analyse the most important weaknesses of the Career, Education and Counselling system in Greece which account for its low status and effectiveness. Further it discusses the most important changes which have taken place in the field of economy and labour market recently and their impact on education and vocational guidance. With respect to these analyses, the need for reconstruction and renewal of the existing Career, Education and Counselling system is stressed. In addition, a number of suggestions for a) the introduction of the Career, Education and Counselling system to all levels of education, b) renewal of the school curricula concerning the Career, Education and Counselling subject and c) training of the school counsellors are made.

Στην εισήγησή μου θα προσπαθήσω να υποστηρίξω ότι είναι αναγκαία η αναμόρφωση του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού (Σ.Ε.Π.) στην Ελλάδα στηριζόμενος

σε στοιχεία, τα οποία προέρχονται από δύο κυρίως περιοχές: α) από τη μέχρι σήμερα εφαρμογή του στην εκπαίδευση και β) από τις αλλαγές που πραγματοποιούνται στον ευρύτερο

* Ο Μ.Κ. είναι καθηγητής της Παιδαγωγικής στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, Πρόεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου και Αντιπρόεδρος της ΕΛΕΣΥΠ. *Επικοινωνία:* Πανεπιστήμιο Αθηνών, τηλ.: 7291490

κοινωνικο - οικονομικό χώρο, οι οποίες απαιτούν, μεταξύ των άλλων, και τον εκσυγχρονισμό του υπό συζήτηση θεσμού.

Θα επιχειρήσω, τέλος, να εκθέσω σε πολύ γενικές γραμμές, τις προτάσεις μου για την αναμόρφωση αυτή, οι οποίες σε μεγάλο ποσοστό στηρίζονται στην αντίστοιχη εισήγηση που έχει υποβάλει στο ΥΠΕΠΘ το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, η οποία δεν έχει, δυστυχώς, μέχρι σήμερα αξιοποιηθεί, παρά το γεγονός ότι υπηρεσιακοί παράγοντες του ΥΠΕΠΘ συμφωνούν με τις προτάσεις αυτές (βλ. Π.Ι. 1994).

Ι. Προβλήματα και αδυναμίες του θεσμού του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού

Παρά το γεγονός ότι οι προσπάθειες εισαγωγής του Σ.Ε.Π. στην ελληνική εκπαίδευση άρχισαν πριν από αρκετά χρόνια, η πρώτη συστηματική εφαρμογή του έγινε με το ν. 309/1976.

Διάφοροι λόγοι, οι οποίοι σχετίζονται με τη δομή της ελληνικής οικονομίας, με χαλαρή επαγγελματική διαφοροποίηση που κυριαρχούσε για πολλά χρόνια στην ελληνική αγορά εργασίας, καθώς και με τις αδυναμίες και τη μονομέρεια του εκπαιδευτικού συστήματος βρίσκονται πίσω από την καθυστέρηση αυτή, όπως έχουμε υποστηρίξει σε άλλη μας εργασία (βλ. Κασσωτάκης, 1992).

Η πρώτη εφαρμογή του Σ.Ε.Π. στη σχολική πράξη άρχισε το 1978 σε πειραματικό επίπεδο και το 1981 καθιερώνεται με μορφή μαθήματος, που αποτελεί και το πρώτο σοβαρό λάθος εφαρμογής του θεσμού, από το οποίο

και απόρρέουν αρκετές από τις σημερινές αδυναμίες του. Η εφαρμογή του ξεκίνησε από το Γυμνάσιο και αργότερα επεκτάθηκε και στις πρώτες τάξεις του Λυκείου.

Παρά το ότι το μάθημα του Σ.Ε.Π. δεν έχει, θεωρητικά τουλάχιστον, το χαρακτήρα του τυπικού σχολικού μαθήματος, αφού δεν υπάρχουν εξετάσεις σ' αυτό και δε γίνεται καμία αξιολόγηση των μαθητών, έχει υποταχθεί στη λογική που διέπει ολόκληρο το εκπαιδευτικό σύστημα και έχει μεταβληθεί στις περισσότερες περιπτώσεις σε από «καθ' έδρας» παροχή γνωστικών στοιχείων σχετικών με ένα περιορισμένο φάσμα σπουδών και επαγγελμάτων. Η ανάπτυξη άλλων δραστηριοτήτων πληροφόρησης για τα θέματα αυτά (επισκέψεις σε χώρους εργασίας, προσκλήσεις εργαζομένων στο σχολείο, σύνταξη επαγγελματικών μονογραφιών από μαθητές, συλλογή άλλων στοιχείων σχετικών με την επαγγελματική ζωή, προβολή ταινιών ή κασετών σχετικών με επαγγελματικές δραστηριότητες και άλλα παρόμοια) ή απουσιάζουν παντελώς ή βρίσκονται σε υποτυπώδη κατάσταση στις καλύτερες περιπτώσεις.

Η ανάπτυξη τέτοιου είδους δραστηριοτήτων εμποδίζεται από την έλλειψη σχετικών πιστώσεων, από τη γραφειοκρατία που επικρατεί ως προς την έγκρισή τους, από την ανυπαρξία κινήτρων προς τους αρμόδιους εκπαιδευτικούς, από την απουσία δυνατότητας ανάπτυξης τέτοιου είδους δραστηριοτήτων σε σχολεία απομακρυσμένα από αστικές περιοχές και από άλλα παρόμοια προβλήματα.

Ο νόμος 1566/1985 στα άρθρα 37 και 38 καθόρισε σαφέστερα την απο-

στολή του Σ.Ε.Π., αλλά παρέμεινε στο ίδιο γενικό πνεύμα του προηγούμενου νόμου. Ο Σ.Ε.Π. περιορίστηκε και πάλι στη Δευτεροβάθμια μόνο Εκπαίδευση. Καμιά προσπάθεια δεν έγινε για να υπάρξει κάποιος έστω προϋπολογισμός για την επαγγελματική ζωή των μαθητών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Πιο σοβαρή ακόμη παράλειψη θεωρείται η μέχρι σήμερα παντελής σχεδόν έλλειψη του Επαγγελματικού Προσανατολισμού στα τριτοβάθμια εκπαιδευτικά ιδρύματα, κενό, το οποίο με πολύ δυσκολία επιχειρείται πολύ πρόσφατα να καλυφθεί από τα Γραφεία Σταδιοδρομίας που αναπτύσσονται σ' αυτά και από μεμονωμένες και αποσπασματικές προσπάθειες δημιουργίας κάποιων Ερευνητικών Κέντρων στα Πανεπιστήμια (π.χ. το Κέντρο Σ.Ε.Π. της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών).

Είναι μάλιστα λυπηρό το γεγονός ότι κατά την περίοδο 1991-93 ο Σ.Ε.Π. περιορίστηκε ακόμη περισσότερο με την ουσιαστική κατάργησή του από τις τάξεις Α' και Β' Γυμνασίου, η οποία έγινε για να εξοικονομηθούν ώρες για την εισαγωγή άλλων μαθημάτων, όπως της Τεχνολογίας και της Πληροφορικής. Η αντικατάστασή του στις τάξεις αυτές από άλλου είδους παρεμφερείς δραστηριότητες, όπως είχε αρχικά ανακοινωθεί, δεν έχει προχωρήσει μέχρι σήμερα.

Αλλά και στις τάξεις, όπου διατηρείται ως μάθημα, η εφαρμογή του γίνεται με βάση προγράμματα που είναι ήδη παλιά, αφού επί δέκα περίπου χρόνια δεν έγινε καμιά ουσιαστική ανανέωσή τους, ενώ έχουν αλλάξει ριζικά όχι μόνο ο χώρος της οικονο-

μίας και της εργασίας, αλλά και η ίδια η εκπαίδευση.

Ιδιαίτερα θα ήθελα να σταθώ στο θέμα της κατάρτισης των ατόμων που εφαρμόζουν το Σ.Ε.Π. Όπως είναι γνωστό για να καλυφθεί το κενό της ανυπαρξίας εκπαιδευτικών ειδικευμένων σε θέματα προσανατολισμού, όταν ξεκίνησε η εφαρμογή του, έγιναν ταχύρρυθμα ολιγόημερα επιμορφωτικά σεμινάρια, τα οποία παρακολούθησαν 2.500 περίπου καθηγητές. Συστηματικότερη ενημέρωση επιχειρήθηκε με τη διοργάνωση από το 1983 ως το 1986 πεντάμηνης διάρκειας επιμορφωτικών σεμιναρίων, τα οποία πραγματοποιήθηκαν στα πλαίσια του προγράμματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας: «*Η μετάβαση από το σχολείο στην εργασία*», τα οποία παρακολούθησαν 450 εκπαιδευτικοί. Παράλληλα, από τις αρχές ως τα μέσα της δεκαετίας του 1980 στάλθηκαν στο εξωτερικό 30 εκπαιδευτικοί, οι οποίοι μετεκπαιδεύτηκαν σε θέματα Σχολικού και Επαγγελματικού Προσανατολισμού σε διάφορα Πανεπιστήμια του εξωτερικού.

Από το 1986-87 μέχρι σήμερα (το 1994-95) δεν έχει γίνει καμιά σοβαρή προσπάθεια εκπαίδευσης ατόμων για να εφαρμόσουν το Σ.Ε.Π., ή συστηματικής επιμόρφωσης των Καθηγητών που υπηρετούν ήδη στα σχολεία, αν εξαιρέσει κανείς κάποιες ενημερωτικές συναντήσεις που διοργάνωναν σε διάφορες περιοχές της χώρας οι υπεύθυνοι Σ.Ε.Π., στις οποίες συμμετείχαν ως ομιλητές και μέλη του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου καθώς και άλλοι ειδικοί επιστήμονες. Ενδεικτικό είναι και το γεγονός ότι τα προγράμματα των Περιφερειακών Επιμορφωτικών Κέντρων που λειτουργή-

σαν από το 1991 ως το 1993 δεν αφιέρωσαν στο Σ.Ε.Π. παρά μόνο κάποιες ενημερωτικές ομιλίες που αλλού έγιναν και αλλού δεν έγιναν καθόλου. Η μόνη αξιοσημείωτη πρόσφατη προσπάθεια είναι η δημιουργία στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών μεταπτυχιακού προγράμματος ειδίκευσης στη Συμβουλευτική και τον Επαγγελματικό Προσανατολισμό που ξεκίνησε από το ακαδημαϊκό έτος 1993-94 και κάποιες ιδιωτικές πρωτοβουλίες (π.χ. σεμινάριο επιμόρφωσης του ΙΕΚΕΠ). Για να υπάρξει όμως ικανοποιητικός αριθμός διπλωματούχων από το παραπάνω μεταπτυχιακό πρόγραμμα, οι οποίοι θα μπορούσαν να διαδραματίσουν σοβαρότατο ρόλο στην αναβάθμιση του τον υπό εξέταση θεσμού, θα χρειαστούν αρκετά χρόνια.

Η προσπάθεια για συστηματικότερη επιμόρφωση Καθηγητών Μ.Ε. που θα κληθούν να εφαρμόσουν το Σ.Ε.Π. επαναλήφθηκε φέτος από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο σε συνεργασία με τον Ο.Ε.Ε.Κ. και τη Δ/ση Σπουδών Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης του ΥΠΕΠΘ και θέλω να πιστεύω ότι θα συνεχιστεί και κατά τα επόμενα χρόνια. Από το Νοέμβριο του 1994 ως τον Ιανουάριο του 1995 πραγματοποιήθηκαν επιμορφωτικά σεμινάρια διάρκειας μιας βδομάδας σε διάφορες περιοχές της χώρας, τα οποία παρακολούθησαν περισσότεροι από 2.000 εκπαιδευτικοί.

Απογοητευτική όμως είναι η διαπίστωση ότι λίγοι από τους καθηγητές που έχουν παρακολουθήσει τα μεγάλης διάρκειας επιμορφωτικά σεμινάρια, εφαρμόζουν το Σ.Ε.Π. στα σχολεία σήμερα είτε γιατί έχουν αναλάβει διοικητικές θέσεις, είτε γιατί

έχουν γίνει υπεύθυνοι Σ.Ε.Π., είτε γιατί καλύπτουν το ωράριό τους με το μάθημα της κύριας ειδικότητάς τους, είτε γιατί δεν επιθυμούν πια οι ίδιοι να ασχοληθούν με τον Σ.Ε.Π., είτε γιατί συνταξιοδοτήθηκαν. Από τα στοιχεία που έχουμε στη διάθεσή μας, προκύπτει ότι ούτε όσοι έχουν παρακολουθήσει ολιγοήμερα επιμορφωτικά σεμινάρια για το Σ.Ε.Π. αξιοποιούνται κατά προτεραιότητα για την εφαρμογή του. Συχνά το ωράριό τους καλύπτεται από το μάθημα της κύριας ειδικότητάς τους και δεν υπάρχει δυνατότητα να ασχοληθούν και με τον Σ.Ε.Π. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να ανατίθεται συχνά ο Σ.Ε.Π. σε καθηγητές που δεν έχουν ούτε τη στοιχειώδη ενημέρωση για το θεσμό αυτό και δεν αισθάνονται ενδιαφέρον γι' αυτόν. Το μόνο κριτήριο για την ανάθεσή του είναι η κάλυψη του ωραρίου απασχόλησής τους και η τυπική εφαρμογή του σχολικού προγράμματος. Η ουσία θυσιάζεται στο βωμό του τύπου.

Αποτέλεσμα όλων αυτών είναι να έχει εκπέσει ο Σ.Ε.Π. σε μάθημα «δεύτερης κατηγορίας» που αντιμετωπίζεται με περιφρόνηση από αρκετούς εκπαιδευτικούς, αλλά και από διοικητικά και άλλα στελέχη της εκπαίδευσης, ενώ θα έπρεπε, μέσα στην κρίση που αντιμετωπίζει το σημερινό σχολείο και στα αδιέξοδα που αντιμετωπίζουν οι σημερινοί νέοι κατά την είσοδό τους στην αγορά εργασίας, να είναι μια από τις σημαντικότερες δραστηριότητες όλων των σχολείων, ιδιαίτερα δε των Γυμνασίων, Λυκείων, των Πανεπιστημίων, των Τ.Ε.Ι. και των Ι.Ε.Κ.

Η συμβουλευτική επίσης λειτουργία του θεσμού αυτού, η οποία πραγ-

ματοποιείται σε ατομικό επίπεδο είναι ανύπαρκτη, όπως έχει αποδειχθεί σε άλλη μελέτη μας (βλ. Κασσωτάκης 1992). Η ακαταλληλότητα των ατόμων που τον αναλαμβάνουν, η έλλειψη χρόνου, αφού το ωράριό τους καλύπτεται, όπως προαναφέρθηκε, από άλλα μαθήματα και η απουσία ιδιαίτερων χώρων στα σχολεία, όπου θα μπορούσε να ασκηθεί η συμβουλευτική, καθιστούν για την ώρα ουτοπική σχεδόν την παροχή τέτοιου είδους υπηρεσιών προς τους μαθητές κι ως είναι οι πιο συσπώδεις και συχνά οι πιο αποτελεσματικές. Μόνο κάποια ιδιωτικά σχολεία έχουν δημιουργήσει γραφεία συμβουλευτικής για μαθητές και γονείς.

Αποτέλεσμα της κατάστασης αυτής και των αδυναμιών που υπάρχουν είναι η χαμηλή αποτελεσματικότητα του Σ.Ε.Π., όπως προκύπτει από όλες τις σχετικές με το θέμα αυτό έρευνες και αξιολογήσεις. Οι μαθητές και οι γονείς τους έχουν θετική στάση απέναντι στο Σ.Ε.Π., θεωρούν σημαντικό το ρόλο του και αναγνωρίζουν την αξία του, δεν είναι όμως ικανοποιημένοι ούτε από την πληροφόρηση που τους παρέχει ούτε από τη βοήθεια στη βελτίωση της γνώσης του εαυτού τους. Επιπρόσθετα πολύ λίγο επηρεάζονται από το θεσμό αυτό στη λήψη των εκπαιδευτικών και επαγγελματικών τους αποφάσεων (βλ. ΚΕΜΕ 1983, 1984, Δημητρόπουλος 1986, 1992, Κανδηλάκη & Βολιανάτου 1987, ΥΠΕΠΘ/Π.Ι. 1989, Κασσωτάκης 1992, 1995).

Όλα αυτά συμβαίνουν τη στιγμή που η Ενωμένη Ευρώπη δίνει απόλυτη προτεραιότητα στην ανάπτυξη του Επαγγελματικού Προσανατολισμού και οι υπόλοιπες χώρες μέλη της,

πολλές από τις οποίες έχουν μακρά παράδοση στο θέμα αυτό, καταβάλλουν τα τελευταία χρόνια έντονες προσπάθειες για ακόμη καλύτερη οργάνωση και αποτελεσματικότερη λειτουργία του θεσμού αυτού (βλ. Watts και άλλων 1993).

Η συνοπτική αυτή παρουσίαση της κατάστασης που επικρατεί στον Σ.Ε.Π. αποδεικνύει από μόνη της ότι η αναμόρφωσή του είναι και αναγκαία και επείγουσα. Η αναγκαιότητα όμως αυτή δεν προκύπτει μόνο από τις ελλείψεις και τις αδυναμίες που περιγράψαμε παραπάνω, αλλά και από τις εξελίξεις που συμβαίνουν στην οικονομία και στο χώρο της εργασίας γενικότερα, στις οποίες θα αναφερθούμε ευθύς αμέσως.

II. Οι κυριότερες εξελίξεις στην οικονομία και την αγορά εργασίας και η ανάγκη αναμόρφωσης του Σ.Ε.Π.

Κατά τη διάρκεια των τελευταίων χρόνων είμαστε μάρτυρες θεαματικών μεταβολών στους περισσότερους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας που αναπόφευκτα, όπως θα επιχειρήσω να αποδείξω στη συνέχεια, επηρεάζουν και τους χώρους της εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης, αλλά και το Σχολικό και Επαγγελματικό Προσανατολισμό.

Ορισμένοι αναλυτές μιλούν για την είσοδο της ανθρωπότητας σε μια τρίτη φάση εξέλιξης, τη φάση του «τρίτου κύματος», όπως την αποκαλεί ο γνωστός μελλοντολόγος Toffler, η οποία ανατρέπει όλες τις συμβατικότητες του παρελθόντος και δημιουργεί νέους, άγνωστους μέχρι σήμερα,

όρους δραστηριότητας (βλ. Toffler, 1983).

Η θεαματική ανάπτυξη και χρησιμοποίηση των νέων τεχνολογιών της πληροφορικής και επικοινωνίας έχει οδηγήσει στην οικουμενοποίηση (globalisation) και διεθνοποίηση (internationalization) των διαδικασιών παραγωγής και διάθεσης των καταναλωτικών αγαθών, οι οποίες επιφέρουν ριζική αναδόμηση (reconstruction) της μέχρι σήμερα γνωστής «βάσης» της παγκόσμιας οικονομίας (βλ. Βαίτσος & Γιαννίτσης 1987, Hand 1984, Heinz W. 1987, Κασσωτάκης 1994).

Κάτω από την επίδραση των τάσεων αυτών παραδοσιακές βιομηχανίες καταρρέουν, ενώ άλλες αναπτύσσονται με ταχύτατους ρυθμούς σε τομείς άγνωστους μέχρι πριν λίγα χρόνια, όπως είναι π.χ. η βιοτεχνολογία, ή πληροφορική, η ανακύκλωση προϊόντων και άλλα.

Η οικουμενοποίηση και διεθνοποίηση της οικονομίας οδηγεί σταδιακά στην κατάργηση της έννοιας της τοπικής αγοράς και στην εξάλειψη της εξάρτησης των επιχειρήσεων από τις τοπικές πλουτοπαραγωγικές πηγές και προπαντός από τις τοπικές καταναλωτικές ανάγκες. Από την άλλη πλευρά και η οργάνωση των ίδιων των επιχειρήσεων μεταβάλλεται σήμερα ταχύτατα, φαινόμενο που αναμένεται να ενταθεί. Οι αυξανόμενες εφαρμογές των νέων τεχνολογιών, η ανάπτυξη των εσωτερικών δικτύων ανταλλαγής πληροφοριών και η συνεχής πρόοδος της τηλεπικοινωνιακής τεχνολογίας έχουν καταστήσει ξεπερασμένη την παραδοσιακή ιεραρχική δομή των επιχειρήσεων και οργανισμών. Ευνοούν αντίθετα μια περισ-

σότερο επίπεδη (flat) οργανωτική δομή, η οποία διευκολύνει τη μεταξύ των εργαζόμενων ομάδων συνεργασία και αλληλεπίδραση.

Η ενίσχυση των τάσεων αυτών σε συνδυασμό και προς τις μεταβολές των μεθόδων παραγωγής χάρις στις ταχύτατες εξελίξεις της τεχνολογίας απαιτούν επιχειρηματική και παραγωγική ευελιξία και υψηλό βαθμό προσαρμοστικότητας των επιχειρήσεων στις συνεχείς αλλαγές.

Ιδιαίτερα πρέπει να επισημανθεί και μια άλλη διάσταση των επιπτώσεων της σύγχρονης τεχνολογίας η οποία αναμένεται να επηρεάσει σημαντικά τα ζητήματα επαγγελματικής κατάρτισης και επαγγελματικού προσανατολισμού. Η νέα τεχνολογία επιτρέπει την εκτέλεση πολλών εργασιών, αλλά και πλήρη απασχόληση στο σπίτι (εργασίες software, λογιστικά, συγγραφή βιβλίων και περιοδικών, διαφήμιση, κοσμήματα κ.λπ.). Στις Η.Π.Α. υπολογίζεται ότι υπερβαίνουν τις 300.000 οι επιχειρήσεις με έδρα το σπίτι. Όλα αυτά δίδουν νέα έννοια στον όρο αυτοαπασχολούμενος, ο οποίος μπορεί να αναπτύσσει σημαντικές δραστηριότητες που υπερβαίνουν τα συμβατικά επίπεδα της ντόπιας αγοράς, χωρίς να μετακινείται από το σπίτι του (βλ. Φακιολάς, 1990). Επιπρόσθετα, μεταβάλλεται και η έννοια της επαγγελματικής ζωής αφού τα όρια ανάμεσα στην επαγγελματική, την οικογενειακή και την προσωπική ζωή γίνονται όλο και πιο ασαφή.

Στο σημείο αυτό θεωρούμε σκόπιμο να αναφερθούμε και στο σύγχρονο κίνημα αναθεώρησης της έννοιας του επαγγέλματος και επαναπροσδιορισμού των προσόντων και των διαδι-

κασιών για την άσκηση των διαφόρων επαγγελματικών δραστηριοτήτων, το οποίο είναι γνωστό ως “νέος επαγγελματισμός” (new professionalism).

Σ’ όσα προαναφέρθηκαν πρέπει να προστεθεί και η ιλιγγιώδης ταχύτητα αύξησης των γνώσεων του σημερινού ανθρώπου, γεγονός που έχει ως αποτέλεσμα να παλιώνει πολύ γρήγορα κάθε είδους αρχική εκπαίδευση και κατάρτιση.

Ενδεικτικά σημειώνω ότι σύμφωνα με σχετικές μελέτες κάθε χρόνο αποσύρεται το 7% περίπου της χρησιμοποιούμενης γνώσης που σημαίνει ότι μέσα σε λιγότερο από 15 χρόνια οι γνώσεις που χρησιμοποιούνται στις επαγγελματικές δραστηριότητες και κυρίως στις τεχνολογικές και τις επιστημονικές, θα έχουν ριζικά αλλάξει. Η αλλαγή αυτή ακυρώνει στην πράξη κάθε είδους αυστηρό προγραμματισμό του είδους των γνώσεων που πρέπει να προσφέρει το σχολείο στο παιδί και ασφαλώς καταργεί ουσιαστικά τη δυνατότητα της Τεχνικής και Επαγγελματικής Εκπαίδευσης με την παραδοσιακή της μορφή.

Κι ενώ η γνώση αλλάζει όλο και πιο γρήγορα, από την άλλη πλευρά παίζει όλο και πιο σημαντικό ρόλο στην εργασία. Είναι βέβαιο ότι η σημασία της “διανοητικής εργασίας” (brain work) και της δημιουργικής ικανότητας στο χώρο της παραγωγής θα αυξάνεται, ενώ θα μειώνεται συνεχώς ο ρόλος της χειρωνακτικής εργασίας (muscle work). Εύστοχα παρατηρεί ένας σύγχρονος μελετητής ότι “οι μετοχές των προηγμένων επιχειρήσεων αντιπροσωπεύουν όλο και περισσότερο “άνυλη περιουσία” που είναι εναποθηκευμένη στο μυαλό των στελεχών τους” (βλ. και Ηλιάδης

1994). Η γνώση ιδιαίτερα με τη μορφή της τεχνογνωσίας έχει γίνει σήμερα το σημαντικότερο όπλο του διεθνούς οικονομικού και εμπορικού ανταγωνισμού που τον χαρακτηρίζει η ταχύτητα στην κυκλοφορία των παραγόμενων αγαθών, η διαφοροποίηση (diversification) των ιδίων προϊόντων και η βραχύτητα ζωής των παραγόμενων βιομηχανικών ειδών.

Από τις παραπάνω πιθανές μεταβολές στο χώρο της παραγωγικής διαδικασίας προκύπτει ότι στο μέλλον θα χρειάζεται ένας αριθμός ατόμων, ο οποίος πρέπει να συνδυάζει υψηλή εξειδίκευση σε ορισμένους τεχνολογικούς τομείς με τη γενικότερη γνώση και άλλων τομέων και με την εποπτεία του συστήματος όλων των διαδικασιών οργάνωσης της εργασίας και παραγωγής. Θα απαιτηθεί δε παράλληλα ένας πολύ μεγαλύτερος αριθμός ατόμων τόσο στη βιομηχανία όσο και στον τομέα των υπηρεσιών που να διαθέτουν ικανότητα προσαρμογής στις συνεχείς αλλαγές, πνεύμα συνεργασίας, δημιουργικότητα, κριτική ικανότητα, γενικές γνώσεις και δεξιότητες επιδεικτικές ποικίλων εξειδικεύσεων που μπορούν να πραγματοποιούνται με ταχύρρυθμα συστήματα κατάρτισης ή ακόμη και μέσα στις ίδιες τις επιχειρήσεις. Προπαντός θα απαιτηθούν άτομα ικανά να ξέρουν πώς να μαθαίνουν (how to learn).

Η αντικατάσταση επίσης μέρους της ανθρώπινης εργασίας από υπεραυτοματοποιημένα συστήματα περιορίζει όλο και περισσότερο τη ζήτηση και απασχόληση σε παραδοσιακούς τομείς εργασίας. Οι παραπάνω μεταβολές έχουν ως αποτέλεσμα την εμφάνιση έντονου προβλήματος

ανεργίας, με μορφές μάλιστα άγνωστες μέχρι χθες, που φαίνεται πως δεν υποχωρούν με την εφαρμογή των παραδοσιακών συνταγών καταπολέμησής τους, δηλαδή με την απλή ενίσχυση της παραγωγικότητας.

Μπροστά σ' αυτή την κατάσταση η επαγγελματική ζωή δε θα αρχίζει και θα τελειώνει με την ίδια δουλειά για ένα συνεχώς αυξανόμενο ποσοστό εργαζομένων. Υπολογίζεται ότι στις Η.Π.Α. ο σημερινός νέος ηλικίας 20 ετών θα αλλάξει περίπου 7 φορές επαγγελματική δραστηριότητα στη ζωή του. Κάτι ανάλογο σε μικρότερη βέβαια κλίμακα αναμένεται να συμβεί και στις περισσότερες χώρες της Ευρώπης και κατ' επέκταση και στη χώρα μας.

Τι σημαίνουν όμως όλα αυτά για την εκπαίδευση γενικά και για το Σχολικό και Επαγγελματικό Προσανατολισμό ειδικότερα;

Πρώτα απ' όλα σημαίνουν ότι η εκπαίδευση και η κατάρτιση δεν μπορούν να τελειώνουν με την απόκτηση κάποιου πτυχίου ή κάποιου διπλώματος. Η συνεχιζόμενη εκπαίδευση και η διαρκής κατάρτιση ή επανακατάρτιση είναι αμελίκτη αναγκαιότητα, η οποία επιβάλλει ριζική αναθεώρηση του προσανατολισμού των εκπαιδευτικών συστημάτων, του περιεχομένου των σπουδών, της μεθοδολογίας που ακολουθούν και των μέσων που χρησιμοποιούν.

Μ' αυτά τα δεδομένα δύσκολα μπορεί κανείς να ανατρέψει τη θέση ότι ο εφοδιασμός των εργαζομένων με τις αναγκαίες επαγγελματικές γνώσεις και τις σχετικές δεξιότητες θα είναι στο μέλλον υπόθεση ενός ευέλικτου συστήματος επαγγελματικής κατάρτισης ικανού να προσαρμόζεται

ταχύτατα στις αλλαγές και να ανταποκρίνεται σε μια συνεχώς διαφοροποιούμενη και γνωσιοκρατούμενη αγορά εργασίας.

Για να λειτουργήσει όμως αποτελεσματικά ένα τέτοιο σύστημα πρέπει να διαμορφωθούν ορισμένες προϋποθέσεις: Θα αναφέρω δύο μόνο απ' αυτές, αφού δεν έχω χρόνο να τις αναλύσω όλες.

Η πρώτη προϋπόθεση είναι η σύνδεσή του με τον κόσμο της εργασίας και η οργανική και ουσιαστική διαπλοκή του με τον κόσμο των επιχειρήσεων. Ένα σχολικοκεντρικό σύστημα κατάρτισης, όπου θα κυριαρχεί η παραδοσιακή αντίληψη του γνώστη-δασκάλου προς τον αδαή μαθητή είναι καταδικασμένο σε αποτυχία. Η θεωρητική επαγγελματική κατάρτιση πρέπει να συνδυάζεται στενά με την ενδοεπιχειρησιακή κατάρτιση και την πρακτική άσκηση. Το αίτημα αυτό μεταβάλλει την επιχείρηση όχι μόνο σε χώρο παραγωγής αγαθών, αλλά και σε χώρο επαγγελματικής εκπαίδευσης. Η σύνδεση βέβαια αυτή θέτει ποικίλα πολιτικοϊδεολογικά ζητήματα που συζητούνται σήμερα ευρύτατα στο διεθνή χώρο, όπως ποιος έχει τον έλεγχο μέσα σε ένα τέτοιο σύστημα, ποιος είναι ο ρόλος του κράτους, ποιος ωφελείται τελικά από αυτό κλ.π. Δεν θα μπω στον πειρασμό να ασχοληθώ μ' αυτά, παρά το ενδιαφέρον που παρουσιάζουν γιατί θα βγώ έξω από το σκοπό της εισήγησής μου. Ελπίζω να μου δοθεί η ευκαιρία να το πράξω μια άλλη φορά.

Η δεύτερη προϋπόθεση είναι η παροχή στα άτομα στέρεης γενικής παιδείας, ικανής να δώσει σ' αυτά όχι μόνο τα στοιχεία εκείνα που είναι απαραίτητα για την ολοκλήρωση της

προσωπικότητάς τους, την ενεργό συμμετοχή τους στην κοινωνική, πολιτική και πολιτιστική ζωή και το αίτημα της πληρότητας και της αυτοπραγμάτωσης, αλλά και την ανάπτυξη των γνωστικών και άλλων προϋποθέσεων που θα είναι το θεμέλιο μεταγενέστερων εξειδικεύσεων και επαγγελματικών αναπροσανατολισμών. Μέσα στο πλαίσιο αυτό η έννοια της γενικής παιδείας μεταβάλλεται και οι διαχωρισμοί του παρελθόντος καταργούνται. Το ουμανιστικό και το τεχνοκρατικό ιδεώδες της παιδείας δεν μπορούν να υπάρξουν χωριστά. Επιβάλλεται η συγχώνευσή τους.

Αυτό σημαίνει ότι στοιχεία της σύγχρονης τεχνολογίας και η εξοικείωση του σύγχρονου ανθρώπου με ό,τι αποτελεί το βασικό συστατικό της εποχής του, δεν μπορούν να απουσιάζουν από το περιεχόμενο της γενικής παιδείας. Τομείς επίσης που μέχρι πριν από λίγο ήταν άγνωστοι, όπως περιβαλλοντική εκπαίδευση, αγωγή υγείας, εκπαίδευση του καταναλωτή, κριτική της πληροφορίας, κυκλοφοριακή αγωγή και άλλα παρόμοια εντάσσονται ως διδακτέα αντικείμενα στο χώρο της γενικής παιδείας.

Αυτό σημαίνει ότι η διάκριση ανάμεσα σ' ό,τι αποκαλούμε Γενική και Τεχνική Εκπαίδευση θα γίνεται όλο και πιο χαλαρή και η ασάφεια στα όρια που τις χωρίζουν θα μεγαλώνει. Παράλληλα ο Επαγγελματισμός δε θα είναι αναγκαίος μόνο στο τέλος της υποχρεωτικής εκπαίδευσης ή στο Λύκειο, αλλά και κατά τη διάρκεια των τριτοβάθμιων σπουδών και μετά τη λήξη τους.

Η διάκριση, επίσης, ανάμεσα σε εκπαιδευτικές και σε εξωεκπαιδευτικές υπηρεσίες Επαγγελματικού Προ-

σανατολισμού θα γίνεται όλο και πιο χαλαρή μέχρι αυτές να ενσωματωθούν πλήρως. Οργανωτικές, λοιπόν δομές Επαγγελματικού Προσανατολισμού που εμμένουν σε παλιούς διαχωρισμούς και διακρίσεις, σε χωριστές υπηρεσίες που εποπτεύονται από διαφορετικά Υπουργεία (π.χ. Υπουργείο Παιδείας και Υπουργείο Εργασίας) είναι πέρα για πέρα αναχρονιστικές.

Όσον αφορά στη μεθοδολογία του Επαγγελματικού Προσανατολισμού αναμένεται ότι στο μέλλον θα ενισχυθεί η τάση του ενεργητικού προσανατολισμού με την έννοια της παροχής βοήθειας στο άτομο να κάνει αυτό, έχοντας πλήρη γνώση όλων των συνεπειών που θα συνεπάγεται η απόφασή του, την τελική επαγγελματική του επιλογή. Για το λόγο αυτό θα παραστεί ανάγκη μεγαλύτερης ακόμη συστηματοποίησης των υπηρεσιών επαγγελματικής πληροφόρησης που ασφαλώς δε θα περιορίζεται μόνο σε περιφερειακό ή και εθνικό επίπεδο, αλλά ενδεχομένως θα χρειάζεται να παρέχονται πληροφορίες και για τις δυνατότητες απασχόλησης και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες της Ενωμένης Ευρώπης. Παράλληλα θα απαιτηθεί ενίσχυση των παιδαγωγικών διαδικασιών επαγγελματικής ανάπτυξης και διαπαιδαγώγησης των ατόμων, που πρέπει να αρχίζει αρκετά νωρίς, αλλά και καλλιέργεια σ' αυτά της ικανότητας κριτικής αντιμετώπισης των πληροφοριών που τα κατακλύζουν.

III. Προτάσεις για την αναμόρφωση του Σ.Ε.Π.

Στηριζόμενος στα όσα προηγήθηκαν θα προσπαθήσω στο τρίτο και τε-

λευταίο μέρος της εισήγησής μου να παρουσιάσω τα κύρια σημεία των προτάσεών μου για την αναδιάρθρωση και τον εκσυγχρονισμό του Σ.Ε.Π., τα οποία, όπως ανέφερα και στην αρχή, περιλαμβάνονται, σε μεγάλο ποσοστό, σε εισήγηση του Π.Ι. προς το Υπουργείο Παιδείας, η οποία έγινε υπό την εποπτεία μου.

1. Αλλαγή της ονομασίας του θεσμού

Αν πρόκειται για δευτερεύουσας σημασίας θέμα, θεωρούμε ότι ο όρος Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός πρέπει να αλλάξει. Ο όρος σχολικός συνδέεται συνειρμικά με ένα περιορισμένο εκπαιδευτικό πλαίσιο που δε συμβαδίζει με τις εξελίξεις και τις αλλαγές που περιγράφουμε παραπάνω, και δεν ανταποκρίνεται στο πεδίο εφαρμογής του υπό εξέταση θεσμού. Αντί του επιθέτου «σχολικός» προτείνουμε τη χρήση του επιθέτου «εκπαιδευτικός», το οποίο έχει ευρύτερη σημασία. Για το λόγο αυτό θα χρησιμοποιούμε στη συνέχεια τον όρο Εκπαιδευτικός και Επαγγελματικός Προσανατολισμός (Ε.Ε.Π.) στη θέση του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού.

2. Οργάνωση του Ε.Ε.Π. στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

α. Σε επίπεδο σχολείου

Προτείνουμε να οριστεί σε κάθε σχολική μονάδα (Γυμνάσιο και Λύκειο) ένας εκπαιδευτικός, ο οποίος επιθυμεί πραγματικά να ασχοληθεί με

το θεσμό αυτό ή έχει κάποια προηγούμενη σχετική κατάρτιση ή εμπειρία.

Όλοι οι εκπαιδευτικοί αυτοί πρέπει να κληθούν για επιμόρφωση σύντομης διάρκειας, αναλαμβάνοντας τη δέσμευση ότι θα διδάσκουν το μάθημα της ειδικότητάς τους κατά το ήμισυ του υποχρεωτικού ωραρίου και κατά το άλλο ήμισυ θα ασχολούνται με την εφαρμογή του Ε.Ε.Π. είτε μέσα στις τάξεις είτε κάνοντας ατομική συμβουλευτική στο γραφείο Ε.Ε.Π., το οποίο προτείνουμε, επίσης, να δημιουργηθεί σε κάθε σχολική μονάδα. Την τακτική αυτή ακολουθήσαμε ήδη στην επιλογή των εκπαιδευτικών που παρακολούθησαν τα επιμορφωτικά σεμινάρια, τα οποία οργάνωσε το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο φέτος. Στις μεγάλες σχολικές μονάδες μπορεί να υπηρετούν και 2 ή, αν είναι ανάγκη, και περισσότεροι λειτουργοί Ε.Ε.Π.

Με τον τρόπο αυτό επιδιώκεται να δημιουργηθεί σώμα εκπαιδευτικών με συνείδηση λειτουργού Ε.Ε.Π., κάτι που δεν υπάρχει σήμερα, το οποίο δε θα θεωρεί πάρεργο την ενασχόληση με τον Ε.Ε.Π., αφού δεν είναι με άλλο τρόπο δυνατή η παραγωγή μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα μεγάλου αριθμού εκπαιδευτικών με ειδικές αρχικές σπουδές στον τομέα αυτό.

Για τη λειτουργία του Γραφείου Ε.Ε.Π. σε κάθε σχολείο πρέπει να διατεθεί ειδικός χώρος, ο οποίος παρ'όλην να χρησιμοποιείται και ως βιβλιοθήκη ενημερωτικού υλικού για τους μαθητές. Στο γραφείο αυτό ο λειτουργός Ε.Ε.Π. θα μπορεί να δέχεται ατομικά τους μαθητές ή τους γονείς τους και να συζητεί μαζί τους θέματα εκπαιδευτικού και επαγγελματικού προσανατολισμού.

Στα σχολικά συγκροτήματα, στα οποία τα σχολεία λειτουργούν σε διπλή βάρδια, το ίδιο γραφείο μπορεί να εξυπηρετεί όλα τα συστεγαζόμενα σχολεία.

β. Σε επίπεδο νομού

Στα πλαίσια της Διεύθυνσης Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης κάθε νομού, προτείνεται να λειτουργήσει Κέντρο Εκπαιδευτικού και Επαγγελματικού Προσανατολισμού, το οποίο θα είναι υπεύθυνο για το συντονισμό, την επιστημονική καθοδήγηση και τη στήριξη της εφαρμογής του Ε.Ε.Π. στα σχολεία, για την ανάπτυξη πληροφοριακού υλικού τοπικού ενδιαφέροντος, για τη διοργάνωση σεμιναρίων επιμόρφωσης των λειτουργών Ε.Ε.Π. του νομού και για την πραγματοποίηση άλλων συναφών εκδηλώσεων (εκθέσεις, εκπομπές στα μέσα ενημέρωσης, διαλέξεις κλπ.) σε επίπεδο νομού.

Το Κέντρο αυτό μπορεί να ενταχθεί στα προγραμματιζόμενα πολυδύναμα Κέντρα Στήριξης του Εκπαιδευτικού Έργου, που σύμφωνα με τις εξαγγελίες της παρούσας κυβέρνησης, προβλέπεται να λειτουργήσουν σε κάθε νομό. Το Κέντρο αυτό θα αποτελεί την έδρα του υπευθύνου Ε.Ε.Π. για κάθε νομό και θα περιλαμβάνει και άλλο ειδικευμένο προσωπικό (ένα τουλάχιστον άτομο ειδικευμένο στην τεκμηρίωση, ένα άτομο ειδικευμένο στη διαχείριση δεδομένων με τη βοήθεια ηλεκτρονικού υπολογιστή και ένα ειδικό στην παραγωγή πληροφοριακού υλικού). Στο Κέντρο αυτό προτείνουμε να τοποθετηθεί όλο το τεχνολογικό υλικό που έχει ήδη αγορασθεί για τον Ε.Ε.Π. είτε

στα πλαίσια του προγράμματος Μ.Ο.Π.-Σ.Ε.Π. είτε στα πλαίσια άλλων δραστηριοτήτων. Όπου αυτό δεν επαρκεί πρέπει να συμπληρωθεί σταδιακά με πρόσθετο υλικό και όπου είναι παλιό πρέπει να εκσυγχρονισθεί.

Κατά την εξέλιξη της εφαρμογής της πρότασης αυτής μπορεί να εξετασθεί και η σκοπιμότητα δημιουργίας ανάλογου γραφείου σε επίπεδο περιφέρειας με αποστολή το συντονισμό των αντίστοιχων νομαρχιακών κέντρων Ε.Ε.Π.

γ. Σε εθνικό επίπεδο

Οι κύριες αλλαγές που πρέπει να γίνουν σε εθνικό επίπεδο ως προς την οργάνωση του Ε.Ε.Π. είναι οι εξής:

1. Διεύρυνση του Εθνικού Ινστιτούτου Επαγγελματικού Προσανατολισμού που έχει συσταθεί με το νόμο 2224 του 1994 έτσι ώστε να περιλάβει ουσιαστικά και το σκέλος του προσανατολισμού που αφορά την εκπαίδευση όλων των βαθμίδων. Το Ινστιτούτο αυτό πρέπει να είναι αυτόνομο Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου, να εποπτεύεται τόσο από το Υπουργείο Εργασίας όσο και από το Υπουργείο Παιδείας και να μετονομασθεί σε Εθνικό Ινστιτούτο Εκπαιδευτικού και Επαγγελματικού Προσανατολισμού (Σήμερα το Ινστιτούτο αυτό, του οποίου η λειτουργία δεν έχει ακόμη αρχίσει παρά τη θεσμοθέτησή του, περιορίζεται ουσιαστικά στο χώρο του Υπουργείου Εργασίας).

2. Δημιουργία στα πλαίσια του Ινστιτούτου αυτού μονάδας παραγωγής πληροφοριακού υλικού (έντυπου, οπτικοακουστικού και ηλεκτρονικού), το οποίο να μπορεί να χρησιμοποιηθεί στα Γυμνάσια και στα Λύ-

κεια με σκοπό την ενημέρωση των γονέων. Η μονάδα αυτή μπορεί να συνεργάζεται και με το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, με το Κέντρο Σ.Ε.Π. της Φιλοσοφικής Σχολής του Παν/μίου Αθηνών, με τα Γραφεία Σταδιοδρομίας των Πανεπιστημίων και των Τ.Ε.Ι., με τις αρμόδιες Υπηρεσίες του Ο.Α.Ε.Δ. και με κάθε άλλο φορέα που μπορεί να υποβοηθήσει το έργο του.

3. Ο Τομέας Σ.Ε.Π. του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου πρέπει να αναβαθμιστεί, να στελεχωθεί και με άλλο μόνομο προσωπικό (σήμερα έχει ένα μόνο Σύμβουλο) και να εξοπλισθεί με τα απαραίτητα μέσα για να μπορεί πραγματικά να διαδραματίσει την αποστολή του κατά τρόπο αποτελεσματικό. Ο Τομέας αυτός πρέπει να έχει αυτοδυναμία στα πλαίσια του Π.Ι. και να μην απαιτείται η έγκριση των αποφάσεών του από το Τμήμα Τεχνικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, όπως συμβαίνει σήμερα.

4. Η εκπαιδευτική τηλεόραση πρέπει, τέλος, να δημιουργήσει ειδικό τμήμα παραγωγής ενημερωτικών εκπομπών για θέματα επαγγελματικού προσανατολισμού, οι οποίες να μπορούν να διατίθενται και σε μαγνητοσκοπημένη μορφή στα εκπαιδευτικά ιδρύματα με συμβολική αμοιβή.

3. Κατάρτιση στελεχών Ε.Ε.Π.

Οι υπεύθυνοι Ε.Ε.Π. των περιφερειακών Κέντρων Ε.Ε.Π., τα στελέχη τόσο του Εθνικού Ινστιτούτου Εκπαιδευτικού και Επαγγελματικού Προσανατολισμού όσο και των υπόλοιπων κεντρικών μονάδων που ασχολούνται με το θέμα αυτό πρέπει να

έχουν αξιολογή κατάρτιση σε θέματα Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού και σημαντική πρακτική εμπειρία. Τα ολιγοήμερα επιμορφωτικά σεμινάρια δεν αρκούν στις περιπτώσεις αυτές.

Τα στελέχη αυτά μπορούν να είναι κάτοχοι μεταπτυχιακών διπλωμάτων ειδίκευσης στη Συμβουλευτική και στον Επαγγελματικό Προσανατολισμό από ελληνικά και ξένα Πανεπιστήμια καθώς και οι παλιοί υπεύθυνοι Σ.Ε.Π., αφού πρώτα αποκτήσουν ειδικό δίπλωμα ειδίκευσης. Για το σκοπό αυτό είναι δυνατό να υπάρξει ειδικό μεταπτυχιακό πρόγραμμα σε κάποιο Πανεπιστήμιο, ετήσιας τουλάχιστον διάρκειας, το οποίο θα απευθύνεται αποκλειστικά σ' αυτούς.

4. Αναμόρφωση των αναλυτικών προγραμμάτων

Όπως αναφέραμε προηγουμένως τα προγράμματα Σ.Ε.Π. χρήζουν ριζικής αναθεώρησης. Κατά την αναθεώρηση αυτή πρέπει να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση στην ανάλυση των σύγχρονων εξελίξεων στον τομέα της Οικονομίας και της Αγοράς Εργασίας καθώς και των επιπτώσεων της Τεχνολογίας σ' αυτές. Η ενημέρωση επίσης των μαθητών για ζητήματα της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Αγοράς και των κυριότερων εξελίξεων που έχουν πραγματοποιηθεί τα τελευταία χρόνια στο χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης πρέπει να αποτελέσουν ένα άλλο βασικό άξονα αλλαγών στο περιεχόμενο των αναλυτικών προγραμμάτων και των σχετικών βιβλίων. Το ίδιο ισχύει και για την ενημέρωση γύρω από τις νέες μορφές επαγγελματικής

κατάρτισης, όπως είναι π.χ. τα Ι.Ε.Κ., ή άλλους τύπους εναλλασσόμενης επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης.

Πρέπει ακόμη να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση σε ζητήματα ανάπτυξης της κριτικής των πληροφοριών με στόχο την ανάπτυξη στους μαθητές της ικανότητας να αντιμετωπίζουν κριτικά τα ποικίλα μηνύματα που δέχονται κατά τρόπο άναρχο και ανεξέλεγκτο από διάφορες πηγές σχετικά με την επαγγελματική ζωή.

Αλλά τέλος ζητήματα, όπως η ισότητα των δύο φύλων μέσα στην εργασία, η καταπολέμηση των κοινωνικο-επαγγελματικών στερεοτύπων, η ανεργία και οι επιπτώσεις της και άλλα παρόμοια πρέπει να τύχουν ιδιαίτερης προσοχής στο πλαίσιο της αναθεώρησης των προγραμμάτων και των βιβλίων.

Ως προς τους παραδοσιακούς οδηγούς για τα διάφορα επαγγέλματα και τις αντίστοιχες σπουδές αυτοί πρέπει να αντικατασταθούν από πιο σύγχρονες και ευέλικτες μορφές πληροφόρησης για τα θέματα αυτά (ενημερωτικούς φακέλους, επαγγελματικές μονογραφίες, κ.λπ.) κυρίως όμως πρέπει να αξιοποιηθούν οι δυνατότητες των νέων τεχνολογιών.

5. Επέκταση της εφαρμογής του Ε.Ε.Π.

α. Δευτεροβάθμια εκπαίδευση

Σήμερα διατίθεται στον Σ.Ε.Π. μία αυτόνομη ώρα μόνο στη Γ' Γυμνασίου (1 ώρα τη βδομάδα καθ' όλη τη διάρκεια του σχολικού έτους). Στο Γενικό Λύκειο ο Σ.Ε.Π. διδάσκεται μια ώρα τη βδομάδα στο Α' εξάμηνο

στις τάξεις Α' και Β', στο Τεχνικό Επαγγελματικό Λύκειο μία ώρα τη βδομάδα όλο το χρόνο στην Α' τάξη και στο Ενιαίο Πολυκλαδικό Λύκειο μία ώρα τη βδομάδα επί ένα εξάμηνο στην Α' τάξη.

Θεωρούμε ότι ο χρόνος αυτός είναι ανεπαρκής και προτείνουμε:

Η εφαρμογή του Σ.Ε.Π. στη Γ' Γυμνασίου να γίνει δίωρη για ένα τουλάχιστον εξάμηνο. Κάτι τέτοιο μπορεί να ισχύσει και για ολόκληρο το έτος, αλλά οι σχετικές δραστηριότητες να πραγματοποιούνται ανά 15 μέρες. Στόχος της αύξησης του χρόνου των ενοτήτων εφαρμογής του Ε.Ε.Π. είναι να καταστεί δυνατή η ανάπτυξη διαφορών ενημερωτικών δραστηριοτήτων και να σταματήσει η ενημέρωση για τις σπουδές και τα επαγγέλματα να έχει το χαρακτήρα παραδοσιακού μαθήματος. Ο Ε.Ε.Π. μπορεί ακόμη να συνδυαστεί και με άλλες εκπαιδευτικές δραστηριότητες, όπως είναι η περιβαλλοντική εκπαίδευση, η αγωγή υγείας και οι πολιτιστικές εκδηλώσεις, οι οποίες μπορούν να πραγματοποιούνται στο αντίστοιχο δίωρο των εβδομάδων που δε θα υπάρχουν δραστηριότητες Ε.Ε.Π. Παράλληλα προς τις δραστηριότητες αυτές προτείνουμε να γίνεται διανομή πληροφοριακού υλικού, το οποίο να απευθύνεται και στους γονείς.

Στις τάξεις Α' και Β' Γυμνασίου προτείνουμε να διατίθεται ένα δίωρο ανά τέσσερις εβδομάδες, κατά τη διάρκεια του οποίου θα εφαρμόζεται ο Ε.Ε.Π. είτε μέσα στην τάξη είτε εκτός του σχολείου με δραστηριότητες ανάλογες προς αυτές της Γ' Γυμνασίου σε πιο περιορισμένη όμως έκταση.

Ο θεσμός των συνθετικών δημ-

σουργικών εργασιών που καθιερώθηκε με τα νέα μέτρα για την αξιολόγηση των μαθητών μπορεί κατά προτεραιότητα να χρησιμοποιηθεί στα πλαίσια του Ε.Ε.Π. με πολύ καλά παιδαγωγικά αποτελέσματα και να δώσει και κύρος στο θεσμό, αφού ο βαθμός της συνθετικής εργασίας υπολογίζεται στην εξαγωγή του μέσου όρου επίδοσης των μαθητών.

Στο Λύκειο η αναμόρφωση του Σ.Ε.Π. προτείνουμε να συνδεθεί με τη δημιουργία του Ενιαίου Λυκείου, μέσα στο οποίο ο θεσμός αυτός πρέπει να εφαρμόζεται τουλάχιστον επί ένα δίωρο κατά το δεύτερο εξάμηνο της Α' τάξης. Ενημερωτικές δραστηριότητες για τους μαθητές των δύο επόμενων τάξεων μπορούν να αναπτύσσονται στα πλαίσια εφαρμογής του σχολικού προγράμματος. Και για το Ενιαίο Λύκειο έχει υποβάλει σχετική πρόταση το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. Ελπίζω πως κι αυτή θα αξιοποιηθεί.

Όλοι οι μαθητές Γυμνασίου και Λυκείου πρέπει να έχουν τη δυνατότητα ατομικής συμβουλευτικής και βοήθειας για τον προσανατολισμό τους από το γραφείο Ε.Ε.Π., το οποίο, όπως προτείνουμε παραπάνω, θα λειτουργεί σε κάθε σχολική μονάδα. Στην ατομική συμβουλευτική και καθοδήγηση πρέπει στο μέλλον να δοθεί η κύρια έμφαση.

β. Πρωτοβάθμια εκπαίδευση

Ο μαθητής πρέπει αρκετά νωρίς να μυείται σε ζητήματα επαγγελματικής ζωής και να αρχίσει να προϋδεάζεται κάπως για το μέλλον του. Η μύηση και ο προϋδεασμός αυτός μπορούν να αρχίσουν από το Δημοτικό

Σχολείο. Συστηματική βέβαια εφαρμογή του Ε.Ε.Π. στο Δημοτικό Σχολείο δεν μπορεί να γίνει. Είναι όμως δυνατό να ενταχθούν στα διάφορα σχολικά μαθήματα του Δημοτικού Σχολείου ενότητες, οι οποίες να διαπραγματεύονται θέματα σχετικά με την επαγγελματική ζωή. Με αφορμή τις ενότητες αυτές μπορεί να γίνεται συστηματική επαγγελματική διαπαιδαγώγηση προσαρμοσμένη στις δυνατότητες και στα χαρακτηριστικά των ατόμων της ηλικιακής αυτής φάσης.

γ. Τριτοβάθμια εκπαίδευση

Η ανάγκη ανάπτυξης του Ε.Ε.Π. και στα τριτοβάθμια εκπαιδευτικά ιδρύματα γίνεται κάθε μέρα και πιο επιτακτική λόγω των αυξανόμενων δυσκολιών ένταξης των αποφοίτων των ιδρυμάτων αυτών στην αγορά εργασίας. Το θετικό βήμα που άρχισε πρόσφατα με τη δημιουργία Γραφείων Σταδιοδρομίας στα Πανεπιστήμια και στα Τ.Ε.Ι. πρέπει να συνεχιστεί.

Τα γραφεία αυτά, εκτός από πληροφορίες για τις υπάρχουσες δυνατότητες εύρεσης εργασίας, οφείλουν να ενημερώνουν τους φοιτητές και για τα διάφορα προγράμματα προπτυχιακών και μεταπτυχιακών σπουδών, για σπουδές στο εξωτερικό, για τα κοινοτικά ευρωπαϊκά προγράμματα και να τους προσφέρουν και γενικότερες συμβουλευτικές υπηρεσίες.

δ. Επαγγελματική κατάρτιση

Προτείνουμε ακόμη να καθιερωθεί ο Ε.Ε.Π. και στα Ι.Ε.Κ. με τη δημιουργία ειδικών γραφείων σ' αυτά, τα οποία πρέπει να στελεχωθούν με

το κατάλληλο επιστημονικό προσωπικό και να εξοπλισθούν με τα απαραίτητα μέσα για να μπορούν να ανταποκριθούν στις ανάγκες που, όπως προκύπτει από σχετική έρευνα του Κέντρου Σ.Ε.Π. της Φιλοσοφικής Σχολής που βρίσκεται υπό εξέλιξη είναι ιδιαίτερα αυξημένες.

ε. Σύνδεση με τις υπηρεσίες Επαγγελματικού Προσανατολισμού εκτός του εκπαιδευτικού συστήματος

Οι υπηρεσίες Ε.Ε.Π. που θα λειτουργούν στα πλαίσια των διαφόρων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων πρέπει να συνδεθούν και με τις υπηρεσίες Επαγγελματικού Προσανατολισμού του Ο.Α.Ε.Δ. και όπου αλλού απαιτηθεί κάτι παρόμοιο στο μέλλον. Η αλληλοτροφοδότηση ανάμεσα σ' αυτές και η συνεργασία τους μέσα σε ένα κόσμο, στον οποίο το «πήγαινε-έλα» μεταξύ εκπαίδευσης, κατάρτισης και εργασίας θα αιξάνει συνεχώς, είναι ουσιαστικής προϋπόθεση για την ανταπόκριση των σημερινών κοινωνικών στις προκλήσεις των καιρών.

Ο συντονισμός και η διασφάλιση της συνεργασίας αυτής μπορεί να γίνεται από το Εθνικό Ινστιτούτο Εκπαιδευτικού και Επαγγελματικού Προσανατολισμού που οφείλει να αποτελεί την ανώτατη εθνική αρχή στα ζητήματα αυτά.

6. Εξεύρεση των αναγκαίων οικονομικών πόρων

Για την αναμόρφωση του θεσμού του Εκπαιδευτικού και Επαγγελματικού Προσανατολισμού θα απαιτηθούν ασφαλώς πρόσθετες δαπάνες.

Τα αναγκαία χρήματα μπορούν να προέλθουν τόσο από τον κρατικό προϋπολογισμό όσο και από το 2ο κοινοτικό πλαίσιο στήριξης. Στο επιχειρησιακό πρόγραμμα: «Εκπαίδευση και αρχική επαγγελματική κατάρτιση» και στο υποπρόγραμμα «Γενική και Τεχνική Εκπαίδευση» έχει προβλεφθεί ειδικό μέτρο που αφορά τον Επαγγελματικό Προσανατολισμό, στα πλαίσια του οποίου έχει προβλεφθεί σημαντικό ποσό για την αναμόρφωση του θεσμού αυτού.

Από πλευράς του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου έχουμε την πρόθεση να κάνουμε ότι είναι δυνατό σε συνεργασία με τη Διεύθυνση Σπουδών του ΥΠΕΠΘ, τον Ο.Ε.Ε.Κ. και άλλους ενδιαφερόμενους φορείς για να αξιοποιηθούν τα χρήματα αυτά κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο.

Ανάλογες πηγές χρηματοδότησης υπάρχουν και για την τριτοβάθμια εκπαίδευση και μπορούν να υπάρξουν και για τα Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης, καθώς και για τις υπηρεσίες που λειτουργούν στο χώρο της αγοράς εργασίας.

IV. Αντί επιλόγου

Κλείνοντας την εισήγησή μου αυτή θέλω να υπογραμμίσω ότι στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο έχουμε από πέ-ρυσσι αρχίσει εντατική εργασία για την αναμόρφωση του Σ.Ε.Π. Βρισκόμαστε επίσης σε συνεργασία και επαφή με τα Υπουργεία Παιδείας και Εργασίας, τον Ο.Α.Ε.Δ., τον Ο.Ε.Ε.Κ. και άλλους φορείς για να ξεκινήσει η λειτουργία του Εθνικού Ινστιτούτου Επαγγελματικού Προσανατολισμού σωστά και να διορθω-

θούν λάθη που έγιναν στη θεσμοθέτησή του. Αν το έργο αυτό που έχει αρχίσει στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο δε διακοπεί, θα φανούν σύντομα τα αποτελέσματά του.

Ο ίδιος έχω αφιερώσει ένα μεγάλο μέρος της επιστημονικής μου δραστηριότητας στην ανάπτυξη του θεσμού αυτού στη χώρα μας, και θα στηρίξω ως Πρόεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, την προσπάθεια αυτή με όλες μου τις δυνάμεις. Θέλω

να πιστεύω ότι και η Ο.Λ.Μ.Ε. και η ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π. θα είναι σύμμαχοι και συμπαραστάτες μας. Το γεγονός ότι η ΟΛΜΕ, κατά το τελευταίο επιστημονικό της συνέδριο, έδωσε στον Σ.Ε.Π. ιδιαίτερο ενδιαφέρον είναι καλός σιγανός για το μέλλον. Πάνω από όλα όμως πρέπει η πολιτική ηγεσία τόσο του Υπουργείου Παιδείας όσο και του Υπουργείου Εργασίας να πάρει πρωτοβουλίες και γενναίες αποφάσεις στα θέματα αυτά.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Βαϊτσός Κ. και Γιαννίτης, Τ. *Τεχνολογικός Μετασχηματισμός και Οικονομική Ανάπτυξη: Ελληνική Εμπειρία και Διεθνείς Προοπτικές*. Αθήνα: Gutenberg, 1987.
- Βαλλιαντάου, Ν. και Κανδυλάκη, Αικ. «Η ανεργία ως παράγοντας επιλογής επαγγέλματος από τους νέους». *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού* 1988, τεύχος 5-6, σσ. 49-53.
- Δημητρόπουλος, Ε. *Ο θεσμός: «Συμβουλευτική - Προσανατολισμός» στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Μια πρώτη προσπάθεια αξιολόγησής του*. Αθήνα: Καραμπερόπουλος, 1986.
- Δημητρόπουλος, Ε. «Ο θεσμός «Συμβουλευτική - Προσανατολισμός» στην Ελλάδα. Μισός Αιώνας Εμπειρίες: Μια αξιολογική θεώρηση». *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, 1994, τεύχος 28-29, σσ. 13-32.
- Δημητρόπουλος, Ε. «Η επιστημονική έρευνα και ο θεσμός «Συμβουλευτική - Προσανατολισμός» στη χώρα μας». Δύο ενδεικτικές εμπειρικές έρευνες». *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, 1992, τεύχος 20-21, σσ. 14-54.
- Hand, Ch. *The Future of Work*. Oxford: Basic Blackwell, 1984.
- Heinz, W. *Το Μέλλον της Εργασίας. Τέλος η Κρίση της Κοινωνίας Cedefop*, 1987, 1.
- Ηλιάδης, Ν. «Παιδεία και Απασχόληση: Εκπαίδευση - Κατάρτιση και Αντιμετώπιση της Απασχόλησης στο Πλαίσιο της Σύγχρονης Κοινωνίας και των Προοπτικών που Διαγράφονται». *Τεχνικά*, Απρίλιος 1994, σσ. 16-18.
- Kanter, R. M. *When Giants Learn to Dance, Mastering the Challenge of Strategy Management and Careers in the 1990s*, New York, Simon and Schuster, 1989.
- Κασιμάτη, Κ. «Η Εργασία στο Μέλλον: Κοινωνικές Διαστάσεις και Πρακτικές». *Εκπαίδευση και επάγγελμα*, 1992, τεύχος 2-3, σσ. 102-127.
- Κασσωτάκης, Μ. *Η πληροφόρηση για τις Σπουδές και τα Επαγγέλματα*. Αθήνα, Εκδ. Γρηγόρη, 1986.
- Κασσωτάκης, Μ. «Η Ενημερωτική και Συμβουλευτική Λειτουργία του Σ.Ε.Π.: Μια Προσπάθεια αξιολόγησής τους». *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, 1992, τεύχος 20-21, σσ. 79-80.
- Κασσωτάκης, Μ. «Κοινωνικο-οικονομικές και Εκπαιδευτικές Εξελίξεις και οι Επιπτώσεις τους στο Θεσμό του Σχολικού και Επαγγελματικού Προσανατολισμού και

- στην Κατάρτιση των Στελεχών του». *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, 1994, τεύχος 30-31, σσ. 40-52.
- Κοσμίδου - Hardy, Χρ. Η «Αποτυχία» Συνεχίζεται: Κριτική Περιδιάβαση στο Χώρο της Σχολικής Συμβουλευτικής και του Προσανατολισμού, στο: Α. Καζαμία και Μ. Κασσωτάκη, *Η ελληνική εκπαίδευση: Προοπτικές ανασυγκρότησης και εκσυγχρονισμού*. Αθήνα, εκδ. Σείριος, 1995, σσ. 305-327.
- Κωστώκη, Α. «Οι Νέοι και η Επαγγελματική Πληροφόρηση: Μια εμπειρική Ανάλυση». *Εκπαίδευση και Επάγγελμα*, 1988, Ι, 3, σσ. 136-146.
- Παιδαγωγικό Ινστιτούτο/Ομάδα Εργασίας Σ.Ε.Π. *Αξιολόγηση του Σχολικού και Επαγγελματικού Προσανατολισμού από τους Μαθητές της Γ' Γυμνασίου. Ανάγκες και Προσδοκίες τους*. Αθήνα, Ο.Ε.Δ.Β. 1989.
- Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. *Μελέτη για την ανάπτυξη του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού*. Αθήνα, 1994.
- Παλιμοκρασός, Στ. «Νέα Τεχνολογία και Κινητικότητα Επαγγελματιών». *Δελτίο Διοικήσεως Επιχειρήσεων*, 1984, τεύχος 23, σσ. 56-63.
- Robertson, J. *Future Work: Jobs, Self-Employment and Leisure after the Industrial Age*. Gower/Maurice Temple Smith, 1985.
- ΥΠΕΠΘ *Πρότυπα πειραματικά προγράμματα*. Τελικές εκθέσεις, AGRO, SEP, LINK. Αθήνα 1987 και 1988.
- Φασιολάς, Ρ. «Επαγγελματική Διάρθρωση του Εργατικού Δυναμικού: Διαχρονική Εξέλιξη και Προοπτικές για το 2.000». *Εκπαίδευση και Επάγγελμα*, 1990, τεύχος 3, σσ. 195-198.
- Watts A.G. και άλλ. *Εκπαιδευτικός και Επαγγελματικός Προσανατολισμός στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα*. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 1993.

Σπύρος Κρίβας*

Ο ΣΕΠ ΔΙΕΘΝΩΣ ΚΑΙ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΜΑΣ: ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΛΥΣΕΙΣ

Έχοντας ως βάση τις υλοποιούμενες κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές διαφοροποιήσεις σε εθνικό και διεθνές επίπεδο και τα συνδεδεμένα με αυτές προβλήματα, επιχειρείται στην παρούσα εργασία να παρουσιαστούν προβλήματα, τάσεις και αναμενόμενες διαφοροποιήσεις κατά την υλοποίηση των διαδικασιών του Σ.Ε.Π. στον ελληνικό και τον διεθνή χώρο. Ο Σ.Ε.Π. θεωρείται στην εργασία αυτή ως παιδαγωγική πράξη και ως εκ τούτου απευθύνονται και σ' αυτόν οι απαιτήσεις και προσδοκίες που προσγράφονται στο σύγχρονο σχολείο

*Spyros Kriwas**

SCHUL-UND BERUFSBERATUNG AUF INTERNATIONALEN EBENE UND IN GRIECHENLAND: PROBLEME UND LÖSUNGEN

Auf Grund der zu realisierenden gesellschaftlichen, ökonomischen und politische Veränderungen auf nationalen und internationalen Ebene wird im diesen Beitrag versucht, die vorkommenenen probleme, die tendenzen und die zu bestrebenden Veränderungen bei der Realisierung der Prozesse von Schul- und Berufsberatung aufzuzeigen. Schul- und Berufsberatung wird als pädagogisch Handlungsform angesehen, und deshalb richten sich an sie die gleichen Anforderungen und Erwartungen, die der modernen Schule zugeschrieben werden.

Στην εργασία αυτή γίνεται προσπάθεια να παρουσιαστούν βασικά στοιχεία της κατάστασης του Σ.Ε.Π. διεθνώς και στη πατρίδα μας και να συζητηθούν διαφαινόμενες τάσεις και προοπτικές λύσεων.

Αναπόφευκτα σημεία εκκίνησης του προβληματισμού μας αποτελέσαν οι οικονομικο-κοινωνικές εξελίξεις στο διεθνή χώρο. Και τούτο γιατί είναι γενικά αποδεκτό ότι ο Σ.Ε.Π. είναι θεσμός και μηχανισμός, παροχή

βοήθειας ιδιαίτερα στους νέους, αλλά και στους ενήλικους, για να προετοιμαστούν να αντιμετωπίσουν δυναμικά ποικίλα προβλήματα, που συνδέονται με τη σχολική πορεία και σταδιοδρομία, αλλά και προεκτείνονται και επηρεάζουν τη μετασχολική ζωή, τη μετάβαση στον κόσμο της εργασίας και πέρα απ' αυτήν. Ως τέτοιος θεσμός ο Σ.Ε.Π. είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με τις περιρρέουσες αυτόν συγκεκριμένες οικονομικές, κοινωνι-

* Ο Σ.Κ. είναι Επίκουρος Καθηγητής στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Πατρών και μέλη της ΕΛ.Ε.Σ.Υ.Π. *Επισκοπώνια*: Αγ. Κυριακής 24, 26443 Πάτρα. Τηλ. 061/426728.

κές και πολιτικές συνθήκες τόσο σε διεθνές όσο και σε εθνικό επίπεδο, με τις εξελίξεις και τις διαφοροποιήσεις και τις συνέπειες των διαφοροποιήσεων αυτών.

Οπωσδήποτε δε φιλοδοξεί η εργασία αυτή να καλύψει όλο το φάσμα των κοινωνικών και οικονομικών εξελίξεων και τα συνδεόμενα με αυτές προβλήματα και τις ανάγκες για Σ.Ε.Π. επιδιώκοντας έτσι να σχηματίσουμε ένα μοντέλο Σ.Ε.Π. με γενική αποδοχή. Πολλοί λόγοι δεν συνηγορούν για έναν τέτοιο επιχείρημα, και μάλιστα στο εύρος μιας εισήγησης. Μερικοί από αυτούς τους λόγους είναι: οι διαφορές στη δομή των σχολικών συστημάτων, και στη δομή και οργάνωση των υπηρεσιών Σ.Ε.Π., οι διαφορές όσον αφορά τις λειτουργίες του θεσμού, η αντίληψη και αναγνώριση αναγκών των ατόμων για Σ.Ε.Π. στα πλαίσια των διαφόρων κοινωνικών σχηματισμών, οι ιδιαιτερότητες των κοινωνιών, ο βαθμός αναγνώρισης της αξίας του Σ.Ε.Π. και των αναγκών που τον επιβάλλουν από πολιτικές και κοινωνικές δυνάμεις, οι διαπολιτισμικές διαφορές όσον αφορά την επαγγελματική απόφαση, εκλογή και επιτυχία, που έτσι και αλλιώς λειτουργούν, κ.ά.

Περιορίζεται κυρίως στη κατάδειξη τάσεων και εξελίξεων διεθνώς σε κοινωνικο-οικονομικό επίπεδο συνολικά, καθόσον τόσο στην ξενόγλωσση όσο και την ελληνόγλωσση σχετική βιβλιογραφία υπάρχουν αρκετές εκτεταμένες προσεγγίσεις (Banks et al., 1990, Borge et al., 1984, Drucker, 1989, ΕΛ.Ε.ΣΥΠ./Γ' Πανελλήνιο Συνέδριο, 1991, ΕΛ.Ε.ΣΥΠ./Α', Διεθνές Συνέδριο, 1993, Κασσωτάκης, 1994, Κρίβας, 1994). Κατά την κατάδειξη

αυτή δεν αποδέχεται «προφητικά» τη δυνατότητα γραμμικής και αιτιατής υλοποίησης των εξελίξεων αυτών – λόγω της δυσκολίας στην προβλεψιμότητα σε οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο οι οποίες από τη μια μεριά δρομολογούν και επηρεάζουν ανάλογες εξελίξεις σε εθνικό επίπεδο (Armor, 1969, Oxenham, 1989), ενώ από την άλλη μεριά αποτελούν για το Σ.Ε.Π. πεδίο αναφοράς από την άποψη ότι από αυτό εκπηγάζουν προβληματισμοί σχετικά με την αναγκαιότητα διαφοροποιήσεων στη σκοποθεσία, τη φιλοσοφία, την οργάνωση του θεσμού ως και κίνητρα για ανακατατάξεις και άλλες προοπτικές.

1. Το Πλαίσιο των Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων και Συνθηκών

α. Σημαντική εξέλιξη στην οικονομική σκηνή κατά την τελευταία 25ετία αποτελεί η διεθνοποίηση της οικονομίας (global economy), δομικά στοιχεία της οποίας αποτελούν η διαμόρφωση υπερεθνικών οικονομικών και εμπορικών συνασπισμών (regional trading blocks), ο διεθνής οικονομικός ανταγωνισμός και η ανάπτυξη και εγκαθίδρυση σε διεθνές επίπεδο νέας τεχνολογίας, ιδιαίτερα στον ευρωπαϊκό και τον αμερικανικό χώρο, αλλά και στην Άπω Ανατολή. Τα στοιχεία αυτά έχουν επιφέρει διαφοροποιήσεις στη δομή των επαγγελματιών, στο περιεχόμενο και την οργάνωση της εργασίας και στο ρόλο των εργαζομένων σε πολλά κράτη (Heit 1992, Κασσωτάκης 1994).

Πολύ συνοπτικά θα μπορούσαμε να εντοπίσουμε τα παρακάτω βασικά

χαρακτηριστικά των οικονομικών εξελίξεων:

(1). Στα πλαίσια της δυναμικής των εξελίξεων οι σύγχρονες κοινωνίες ραγδαία, ίσως μέσα σε μια γενιά, και οπωσδήποτε με διαφορετικούς ρυθμούς, παίζουν περιόδους μετάβασης και μετασχηματισμών όσον αφορά το επίπεδο ανάπτυξης, την εκβιομηχάνιση και τον τεχνολογικό εξοπλισμό.

(2). Οι εθνικές οικονομίες υφίστανται συρρίκνωση προς όφελος των υπερεθνικών οικονομιών. Η εξέλιξη αυτή εκφραζόμενη μέσα από τη δημιουργία υπερεθνικών οργανισμών (όπως π.χ. η ευρωπαϊκή κοινότητα, που ιδιαίτερα αφορά την Ελλάδα, η US-Canada Free Trade Agreement το 1989, ή η Association of South Easter Asian Nations) καθιστά σαφές ότι οι εθνικές οικονομίες δεν θα μπορούν για πολύ χρόνο ακόμη ούτε να παρουσιάζουν ανάπτυξη, ούτε να διαθέτουν το εργατικό τους δυναμικό ούτε να παραμένουν βιώσιμες περιορισμένες στα εθνικά τους πλαίσια.

(3). Οι τάσεις προς τη διεθνοποίηση της οικονομίας συνοδεύθηκαν από επιτεύγματα υψηλής τεχνολογίας, γεγονός που προέβαλε –ήδη από τα μέσα του 20ου αι.– τη γνώση και την πληροφορία ως πηγές της οικονομίας, ως το ουσιαστικό της κεφάλαιο. Έτσι βιώνουμε σήμερα μια κοινωνία της γνώσης (knowledge society) και της πληροφόρησης, εφόσον η τεχνολογία αποβαίνει σημαντικό στοιχείο σε κάθε μορφή και επίπεδο των διεθνών εμπορικών σχέσεων, της παραγωγής, της κατανάλωσης και της επικοινωνίας.

(4). Η οικονομική ανάπτυξη και

τα τεχνολογικά επιτεύγματα –ιδιαίτερα τις τελευταίες δεκαετίες– πέρα από θετικές – είχαν και αρνητικές επιδράσεις όσον αφορά το περιβάλλον και την ποιότητα ζωής σε πλανητικό πλέον επίπεδο, έτσι ώστε να τίθεται υπό αμφισβήτηση κατά πόσο το επικρατούν και σήμερα τεχνικό - επιστημονικό - οικονομικό μοντέλο ανάπτυξης, που γεννιέται στα μέσα του 18ου αι., μπορεί να εξασφαλίσει μια αυτοσυντηρούμενη ή βιώσιμη ανάπτυξη (sustainable development) ως μια σύγχρονη απάντηση στο πρόβλημα των υλικών ορίων και της ανορθολογικής διαχείρισης των φυσικών πόρων. Η βιομηχανική εποχή, ιδιαίτερα ο 20ος αι., συνδέεται με την αποκορύφωση της πίεσης του ανθρώπου πάνω στη βιόσφαιρα και η συνέχιση του παραπάνω μοντέλου αναπτυξιακής πορείας μεγιστοποιεί τους κινδύνους μιας πολλαπλής αποσταθεροποίησης στα πλαίσια της «κοινωνίας επικινδυνότητας» (Risikogesellschaft), όπως χαρακτηρίζεται η μεταβιομηχανική κοινωνία. Συγχρόνως όμως διαφαίνεται και η τάση να συνδεθεί η εισόδος στη μεταβιομηχανική εποχή με μία αντίδραση στην περιβαλλοντική υποβάθμιση. Η αντιμετώπιση των οικολογικών προβλημάτων και η σωτηρία του περιβάλλοντος αποτελούν όλο και σημαντικότερο επιστημονικό και τεχνολογικό στόχο. Όμως, νομίζουμε, ότι η οικολογική απειλή δεν θα αντιμετωπισθεί αποτελεσματικά μέσω επιστημονικών και τεχνολογικών διαδικασιών, όσο κυρίως μέσω της ετοιμότητας και δυνατότητας κριτικά και πρωτοβουλιακά σκεπτομένων πολιτών να αντιλαμβάνονται και να επεξεργάζονται τους οικονομικούς και οικολογικούς συσχετισμούς. Προς

αυτή την κατεύθυνση μπορεί να συμβάλει ο Σ.Ε.Π. κατά τα κρίσιμα χρόνια της σχολικής ζωής (Trembl 1987, Beck 1986, Χατζημπόρου 1995).

Θα θέλαμε στο σημείο αυτό να αναφέρουμε τη διαπίστωση ότι οι παραπάνω συνοπτικά παρουσιασμένες εξελίξεις δεν υλοποιούνται ομοιόμορφα μεταξύ των χωρών του καπιταλιστικού κέντρου και της καπιταλιστικής περιφέρειας, όπου βρίσκεται η Ελλάδα, εκεί που για ποικίλους λόγους δεν καταγράφεται ο ίδιος βαθμός οικονομικής ανάπτυξης, βιομηχανοποίησης και τεχνολογικής ανάπτυξης με τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Όμως η ενοποίηση της εσωτερικής ευρωπαϊκής αγοράς με την τάση σύγκλισης της ελληνικής οικονομίας με εκείνη των άλλων ευρωπαίων εταίρων, προαναγγέλει την πιθανότητα παρομοίων εξελίξεων, οπωσδήποτε βέβαια με τις ιδιαιτερότητες του ελληνικού χώρου (Παπαθεοδοσίου 1991, Κασσωπάκης 1994). Η διαπίστωση αυτή συγχρόνως προσοικονομεί την αντίληψη ότι ακριβώς η θεώρηση των συγκεκριμένων κοινωνικών και οικονομικών συνθηκών και ιδιαιτεροτήτων, από τις οποίες επηρεάζεται ο θεσμός του Σ.Ε.Π., αποκλείουν κάθε άκριτη εισαγωγή μοντέλων Σ.Ε.Π. (Bojuwoye, 1992).

β. Οι ραγδαίες εξελίξεις στην οικονομία σε διεθνές επίπεδο θέτουν μπροστά σε νέες απαιτήσεις το ανθρώπινο εργατικό δυναμικό (human resources), ένα ζήτημα πολύ σημαντικό για το Σ.Ε.Π. Καταγράφεται όλο και πιο σαφέστερα τόσο στους εθνικούς αναπτυξιακούς σχεδιασμούς, στη στρατηγική βιομηχανικής ανάπτυξης, όσο και σε επίπεδο διεθνών συναντήσεων η άποψη ότι η αναπτυ-

ξιακή πορεία των κρατών στο μέλλον θα εξαρτηθεί σημαντικά από το βαθμό κατάρτισης και εξειδίκευσης του προσωπικού και από την απόκτηση προσόντων όπως επίπεδο μόρφωσης (literacy), μαθηματικολογιστική ικανότητα (numeracy), ευελιξία (flexibility), και διαρκή κατάρτιση (teachability) (Schlossstein, 1988). Σε αυτά τα προσόντα θα πρέπει να προστεθούν και οι λεγόμενες δυναμικές ικανότητες και λειτουργίες (Dynamic qualities) όπως: ανάληψη ευθύνης, δημιουργικότητας, πρωτοβουλία, αυθύπαρκτη δράση, συμμετοχικότητα. Όπως έχουν δείξει έρευνες στο χώρο της επαγγελματικής ανάπτυξης η απόκτηση δυναμικών ικανοτήτων αναγκαστεί κυρίως λόγω των διαφοροποιήσεων των μορφών εργασίας (patterns of work). Μεταξύ των αποτελεσμάτων των παραπάνω ερευνών μερικά που κατά τη γνώμη μας ενδιαφέρουν το Σ.Ε.Π. είναι:

(1). Οι νέες τεχνολογίες τείνουν να μειώσουν την εργασία ρουτίνας και απλής επανάληψης, δίνοντας ώθηση στη δημιουργική μορφή εργασίας.

(2). Καταγράφεται σαφώς η τάση για συμμετοχική μορφή εργασίας. Η σχέση άνθρωπος - μηχανή αντικαθίσταται από την αλληλεπίδραση μεταξύ της ομάδας και των τεχνικών συστημάτων. Αποτέλεσμα αυτού του γεγονότος είναι ότι όσον αφορά το επαγγελματικό profil και την επαγγελματική πληρότητα του σύγχρονου εργαζόμενου δίδεται μεγάλη έμφαση στην επικοινωνία και τις κοινωνικές ικανότητες (social skills) ως συμπληρωματικών προσόντων πέρα από την τεχνική κατάρτιση και εμπειρία.

(3). Βαθμιαία αυξάνονται οι

προσδοκίες από το σύγχρονο εργαζόμενο όσον αφορά την ικανότητά του να αναλαμβάνει καθήκοντα στο χώρο της εργασίας, που εκτείνονται από το σχεδιασμό και την υλοποίηση μέχρι την αξιολόγηση της εργασιακής διαδικασίας, με αυτό τον τρόπο δίδεται έμφαση στις πολιδύναμες ικανότητες (polyvalent skills), στον «πολυ-λειτουργικό» εργαζόμενο (multi-function employee). Συνακόλουθα και ως συνέπεια αυτών των τάσεων αμφισβητείται το καθιερωμένο μοντέλο «λήψης απόφασης εκ των άνω προς τα κάτω» (top-down model decision making), έτσι ώστε διάφορες ποιοτικές ικανότητες αναμενόμενες από την κορυφή της εργασιακής ιεραρχίας, να αναμένονται και από τα κατώτερα στρώματα της ιεραρχίας (Schön 1988, Posch 1990).

Η χρήση ιδιαίτερα υψηλής τεχνολογίας δημιουργεί διαφοροποιήσεις όχι μόνο όσον αφορά τα γνωστικά προσόντα των εργαζομένων, αλλά και όσον αφορά το ψυχολογικό περιβάλλον, μέσα στο οποίο εργάζονται προκαλώντας προβλήματα σχετικά με την εισαγωγή της τεχνολογίας αυτής στον εργασιακό χώρο και τη σχέση των ατόμων με αυτή. Η ροή και η ταχύτητα της πληροφορίας που πρέπει να επεξεργαστεί ο εργαζόμενος λαμβάνοντας ο ίδιος αποφάσεις αποτελούν αγχογόνους παράγοντες για αυτόν, όχι μόνο γιατί διαφοροποιούν τη διαδικασία και το περιεχόμενο της εργασίας, αλλά και γιατί το χάσμα μεταξύ ανθρωπίνων δυνατοτήτων και μηχανής διευρύνεται. Οι νέες αυτές εξελίξεις στο εργασιακό χώρο απαιτούν άλλες γνώσεις, στάσεις και συμπεριφορές, μια άλλη «personal flexibility» κατά τον E. Herr (Herr, 1992).

Οι εξελίξεις αυτές στην οικονομία και την τεχνολογία, που ήδη διαφαίνονται ή αναμένονται, καθώς και κοινωνικές συνθήκες, που διαμορφώθηκαν σε διάφορα μέρη του πλανήτη, θα επηρεάσουν τη μορφή, το μέγεθος της κινητικότητας και τις επιδιώξεις του εργατικού δυναμικού. Έτσι από τη μια μεριά, όπως δείχνουν διεθνείς έρευνες, γίνεται αναγκαία για την κάλυψη εξειδικευμένων θέσεων εργασίας η αναζήτηση εργατικού δυναμικού πέρα των εθνικών ορίων και η συνακόλουθη συγκέντρωση πληθυσμών σε διάφορους χώρους ανά τον κόσμο. Από την άλλη μεριά καταγράφεται μαζική παρουσία ξένων ανειδίκευτων –κατά το πλείστον– εργατών στον ευρωπαϊκό και εξωευρωπαϊκό χώρο, όπως π.χ. στην Ελλάδα από τις βαλκανικές χώρες, τις χώρες της λεκάνης της Μεσογείου και της Άπω Ανατολής (Herr 1992, Κρίβας 1994, Κασσωπάκης 1994).

γ. Οι οικονομικές και κοινωνικές εξελίξεις και διαφοροποιήσεις των τελευταίων δεκαετιών προκάλεσαν μεταρρυθμίσεις στα αναλυτικά προγράμματα και στη δομή του σχολείου με επιδίωξη τη διεύρυνση των δυνατοτήτων επιλογής –ιδιαίτερα στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση– την κατάργηση της «μονολιθικότητας» του σχολικού συστήματος, την εξασφάλιση της ισότητας των ευκαιριών και της ισότητας μεταξύ των φύλων, το άνοιγμα του σχολείου προς την κοινότητα, την εμπλοκή του σχολείου στην αντιμετώπιση συγχρόνων προβλημάτων (ειρήνη, οικολογικό πρόβλημα, ναρκωτικά κ.λπ.) κ.ά.

2. Ανάγκες για την Παρέμβαση του Σ.Ε.Π., Αναφερόμενα Προβλήματα κατά την Υλοποίησή τους και Επιχειρούμενες Λύσεις

Οι οικονομικές και κοινωνικές διαφοροποιήσεις τόσο στον ευρωπαϊκό όσο και στον διεθνή χώρο, που συνολικά αναφέρθηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο, αποτελούν πηγές προβλημάτων και προκαλούν ανάγκες, για την επίλυση των οποίων κρίνεται απαραίτητη η παρέμβαση του Σ.Ε.Π.

Βεβαίως το είδος, η μορφή και η ένταση των προβλημάτων αυτών διαφοροποιούνται από κοινωνία σε κοινωνία. Άλλα προβλήματα και ανάγκες ανακύπτουν στις ΗΠΑ, στον Καναδά ή τη Γερμανία, άλλες στην Ελλάδα, στο Ισραήλ, στο Κουβέιτ, ή στις χώρες της ανατολικής Ευρώπης. Στα πλαίσια όμως της διεθνούς κίνησης για τη συμβουλευτική καταγράφονται ως κοινά προβλήματα τα παρακάτω: Μαθησιακές δυσκολίες, εκπαιδευτική και επαγγελματική κινητικότητα, συναισθηματικά προβλήματα, έλλειψη (σωστής) απόφασης όσον αφορά τη σχολική και επαγγελματική σταδιοδρομία, ανεργία, κρίση ταυτότητας, προβλήματα συνδεδεμένα με τη μετανάστευση και τη διαβίωση σε πολυπολιτισμικές κοινωνίες (multiculturalism), προβλήματα συνδεδεμένα με τα ανθρώπινα δικαιώματα, αγωνία για το μέλλον –ιδιαίτερα μπροστά στο μέγεθος της ανεργίας και των οικολογικών προβλημάτων– έλλειψη εμπιστοσύνης των νέων στην κοινωνία κ.ά. (Brouzos 1991, Martin 1993). Βεβαίως τα προβλήματα αυτά διαβαθμίζονται και αξιολογούνται κατά κοινωνίες διαφορετικά, επειδή ακρι-

βώς τα προβλήματα και οι ανάγκες για Σ.Ε.Π. δεν αναγνωρίζονται απ' εαυτών ως τέτοια. Πρέπει να αναγνωρισθούν από την κοινή γνώμη, να γίνουν δηλ. πολιτικά ζητήματα.

Τόσο η διαφορετικότητα των προβλημάτων ανά κοινωνίες όσο και οι διαφορές στη διοικητική οργάνωση, τις κοινωνικές δομές και στη δομή των εκπαιδευτικών συστημάτων συνεπάγονται τη διαμόρφωση διαφορετικών συστημάτων Σ.Ε.Π. Έτσι σε άλλες χώρες έχουμε υλοποίηση του επαγγελματικού προσανατολισμού και της επαγγελματικής συμβουλευτικής μέσα στο σχολικό σύστημα μαζί με τον εκπαιδευτικό προσανατολισμό σε συνεργασία με τους φορείς εργασίας και απασχόλησης (ΗΠΑ, Δανία, Καναδά, Ελλάδα, Ιρλανδία). Σε άλλες χώρες ο επαγγελματικός και εκπαιδευτικός προσανατολισμός υλοποιούνται από ξεχωριστούς φορείς έχοντας «πελάτες» και εκτός εκπαιδευτικού συστήματος (Βέλγιο, Γαλλία, Λουξεμβούργο). Τέλος έχουμε την υλοποίηση του επαγγελματικού προσανατολισμού «μονοπωλιακά» από τους οργανισμούς εργασίας με συνέπεια την παραμέληση της εκπαιδευτικής - παιδαγωγικής πλευράς της επαγγελματικής ανάπτυξης (Γερμανία).

Η ανεργία, η απασχόληση, η επανασχόληση (re-employment) και η μετάβαση στον κόσμο της εργασίας αναγνωρίζονται από την κοινή γνώμη και τις κυβερνήσεις ως βασικά προβλήματα, καθόσον πολύ λίγα κράτη σήμερα παραμένουν άθικτα από αυτά τα προβλήματα. Έκθεση του περιοδικού Economist του έτους 1993 αναγγέλει ότι η ανεργία αποτελεί το σοβαρότερο πρόβλημα στα κράτη-μέ-

λη της ευρωπαϊκής ένωσης. Στο τέλος του έτους 1994 ο αριθμός των ανέργων έφτασε τα 20.000.000, αριθμός που φθάνει περίπου τον πληθυσμό Ελλάδας και Πορτογαλίας από κοινού. Η ίδια κατάσταση και από την άλλη «μεριά του Τείχους». Κατά το τέλος του 1992 ο αριθμός των ανέργων στην πρώην Ανατολική Γερμανία έφτασε 1.500.000, δηλ. 15% περίπου του ενεργού πληθυσμού (Heff 1994, Jenschke 1994). Ίσως αυτός να είναι ο λόγος, γιατί σε πολλές χώρες ο επαγγελματικός προσανατολισμός και η επαγγελματική συμβουλευτική απέκτησαν προτεραιότητα σε σχέση με άλλες λειτουργίες του Σ.Ε.Π.

Η παραπάνω αναφερόμενη προτεραιότητα, όπως προκύπτει από την μελέτη της διεθνούς εμπειρίας, επηρέασε στις περιπτώσεις που οι επιδράσεις των φορέων και οργανισμών εργασίας και απασχόλησης όσον αφορά τον επαγγελματικό προσανατολισμό ήσαν σημαντικές ή διαμορφώθηκαν υπηρεσίες με έντονη στροφή προς την αγορά (market oriented), όπως στην περίπτωση της Ν. Ζηλανδίας, όπου μετά το 1980 έχουμε μια αντικατάσταση της client-oriented vocational Guidance Service σε market-oriented Employment Service. Στις περιπτώσεις αυτές ο προσανατολισμός και η συμβουλευτική θεωρήθηκαν ως μέσον για τη «χρησιμοποίηση του ανθρωπίνου δυναμικού» (manpower utilization) με υποβάθμιση των εδύσεων που αφορούν την «ανάπτυξη του ανθρώπου» (human development) και την «προσωπική εξέλιξη» (personal growth) με συνακόλουθη παραμέληση της «προσωπικής συμβουλευτικής» (personal counseling).

Ακριβώς η ίδια παραμέληση της «προσωπικής συμβουλευτικής», χωρίς αυτό βέβαια να σημαίνει ότι δεν υπάρχουν ανάγκες για μια τέτοια μορφή υποστήριξης, παρατηρείται σε κοινωνίες, όπου για λόγους θρησκευτικών, επικράτησης συγκεκριμένου αξιολογικού κώδικα και κοινωνικών κανόνων προσωπικά προβλήματα, που συνδέονται με την εκπαιδευτική και επαγγελματική πορεία του ατόμου, επιλύονται ακόμη εντός της οικογένειας. Παρότι στη σχετική βιβλιογραφία γίνεται σαφής αναφορά στην αναποτελεσματικότητα των διαδικασιών αυτών, νομίζω ότι η σωστή προσέγγιση δεν είναι η απόρριψη από μεριά της συμβουλευτικής των οικογενειακών δεσμών και της υποστήριξης, που βιώνει το άτομο εντός της οικογένειας μέσα από τις αξίες του «ανήκειν», αλλά η συνεργασία με τα μέλη της οικογένειας (Super 1983, Watts, Dartois και Plant 1987, Martin 1993, Manthei 1993).

Η ίδια κατάσταση υποβάθμισης της «προσωπικής συμβουλευτικής» χωρίς βέβαια να παραγνωρίζεται η αναγκαιότητα της παρατηρείται σε αναπτυσσόμενες χώρες. Μια σειρά χωρών στον κόσμο, όπως το Μεξικό, η Αιθιοπία, η Βραζιλία κ.ά. έχουν να αντιμετωπίσουν θεμελιώδη προβλήματα π.χ. υψηλά ποσοστά ανεργίας, πτώχεια, ασθένειες, ελλείμματα στην κοινωνική πρόνοια και ιατρική περίθαλψη, αναλφαριθμισμός, εξασφάλιση προϋποθέσεων για τη φοίτηση των παιδιών όλων των λαϊκών στρωμάτων στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση κ.ά. Υπό τις συνθήκες αυτές διαδικασίες «προσωπικής συμβουλευτικής» στα πλαίσια ενός συστήματος Σ.Ε.Π. θεωρούνται μάλλον πολυτέλεια.

Οι δυνατότητες εκπαιδευτικών επιλογών και παρακολούθησης επιμέρους προγραμμάτων εντός του σχολικού συστήματος, που καταγράφονται στην εκπαιδευτική πολιτική διεθνώς κατά τις τελευταίες δεκαετίες, και τα συνδεδεμένα με αυτά μαθησιακά και προσωπικά προβλήματα των μαθητών, που ξεπερνούν την απλή πληροφόρηση, δεν συνεπάγονται αυτονόητα την υλοποίηση διαδικασιών εκπαιδευτικού προσανατολισμού. Σε άλλες χώρες (π.χ. ΗΠΑ, Καναδά, Ν. Ζηλανδία) ο εκπαιδευτικός προσανατολισμός εγκαθιδρύθηκε και λειτουργεί, σε άλλες όχι. Οι αιτίες της διαφοράς αυτής είναι πολλές, μερικές από τις οποίες αναφέρουμε παρακάτω:

– Η κατά περιόδους οικονομική στενότητα, που δεν επιτρέπει την ενίσχυση των διαδικασιών αυτών του Σ.Ε.Π. τόσο όσον αφορά την υλικοτεχνική υποδομή, όσο και τη στελέχωση με εξειδικευμένο προσωπικό.

– Οι αντιδράσεις των ιδίων των εκπαιδευτικών, κυρίως επειδή αισθάνονται απροετοίμαστοι κατά την εκπαίδευσή τους και την επιμόρφωσή τους για τη συμμετοχή τους σε τέτοιου είδους διαδικασίες και η αίσθηση της επιβάρυνσης από τη συμμετοχή αυτή (Κρίκας 1985, Martin 1993).

– Κύρια αιτία οπωσδήποτε είναι η έλλειψη πολιτικής βούλησης και η μη αναγνώριση από την πολιτική ηγεσία της αναγκαιότητας υλοποίησης των διαστάσεων του Σ.Ε.Π. Η παραπάνω διαπίστωση απορρέει από τα στοιχεία αναφορών από διάφορες χώρες, που χρησιμοποιήσαμε για την εργασία αυτή. Σε πολλές περιπτώσεις, μεταξύ των οποίων είναι και η Ελλάδα, καταγράφεται η ελλιπής υποστήριξη

από μεριάς της πολιτείας σχετικά με την ανάπτυξη του Σ.Ε.Π. τόσο σχετικά με το θεσμικό πλαίσιο και τη στρατηγική ανάπτυξης, όσο και σχετικά με την εξασφάλιση της αναγκαίας υλικοτεχνικής υποδομής, την ποιότητα και το επίπεδο της εκπαίδευσης των συμβούλων και την απασχόλησή τους στο σχολικό πλαίσιο. Ιδιαίτερα οι δύο τελευταίες παράμετροι αποτελούν, κατά τη γνώμη μας, σημαντικό δείκτη της βούλησης και της αντίληψης των κυβερνήσεων για το Σ.Ε.Π.

Την ελλιπή αυτή αντιμετώπιση του Σ.Ε.Π. από την πολιτική ηγεσία στη χώρα μας θα μπορούσαμε υποθετικά και χωρίς απαιτήσεις επιστημονικής εγκυρότητας –τουλάχιστον στην εργασία αυτή– να την συνδέσουμε με την άποψη, που μελετητές του χώρου προσγράφουν σε άλλες χώρες, ότι ανώτερα κοινωνικά στρώματα, που πιθανώς επηρεάζουν περισσότερο τις επιλογές των κυβερνήσεων, διαθέτουν άλλες δυνατότητες προσανατολισμού για τα παιδιά τους είτε μέσω της φοίτησης σε ιδιωτικά σχολεία, είτε χρησιμοποιώντας τις υπηρεσίες ιδιωτικών φορέων προσανατολισμού. Σ' αυτή την ερμηνεία θα μπορούσε να οδηγήσει το γεγονός ότι οι κυβερνήσεις των δύο τελευταίων –τουλάχιστον– δεκαετιών παρά τις αναγραφές στα προεκλογικά προγράμματα και τις δηλώσεις περί αναβάθμισης του Σ.Ε.Π. στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, δεν προέβησαν σε ικανοποιητικού βαθμού έμπρακτη υλοποίηση των λόγων, παρά το γεγονός ότι και γνωμοδοτικά όργανα υπάρχουν (π.χ. η ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π.), και ερευνητικά δεδομένα μπορούν αδιαμφισβήτητα να πείσουν ότι ο Σ.Ε.Π. παρά τις ελλείψεις του και τον περιορισμό κυ-

ρίως στην πληροφόρηση και την επαγγελματογνωσία από τη μια μεριά απεδείχθη χρήσιμος για τους νέους των χαμηλών κοινωνικών στρωμάτων από την άλλη μεριά ότι είναι αναγκαίος για τον εκδημοκρατισμό του εκπαιδευτικού συστήματος και την ισότητα των φύλων (Κρίβας 1989, Δημητράπουλος 1986, 1992 και 1993, Τέττερη κ.ά. 1989, Κασωτάκης 1992). Βεβαίως η άποψή μας αυτή δεν υποδηλώνει ότι είμαστε εναντίον της ιδιωτικής πρωτοβουλίας σε θέματα Σ.Ε.Π. Άλλωστε είναι μια τάση, που ανθίζει και σε χώρες με μακρόχρονη παράδοση στον θεσμό, όπως οι Η.Π.Α. Αλλά επισημαίνουμε τον κίνδυνο ότι μια τέτοια εξέλιξη μπορεί να οδηγήσει στην υποβάθμιση του ρόλου του Σ.Ε.Π. στο δημόσιο σχολείο, έτσι ώστε και από την άποψη αυτή οι οικονομικά και κοινωνικά ασθενέστεροι να γίνουν ακόμη ασθενέστεροι.

Οι διαπιστώσεις αυτές επιβάλλουν την ενίσχυση του Σ.Ε.Π., τη διεύρυνση των λειτουργιών του και την επέκτασή του σε όλες τις βαθμίδες του εκπαιδευτικού συστήματος, ώστε να προβληθεί και υλοποιηθεί ο ψυχοπαιδαγωγικός του χαρακτήρας και η αναπτυξιακή του προοπτική.

Η ελευθερία διακίνησης ατόμων από ένα κράτος σε άλλο όπως π.χ. στα πλαίσια της Ενωμένης Ευρώπης, και η ανάγκη αλλά και δυνατότητα αναζήτησης εκπαίδευσης και εργασίας εκτός των εθνικών ορίων μαζί με τις δυνατότητες επιλογών και αποφάσεων που παρέχουν, προκαλούν ψυχολογικά προβλήματα στους εργαζόμενους και τις οικογένειές τους. Οι καταστάσεις αυτές στα εγγύς μέλλον θα αποτελέσουν ζητήματα, που θα απασχολήσουν τον Σ.Ε.Π. Οι σύμβουλοι

θα πρέπει να είναι ικανοί να αντιμετωπίσουν προβλήματα, που αναφέρονται στην προετοιμασία για την μετακίνηση, την προσαρμογή στο νέο πολιτισμικό πλαίσιο, αλλά και ευαισθητοποιημένοι όσον αφορά την ανάγκη διατήρησης της εθνικής κουλτούρας των μετακινουμένων (Herr, 1994). Βεβαίως δεν θα μετατραπούν αυτόματα μεγάλες μάζες Ευρωπαίων σε «νομάδες» εκπαιδευτικών και επαγγελματιών αναζητήσεων ούτε μετακινούμενοι εργαζόμενοι. Οι αριθμοί όμως ενδεικνύουν μια πορεία «ευρωπαϊοποίησης» (Europeanisation). Με δεδομένα του 1990, από τα 126.000.000 του ευρωπαϊκού εργατικού δυναμικού περίπου 20.000.000 δηλ. γύρω στο 7% των ευρωπαίων εργαζομένων εργάζονται εκτός των εθνικών ορίων. Σ' αυτούς θα πρέπει να προστεθούν και οι μετακινούμενοι από τις χώρες εκτός ευρωπαϊκής ένωσης (Castle στο Plant, 1992).

Η Ελλάδα, όπως και άλλες μεσογειακές χώρες της ευρωπαϊκής ένωσης, δεν είναι –ακόμη τουλάχιστον– χώρος υποδοχής υψηλών ποσοστών ευρωπαϊκού εργατικού δυναμικού, είναι όμως χώρος υποδοχής μεγάλου αριθμού ξένων εργατών, ιδιαίτερα από τις χώρες του λεγόμενου τρίτου κόσμου και της ανατολικής Ευρώπης (Φακιολάς, 1991).

Η αλλαγή της πολιτικής κατάστασης και οι διαφοροποιήσεις στην οικονομία και την αγορά εργασίας στις πρώην σοσιαλιστικές χώρες της ανατολικής Ευρώπης έφεραν σε φως ανάγκες και προβλήματα, την εμφάνιση των οποίων δεν επέτρεπε ο κρατικοκομματικός σχεδιασμός και παρέμβαση. Η εξέλιξη αυτή είχε συνέπειες οπωσδήποτε στη μορφή, τη σκο-

ποθεσία και τη φιλοσοφία του προσανατολισμού και της συμβουλευτικής. Στην Ουγγαρία π.χ., ενώ κατά τις προηγούμενες δεκαετίες η κύρια αποστολή της επαγγελματικής καθοδήγησης ήταν η παροχή βοήθειας εκτός σχολείου σε νέους 14-18 ετών για λήψη αποφάσεων, σήμερα συνεχώς αυξάνει η σημασία της παροχής βοήθειας στους νέους στα πλαίσια του σχολικού συστήματος να επιλέξουν τη σχολική και επαγγελματική τους σταδιοδρομία. Στην περίπτωση αυτή σημαντική εξέλιξη και ένδειξη της διαφορετικής αντίληψης αποτελεί το γεγονός ότι εκπαιδευτικοί της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης μετά από σχετική εκπαίδευση αναλαμβάνουν τον νέο ρόλο πλέον του υπεύθυνου για την επαγγελματική εκλογή των νέων και τον εκπαιδευτικό προσανατολισμό.

Οι περιορισμοί στη λήψη αποφάσεων, που ίσχυαν πριν από την «κρίσιμη καμπή», έδωσαν τη θέση τους στην εκπαιδευτική και επαγγελματική συμβουλευτική. Στη συμβουλευτική διαδικασία για τη λήψη αποφάσεων οι νέοι, σε μια αναπτυξιακή προοπτική, αντιμετωπίζονται πλέον με τις ικανότητές τους, τις κλίσεις τους και τα ενδιαφέροντά τους.

Βέβαια, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, οι εξελίξεις που παρουσιάστηκαν αφορούν την Ουγγαρία. Όμως παρόμοιες τάσεις διαγράφονται σε όλες τις χώρες της ανατολικής Ευρώπης, όπου γίνεται σαφής η διαφοροποίηση στη φιλοσοφία της συμβουλευτικής και του προσανατολισμού: «Instead of the illusion of a paternalistic caretaking counselling intends to administer help in that people be able to plan and guide their

life more independently and with more competence» (Ritook 1994, Jenschke 1994).

3. Τάσεις - Προοπτικές

Η εκπλήρωση των αναγκών και η αντιμετώπιση των προβλημάτων, που καλείται να επιλύσει ο Σ.Ε.Π. υπό το πρίσμα των οικονομικών και κοινωνικών εξελίξεων που σκιαγραφήθηκαν συνοπτικά στα προηγούμενα κεφάλαια επιχειρείται σε κάθε κοινωνία με διαφορετικές δομές, παράδοση και μεθόδευση. Παρ' όλα αυτά –και μάλιστα ως δείκτες της αποδοχής διεθνώς της σπουδαιότητας των διαδικασιών του Σ.Ε.Π.– διαγράφονται κάποιες κοινές τάσεις και διαφαίνονται κάποιες προοπτικές με γενική ίσως ισχύ (Law και Watts 1977, Watts 1987 και 1994).

α. Ως *πρώτη κοινή τάση* εμφανίζεται η αποδοχή του εξελικτικού χαρακτήρα του Σ.Ε.Π. Στις αναφορές των περισσότερων κρατών, παρότι σε κάποιες περιπτώσεις παραμένει αναγκαστικά υποτονικός ή θεωρείται πολυτέλεια, προβάλλεται ως κεντρικός στόχος του Σ.Ε.Π. «προσωπική ανάπτυξη» του ανθρώπου (personal growth).

β. Μια *δεύτερη κοινή τάση* είναι η θεώρηση του Σ.Ε.Π. ως διαρκούς διαδικασίας (continuous process), που θα πρέπει να αρχίζει –τουλάχιστον– από τα πρώτα σχολικά χρόνια. Υπό την οπτική αυτή γωνία:

(1). Ο Σ.Ε.Π. θεωρείται παιδαγωγική πράξη και ως τέτοια δεν μπορεί να αποτελεί προσθήκη, αλλά ένα ενσωματωμένο τμήμα της όλης παιδαγωγικής διαδικασίας. Ένας δείκτης

μιας τέτοιας εξέλιξης είναι η συνεχώς αυξανόμενη τάση ενσωμάτωσης στοιχείων προσανατολισμού στα σχολικά αναλυτικά προγράμματα.

(2). Οι λειτουργίες του Σ.Ε.Π. στα πλαίσια του σχολικού συστήματος γίνονται αποδεκτό ότι πρέπει να επεκταθούν από τον επαγγελματικό και εκπαιδευτικό προσανατολισμό στην προσωπική συμβουλευτική.

(3). Αναγνωρίζεται η ανάγκη εμπλοκής –σ' ένα βαθμό– στις διαδικασίες Σ.Ε.Π. όλων των εκπαιδευτικών, αλλά και η αναζήτηση τρόπων υποστήριξης κατά την εκτέλεση του προσανατολιστικού/συμβουλευτικού τους ρόλου.

(4). Στις περιπτώσεις συνεργασίας του σχολείου με εξωσχολικούς φορείς προσανατολισμού/συμβουλευτική διαφαίνεται η επιδίωξη ο ρόλος των φορέων αυτών να είναι εκείνος του συνεργάτη με τους υπεύθυνους του Σ.Ε.Π. στο σχολείο και το άλλο διδακτικό προσωπικό. Θεωρείται δηλ. ένας ρόλος συμπληρωματικός, καθόσον και οι δύο, σχολικοί και εξωσχολικοί φορείς, αποβλέπουν στην υλοποίηση της ίδιας παιδαγωγικής δραστηριότητας.

γ. *Μια τρίτη τάση*, που διαγράφεται, αναφέρεται στη διαφοροποίηση της αντίληψης σχετικά με τη δράση του ενός συμβούλου προς ένα συμβουλευόμενο και τη συμπλήρωσή της με ένα πλέγμα περισσότερων περίπλοκων διαδικασιών στα πλαίσια ενός διευρυμένου μοντέλου Σ.Ε.Π. (more open professional model). Υπό την οπτική αυτή το μοντέλο από τη μια μεριά προβλέπει την εφαρμογή διαφόρων διαδικασιών, όπως π.χ. ενσωμάτωση στοιχείων προσανατολισμού στο σχολικό αναλυτικό πρόγραμμα,

χρήση νέων τεχνολογιών για τους σκοπούς του προσανατολισμού, ομαδική εργασία κ.λπ. Από την άλλη μεριά δίνει σημασία στη δικτυακή προσέγγιση στις διαδικασίες προσανατολισμού/ συμβουλευτικής. Τα προβλήματα οικονομικού, κοινωνικού, πολιτιστικού, οικολογικού περιεχομένου, τα οποία έχει να αντιμετωπίσει ο σημερινός νέος - μελλοντικός πολίτης στην πορεία του στο σχολείο και από αυτό στην εξωσχολική ζωή, αλλά και οι ικανότητες και δεξιότητες, που πρέπει να αποκτήσει για την αντιμετώπισή τους, απαιτούν από το σχολείο –και ως εκ τούτου από τον Σ.Ε.Π.– την εγκαθίδρυση δικτυακής και συνεργατικής σκέψης και πρακτικής τόσο σε σχολικό επίπεδο, όσο και στις σχέσεις αυτού με την ευρύτερη κοινότητα.

Όπως ενδεικνύουν οι θεωρίες community-interaction, η θεωρία Synergetik του γερμανού Haken και σύγχρονα ψυχο-κοινωνικο-βιολογικά θεραπευτικά θεωρητικά μοντέλα, όπως το μοντέλο Affektlogik του ελβετού ψυχιάτρου L. Ciompi, μια τέτοια προσέγγιση –στην ουσία της και την πρακτική της ολιστική– είναι βασική για μια δυναμική εκπαιδευτική, επαγγελματική και προσωπική ανάπτυξη του ατόμου (Haken 1981, Law 1992, Ciompi 1993).

δ. Η θεώρηση του ατόμου ως ενεργητικού δράστη (active agent) και όχι ως παθητικού αποδέκτη καταγράφεται ως *μια τέταρτη* βασική τάση, που διαφαίνεται διεθνώς στις προσπάθειες εγκαθίδρυσης μοντέλων Σ.Ε.Π.

ε. Η αντιμετώπιση των προβλημάτων που προέρχονται από την μετακίνηση ατόμων από ένα κράτος σε άλλο

ωθεί στην διαμόρφωση μιας νέας τάσης και προσέγγισης στο προσανατολισμό/συμβουλευτική γνώσης με το όνομα «διακρατικός προσανατολισμός» (transnational guidance). Βεβαίως η τάση γίνεται σαφέστερη στις υπηρεσίες επαγγελματικού προσανατολισμού. Στα πλαίσια όμως υπερεθνικών ενώσεων και οργανισμών, όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση, δεν προκύπτουν προβλήματα συνδεόμενα μόνο με την αγορά εργασίας και την απασχόληση, αλλά επιπλέον προβλήματα σχετιζόμενα με τα προηγούμενα και αναφερόμενα στον εκπαιδευτικό προσανατολισμό εντός και μεταξύ των μελών-κρατών. Οι σύμβουλοι προσανατολισμού/συμβουλευτικής είτε σε επίπεδο οργανισμών εργασίας, είτε σε επίπεδο σχολικού συστήματος καλούνται να επεκτείνουν την μέχρι τώρα επικεντρωμένη μόνο σε εθνικά όρια γνώση τους και αντίληψη όσον αφορά εκπαιδευτικές και επαγγελματικές διεξόδους και επιλογές, και σε άλλα μέρη του κόσμου. Να γίνουν –διαίτερα όσον αφορά

την Ευρώπη– «Eurocounsellors» (Plant, 1992).

Στην εργασία αυτή, οπωσδήποτε μέσα στις δυνατότητες χώρου που παρέχει ένα άρθρο, κατεβλήθη προσπάθεια να καταδειχθούν τα προβλήματα, οι τάσεις και οι αναγκαίες διαφοροποιήσεις των συστημάτων και μοντέλων Σ.Ε.Π., μπροστά στις διάφορες εκφάνσεις των συγχρόνων οικονομικών και κοινωνικών προβλημάτων. Τελειώνοντας θέλουμε να εκφράσουμε την πεποίθησή μας ότι η ανάπτυξη και αναβάθμιση του Σ.Ε.Π. και στην πατρίδα μας, αλλά και γενικότερα, και η υλοποίηση των προσδοκιών που προσγράφουμε σ' αυτόν, δεν είναι μόνο ζήτημα σχετικών οικονομικών πόρων, έρευνας, εκπαίδευσης συμβούλων, χρήσης μεθόδων και υλοποίησης τάσεων. Είναι κυρίως βαθειά πολιτικό ζήτημα και συνδέεται με την αναζήτηση ενός σχολείου, το οποίο μέσα από την σύνδεση «κεφαλισμού-καρδιάς-χεριού» θα είναι όχι απλά η προετοιμασία για τη ζωή, αλλά η ίδια η ζωή.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Armor, D. *The American School Counselor*. N. York, 1969.
- Banks, J., Raban, A, και Watts, A. «The Single European Market and its Implications for Educational and Vocational Guidance Services». *Intern. Journal for the Advancement of Counselling*, 13, (4), pp. 275-294.
- Borgen, W. και Amundson, N. *The experience of Unemployment: Implications for Counseling the Unemployed*. Ontario, 1984.
- Beck, U. *Risikogesellschaft: Auf dem Weg in eine Moderne*. Frankfurt/Main, edition Suhrkamp, 1986.
- Bojuwoye, O. «The Role of Counselling in Developing Countries». *Interanational Journal for the Advancement of counselling*, τ. 12, 1991, σσ. 3-16.
- Βρεττάκου, Β. *Ο Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός στην Ελλάδα*. Αθήνα: Παπαζήσης, 1990.
7. Brouzos, A. «Beratungsbedürfnisse Griechischer Schüler der Sekundarstufe II». *Psychologie in Erziehung und Unterricht*, τ. 38, 1991, σσ. 105-115.

- Castle, T. «A Workforce on the Move». *The European*, τ. 14, 1990, σσ. 25-38.
- Ciampi, L. «Die Hypothese der Affektlogik». *Spektrum der Wissenschaft*, τ. 2, 1993, σσ. 76-87.
- Demetropoulos, E. «Berufsbildungsberatung in Griechenland». *Psychologie in Erziehung und Unterricht*, τ. 40, 1993, σσ. 278-284.
- Δημητρόπουλος, Ε. «Η Επιστημονική Έρευνα και ο Θεσμός «Συμβουλευτική/Προσανατολισμός» στη Χώρα μας. Δύο Ενδεικτικές Εμπειρικές Έρευνες». *Επιθ. Συμβ.-Προσανατολισμού*, τ. 20-21, 1992, σσ. 14-54.
- Drucker, P. *The New Realities in Government and Politics/in Economics and Business/in Society and World View*. N. York: Harper and Row, 1989.
- ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π. «Πρακτικά Γ' Πανελλήνιου Συνεδρίου: Εκπαίδευση και Αγορά Εργασίας και ο Ρόλος του Επαγγελματικού Προσανατολισμού εν Όψει της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Αγοράς. Αθήνα: ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π.-Σ.Ε.Α.Ε.Τ.Ε., 1991.
- ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π. Πρακτικά Α' Διεθνούς Συνεδρίου Συμβουλευτικής-Προσανατολισμού: *Ευρώπη 2000. Τάσεις και Προοπτικές στη Συμβουλευτική και τον Προσανατολισμό*. Αθήνα: ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π.-Ο.Α.Ε.Δ., 1993.
- Φακωλάς, Ρ. *Απασχόληση στην Ελλάδα και Ενιαία Ευρωπαϊκή Αγορά*. Γ' Πανελλήν. Συνέδριο Συμβ.-Προσανατολισμού, Αθήνα, 1991, σσ. 64-71.
- Haken, H. *Synergetik. Die Lehre von Zusammenwirken*. Stuttgart, Klett Verlag, 1981.
- Herr, E., «Counseling for Personal Flexibility in a Global Economy». *Educational and Vocational Guidance*, τ. 53, 1992, σσ. 5-16.
- Χατζημπίρος, Κ. «Όψεις της Ανάπτυξης». *Νέα Οικολογία*, τ. 123, Ιανουάριος 1995, σσ. 56-61.
- Jenschke, B. «Wohlleben. Counselling Implications of the Opening of the Berlin Wall». *Intern. Jour. for the Advancement of Counseling*, τ. 13, 1990, σσ. 315-325.
- Jenschke, B. «Die Arbeitsmarktp Probleme in Ostdeutschland nach der Wiedervereinigung». *Educational and Vocational Guidance*, τ. 56, 1994, σσ. 11-17.
- Κασσωτάκης, Μ. «Κοινωνικοοικονομικές και Εκπαιδευτικές Εξελίξεις και οι Επιπτώσεις τους στο Θεσμό του Σχολικού και Επαγγελματικού Προσανατολισμού». *Επιθ. Συμβ.-Προσανατολισμού*, τ. 30-31, 1994, σσ. 40-52.
- Κασσωτάκης, Μ. «Η Ενημερωτική και η Συμβουλευτική Λειτουργία του Σ.Ε.Π.: Μια Προσπάθεια αξιολόγησής τους». *Επιθ. Συμβ.-Προσανατολισμού*, τ. 20-21, 1992, σσ. 79-98.
- Kriwas, S. *Schul- und Berufsbezogene Beratung aus der Sicht der Griechische Sekundarlehrer*. Diss., Frankfurt/M, 1985.
- Κρίβας, Σ. και Χάτζιου, Ε. «Διαφορές Μεταξύ των Φύλων ως προς τα Επαγγελματικά Κίνητρα και την Επαγγελματική Συμπεριφορά». *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, τ. 46, Μάιος-Ιούνιος 1989, σσ. 79-87.
- Κρίβας, Σ. «Ο λειτουργός Συμβουλευτικής Προσανατολισμού. Διεθνής εμπειρία» *Επιθ. Συμβ.-Προσανατολισμού*, τ. 30-31, Οκτώβριος 1994, σσ. 18-39.
- Law, B και Watts, A. *Schools, Careers and Community*. London: Church information office, 1977.
- Law, W. *Understanding Careers Work*. London, 1992.
- Manthei, R. «Recent Developments and Directions in Counselling in New Zealand». *Inter. Jour. for the Advanc. of Counseling*, τ. 16, 1993, σσ. 135-144.
- Martin, L. «Guidance and Counselling in Various Societies». *Intern. Journ. for the advanc. of Counselling*, τ. 16, 1993, σσ. 245-264.
- Oxenham, J. «What do Employers Want from Education». Στο: Lango/Lillis: *Vocationalizing Education*. Oxford: Pergamon Press, 1988, σσ. 68-80.
- Παπαθεοδοπούλου, Θ. «Το Πρότυπο Ανάπτυξης και η Συμβολή της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης». Γ' Πανελλήνιο Συνέδριο ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π. Αθήνα, 1991 σσ. 85-100.
- Plant, P. «Transnational Vocational Guidance in the European Community». *Intern. Journ.*

- for the *Advanc. of Counselling*, τ. 15, 1992, σσ. 69-77.
- Posch, P. «Gesellschaftlicher Wandel und neue Anforderungen an der Schule». Umwelt und Schulinitiativen, OECD/CERI-OProjekt, Paris, 1990.
- Rittok, M. «Guidance Programs in Hungary». *Educ. and Vocat. Guidance*, τ. 56, 1994, σσ. 4-6.
- Schlosstein, S. *The end of the American Century*. N. York: Congdon & Weed, 1989.
- Schön, D. *Educating the Reflective Practitioner*. San Francisco: Josey-Bass, 1987.
- Super, D. «Synthesis: Or it is Distillation?». *The Personell and Guidane Journal*, τ. 33, 1983, σσ. 8-14.
- Τέττηρη, Ι. κ.ά. *Αξιολόγηση του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού Από Μαθητές της Γ' Γυμνασίου. Ανάγκες και Προσδοκίες τους*. Αθήνα: Ο.Ε..Δ.Β., 1989.
- Treml, G. «Welche Erziehung brauchen wir für eine anderen Fortschritt?». Στο: Becker/Ruppert: *Ökologische Pädagogik-Padagogische-Ökologie*. Frankfurt/M, IKO, 1987, σσ. 49-72.
- Watts, A. «The Role of New Technologies in Carcers Guidance». Α' Διεθνές Συνέδριο ΕΑ.Ε.ΣΥ.Π. Αθήνα: 1993, σσ. 40-47.
- Watts, A., Dartois, C. και Plant, P. «Carcers Guidance Services Within the European Community: Contrasts and Common Trends». *Intern. Journ. for the Advanc. of Counselling*, τ. 10, 1987, σσ. 179-189.

Δρ. Δέσποινα Σιδηροπούλου-Δημακάκου*

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΕΣ - ΥΠΟΘΕΣΗ ΑΝΥΠΑΡΚΤΗ

Στην εισήγηση αυτή εκτίθενται τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μαθητές με ειδικές ανάγκες από την έλλειψη καταλλήλων υπηρεσιών επαγγελματικού προσανατολισμού. Η έλλειψη αυτή έχει δυσμενείς συνέπειες στην αποτελεσματική ανάπτυξη των δυνατοτήτων και ικανοτήτων τους, στις σπουδές και στην επαγγελματική τους κατάρτιση καθώς και στην ένταξή τους στην παραγωγική διαδικασία. Οι υπηρεσίες επαγγελματικής συμβουλευτικής και προσανατολισμού πρέπει να παρέχονται στα άτομα με ειδικές ανάγκες από τα πρώτα κιόλας χρόνια της σχολικής τους ζωής και να συνεχίζονται εντατικά για μεγάλο χρονικό διάστημα, ώστε να μπορούν τα άτομα αυτά να ξεπερνούν τις πολλαπλές δυσκολίες τους. Η παροχή των υπηρεσιών αυτών πρέπει να γίνεται από ειδικά εκπαιδευμένους συμβούλους και σε συνεργασία με άλλους ειδικούς.

Dr. Despina Sidiropoulou-Dimakakou*

CAREER GUIDANCE AND COUNSELLING OF THE DISABLED STUDENTS: A NON-EXISTENT MATTER

This paper presents the problems which the disabled highschool students face due to the lack of career guidance and counselling services. This lack has serious consequences on the development of their capabilities and aptitudes, on their vocational training and on their integration to the labour market. Career counselling and guidance services must be provided from the first moment of their school life till the end of their studies in order to facilitate them to overcome their various difficulties. The counselling providers should be given adequate training on career counselling and rehabilitation issues.

1. Εισαγωγή

Στην περιφέρεια ευθύνης μου ως Υπεύθυνης Σχολικού-Επαγγελματικού Προσανατολισμού υπάγεται το μοναδικό Ειδικό Γυμνάσιο-Λύκειο της Νομαρχίας Αθήνας, το οποίο, ως σημειωθεί, είναι και το μοναδικό σχολείο δευτεροβάθμιας εκπαίδευ-

σης στην Ελλάδα που δεν είναι ενταγμένο σε ίδρυμα ατόμων με ειδικές ανάγκες. Στο σχολείο αυτό φοιτούν 42 μαθητές και μαθήτριες με κινητικές αναπηρίες (15 κορίτσια και 27 αγόρια), ορισμένοι από τους οποίους παρουσιάζουν και αισθητηριακές αναπηρίες από συνακολουθία πάθησης. Εάν εξαιρέσει κανείς ένα μικρό

* Η Δ.Σ.-Δ. είναι Διδάκτωρ Επαγγελματικού Προσανατολισμού και εργάζεται ως Υπεύθυνη Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού στη Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης της Νομαρχίας Αθηνών. *Επικοινωνία:* Θερμοπυλών 18, 16674 Άνω Γλυφάδα, τηλ. 9650839.

τμήμα της Α' λυκείου του σχολείου, το οποίο χαρακτηρίζεται ως «ειδικό τμήμα», και στο οποίο φοιτούν παιδιά που η λήψη φαρμάκων για την αντιμετώπιση των σωματικών τους προβλημάτων έχει δυσμενείς συνέπειες στο πνευματικό τους επίπεδο και συνεπώς χρειάζονται εξατομικευμένη διδασκαλία, η οποία ακολουθεί βραδύτερους ρυθμούς, στα υπόλοιπα τμήματα τα παιδιά δεν διαφέρουν στην απόδοση σε τίποτε από τους συμμαθητές τους των λοιπών σχολείων. Μάλιστα πολλοί από τους μαθητές και τις μαθήτριες έχουν εξαιρετικά καλές επιδόσεις και η γενική τους βαθμολογία είναι άριστη.

Η εμπειρία που έχω αποκομίσει μέχρι σήμερα από τις επισκέψεις μου στο σχολείο δείχνει ότι όλο το προσωπικό του σχολείου, η ικανότητα διευθύντρια, οι εξαιρετικά ώριμοι συνάδελφοι καθώς και το ειδικό προσωπικό που στελεχώνει το σχολείο (κοινωνική λειτουργός, εργασιοθεραπευτής, ψυχολόγος, λογοθεραπευτρια, φυσιοθεραπευτής) αγωνίζονται, με τη βοήθεια των γονέων, να προσφέρουν στα παιδιά ένα όσο το δυνατόν καλύτερο επίπεδο εκπαίδευσης και να διευκολύνουν την ένταξή τους γενικά στο κοινωνικό σύνολο και ειδικότερα στην παραγωγική διαδικασία. Όμως στον τελευταίο αυτό τομέα έχουν τη δυνατότητα να επιτύχουν, κατά γενική ομολογία, ελάχιστα πράγματα. Μάλιστα, η άποψη της κοινωνικής λειτουργού στην πρώτη μας συνάντηση ήταν ότι κανείς δεν μπορεί να κάνει κάτι γι' αυτά τα παιδιά, τα οποία πρακτικά αφήνονται στην τύχη τους.

Επιτρέψτε μου να κάνω μια παρένθεση και να αναφέρω ότι ο νόμος

1566/85 ορίζει στο άρθρο 32, κεφάλαιο 10ο περί Ειδικής Αγωγής ότι «στα άτομα με ειδικές ανάγκες παρέχεται ειδική αγωγή και ειδική επαγγελματική εκπαίδευση, η οποία επιδιώκει ιδιαίτερα:

1. την ολόπλευρη και αποτελεσματική ανάπτυξη και αξιοποίηση των δυνατοτήτων και ικανοτήτων τους·
2. την ένταξή τους στην παραγωγική διαδικασία, και
3. την αλληλαποδοχή τους με το κοινωνικό σύνολο».

Και στις τρεις ιδιαίτερες επιδιώξεις της εκπαίδευσης των αναπήρων ατόμων εμπλέκονται οι δραστηριότητες και οι στόχοι του σχολικού επαγγελματικού προσανατολισμού. Καταρχήν, η αξιοποίηση των δυνατοτήτων και ικανοτήτων τους δεν είναι δυνατή αν αυτές οι ικανότητες και δυνατότητες δεν προσδιορισθούν. Η αλληλαποδοχή τους με το κοινωνικό σύνολο προϋποθέτει τη γνώση του εαυτού τους, την αυτοαποδοχή και την αυτοεκτίμηση, ενώ η ένταξη στην αγορά εργασίας προϋποθέτει, εκτός από τα προηγούμενα, τη δυνατότητα παροχής εκπαιδευτικής και επαγγελματικής πληροφόρησης, που θα οδηγήσει στην επαγγελματική κατάρτιση, την εκμάθηση δεξιοτήτων λήψης απόφασης και επίλυσης προβλημάτων καθώς και δεξιοτήτων αναζήτησης εργασίας, επαγγελματικής προσαρμογής και διατήρησης της επαγγελματικής τους θέσης (δεξιότητες μετάβασης).

Οι παραπάνω στόχοι, λοιπόν, θέτουν αμέσως την αναγκαιότητα εφαρμογής του θεσμού του επαγγελματικού προσανατολισμού καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών των ατόμων με ειδικές ανάγκες στη δευτεροβάθ-

μια εκπαίδευση, από συμβούλους επαγγελματικού προσανατολισμού ευαισθητοποιημένους στα ειδικά προβλήματα των αναπήρων παιδιών.

Στο ειδικό γυμνάσιο-λύκειο της Αθήνας, ο επαγγελματικός προσανατολισμός εφαρμόζεται με τον ίδιο προβληματικό τρόπο όπως και στα υπόλοιπα σχολεία. Εφαρμόζεται, δηλαδή, από συναδέλφους μη εκπαιδευμένους, οι οποίοι αγωνίζονται κυριολεκτικά να είναι αποτελεσματικοί, επειδή ακριβώς γνωρίζουν τις αυξημένες ανάγκες των παιδιών αυτών. Επιπρόσθετα, όμως, αντιμετωπίζουν και μια σειρά ιδιαίτερων προβλημάτων, τα οποία δεν είναι και τόσο εύκολο να ξεπεραστούν. Τα προβλήματα αυτά είναι:

1. η αδυναμία να προσαρμόσουν τις δραστηριότητες του Σ.Ε.Π. και το υλικό πληροφόρησης στις ανάγκες των παιδιών, καθώς το σχολείο στερείται μέσων σύγχρονης τεχνολογίας που μπορεί να αναπληρώσουν την έλλειψη μιας αίσθησης ή να βελτιώσουν μια μειωμένη ικανότητα·

2. η ελλιπής πληροφόρηση για τις δυνατότητες και τις ικανότητες των α.μ.ε.α. (ατόμων με ειδικές ανάγκες)·

3. η απουσία ερευνητικών στοιχείων για τα επαγγέλματα που μπορούν να ασκήσουν τα α.μ.ε.α.·

4. η άγνοια των αναγκών της αγοράς εργασίας σε σχέση με τις δυνατότητες των α.μ.ε.α.

Θα πρέπει να τονίσουμε ότι ο θεσμός του Σ.Ε.Π., σύμφωνα με την νομοθεσία για τα ειδικά σχολεία (διάταγμα 172, ΦΕΚ τ. Α 19-5-1986, αρ. φύλλου 65, «Ωρολόγιο και αναλυτικό πρόγραμμα Γυμνασίων και Λυκείων ειδικής αγωγής») δεν εφαρμόζεται στην τρίτη γυμνασίον, γεγονός που,

όπως επισημαίνουν η διευθύντρια και οι συνάδελφοι του σχολείου, δημιουργεί εξαιρετικά προβλήματα προσανατολισμού στα ανάπηρα παιδιά που δεν επιθυμούν ή δεν μπορούν να συνεχίσουν τις σπουδές τους στο λύκειο. Μάλιστα, θεωρείται ότι η εφαρμογή του θεσμού θα έπρεπε να αρχίζει νωρίτερα και από την τρίτη γυμνασίον. Και τούτο διότι τα παιδιά που φοιτούν στο γυμνάσιο είναι συνήθως μεγάλης ηλικίας –αποτελεσματικής καθυστέρημένης εγγραφής τους στο γυμνάσιο λόγω χειρουργικών επεμβάσεων ή θεραπειών– και αγωνιούν έντονα για το επαγγελματικό τους μέλλον.

Αν όλα τα παραπάνω συνδυασθούν με το γεγονός ότι το κοινωνικό περιβάλλον είναι ανέτοιμο να δεχθεί την ισότιμη παρουσία και συμμετοχή των α.μ.ε.α., αντιλαμβάνεται εύκολα κανείς πόσο αναποτελεσματικός είναι ο θεσμός του Σ.Ε.Π. στο ειδικό σχολείο.

Με στοιχεία του 1993 (Νικολήμος, και συνεργάτες, 1993) επισημαίνεται ότι στη χώρα μας είναι πολύ περιορισμένος ο αριθμός των μελετών που έχουν γίνει για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση των α.μ.ε.α. Η έλλειψη ειδικών προγραμμάτων στα πανεπιστήμια, τα οποία είναι ο φυσικός χώρος παραγωγής της έρευνας (σελ. 31), είναι η σημαντικότερη αιτία της ερευνητικής αυτής πενίας. Ωστόσο, από τις λίγες μελέτες, μέσω των οποίων γίνεται προσπάθεια προσέγγισης των προβλημάτων των α.μ.ε.α., φαίνεται ότι (σελ. 31-34):

– δεν δίδεται έμφαση στην επαγγελματική κατάρτιση των α.μ.ε.α. με στόχο την επαγγελματική τους ένταξη

στην ελεύθερη αγορά εργασίας. Τα περισσότερα προγράμματα βρίσκονται πλησιέστερα στην εργασιοθεραπεία παρά στις ανάγκες της αγοράς εργασίας.

- υπάρχουν σοβαρές ελλείψεις, ακόμη και στα οργανωμένα ιδρύματα, στους τομείς της αξιολόγησης της ικανότητας για εργασία και του επαγγελματικού προσανατολισμού των α.μ.ε.α. Από τους μελετητές τονίζεται η ανάγκη ανάπτυξης των τομέων αυτών από τη φάση της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (Papathanassiou, 1983).

- επισημαίνεται η ανάγκη έρευνας της αγοράς για τον προσδιορισμό επαγγελματιών κατάλληλων για τις διάφορες κατηγορίες των α.μ.ε.α. (Ματινοπούλου 1990· Δημητρόπουλος 1991), και προτείνεται η εφαρμογή της μεθόδου ανάλυσης επαγγέλματος κατά τον σχεδιασμό προγραμμάτων επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης (Papathanassiou, 1983). (Στις ελάχιστες σχολές επαγγελματικής κατάρτισης του ΥΠΕΠΘ οι ειδικότητες που παρέχονται είναι: χειριστών Η/Υ, αργυροχρυσοχοΐας, ανθοκηπουρικής, οικουρικών, υδραυλικής, ξυλουργικής, υφαντικής και βοηθού ραδιοφωνίας - τηλεόρασης).

- επισημαίνεται το γεγονός ότι πολλά α.μ.ε.α. αποκαθίστανται σε εργασίες για τις οποίες δεν έχουν εκπαιδευτεί, ενώ τονίζεται και η ανάγκη ενημέρωσης της κοινής γνώμης για τις ικανότητες των α.μ.ε.α.

Ας γίνουμε όμως πιο συγκεκριμένοι με τα προβλήματα επαγγελματικής ένταξης των αναπήρων. Ο στόχος εδώ είναι να μάθουν οι ανάπηροι να ζουν καλύτερα με το πρόβλημά τους.

Ανάλογα με τα κοινωνικά και ψυχολογικά τους χαρακτηριστικά και με τις προηγούμενες εμπειρίες τους με την ασθένεια και την ιατρική φροντίδα, οι ανάπηροι τείνουν να αναγνωρίσουν, ορίσουν και αντιμετωπίσουν το πρόβλημά τους με διαφορετικό τρόπο και να θεωρήσουν τον εαυτό τους ως ανίκανο ή όχι για εργασία (Safilios-Rothschild, 1969). Ο βαθμός απασχόλησης των αναπήρων εξαρτάται από έναν αριθμό παραγόντων που σχετίζονται με τα κοινωνικοψυχολογικά χαρακτηριστικά του αναπήρου με τον τύπο του εργοδότη. Τέτοι-οι παράγοντες, πιο συγκεκριμένα, είναι ο βαθμός αναπηρίας, το είδος της αναπηρίας, η ηλικία, το φύλο, η φυλή, το επίπεδο εκπαίδευσης και οι επαγγελματικές δεξιότητες.

Πιθανόν το σημαντικότερο απ' όλα να είναι το είδος της εργασίας που θα ασκήσει ο ανάπηρος. Ωστόσο, ελάχιστα ασχολούμαστε με αυτό, δεδομένου ότι θεωρούμε τον ανάπηρο που βρήκε μια οποιαδήποτε δουλειά έτοιμο και αλλιώς τυχερό. Δηλαδή, προφανώς του αρνιόμαστε το δικαίωμα της επαγγελματικής ικανοποίησης.

2. Προβλήματα στη Μετάβαση από το Σχολείο στην Αγορά Εργασίας

Τα περισσότερα ανάπηρα παιδιά που τελειώνουν το σχολείο και αρχίζουν να ψάχνουν για δουλειά είναι απομονωμένα, τους λείπει η αυτοπεποίθηση και μειονεκτούν σε διάφορα θέματα σε σύγκριση με τους μη ανάπηρους συνομηλίκους τους. Οι ευκαιρίες τους περιορίζονται από λόγους κοινωνικούς, οικονομικούς και προσωπικούς.

Ιδιαίτερα σε καιρούς μεγάλου ανταγωνισμού είναι απίθανο να βρουν δουλειά, με αποτέλεσμα να ενδυναμώνεται η τάση εξάρτησης από την οικογένεια. Το φαινόμενο αυτό παρατηρείται ιδιαίτερα οξύμενο στα ανάπηρα κορίτσια (Croxen 1988· United Nations Office at Vienna 1990· Σιδηροπούλου -Δημακάκου 1994·), τα οποία καταλήγουν συχνά να μένουν στο σπίτι και να αποτελούν απλά «ένα εξτρα ζευγάρι χέρια για το νοικοκυριό».

Τα άτομα με ειδικές ανάγκες είναι συνήθως θύματα της προκατάληψης των πιθανών εργοδοτών. Οι στάσεις οι ριζωμένες στην έννοια του στίγματος επηρεάζουν τη συμπεριφορά απέναντί τους, όπως ακριβώς στην περίπτωση του σεξισμού και του ρατσισμού. Άλλωστε, οι εργοδότες έχουν ως κύριο μέλημά τους το κέρδος και όχι την επίλυση κοινωνικών προβλημάτων.

Τα ανάπηρα παιδιά δεν μειονεκτούν μόνο λόγω κοινωνικών και οικονομικών παραγόντων αλλά επίσης και επειδή στερούνται εμπειριών που θα τα βοηθήσουν στη μετάβαση από το σχολείο στην αγορά εργασίας. Τα παιδιά, ιδιαίτερα, που φοιτούν σε ειδικά σχολεία δεν έχουν σημεία αναφοράς μέσα στις ομάδες των συνομηλίκων τους. Το αποτέλεσμα είναι να μην έχουν την πίεση και την υποστήριξη της ομάδας των συνομηλίκων τους, που θα τα βοηθήσει στην προσπάθειά τους να βρουν δουλειά και να βιώσουν τη ζωή τους ως εργαζόμενα άτομα. Επιπλέον τα Κέντρα Επαγγελματικού Προσανατολισμού είναι απροετοίμαστε να δεχθούν τα ανάπηρα παιδιά εξαιτίας ενός πλήθους λόγων – διότι τα ανάπηρα παιδιά δεν

μπορούν να δουν, να ακούσουν, να ανέβουν τις σκάλες, να περάσουν την πόρτα ή να καταλάβουν. Έτσι αποκλείονται από σχετικές πληροφορίες και δραστηριότητες που στοχεύουν στην εύρεση εργασίας, στοιχείο που συντελεί στην απομόνωσή τους.

Ο Freud (Feud, 1930) έχει περιγράψει την εργασία ως τον ισχυρότερο δεσμό του ανθρώπου με την πραγματικότητα, με την έννοια ότι χρειάζεται μια επένδυση του εσωτερικού «εαυτού» σε δραστηριότητες έξω από τον εαυτό μας. Αυτή η επένδυση εμπλουτίζει τη ζωή μέσω της απόκτησης γνώσης και δεξιοτήτων, μέσω της λήψης απόφασης και μέσω της επίτευξης στόχων ως πηγής κοινωνικής επαφής και προσωπικής εκτίμησης.

Οι περισσότεροι ανάπηροι νέοι μειονεκτούν έντονα στο ότι, σε αντίθεση με τους ικανούς συνομηλίκους τους, που όταν ακόμη είναι στο σχολείο έχουν αποκτήσει εμπειρίες ανεξαρτησίας και έχουν δομήσει την αυτοπεποίθησή τους, αφήνουν το προστατευμένο περιβάλλον του ειδικού σχολείου όντας ελάχιστα εξοπλισμένοι με την έννοια των προσωπικών εμπειριών, ώστε να αντιμετωπίσουν την «απειλητική» δραστηριότητα του να προσπαθήσουν να βρουν μια δουλειά και μια θέση σ' έναν κόσμο που έχει οργανωθεί γύρω από τις ανάγκες των ικανών σωματικά. Έχοντας πίσω τους μια ιστορία ειδικού σχολείου ή φροντίδας νοσοκομείου ή ιδρύματος, σημαίνει ότι έχουν εμπειρίες τέτοιες που είναι πιθανό να έχουν μειώσει την αυτοπεποίθησή τους και τη στάση θετικής προσέγγισης της ζωής.

Σε μελέτη για τις επαγγελματικές αξίες των δυτικοευρωπαίων και τη

στάση τους απέναντι στη δουλειά (Harding & Phillips 1986) βρέθηκε ότι οι ανάπηροι νέοι αποδίδουν στην εργασία τα ακόλουθα χαρακτηριστικά. Η εργασία:

- παρέχει ευκαιρίες προσωπικής ανάπτυξης
- προσφέρει συναισθηματική ευχαρίστηση
- προσφέρει ανταμοιβή και ασφάλεια.

Δηλαδή οι ανάπηροι νέοι αποδίδουν τα ίδια χαρακτηριστικά στην εργασία μ' αυτά που αποδίδουν και οι υπόλοιποι, γεγονός που δείχνει ότι έχουν τις ίδιες ακριβώς ανάγκες απασχόλησης με τους μη ανάπηρους συνανθρώπους τους.

3. Βασικές Αρχές Επαγγελματικού Προσανατολισμού και Επαγγελματικής Συμβουλευτικής των Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες

Στην περίπτωση των ατόμων με ειδικές ανάγκες θα έπρεπε κανείς να ασχοληθεί ξεχωριστά με κάθε περίπτωση αναπηρίας, γι' αυτό και συνιστάται στους συμβούλους επαγγελματικού προσανατολισμού να εφαρμόζουν ατομική και όχι ομαδική συμβουλευτική. Ωστόσο, παρό το γεγονός ότι η προσέγγιση των ατόμων με ειδικές ανάγκες πρέπει να γίνεται σε ατομικό επίπεδο, υπάρχουν ορισμένες γενικές αρχές για την επαγγελματική τους καθοδήγηση.

Το σημαντικότερο για τα άτομα με ειδικές ανάγκες είναι να βοηθηθούν έτσι, ώστε να αναπτύξουν βασικές δεξιότητες για τη ζωή τους, προκειμένου να ζήσουν και να εργα-

σθούν με επιτυχία. Οι δεξιότητες αυτές -όπως αναφέρθηκε στην αρχή της εισήγησης- αφορούν στην ανάπτυξη κοινωνικών σχέσεων, στην επίλυση προβλημάτων, στη γνώση και στην εξερεύνηση των επαγγελματικών δυνατοτήτων και στο σχεδιασμό των επαγγελματικών τους επιλογών, στην επίδειξη κατάλληλης εργασιακής συμπεριφοράς, στην απόκτηση συγκεκριμένων επαγγελματικών δεξιοτήτων και στην αναζήτηση, εξεύρεση και διατήρηση ενός επαγγέλματος.

Πάντως, πέρα από τη θεωρητική τους προετοιμασία, ιδιαίτερα ωφέλιμη φαίνεται να είναι η δυνατότητα απόκτησης επαγγελματικής εμπειρίας με τη μορφή κάποιας πρακτικής εξάσκησης, όπου εφαρμόζουν στην πράξη την εργασιακή συμπεριφορά που διδάχθηκαν, ενώ συγχρόνως ενισχύονται οι κοινωνικές τους δεξιότητες.

Προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι αυτοί, οι σύμβουλοι επαγγελματικού προσανατολισμού χρειάζεται να ακολουθήσουν την εξής πορεία (Herr & Cramer, 1984):

- μέσα στα πλαίσια ενός συγκεκριμένου προγράμματος να προσφέρουν στα άτομα αυτά υπηρεσίες επαγγελματικής συμβουλευτικής, σε κάθε ευκαιρία

- να συνεργασθούν με τους γονείς των παιδιών για την επίτευξη της σωστής επαγγελματικής ανάπτυξης των παιδιών τους

- να συνεργασθούν με τους εκπαιδευτικούς, για την ανάπτυξη προγραμμάτων αυτογνωσίας και λήψης απόφασης μέσα από τα μαθήματα

- να δουλέψουν με τα ίδια τα παιδιά, για να ανακαλύψουν από κοινού

επαγγελματικές δυνατότητες και διεξόδους.

Για την υλοποίηση των στόχων αυτών, ο σύμβουλος επαγγελματικού προσανατολισμού πρέπει να γνωρίζει:

1. την ισχύουσα νομοθεσία και και πολιτική για τα άτομα με ειδικές ανάγκες, καθώς και τα δικαιώματά τους,

2. τα χαρακτηριστικά των διαφόρων τύπων αναπηρίας και τις συνέπειές τους στην εργασιακή συμπεριφορά των ατόμων που υποφέρουν από αυτές,

3. τις ευκαιρίες της αγοράς εργασίας για τα άτομα αυτά, ανάλογα με τις ιδιαιτερότητές τους,

4. τα μοντέλα επαγγελματικού προσανατολισμού για τα άτομα με εκ γενετής ή τυχαίες αναπηρίες,

5. τις συνέπειες των κοινωνικών στερεοτύπων στην αυτοεκτίμησή τους,

6. τους τρόπους συνεργασίας με άλλους ειδικούς, ώστε να διευκολυνθεί η προσέγγιση της επαγγελματικής εξερεύνησης, προετοιμασίας και τοποθέτησης,

7. τα μοντέλα ανάπτυξης εργασιακών δεξιοτήτων καθώς και δεξιοτήτων καθημερινής ζωής και αναζήτησης εργασίας.

Τα ανάπηρα παιδιά έχουν λιγότερη ελευθερία από αυτή που θα άξιζαν. Αυτό οφείλεται εν μέρει στο φόβο των γονέων ότι το παιδί τους θα πάθει κάποια σωματική ζημιά παίζοντας με τα άλλα παιδιά, και γενικότερα στην έντονη στάση υπερπροστασίας που έχουν απέναντι στο παιδί. Υποτιμούν τις δυνατότητές του και τις ευκαιρίες μελλοντικής επιτυχίας, γι' αυτό και του δίνουν ελάχιστα ερεθίσματα. Οι προσδοκίες τους για το

παιδί είναι περιορισμένες, με συνέπεια να του προσφέρουν έτοιμες λύσεις.

Ο σύμβουλος που έρχεται σ' επαφή μ' αυτά τα παιδιά, πρέπει να περιμένει πολλά προβλήματα προσαρμογής, τόσο στο σπίτι όσο και στο σχολείο ή στην ευρύτερη κοινότητα. Καθώς τα παιδιά αυτά δεν είναι καλά προετοιμασμένα, δεν είναι συνηθισμένα στον ανταγωνισμό και δεν έχουν εμπειρίες από κοινωνικές επαφές, ο σύμβουλος επαγγελματικού προσανατολισμού πρέπει να προσφέρει βοήθεια ακατάπαυστα. Πολλά πρέπει να γίνουν, για να μπορέσουν τα παιδιά με ειδικές ανάγκες να φθάσουν στο ίδιο επίπεδο εμπειρίας με άλλα παιδιά της ηλικίας τους. Επιπλέον, η απομόνωσή τους τα κάνει να φαντάζονται ότι θα ασκήσουν στο μέλλον επαγγέλματα, τα οποία για σωματικούς ή άλλους λόγους δεν μπορούν να ασκήσουν. Συχνά, η σχέση τους με τα νοσοκομεία τα οδηγεί να σκέπτονται το ιατρικό επάγγελμα. Ονειρεύονται το μέλλον, αλλά δύσκολα μπορούν να κάνουν τα αναγκαία πρακτικά βήματα, επειδή δεν έχουν γνώση του τι είναι διαθέσιμο, τι προσιτό ή τι μπορούν να κάνουν.

Επειδή τα παιδιά αυτά, καθώς και οι γονείς τους, νιώθουν ότι οι επαγγελματικές δυνατότητες είναι περιορισμένες, ο σύμβουλος πρέπει να δώσει ιδιαίτερη έμφαση στην ανάγκη επαγγελματικής συμβουλευτικής, χωρίς όμως να αυξήσει το άγχος και την αποθάρρυνσή τους. Πολλές φορές η συμβουλευτική διαδικασία μπορεί να διακοπεί από απροθυμία ή αποθάρρυνση. Ο σύμβουλος τότε πρέπει να είναι έτοιμος να παύσει έναν πολύ ενισχυτικό ρόλο, καθοδηγώντας το

παιδί βήμα προς βήμα, μέσα από μικρές επιτυχίες, μέχρι να έχει το κουράγιο να επιχειρήσει δυσκολότερα έργα.

Γενικά, τα παιδιά με αναπηρίες γνωρίζουν τις ανεπάρκειές τους και προσεγγίζουν τις υποχρεώσεις τους για σπουδές, κατάρτιση, εργασία, στρατιωτική θητεία και γάμο με εξαιρετική έλλειψη αυτοπεποίθησης, ενώ οι συχνές μεταβολές της υγείας τους επηρεάζουν τα επαγγελματικά τους προγράμματα και όλες τις δραστηριότητές τους. Γι' αυτό, η συμβουλευτική διαδικασία πρέπει να αρχίζει από τα πρώτα σχολικά χρόνια και να συνεχίζεται εντατικά για μεγάλο χρονικό διάστημα, ώστε να μπορούν τα παιδιά αυτά να ξεπερνούν τις πολλαπλές δυσκολίες τους. Παράλληλα, οι σύμβουλοι πρέπει να είναι σε εγρήγορση για να αναγνωρίζουν τα ιδιαίτερα talenta αυτών των παιδιών και τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς τους, παρέχοντας συγχρόνως πλήρεις πληροφορίες για τις απαιτήσεις των διαφόρων επαγγελμάτων, τα σχολεία κατάρτισης, τις επαγγελματικές ευκαιρίες, την εργασιακή νομοθεσία και τις υπηρεσίες επαγγελματικής τοποθέτησης, όπου υπάρχουν.

Σε έρευνα, η οποία πραγματοποιήθηκε από ομάδα εργασίας του ΟΕΕΚ (Νικόδημος και συνεργάτες, 1994), μεταξύ υπηρεσιών και φορέων που έχουν σχέση με τα ανάπηρα άτομα, βρέθηκε ότι οι φορείς θεωρούν ως έναν από τους σημαντικότερους παράγοντες που επηρεάζουν αρνητικά το θέμα της επαγγελματικής αποκατάστασης των αναπήρων την ανυπαρξία υπηρεσιών επαγγελματικού προσανατολισμού που, σε συνδυασμό με την ανεπαρκή επαγγελματική εκ-

παίδευση και κατάρτιση και την αρνητική στάση των εργοδοτών, οδηγούν στα γνωστά προβλήματα ένταξης των αναπήρων στην αγορά εργασίας.

Η έλλειψη υπηρεσιών επαγγελματικού προσανατολισμού για τα α.μ.ε.α. έχει, όπως είναι φυσικό, συνέπειες και στις σπουδές τους στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Σύμφωνα με έρευνα συνεργάτη του Συμβουλευτικού Κέντρου του τομέα Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών (Τσιναρέλης 1993), το ακαδημαϊκό έτος 1991-92 φοιτούσαν στο Πανεπιστήμιο Αθηνών 318 φοιτητές με ειδικές ανάγκες, από τους οποίους οι 229 υπέφεραν από μεσογειακή αναιμία, 31 από κώφωση, 31 από τύφλωση, 13 από κινητική αναπηρία και 14 από διάφορες χρόνιες παθήσεις. Οι φοιτητές αυτοί παρουσίαζαν συγκεκριμένες τάσεις προτίμησης τμημάτων, που φαίνεται ότι ήταν συνάρτηση:

1. του είδους και του βαθμού σοβαρότητας της αναπηρίας τους·
2. του φύλου τους·
3. της άποψής τους για την ευκολία απόκτησης του πτυχίου, επαγγελματικής αποκατάστασης και κοινωνικής καταξίωσης που συνεπάγεται το πτυχίο και το επάγγελμα που απορρέει απ' αυτό·
4. της στάσης των γονέων τους απέναντι στον πανεπιστημιακό τίτλο ως στοιχείο υπέρβασης της αναπηρίας.

Κανείς από τους φοιτητές δεν ενημερώθηκε για θέματα επαγγελματικού προσανατολισμού. Οι ίδιοι οι φοιτητές, οι γονείς τους, οι εκπαιδευτικοί, οι οργανώσεις των αναπήρων αλλά και η πολιτεία δεν διερωτήθηκαν για την επαγγελματική αποκατάσταση αυτών των ατόμων. Ενώ, για

παράδειγμα, επιτρέπεται η χωρίς εξετάσεις εισαγωγή τους στις παιδαγωγικές σχολές, η εγγραφή τους στην επιτηρίδα των εκπαιδευτικών επιτρέπεται μόνο γι' αυτούς με μεσογειακή αναιμία. Οι υπόλοιποι μπορούν να διορισθούν μόνο σε ειδικά σχολεία της κατηγορίας τους και σε περιορισμένο αριθμό. Όμως, οι θέσεις στα ειδικά σχολεία είναι ήδη συμπληρωμένες από άλλους εκπαιδευτικούς. Παράλληλα, οι οργανικές θέσεις στα ειδικά σχολεία μειώνονται καθώς η πρόοδος της ιατρικής, της φαρμακευτικής και της μικροχειρουργικής έχει βοηθήσει στην μείωση του αριθμού των μαθητών που έχουν ανάγκη φοίτησης σε ειδικό σχολείο. Ωστόσο ο μεγαλύτερος αριθμός των φοιτητών με ειδικές ανάγκες εξακολουθεί να κατευθύνεται στα τμήματα εκπαίδευσης.

4. Προτάσεις

Σύμφωνα με την Οδηγία Νο R (92) 6 της 9ης Απριλίου 1992 του Συμβουλίου της Ευρώπης:

- 2.1. (ο επαγγελματικός προσανατολισμός των α.μ.ε.α. πρέπει να καθορίζει τα επαγγέλματα που είναι κατάλληλα ανάλογα με τις αναπηρίες και να τους ενδυναμώνει να επιλέξουν ένα επάγγελμα σύμφωνα με τις γνώσεις και τις δυνατότητές τους. Πρέπει να λαμβάνει υπόψη τις επιθυμίες του ατόμου και να βασίζεται στην όσο το δυνατό σε βάθος εκτίμηση των επαγγελματικών του δεξιοτήτων.

- 2.3. Ο επαγγελματικός προσανατολισμός πρέπει να παρέχεται όσο το δυνατόν ενωρίτερα, και σε κάθε σχολικό περιβάλλον.

- 2.8. Οι υπηρεσίες επαγγελματικού προσανατολισμού πρέπει να παρέχονται από εξειδικευμένα άτομα που συνεργάζονται με άλλους ειδικούς και αποτελούν μια διεπιστημονική ομάδα. Η ομάδα πρέπει να αποτελείται από τον σύμβουλο επαγγελματικού προσανατολισμού, τον γιατρό, τον κοινωνικό λειτουργό, τον ψυχολόγο και τον φυσιοθεραπευτή.

- 2.9. Τόσο το ανάπηρο άτομο όσο και η οικογένειά του πρέπει να συμμετέχουν ενεργά σε όλα τα μέτρα που λαμβάνονται κατά τη διάρκεια του προσανατολισμού.

- 2.10. Τα ανάπηρα άτομα δεν πρέπει να διαχωρίζονται στα πλαίσια του επαγγελματικού προσανατολισμού με βάση το φύλο, την ηλικία, τη φυλή, την καταγωγή, τη θρησκεία κ.τ.λ.

Στην ίδια οδηγία ορίζεται και η εκπαίδευση που πρέπει να έχει το προσωπικό που θα παρέχει υπηρεσίες ε.π. σε ανάπηρους. Σύμφωνα μ' αυτή:

- 4.1. Η βασική τους κατάρτιση πρέπει να είναι προσαρμοσμένη ώστε να είναι ενημερωμένοι πάνω στις συνέπειες, στους αντίκτυπους και στις εκδηλώσεις των διαφόρων αναπηριών, να γνωρίζουν τα χαρακτηριστικά του κάθε επαγγέλματος, το επίπεδο των απαιτούμενων προσόντων και ό,τι αφορά στην κατάρτιση, όπως ιδρύματα, υπηρεσίες κ.τ.λ.

- 4.2. Τα προσόντα του προσωπικού αποδεικνύονται με ανάλογες σπουδές -που ανταποκρίνονται σε συγκεκριμένες προδιαγραφές (παράγραφος 4.4)- ή ανάλογη επαγγελματική εμπειρία και κατάρτιση. Αυτά τα προσόντα πρέπει να συμπληρώνονται και κατά τη διάρκεια της εργασίας με

παρακολούθηση μαθημάτων, περαιτέρω κατάρτιση, και επαφές με υπηρεσίες που είναι υπεύθυνες για το συντονισμό των μέτρων επανένταξης, με γιατρούς, με επαγγελματικούς οργανισμούς κ.τ.λ., με σκοπό τον προσδιορισμό προβλημάτων σχετικών με την κατάρτιση και την απασχόληση των αναπήρων.

Δεν πρέπει βέβαια να παραλείφθει ότι η οδηγία συνιστά και την διαρκή επιμόρφωση των εκπαιδευτικών που διδάσκουν τα ανάπηρα παιδιά, πάνω σε θέματα επικοινωνίας, νέων τεχνολογιών, ανάπτυξης του ανάπηρου παιδιού και μεθόδων και τεχνικών διδασκαλίας και αξιολόγησης του ανάπηρου παιδιού (παράγραφοι 3.1. και 3.2.).

Έχω την άποψη ότι η Οδηγία του Συμβουλίου της Ευρώπης καλύπτει όλες τις πλευρές του επαγγελματικού προσανατολισμού των ατόμων με ειδικές ανάγκες και δεν θα χρειαζόταν να συμπληρώσω κάτι ακόμη. Όμως κλείνοντας θέλω να κάνω μερικές πολύ συγκεκριμένες προτάσεις:

α. Σε επίπεδο σχολείου

– Να δημιουργηθούν στα ειδικά σχολεία κέντρα επαγγελματικού προσανατολισμού, στελεχωμένα με συμβούλους επαγγελματικού προσανατολισμού ειδικά εκπαιδευμένους σε θέματα α.μ.ε.α.

Ο σύμβουλος επαγγελματικού προσανατολισμού θα πρέπει να διαθέτει –πέρα από τις απαραίτητες γνώσεις– ενθουσιασμό, ευρύτητα πνεύματος, ικανότητα συνεργασίας, αντοχή σε δυσκολίες και ικανότητα συζήτησης δεοντολογικών θεμάτων. Φυσικά, για να ανταποκριθεί σε όλα

αυτά χρειάζεται μια σταθερή βάση κατάρτισης και εμπειρίας, ενώ παράλληλα πρέπει να δοθεί από την πολιτεία ιδιαίτερη σημασία στο ρόλο του.

– Οι υπηρεσίες επαγγελματικού προσανατολισμού να παρέχονται στα παιδιά όλων των τάξεων γυμνασίου και λυκείου με μορφή ατομικής συμβουλευτικής και ομαδικών δραστηριοτήτων, όπου αυτό είναι δυνατό.

β. Σε επίπεδο Διευθύνσεων Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης

– Εξοπλισμός των Κέντρων Πληροφόρησης με τα τεχνολογικά μέσα που θα δίδουν τη δυνατότητα μεταγραφής του υλικού πληροφόρησης, ανάλογα με το είδος της αναπηρίας.

– Κέντρα πληροφόρησης ισόγεια ή προσαρμοσμένα έτσι, ώστε να έχουν πρόσβαση σ' αυτά οι κινητικά ανάπηροι.

γ. Σε επίπεδο Υπουργείων

– Έρευνα για την καταγραφή των επαγγελματιών, που είναι κατάλληλα για κάθε μορφή αναπηρίας.

Η εκ των προτέρων υιοθέτηση της άποψης πως κάποιες επαγγελματικές ειδικεύσεις προσφέρονται περισσότερο, ενώ κάποιες άλλες λιγότερο, για συγκεκριμένες κατηγορίες α.μ.ε.α., είναι δυνατό (Νικόδημος, και συνεργάτες, 1993):

i. να διαιωνίσει αρνητικές στάσεις και αντιλήψεις που συμβάλλουν στη δημιουργία επαγγελματιών-γκέτο για τους αναπήρους,

ii. να αποκλείσει σε ορισμένα άτομα τη σταδιοδρομία σε επαγγελματικούς χώρους που βρίσκονται πλησιέ-

στερα στις δυνατότητες και επιθυμίες τους.

- Δημιουργία Κέντρων που θα έχουν ως στόχο την επαγγελματική

τοποθέτηση και συνεχή υποστήριξη των αναιτήρων κατά τη διάρκεια της επαγγελματικής τους ζωής.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Cedefop, (1992). *Προϋποθέσεις για την Επιτυχή Ενσωμάτωση Μειονεκτούντων Ατόμων στον Κόσμο της Εργασίας*. Λουξεμβούργο.
- Council of Europe, (1992). «People with Disabilities» *Newsletter*, 5:16-22.
- Croxen, M.J., (1988). «The Vocational Rehabilitation of Disabled Women in the European Community», final report sponsored by the Commission of the European Community, Brussels.
- Δημητρόπουλος, Α., (1991). «Οι Λειτουργίες της Οργάνωσης και Διοίκησης σε Μονάδες Επαγγελματικής Κατάρτισης και Αποκατάστασης Ατόμων με Νοητική Καθυστέρηση», εισήγηση στο 1ο Διεθνές Συνέδριο με θέμα: «Το Οδοιπορικό της Επαγγελματικής και Κοινωνικής Αποκατάστασης Ατόμων με Νοητική Υστέρηση», Εστία Ειδικής Επαγγελματικής Αγωγής, Αθήνα.
- Ζώνιου-Σιδέρη, Α., (1988). *Σκεπτικό για την Επαγγελματική Κατάρτιση και Αποκατάσταση των Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες*. Αθήνα, Νεφέλη.
- Freud, S., (1930). «Civilisation and its Discontents». London: Hogarth Press.
- Harding, S. & Phillips, D., (1986). *Contrasting Values in Western Europe*. Macmillan, London.
- Herr, E.L. & Cramer, S.H., (1984). *Career Guidance and Counseling through the Life Span*. Boston: Little, Brown and Company.
- Ματινοπούλου, Υ., (1990). *Εμπειρίες, Προβλήματα και Απόψεις Οικογενειών που Ανέθρεψαν Παιδί με Νοητική Καθυστέρηση*. Αθήνα: Ίδρυμα Ερευνών για το Παιδί.
- Νικολήμος, Σ., και συνεργάτες, (1993). *Σύγχρονη Οργάνωση της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης Εφήβων και Νέων με Ειδικές Ανάγκες*. Αθήνα: Ο.Ε.Ε.Κ.
- Papathanassiou, M., (1983). *The Social and Vocational Rehabilitation of Mentally Handicapped Youth in Greece*. Dissertation for Ms. Sc. degree, University of Swansea, Centre for Development Studies.
- Safilios-Rothschild, C., (1969). *The Sociology and Social Psychology of Disability and Rehabilitation*. New York: Random House.
- Σιδηροπούλου-Δημακάκου, Δ., (1993). «Επαγγελματική Καθοδήγηση και Συμβουλευτική των Γυναικών με Ειδικές Ανάγκες». *Επειδή η Διαφορά Είναι Δικαίωμα*, τ. 46-47: 43-49.
- United Nations Office at Vienna, (1990). «Women and Disability: Some Issues», paper prepared by the Division for the Advancement of Women, Vienna, 20-24 August (SDW/1990/wp.1).
- Χρηστάκη, Κ., (1994). *Θέματα Ειδικής Αγωγής*. Αθήνα: Τέλεθρον.

Σωφρόνης Πονδικάκης*

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

Στην εργασία αυτή αφού παρουσιάζονται οι στόχοι του ΣΕΠ και συζητείται η λειτουργία των Κέντρων ΣΕΠ και το έργο του Καθηγητή-Συμβούλου ΣΕΠ, κατατίθενται συγκεκριμένες προτάσεις για τη συστηματική εξειδίκευση καθηγητών στον ΣΕΠ.

*Sofronis Pondikakis**

PROBLEMS ON THE IMPLEMENTATION OF CAREER GUIDANCE IN THE GREEK SCHOOLS

In this paper the objectives of Careers Guidance in School are discussed, while the function of the Career Centers and the roles of the Career and Guidance Teacher are examined. The paper is concluded with a specific proposition for the in-service training of Guidance Teachers.

Για να μπορέσει κάποιος να φτάσει σε ένα πλαίσιο θέσεων και προτάσεων, θα πρέπει πρώτα να καταγράψει τις ανάγκες του θεσμού. Η καταγραφή αυτή, πρέπει να αρχίσει από τις ανάγκες εφαρμογής μέσα στο σχολείο, ώστε κατ' αρχήν να εντοπίσουμε το έργο του λειτουργού ΣΕΠ μέσα σε αυτό το χώρο.

Στη συνέχεια πρέπει να γίνει προσπάθεια να καταγραφούν οι ανάγκες που πρέπει να καλύψει μια συγκεκριμένη οργάνωση υπηρεσιών, ώστε να μπορεί να στηρίξει επαρκώς και επιτυχώς το έργο του λειτουργού ΣΕΠ, μέσα στο σχολείο και αυτό έχει μια μικρή σχέση με αυτό που προαναφέρθηκε, ότι οι επιμορφωμένοι στο Διημο σεμινάριο, δεν ασχολούνται πια. Κάπου στην πορεία αισθάνθηκαν ασηρήτικοι, ξεκάρφατοι

θα μπορούσα να πω και αποχώρησαν από την εφαρμογή του θεσμού, ένα ποσοστό τουλάχιστον αυτών των συναδέλφων.

1. Ανάγκες Εφαρμογής του Θεσμού Μέσα στο Σχολείο:

Οι ανάγκες εφαρμογής του θεσμού μέσα στο σχολείο μπορούν να εντοπιστούν αφού πρώτα αποδεχτούμε κάποιους γενικότερους σκοπούς που πρέπει να επιδιώκει η εφαρμογή του θεσμού. Ως πρώτο γενικό στόχο ο οποίος εξάλλου εμπεριέχεται εν μέρει στην υπάρχουσα αυτή τη στιγμή νομοθεσία, – προαναφέρθηκε ο Ν.1566 – είναι ότι ο θεσμός πρέπει να δίνει όλη εκείνη τη βοήθεια που είναι απαραίτητη για να συμ-

* Ο Σ.Π. είναι καθηγητής Μαθηματικών, με πεντάμηνη μετεκπαίδευση στον ΣΕΠ, μέλος του Δ.Σ. της Ο.Λ.Μ.Ε. *Επικοινωνία:* τηλ.: 0431-23432.

βάλει στην ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας του μαθητή, ώστε να μπορεί να κάνει ο ίδιος τις επιλογές του που αφορούν τη μελλοντική του ζωή, την ομαλή του ένταξη στον κόσμο της εργασίας.

Ο γενικός αυτός στόχος θα μπορούσε να αναλυθεί σε πιο ειδικούς στόχους. Ενδεικτικά αναφέρω:

1. Πρέπει να βοηθήσει ο θεσμός του μαθητή να αναπτύξει όλες τις απαραίτητες δεξιότητες που είναι αναγκαίες για να μπορεί να αντιμετωπίσει με επιτυχία το θέμα των επιλογών που καλείται να κάνει στο θέμα της γενικότερης προετοιμασίας για την ένταξή του μετά το σχολείο στην ενεργό ζωή και στον κόσμο της εργασίας.

2. Να εγκαταστήσει ένα μόνιμο και ειλικρινή διάλογο με τον ίδιο του τον εαυτό ώστε να μπορεί να συνειδητοποιήσει την προσωπική του πραγματικότητα και να αξιοποιεί τα θετικά της στοιχεία.

3. Να αναπτύξει κριτική στάση απέναντι στα μηνύματα και τις πληροφορίες του περιβάλλοντος, να μπορεί να επεξεργάζεται και να αξιοποιεί θετικά αυτά, σε σχέση με την προσωπική του πραγμάτωση.

Οι στόχοι αυτοί πραγματώνονται σίγουρα μέσα από το έργο του λειτουργού ΣΕΠ μέσα στο σχολείο. Δεν είναι δυνατόν μια τέτοιου είδους διεργασία και ένας τέτοιος στόχος να μπορεί να πραγματώνεται έξω από το σχολείο. Η διεθνής εμπειρία διδάσκει ότι για να φτάσουμε να κατακτήσουμε την παρέμβαση και να δώσουμε τη βοήθεια που καταγράφουν οι στόχοι που προανέφερα, πρέπει να υπάρξει εργασία μέσα στην τάξη και η εργασία αυτή, πρέπει να έχει παιδαγωγικό χαρακτήρα.

Βέβαια οι στόχοι της ανάπτυξης της προσωπικότητας και η ανάπτυξη των

δεξιοτήτων που είναι και ένας γενικότερος στόχος του σχολείου, μπορεί να γίνει τόσο μέσα από το μάθημα του ΣΕΠ, όσο και από τα άλλα μαθήματα, δηλαδή τις άλλες δραστηριότητες γενικότερα που διοργανώνονται μέσα στο σχολείο. Μέσα από αυτές μπορούν να πραγματοποιηθούν στόχοι που άμεσα ή έμμεσα θα βοηθήσουν στο θέμα της ανάπτυξης της προσωπικότητας του παιδιού. Η αξιοποίηση όλων των ευκαιριών που δημιουργούνται μέσα στο σχολείο για το θέμα της ανάπτυξης, θα μπορούσε να ήταν ένα άλλο κομμάτι της δουλειάς που έχει να κάνει ο λειτουργός του ΣΕΠ. Ένα παράδειγμα που μπορώ να πω για να γίνει αντιληπτό αυτό, είναι οι ευκαιρίες για την ανάπτυξη κάποιων δεξιοτήτων που δίνονται στους μαθητές μέσα από το μάθημα της τεχνολογίας, μέσα από την ενεργοποίηση των μαθητών σε δραστηριότητες όπως αυτής της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, τις πολιτιστικές, της αγωγής υγείας και άλλες. Η βοήθεια που θα μπορούσε να δώσει ο λειτουργός ΣΕΠ σε μια τέτοια περίπτωση, θα ήταν να βοηθήσει τους μαθητές να συνειδητοποιήσουν ότι κατέκτησαν μέσα από μια τέτοια εμπειρία, τι διαπιστώσεις έκαναν για τον ίδιο τους τον εαυτό κ.λπ.

Η επιπρόσθετη αυτή λειτουργία ως προς την εφαρμογή του θεσμού μέσα στην τάξη με συγκεκριμένους σκοπούς και στόχους, μαζί με την εργασία του λειτουργού ΣΕΠ με κάποιους ή όλους τους μαθητές σε προσωπικό επίπεδο, μέσω συμβουλευτικών συνεντεύξεων, συνθέτουν μια πλήρη παρέμβαση που μπορεί να οδηγήσει στην καλύτερη δυνατή βοήθεια του μαθητή. Αλλά το έργο του λειτουργού ΣΕΠ δεν τελειώνει εδώ. Είναι αυτός που θα οργανώσει όλη την απαραίτητη σχέση που απαιτείται με τους γονείς και σημειώνω το «απαιτεί-

ται». Αυτός που θα βοηθήσει στο άνοιγμα του σχολείου στην κοινωνία και ιδιαίτερα στον κόσμο της εργασίας και αυτός τέλος που διευθύνει το όλο θέμα της πλήρους και έγκυρης πληροφόρησης των μαθητών, αλλά και των γονεών τους.

2. Ο Λειτουργός

Μετά από την παραπάνω περιγραφή του έργου του λειτουργού του ΣΕΠ μέσα στο σχολείο είναι για μένα κατανοητή και η ονομασία που πρέπει να έχει. Θα πρέπει να ονομαστεί **καθηγητής-σύμβουλος ΣΕΠ**.

Ο σύμβουλος ΣΕΠ λοιπόν, έχει να πραγματοποιήσει και να πραγματοποιήσει στο σχολείο ένα τεράστιο και σημαντικό έργο. Έτσι μέσα από τη λογική των προτάσεων, των οποιωνδήποτε αν θέλετε που γίνανε πριν ή θα γίνουν μετά, εγείρονται για μας τα εξής ερωτήματα:

Κάτω από ποιες αρχές θα καλυφθεί σωστά όλο αυτό το έργο που θέλουμε να δώσουμε στον καθηγητή-σύμβουλο του ΣΕΠ; Πρέπει οπωσδήποτε να είναι μόνιμος στο θεσμό; Πρέπει δηλαδή να δημιουργήσουμε ειδικότητα ΣΕΠ; Θα είναι αποκλειστικός καθηγητής-σύμβουλος ΣΕΠ; Δηλαδή θα είναι πολυδύναμος ή ειδικευμένος; Με την έννοια ότι θα κρατάει κάποιες ώρες από την άλλη του ειδικότητα τη βασική;

Ένα άλλο ερώτημα είναι, από ποιες ειδικότητες θα γίνονται οι καθηγητές σύμβουλοι του ΣΕΠ; Πόσα χρόνια προϋπηρεσίας ως καθηγητής πρέπει να έχει για να του δώσουμε τη δυνατότητα να μετεξελιχθεί σε έναν καθηγητή-σύμβουλο του ΣΕΠ; Σαν προσπαιτούμενο βέβαια εννοώ κάποια επιμόρφωση τουλάχιστον πάνω από ένα χρόνο και θα το πω παρακάτω. Όλα αυτά βέβαια, έχουν αντιμετωπιστεί με διαφορετικούς τρόπους στις διάφορες χώρες αλλά για μας

ως χώρα και ως συνδικαλιστικό φορέα, αποτελούν ακόμα θέματα για προβληματισμό.

Τέλος, έμεινε το σημαντικό θέμα της επιμόρφωσης των καθηγητών συμβούλων ΣΕΠ. Το έργο που κατέγραψα, δεν αφήνει περιθώρια για ερωτηματικά και προβληματισμούς. Η επιμόρφωση θα πρέπει να έχει εκείνη τη διάρκεια και την ποιότητα που θα δημιουργήσει ένα λειτουργό ΣΕΠ, ικανό να κρατήσει όλο το θέμα της κοινωνικοψυχολογικής υποστήριξης των μαθητών. Δηλαδή επιμόρφωση μικρότερης διάρκειας από ένα χρόνο είναι αδύνατο να απαντήσει σε τέτοιου είδους απαιτήσεις.

Αν θέλουμε γρήγορα αποτελέσματα, πρέπει σε πρώτη φάση να καλύψουμε τις ανάγκες θα έλεγα των μισών σχολείων, δηλαδή 1.500 περίπου. Έτσι θα μπορούσαμε επί παραδείγματι μέσα σε τρία χρόνια επιμορφώνοντας 500 άτομα το χρόνο, να καλύψουμε τα μισά σχολεία. Δεν ξέρω αν αυτό ακούγεται μεγαλύτερο. Νομίζω όμως ότι έχει επαληφθεί και υπάρχει και εμπειρία.

Τα 500 αυτά άτομα, θα μπορούσαν να επιμορφωθούν συγχρόνως σε ειδικές σχολές επιμόρφωσης. Ταυτόχρονα 500 άτομα μέσα σε ένα χρόνο επιμορφώνονται μέσα από τα πανεπιστήμια της χώρας, ειδικές σχολές επιμόρφωσης ενταγμένες στα πανεπιστήμια της χώρας και στις δύο ΣΕΑΕΤΕ, Αθήνας και Θεσσαλονίκης όπου μπορούν να ιδρυθούν σχολές γι' αυτό το σκοπό. Με αυτή την αριθμητική λογική, κάθε ίδρυμα από αυτά που προανέφερα, θα μπορούσε να επιμορφώσει από 60 ως 80 άτομα το χρόνο.

3. Στήριξη

Άλλες ανάγκες πρέπει να καλυφτούν από κεντρικές και περιφερεια-

κές υπηρεσίες για τον ΣΕΠ. Οι υπηρεσίες αυτές πρέπει να καλύψουν όλες τις ανάγκες της διοικητικής και της επιστημονικής στήριξης του θεσμού. Πρέπει να υπάρξει διοικητική και επιστημονική δομή τόσο σε κεντρικό, όσο και σε περιφερειακό επίπεδο. Αυτό το θέμα μας έχει απασχολήσει για όλο το «γίγνεσθαι» της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και μέσα από συνεδριακές διαδικασίες, έχουμε βγάλει κάποιες θέσεις και για τα νέα αντικείμενα, αλλά και για όλες τις ειδικότητες τις βασικές.

Σε περιφερειακό επίπεδο το διοικητικό μέρος συντονίζεται μέσα από τις Διευθύνσεις, τα Γραφεία Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, όπως και για όλες τις άλλες ειδικότητες. Το επιστημονικό μέρος, καλύπτεται από τα κέντρα ΣΕΠ. Είναι αυτά που λέμε κέντρα στήριξης του εκπαιδευτικού έργου κατά νομό. Τα κέντρα είναι φορείς που καλύπτουν όλες τις επιστημονικές ανάγκες των καθηγητών συμβούλων του ΣΕΠ και συντονίζουν το έργο τους, δηλαδή το έργο με τους γονείς, το άνοιγμα του σχολείου στους φορείς του κόσμου εργασίας που προανέφερα και το έργο της πληροφόρησης του μαθητή και του γονέα. Το ίδιο το κέντρο, προσθετικά ως προς το σχολείο, καλύπτει ανάγκες συμβουλευτικής παρέμβασης και πληροφόρησης, εκεί που αδυνατεί σε πρώτο επίπεδο η σχολική μονάδα να καλύψει τις ανάγκες. Οι κεντρικές υπηρεσίες ΣΕΠ εκτελούν επιτελικό έργο σχεδιασμού,

οργάνωσης, διοικητικής και επιστημονικής στήριξης που κάποτε είχε ξεκινήσει, αλλά δεν προχώρησε. Έτσι δημιουργείται όλο εκείνο το πλαίσιο διοικητικής και επιστημονικής στήριξης του έργου μέσα στις σχολικές μονάδες και στα κέντρα, στη δομή που ανέφερα πριν, εξασφαλίζεται όλη η απαραίτητη υλικοτεχνική υποδομή που προανέφεραν και άλλοι ομιλητές, δηλαδή κτιριακές εγκαταστάσεις, έπιπλα, εξοπλισμός για τις ανάγκες εφαρμογής, ηλεκτρονικοί υπολογιστές, το έντυπο υλικό, το ηλεκτρονικό υλικό για το αρχείο πληροφόρησης. Επίσης φροντίζουν την επιμόρφωση και τη συνεχή εκπαίδευση των καθηγητών-συμβούλων ΣΕΠ, και των λοιπών στελεχών ΣΕΠ. Παρακολουθούν τις επιστημονικές εξελίξεις και παράγουν το απαραίτητο έντυπο και ηλεκτρονικό, επιστημονικό υλικό πληροφόρησης. Εκτελούν έργο παρακολούθησης και αξιολόγησης του θεσμού και φυσικά δημιουργούν μελέτες, κάνουν έρευνα σχετικά με το θεσμό.

Σε μια περίοδο λοιπόν που είναι διάχυτη η αντίληψη για κρίση οικονομικών, για απαιτήσεις προς κατευθύνσεις ανάπτυξης, μπορεί και πρέπει η εκπαίδευση γενικότερα, ο ΣΕΠ ειδικότερα, να βοηθήσει μέσα από ένα μακροπρόθεσμο σχεδιασμό στην αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού της χώρας, στην εδραίωση κοινωνικής δικαιοσύνης, στην πολιτιστική αναβάθμιση και στη συνολική ανάπτυξη της χώρας.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΕΣ ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

Αννα Κοψιδά*

Ο ΣΧΟΛΙΚΟΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ ΩΣ ΑΝΤΙΣΤΑΘΜΙΣΤΙΚΟΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΑΝΙΣΟΤΗΤΩΝ

Θεμελιακή ιδέα της εισήγησης αυτής, αποτελεί η κοινωνική διάσταση της σχολικής επιτυχίας – αποτυχίας και η διασύνδεσή της με το Σχολικό Επαγγελματικό Προσανατολισμό ως εξισορροπητικό παράγοντα.

Μέχρι τη 10ετία του '60 –οπότε εμφανίζεται στο χώρο των κοινωνικών επιστημών η Κοινωνιολογία της εκπαίδευσης– επικρατούσε η αντίληψη ότι το άτομο γεννιέται προικισμένο με το χάρισμα της ευφυΐας και ότι οι διανοητικές ικανότητες αποτελούν εγγενές χαρακτηριστικό, ώστε να θεωρείται αυτονόητη η ερμηνεία του βαθμού επίδοσης στο σχολείο, των εκπαιδευτικών επιλογών και μακροπρόθεσμα των επαγγελματικών επιλογών.

Η κοινωνιολογία της εκπαίδευσης έρχεται να ανατρέψει αυτή την αντίληψη, θέτοντας το ερώτημα κατά πόσο το μικροκοινωνικό και μακροκοινωνικό περιβάλλον ασκεί επιρροή στη σχολική επίδοση. Η έρευνα απέδειξε ότι η ανισότητα στη σχολική επιτυχία ως προσδιοριστικό της παράγοντα, σε μεγάλο τουλάχιστον βαθμό, έχει κοινωνική προέλευση.

Οι μαθητές στο σχολείο ήδη μεταφέρουν την πολιτισμική κληρονομιά του οικογενειακού τους περιβάλλο-

ντος, τις ευκαιρίες που τους παρέχει η οικογενειακή τους υποδομή, τις φιλοδοξίες και τις αξίες των γονέων τους.

Το σχολείο μιλάει και αξιολογεί «τη γλώσσα» των αστικών στρωμάτων και απορρίπτει εκείνους που δεν την αποκωδικοποιούν ή δεν είναι σε θέση να τη χρησιμοποιήσουν.

Στο Ελληνικό σχολείο –ύστερα από μια μακρόχρονη περίοδο μετάβασης από τον αυταρχισμό στη δημοκρατικότητα, με πολλές ενδιάμεσες παλινδρομήσεις– φαίνεται να υπηρετείται η ιδέα της ισότητας εκπαιδευτικών ευκαιριών για όλους τους μαθητές: τα αναλυτικά προγράμματα είναι ενιαία, κοινή η διδασκόμενη ύλη, τα σχολικά εγχειρίδια παρέχονται δωρεάν, το επιστημονικό προσωπικό που υπηρετεί στις σχολικές μονάδες κατέχει ισότιμα πτυχία, το σύστημα αξιολόγησης είναι κοινό.

Θα αναφερθούμε, ωστόσο, σχηματικά στις κυριότερες έρευνες που έγιναν στον ελλαδικό χώρο και αποδεικνύουν ότι στη σχολική πράξη αναπαράγονται και διακονίζονται οι κοινωνικές ανισότητες.

Ο Π. Παπακωνσταντίνου πραγματοποίησε έρευνα στην Αττική αναφορικά με την επίδραση που ασκεί η

* Η κα Α.Κ. είναι καθηγήτρια φιλόλογος, Υπεύθυνη ΣΕΠ στο Νομό Λευκάδας

κοινωνική προέλευση στη σχολική επιτυχία: ο ερευνητής διαπίστωσε με ευκρίνεια ότι υπάρχει αιτιακή σχέση μεταξύ της σχολικής επίδοσης, της κοινωνικοεπαγγελματικής κατηγορίας και του μορφωτικού επιπέδου του πατέρα. Όσο, δηλαδή, χαμηλότερο είναι το κοινωνικό STATUS, τόσο χαμηλότερη είναι και η σχολική επιτυχία.

Σε ανάλογα συμπεράσματα καταλήγει και η έρευνα που πραγματοποιήσε η Μ. Τζάνη σε 50 σχολεία της Αττικής με στόχο τη διερεύνηση των παραγόντων που προσδιορίζουν τη σχολική επιτυχία.

Ο Κ. Παπαγεωργίου απέδειξε ότι η επίδοση στο σχολείο βρίσκεται σε σχέση αιτιότητας με την κοινωνική προέλευση καθώς τα παιδιά που προέρχονται από αγροτικές και εργατικές οικογένειες έχουν χαμηλότερες επιδόσεις στο σχολείο από εκείνα που ανήκουν σε προνομιούχες οικογένειες.

Από επεξεργασία του στατιστικού υλικού της Ε.Σ.Υ.Ε. που πραγματοποίησε η Α. Φραγκουδάκη για τη διερεύνηση της κοινωνικής σύνθεσης του φοιτητικού πληθυσμού, προέκυψε ότι μόνο επιφανειακά δημιουργείται η εντύπωση μιας δημοκρατικότερης συμμετοχής στα ελληνικά Α.Ε.Ι. από ό,τι σε άλλες χώρες. Μια πιο προσεκτική παρατήρηση δείχνει, ωστόσο, ότι ορισμένες κοινωνικές κατηγορίες, μη προνομιούχες, εκπροσωπούνται με πολύ χαμηλά ποσοστά σε σχολές που κατ' εξοχήν οδηγούν σε επαγγέλματα και ειδικότητες που ανήκουν στην κοινωνική ελίτ, ενώ συγκεντρώνονται σε μεγάλα ποσοστά σε σχολές που κατά κύριο λόγο οδηγούν σε υπαλληλικά επαγγέλματα.

Σε παρόμοια συμπεράσματα καταλήγουν και οι Μ. Μειμάρης και Η. Νικολακόπουλος σε εργασία τους, όπου παρουσιάζουν την κοινωνική σύνθεση των φοιτητών της χώρας για τη χρονιά 1973-74 κατά σχολή.

Ο Θ. Μυλωνάς συμπεραίνει σε έρευνά του σχετικά με τις ανισότητες που προκύπτουν από το βαθμό αστικότητας του τόπου μόνιμης κατοικίας, ότι οι δυνατότητες πρόσβασης σε υψηλά επίπεδα εκπαίδευσης κατανέμονται πολύ άνισα.

Ο Μ. Κασσωτάκης ενισχύει τα παραπάνω συμπεράσματα, αποδεικνύοντας ότι οι μαθητές που προέρχονται από μεγάλα αστικά κέντρα έχουν πολύ υψηλότερες επιδόσεις, ιδιαίτερα στα μαθήματα θετικής κατεύθυνσης, από εκείνους που προέρχονται από την ύπαιθρο.

Αν και η ελληνική βιβλιογραφία αναφορικά με τις κοινωνικές ανισότητες και την ανακύκλωσή τους στο σχολείο, δεν είναι ιδιαίτερα πλούσια, τα συμπεράσματα οδηγούν με σιγουριά στην ίδια κατεύθυνση, προσδιορίζοντας ως αιτιατούς τους ίδιους παράγοντες που και η διεθνής έρευνα υποδεικνύει.

Συμπερασματικά μπορούμε να καταλήξουμε ότι το σχολείο συμμετέχει ενεργά, έστω και ασυνείδητα, κυρίως εξαιτίας του τρόπου αξιολόγησης και των παιδαγωγικών του πρακτικών στην αναπαραγωγή της ιεραρχημένης κοινωνίας και την ανακύκλωση των κοινωνικών ανισοτήτων.

Για να γίνει το σχολείο δημοκρατικότερο και δικαιότερο θα πρέπει οι δομές του να αναδιαρθρωθούν και να ενισχυθεί από θεσμούς αντιρρολήσης των κοινωνικών ανισοτήτων αφενός, και αφετέρου οι ήδη υπάρχοντες θε-

σμοί –και κυρίως αυτός του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού– να λειτουργήσουν δυναμικά, ώστε ν' αποτελέσουν το αναγκαίο στοιχείο σύνδεσης του σχολείου με την κοινωνική πραγματικότητα.

Αναφέρομαι ειδικότερα στο Σχολικό Επαγγελματικό Προσανατολισμό επειδή από τη φύση και τη φιλοσοφία του είναι ο θεσμός που λειτουργεί με απόλυτη δημοκρατικότητα, καθώς αποδέχεται τα στοιχεία που συγκροτούν την ατομικότητα καθεαυτήν και προσπαθεί να προσφέρει στηρίγματα για την ομαλή προσαρμογή του ατόμου στο κοινωνικό γίγνεσθαι χωρίς να αγνοεί την ιδιαιτερή σύσταση της προσωπικότητας.

Η «καθοδήγηση» για να φτάσει το άτομο στην αυτογνωσία είναι αυτή καθ' αυτή λειτουργία «δημοκρατική».

Αυτογνωσία σημαίνει καταρχήν αυτοαποδοχή, αντίληψη λανθανόντων δεξιοτήτων και ικανοτήτων που υπάρχουν δυνάμει μέσα μου, αξιοποίηση των ιδιαίτερων κλίσεών μου. Κατ' αυτό τον τρόπο ιωνώνεται το αυτοσυναίσθημα και δίνεται η ευκαιρία μέσα από την ελεύθερη έκφραση –αποδεκτή καθώς κάθε τι μπορεί να δικαιολογεί και την υποκειμενική διάσταση– να υπερπηδηθούν τα στεγανά και οι διαχωριστικές γραμμές που οι άλλες σχολικές πρακτικές θέτουν μεταξύ καλών και κακών μαθητών.

Όλοι μπορούν ανεπιφύλακτα να έχουν δικαίωμα λόγου, τίποτα δε βρίσκεται υπό κρίση, δεν επιτρέμονται ο φόβος της βαθμολογίας.

Θεμελιώνεται έτσι η εμπιστοσύνη και ο σεβασμός στην προσωπικότητα και την ιδιαίτερη παρουσία του καθενός, αναπτύσσονται πρωτοβουλίες,

δημιουργούνται ή ενισχύονται φιλοδοξίες, διαμορφώνονται στόχοι που πριν –εκείνοι τουλάχιστον που βρίσκονταν στο περιθώριο της σχολικής ζωής– θα ήταν αδιανόητο να προσεγγίσουν ή να οραματιστούν.

Ο Σχολικός Επαγγελματικός Προσδιορισμός παράλληλα, έχει την ευκαιρία να προσφέρει ερεθίσματα και ευκαιρίες –μέσα από ποικίλες εκδηλώσεις και δραστηριότητες– να ανοίξει νέες διόδους επικοινωνίας με τον κόσμο της γνώσης –όχι της θεομοποιημένης– και της εξοικείωσης με τα έργα των ιδεών και της τέχνης, αλλά και της επαφής με τα πεδία της κοινωνικής δράσης. Είναι ανάγκη να διευρύνει το πεδίο των δραστηριοτήτων του πέρα από την παροχή πληροφόρησης για τις εκπαιδευτικές ευκαιρίες και τη δομή της απασχόλησης. Έτσι θα προσφέρει πραγματικές ευκαιρίες για διεύρυνση των ενδιαφερόντων των μαθητών – κυρίως εκείνων που προέρχονται από περιβάλλον πολιτισμικά υπανάπτυκτο.

Είναι δυνατό να αντισταθμιστεί κατ' αυτόν τον τρόπο ως ένα βαθμό η υποτονία της οικογενειακής υποδομής σε πολιτισμικά αγαθά και θα είναι ο χώρος του σχολείου που θα προσφέρει σαν αντιρρόπηση τις ευκαιρίες που η οικογένεια αδυνατεί να προσφέρει.

Κάνω μια μικρή παρέμβαση και επιτρέψτε μου να αναφερθώ σε δύο παραδείγματα που προσωπικά έχω εφαρμόσει: Κατά τη διάρκεια της τελευταίας σχολικής χρονιάς ειδικευμένος στην καλλιτεχνική φωτογραφία κλήθηκε να παραδώσει μαθήματα στους μαθητές μου της Γ' Γυμνασίου. Δεν δόθηκε μόνο η ευκαιρία να μνηθούν οι μαθητές αυτοί στην τέχνη της

φωτογραφίας, αλλά και να έρθουν σε επαφή με έργα τέχνης από το χώρο αυτό, να εφαρμόσουν τις γνώσεις που είχαν αποκομίσει, να δραστηριοποιηθούν για τη συγκέντρωση υλικού που σχεδιάζουμε να εκθέσουμε, να βελτιώσουν την αισθητική τους, να συνηθίσουν να λειτουργούν σε συλλογικό επίπεδο. Όλα αυτά παράλληλα με τις εργασιακές εμπειρίες που αποκόμισαν.

Το δεύτερο παράδειγμα αναφέρεται σε μια δραστηριότητα που βρίσκεται σε εξέλιξη: Συμφωνήσαμε με τους φετεινούς μαθητές της Γ' Γυμνασίου να οργανώσουμε φιλολογική βραδιά για τους γονείς τους. Θα είναι μια μικρή δεξίωση αφιερωμένη στην ποίηση, σ' ένα περιβάλλον πολιτισμένο έξω από το χώρο του σχολείου, όπου θα έχουν την ευκαιρία γονείς και παιδιά να συζητήσουν, να ανακαλύψουν διόδους επικοινωνίας, να ανταλλάξουν εμπειρίες και απόψεις καθώς θα ακολουθήσει συζήτηση.

Επανερχομαι στο θέμα μου:

Κεντρικός άξονας γύρω από τον οποίο δομείται η λειτουργία του Σ.Ε.Π. είναι η παροχή πληροφόρησης προκειμένου το υποκείμενο να κάνει τις εκπαιδευτικές και επαγγελματικές του επιλογές.

Η διαδικασία της πληροφόρησης είναι ιδιαίτερα πολύπλοκη και πολυδιάστατη· ωστόσο δε θα αναφερθούμε στις θεωρίες που έχουν διατυπωθεί για το ζήτημα καθώς ξεφεύγουν από τα όρια της παρούσας εισήγησης.

Με την αντικειμενική, και την καλά οργανωμένη και συνεχώς ανανεούμενη παροχή πληροφόρησης επιδιώκεται η δημιουργία ευκρινούς εικόνας της κοινωνικής πραγματικότη-

τας και ιδιαίτερα της αγοράς εργασίας και της δομής της απασχόλησης.

Είναι ένα σημείο όπου μπορούν να παροχετευτούν πληροφορίες για την οικονομική δυναμική της μικροοικονομίας αλλά και της μακροοικονομίας, ιδιαίτερα σε σχολεία περιφερειακά, όπου τα ερεθίσματα τόσο από το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον όσο και από το οικογενειακό είναι πολύ περιορισμένα σε βαθμό που να αναδύεται ο κόσμος όπως μέσα από χαραμάδα. Διευρύνονται κατ' αυτόν τον τρόπο οι ορίζοντες πολύ πέρα απ' το επίπεδο της προσωπικής εμπειρίας και παρέχονται ευκαιρίες ώστε να ενισχυθεί η αντίληψη του περιβάλλοντος πέρα από την ατομική πραγματικότητα.

Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να υπάρχει η δυνατότητα προσπέλασης πληροφοριών, η εξοικείωση αναζήτησής τους από το ίδιο το υποκείμενο, η συνειδητοποίηση ότι σε κάθε περίπτωση υπάρχουν πτυχές που πρέπει να αποκαλύψουμε, κυρίως στις περιπτώσεις απομονωμένων σχολείων, όπου η αντίληψη του εμπράγματος κόσμου και της κοινωνικής δομής εκ μέρους των μαθητών, είναι ουσιαστικά ανύπαρκτη.

Περιοριζόμαστε σε σχηματική παρουσίαση των απόψεών μας, θεωρώντας, ωστόσο, ότι ο Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός είναι ο κατεξοχήν θεσμός που μπορεί να διαδραματίσει ουσιαστικό εξισορροπτικό ρόλο για την άμβλυνση των υπαρχουσών ανισοτήτων μέσα στο χώρο του σχολείου.

Για να είναι, όμως, αποτελεσματική η παρουσία του Σ.Ε.Π., θ' απαιτηθούν αναδιαρθρωτικές παρεμβάσεις στις βασικές διδακτικές δομές του ελ-

ληνικού σχολείου, περισσότερος χρόνος και μεγαλύτερης διάρκειας της εφαρμογής του. Θα πρέπει να εισαχθούν πιο δυναμικά εξωσχολικές δραστηριότητες, το επιστημονικό δυναμικό των σχολείων να καταστεί

ικανό ν' αντιμετωπίσει και να εφαρμόσει τις καινούριες παιδαγωγικές θεωρήσεις και τέλος να ανιχνευθούν κανάλια επικοινωνίας και συνεργασίας του σχολείου με τους γονείς και την εξωσχολική πραγματικότητα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- H.C. Anderson. «Προς μια Νέα Κοινωνιολογία». Αθήνα: Παπαζήση, 1986.
- O. Banks, «Η Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης». Θεσ/νίκη: Παρατηρητής, 1987.
- B. Bernstein, *Class, Codes and Control: Theoretical Studies Towards a Sociology of Language*. London: Routledge and Kegan Paul, 1971.
- B. Βρεττάκου, *Ο Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός στην Ελλάδα*. Αθήνα: Παπαζήση, 1990.
- B. Charlot, *Το Σχολείο Αλλάζει*. Αθήνα: Προτάσεις, 1992.
- J.S. Coleman et al., *Equality of Educational Opportunity*. Washington: U.S. dep of HEW, Office of Education, 1966.
- E. Δημητράκου, *Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός - Ένα πλήρες Σύστημα Προσανατολισμού - Συμβουλευτικής για την Ελληνική Εκπαίδευση*. Θεσ/νίκη: Πουρνάρα, 1982.
- M. Ηλιού, *Εκπαιδευτική και Κοινωνική Δυναμική*. Αθήνα: Πορεία, 1984.
- P. Hofstaher, *Εισαγωγή στην Κοινωνική Ψυχολογία*. Αθήνα: Νέα Σύνορα, 1978.
- T. Husen, *Η Αμφισβήτηση του Σχολείου*. Αθήνα: Προτάσεις, 1992.
- K.Κασμάτη, «Έρευνα για τα Κοινωνικά Χαρακτηριστικά της Απασχόλησης». Αθήνα: Ε.Κ.Κ.Ε., 1989.
- M.I. Κασσωτάκης, *Η Πληροφόρηση για τις Σπουδές και τα Επαγγέλματα*. Αθήνα: Γρηγόρης, 1981.
- M. Μείμαρης - H. Νικολακόπουλος, «Παραγοντική Ανάλυση Δεδομένων: Σχέσεις Κοινωνικοεπαγγελματικής Προέλευσης και Σχολής Φοίτησης για τους Σπουδαστές των Α.Ε.Ι.». Αθήνα: *Επιθ. Κοινωνικών Ερευνών*, τ. 33-34, 1978.
- E. Μαραγκουδάκη, *Εκπαίδευση και Διάκριση των Φύλων - Παιδαγωγικά Αναγνώσματα στο Νηπιαγωγείο*, Αθήνα 1993: Οδυσσεύς, 1993.
- Θ. Μυλωνάς, *Η Αναπαραγωγή των Κοινωνικών Τάξεων Μέσα από τους Σχολικούς Μηχανισμούς*. Αθήνα: Γρηγόρης, 1982.
- Χ.Νούτσος, *Προγράμματα Μέσης Εκπαίδευσης και Κοινωνικός Έλεγχος (1931-1973)*. Αθήνα: Θεμέλιο, 1988.
- Π. Παπακωνσταντίνου, «Η Ανισότητα στην Ελληνική Υποχρεωτική Εκπαίδευση». Αθήνα: *Ο Πολίτης*, τ. 44, 1981.
- M. Τζάνη *Σχολική Επιτυχία: Ζήτημα Ταξινής Προέλευσης και Κουλτούρας*. Αθήνα 1983.
- A. Φραγκουδάκη, «Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης, Θεωρίες για την Κοινωνική Ανισότητα στο Σχολείο». Αθήνα: Παπαζήση, 1985.

Παναγιώτα Ατσαβέ*

ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

Μετά από 16 χρόνια συνεχούς εφαρμογής του Σ.Ε.Π. και μάλιστα για μεγάλο χρονικό διάστημα σχεδόν αποκλειστικά, νομίζω ότι δικαιούμαι να έχω άποψη, καθώς και μια γενική εικόνα, του τι ακριβώς γίνεται με το θεσμό αυτό στη χώρα μας. Νομίζω ακόμα, ότι δικαιούμαι να είμαι θυμωμένη διότι αυτή την πιο αισιόδοξη νότα του εκπαιδευτικού προγράμματος, την ώρα που είναι αφιερωμένη στο παιδί την κάναμε «ώρα του παιδιού».

Επί 16 χρόνια το μόνο ουσιαστικό βήμα το οποίο έγινε, είναι το ότι υιοθετήθηκε το αναπτυξιακό μοντέλο στον Επαγγελματικό Προσανατολισμό, το οποίο αν εφαρmozόταν σωστά, ίσως θα έφερε κάποια αποτελέσματα και θα πλησιάζαμε κάπως τον επιδιωκόμενο στόχο. Ήταν το πιο φιλελεύθερο μοντέλο προσέγγισης και ταίριαζε απόλυτα στην ελληνική νοοτροπία.

Κατά τα άλλα επί τόσα χρόνια ασχολούμεθα με εμβολωματικές λύσεις οι οποίες αντί να βοηθούν στην επίλυση του προβλήματος, δημιουργούν ένα μεγαλύτερο. Αν ο Επαγγελματικός Προσανατολισμός ήταν κάτι τόσο απλό και τόσο εύκολο ώστε να μεταλαμπαδεύεται με τριήμερα ή εννιάμερα σεμινάρια τότε ίσως τα γνωστά σε όλους μας αποτελέσματα που

έχει και που τα διαπιστώνουμε όλοι όσοι ασχολούμεθα με την εκπαίδευση, δεν θα πρέπει να μας εκπλήττουν. Όμως ο Επαγγελματικός Προσανατολισμός θέλει κόπο και αφοσίωση. Δεν κατακρίνω τις προσπάθειες που έχουν γίνει μέχρι τώρα, όμως επιμένω ότι δεν μπορούμε να είμαστε επισημόνους και ταυτόχρονα υπερήφανοι γιατί επαληθεύσαμε για άλλη μια φορά την ελληνική παροιμία «από το ολότελα, καλή κι η Παναγιώταινα». Οποιαδήποτε βοήθεια βέβαια είναι καλή, κυρίως για τον συνάδελφο ο οποίος διακυβεύει το κύρος και την προσωπικότητά του μπαίνοντας σε μια τάξη για να κάνει κάτι που δεν γνωρίζει. Μήπως όμως έτσι αντιγράφουμε το λάθος το οποίο χαρακτηρίζει όλη την εκπαίδευση;

Το ότι γνωρίζω να κλίνω το ρήμα «λύω, λύεις, λύει» δεν σημαίνει ταυτόχρονα ότι έχω και την ικανότητα να το διδάξω, να το μεταδώσω στα παιδιά και να τους δώσω να καταλάβουν το μηχανισμό. Κατά τον ίδιο τρόπο το ότι μαθαίνω έναν τρόπο μεθόδευσης ή προσέγγισης του επαγγελματικού προσανατολισμού δεν με καθιστά ικανό να τον εφαρμόσω σωστά, ή όπως θα έλεγε και ο Σωκράτης δεν με κάνει «ειδικό» στο να επιλέξω από τα υπάρχ-

* Η κ. Π.Α. είναι καθηγήτρια φιλόλογος στο Τσάτσειο - Αρσάκειο Εκάλης με ειδική μετεκπαίδευση στον Σ.Ε.Π.

χοντα γύρω μου «εμπορεύματα» (διεξόδους, εναλλακτικές λύσεις) τι θα ήταν βλαβερό ή τι ωφέλιμο για την ψυχή του ανθρώπου¹. Και το χειρότερο βέβαια είναι ότι εδώ δεν πρόκειται για τη δική μου την ψυχή αλλά για κάποιον άλλον. Έτσι σιγά σιγά «χωρίς αιδώ» ταυτίζεται ο σύμβουλος Σ.Ε.Π., άθελά του ίσως, με τους εμπόρους που διαφημίζουν την πραγματεία τους και φυσικά δεν τους ενδιαφέρει τι είναι βλαβερό και τι ωφέλιμο, και ίσως έτσι κάνει, χωρίς πρόθεση βέβαια, μεγάλο κακό γιατί ο κίνδυνος απ' την αγορά αγαθών για την ψυχή είναι μεγαλύτερος απ' ότι όταν αγοράζουμε οποιαδήποτε καταναλωτικά και άλλα αγαθά.

Όταν πρωτάρχισα να ασχολούμαι με τον Σ.Ε.Π. ήμουν περήφανη για τη σπουδαία δουλειά που έκανα. Μετά τις σπουδές μου σ' αυτόν, προσεγγίζω με πολλή προσοχή οτιδήποτε δίνω στα παιδιά και δαγκώνωμαι κάθε φορά που συλλαμβάνω τον εαυτό μου να κάνει λάθος. Πιστεύω ότι η μεγαλύτερη βοήθεια που μου προσέφεραν οι σπουδές μου στον Ε.Π. είναι ότι μου έδωσαν τη δυνατότητα να αντιλαμβάνομαι πότε κάνω λάθος και έτσι να προσπαθώ να το διορθώσω.

Ο κόσμος γύρω μας αλλάζει συνεχώς. Τα σημερινά δεδομένα αποτελούν ήδη παρελθόν. Οποιαδήποτε πληροφόρηση για τον κόσμο της εργασίας και την οικονομία είναι ήδη παλιά τη στιγμή που την ξεστομίζουμε. Μας μένουν μόνο κάποιες πληροφορίες για σπουδές και επαγγέλματα που σχετίζονται με αυτές, τις οποίες θα δώσουμε χωρίς βεβαίως να παίρνουμε και την ευθύνη ότι το παιδί που

κάνει αυτές τις σπουδές θα καταλήξει στο συγκεκριμένο επάγγελμα με τα δεδομένα της ανεργίας που όλοι ξέρουμε. Έτσι στην ουσία δεν προετοιμάζουμε παιδιά για ένα συγκεκριμένο επάγγελμα αλλά για μια σταδιοδρομία σε κάποιο ευρύτερο εργασιακό πλαίσιο.

Η μετάβαση σε έναν κόσμο διαρκώς μεταβαλλόμενο παρουσιάζει ακριβώς την ίδια δυσκολία. Η λήψη απόφασης θα γίνει με δεδομένα διαρκώς μεταβαλλόμενα και μη αναγνωρίσιμα εύκολα μια και ο στόχος της απόφασης έχει γίνει πια κινητός. Τι μας μένει λοιπόν να κάνουμε; Μας μένει κάνουμε Ανθρώπους, ικανούς να κρατούν το «μύτο της Αριάδνης», ανθρώπους με αυτοπεποίθηση και αυτογνωσία που θα είναι σε θέση να συνδυάσουν ικανότητες και δεξιότητες για ν' αντεπεξέλθουν συνειδητά σε ό,τι θα έχουν να αντιμετωπίσουν, ανθρώπους που θα μπορούν να αναγνωρίσουν τα δεδομένα και να τα συνδυάσουν μόνοι τους και να αποφασίσουν υπεύθυνα. Στον τομέα αυτό έχουμε πάρα πολλά να κάνουμε κι ως μην ξεχνάμε ότι ο κόσμος, η ανθρωπότητα, κινδύνευσε πολλές φορές από ανθρώπους που υπακούοντας τυφλά έκαναν ότι τους διέταζαν οι άλλοι και σχεδόν καμία φορά από αυτούς που αρνήθηκαν να υπακούσουν γιατί δεν το έκριναν σωστό.

Τι μπορεί να γίνει λοιπόν ώστε όσοι ασχολούνται με τον Σ.Ε.Π. να μπορούν να αγγίζουν υπεύθυνα το ευαίσθητο αυτό θέμα της αυτογνωσίας και να γίνουν επιτέλους χρήσιμοι στο παιδί; Μία μόνο λύση υπάρχει. Επί 16

1. Βλέπε Κοσμίδου-Hardy: «Η Πληροφόρηση ως Δύναμη και ως Εξουσία: Κριτική Προσέγγιση» στο *META*, Αθήνα, Εκδοτική ΑΔΦΑ, 1995.

χρόνια ασχολούμεθα με βραχυπρόθεσμες λύσεις, καλύπτουμε κενά, βουλάνουμε τρύπες, ας μου επιτραπεί να πω, και δεν έχουμε θεσμοθετήσει το φως στην άκρη του τούνελ. Εμείς που «διδάσκουμε» λήψη απόφασης δεν έχουμε καν έναν στόχο. Αν πριν από 16 χρόνια είχε θεσμοθετηθεί ή υιοθετηθεί μακροπρόθεσμη λύση, σήμερα θα ήταν γεγονός. Θα πρέπει ο επαγγελματικός προσανατολισμός να εφαρμόζεται αποκλειστικά από ειδικά εκπαιδευμένους ανθρώπους, όχι επενδυμένους με παιδεία, αλλά επιστήμονες που θα αποφοιτήσουν από πανεπιστημιακές σχολές και θα διοριστούν στην εκπαίδευση μόνο γι' αυτόν το σκοπό με χωριστή επετηρίδα και δε θα ακολουθήσουν το τυπικό των υπολοίπων εκπαιδευτικών (δηλ. εργασία 21 έως 18 ώρες κι όποιος δεν τις συμπληρώσει πηγαίνει στο διπλανό σχολείο) γιατί τότε το ίδιο το σύστημα της εκπαίδευσης θα τους αχρηστεύει. Όλοι ξέρουμε ότι η δημοσιονόμιση είναι νόσος μεταδοτική. Βάσει του δημοσιονόμισης κώδικα κανένας δεν μπορεί να αναγκάσει κάποιον να κάνει κάτι διαφορετικό από αυτό για το οποίο διορίστηκε.

Δεν είναι λοιπόν λογικό η ίση μεταχείριση των εκπαιδευτικών να αποτελέσει εμπόδιο για τη σωστή εφαρμογή ενός θεσμού. Ας ξεκαθαρίσουμε κάπου μέσα μας τις ανάγκες της σημερινής κοινωνίας και ας παραδεχθούμε, ακόμα κι αν δεν μας συμφέρει, ότι οι καιροί άλλαξαν και οι ανάγκες των ανθρώπων είναι πια διαφορετικές. Πολλά θα μπορούσαν να γίνουν, αρκεί να υπήρχαν αυτοί που θα τα έκαναν υπεύθυνα με την ευαισθησία τους σαν σύμβουλοι επαγγελματικού προσανατολισμού. Οι μεσοβέζικες λύσεις

μας απέδειξαν ότι δεν επαρκούν. Είναι καιρός να πάψουμε να παίζουμε με την έννοια της λέξης «επιμόρφωση». Ο ανεκπαίδευτος χρειάζεται μόρφωση. Επιμόρφωση χρειάζεται ο ειδικός. Ο μαθηματικός επιμορφώνεται στα μαθηματικά, όχι στο χορό, ούτε στον επαγγελματικό προσανατολισμό. Δεν επιμορφώνεται όποιος δεν έχει επί του θέματος καμία μόρφωση και εμείς αισιοδοξούμε να φτιάξουμε ειδικούς για την ανθρώπινη ψυχή μέσα σε λίγες μέρες. Και για όλα αυτά δεν «δεν δη χρημάτων» μόνο αλλά κυρίως θέλει «αρετήν και τόλμην».

Τελειώνοντας, θέλω να σας παρακαλέσω να μην παρεξηγήσετε τη στάση μου. Δεν είμαι επικριτική και δεν κατηγορώ κανέναν προσωπικά. Πιστεύω απόλυτα στο «ο αναμάρτητος πρώτος τον λίθον βαλέτω» και έχω μέσα μου έναν πόνο 16 ετών. Είμαι απογοητευμένη και θυμωμένη διότι ενώ όλοι καταβάλουν προσπάθειες για τη βελτίωση του θεσμού επί 16 χρόνια ανακινώνεται το ίδιο ευχολόγιο.

Από τότε που ιδρύθηκε η ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π. ακούω τα ίδια και τα ίδια ενώ ο ρυθμός ανάπτυξης του Σ.Ε.Π. στην Ελλάδα μοιάζει με πλάνο ταινίας του Θ. Αγγελόπουλου. Οι προτάσεις και οι προγραμματισμοί που εξαγγέλλονται μοιάζουν σαν τις παλιές ελληνικές ταινίες που τις είδαμε στον κινηματογράφο, τις ξαναείδαμε στην τηλεόραση, τις μάθαμε απ' έξω εμείς, τις μάθανε και τα παιδιά μας. Μόνο που αυτές άντεξαν στο χρόνο, μπήκαν στα σπίτια μας και μετά από τόσα χρόνια ακόμα μας διασκεδάζουν, ενώ όσα έχουν γίνει με τον επαγγελματικό προσανατολισμό, όχι μόνο δε χωράνε στη λογική μας, αλλά μερικές φορές μας βγάζουν κι απ' τα ρούχα μας.

Νίνα Μυλωνά-Καλαβά*

ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ

Στα πλαίσια του περιορισμένου χρόνου που έχω στη διάθεσή μου θα προσπαθήσω να περιγράψω το συμβουλευτικό ρόλο του εκπαιδευτικού κυρίως στο χώρο της Μέσης Εκπαίδευσης. Και επειδή το θέμα είναι αδύνατο να καλυφθεί σε όλη του τη διάσταση η αναφορά μου στις διάφορες θεωρίες θα γίνει επιλεκτικά και αποσπασματικά.

Ο εκπαιδευτικός σήμερα, για να εκπληρώσει τον προορισμό του, δεν πρέπει να περιορίζεται μόνο σε μια στείρα μετάδοση γνώσεων, αλλά ταυτόχρονα να διαπαιδαγωγεί, να καθοδηγεί, να προετοιμάζει τη νεολαία προκειμένου να αντιμετωπίζει τη ζωή με θάρρος και αισιοδοξία όπως επίσης να εμπνέει τους ανριανούς πολίτες να χαράζουν υψηλούς στόχους και ιδανικά.

Για να επιτύχει αυτό το τόσο σημαντικό και επίπονο έργο ο εκπαιδευτικός χρειάζεται να έχει, εκτός από τις γνώσεις του αντικειμένου του:

1. Ικανότητα για αυτογνωσία.
2. Αγάπη και ενδιαφέρον για τα παιδιά.
3. Γνώσεις Ψυχολογίας και Παιδαγωγικής.
4. Εξοικείωση με τις αρχές της Συμβουλευτικής.

Και αφού το θέμα μας βασίζεται στις αρχές της Συμβουλευτικής, είναι ανάγκη να αναφερθούμε σ' αυτό τον τομέα και ειδικά στα σημεία που έχουν άμεση σχέση με το δάσκαλο.

Η Συμβουλευτική είναι μια αυτοτελής επιστήμη γνωστή με τον όρο «Guidance and Counseling» και είναι συγγενής με την Ψυχολογία και την Ψυχιατρική, η οποία απευθύνεται κυρίως σε φυσιολογικά άτομα με τα συνήθη προβλήματα του σύγχρονου ανθρώπου.

Θα αναφέρω κάποιους ορισμούς της, από τους πολλούς που υπάρχουν, σχετικούς με την Παιδεία:

1. Ο Gustad μεταξύ άλλων προτείνει ότι:

«Συμβουλευτική είναι μία διαδικασία με προσανατολισμό τη μάθηση (learning-oriented process) που διεξάγεται σε ένα απλό, πρόσωπο με πρόσωπο, κοινωνικό περιβάλλον στο οποίο ο σύμβουλος επαγγελματικά καταρτισμένος με ανάλογες ψυχολογικές πρακτικές και γνώση, προσπαθεί να βοηθήσει τον «πελάτη» του με μεθόδους κατάλληλες για τις ανάγκες του τελευταίου... ώστε να μάθει περισσότερα για τον εαυτό του... να μάθει με ποιο τρόπο να υλοποιεί στόχους συγκεκριμένους και ρεαλιστικούς ώστε να καταστεί ένα ευτυχι-

* Η Ν.Μ.-Κ. είναι καθηγήτρια στο Κολλέγιο Αθηνών. *Επικοινωνία*: Επανήσου 44, 11361 Αθήνα, τηλ. 8811545.

σμένο και πιο παραγωγικό μέλος της κοινωνίας του» (Gustad, 1953).

Ο Arbuckle περιγράφει τη Συμβουλευτική ως «μια διαδικασία που δημιουργείται από τη σχέση δύο ανθρώπων. Είναι σ' αυτή τη μοναδικότητα της σχέσης που το άτομο, το οποίο ονομάζεται «πελάτης» αρχίζει να βλέπει πράγματα που ποτέ δεν είχε δει στο παρελθόν, αρχίζει να ανακαλύπτει τις δυνατότητές του τις οποίες ποτέ δεν ήξερε ότι είχε, έτσι ώστε να μπορεί να βλέπει και να βλέπει και να δέχεται τα δυσάρεστα και να αρχίζει σταδιακά να απεννύει ένα καινούριο και φωτεινότερο κόσμο» (Arbuckle, 1961).

Ο ίδιος συγγραφέας, μετά από λίγα χρόνια συμπληρώνει ότι «... δεν πρόκειται για μια σχέση που σκοπό έχει να βοηθήσει τον πελάτη να προσαρμοστεί στην κοινωνία ή να την πολεμήσει. Σκοπό έχει να τον βοηθήσει να ανακαλύψει ποιος πραγματικά είναι, και τι έχει, και τι δεν έχει, τι μπορεί να κάνει εύκολα, τι μπορεί να κάνει με δυσκολία, και τι πιθανόν δεν μπορεί να κάνει καθόλου» (Arbuckle, 1965).

Ο Wrenn τονίζει τις ατομικές ανάγκες του ανθρώπου και ορίζει ότι: «Η Συμβουλευτική επικεντρώνεται στην αυτογνωσία (self-understanding), αλλά παρουσιάζεται σε μια ενιαία μορφή που δίνει προτεραιότητα στην ολοκλήρωση της προσωπικότητας η οποία περιλαμβάνει την απόκτηση επίγνωσης του εαυτού μας καθώς και τη λήψη αποφάσεων σχετικά με την ανάληψη των ρόλων της ζωής. Ο σύμβουλος ασχολείται με τα «προβλήματα» ενός μαθητή, αλλά έχει την τάση να αντιμετωπίζει το «πρόβλημα» σαν μια φυσιολογική ενέργεια μέσα στο

φάσμα των ενεργειών από τις οποίες διέρχεται ο μαθητής. Ο σύμβουλος ασχολείται περισσότερο με την ανάγκη του μαθητή να προσδιορίζει τους ρόλους που θα αναλάβει στο σχολείο, στην κοινότητα, στο επάγγελμα και στο γάμο, παρά με την ανασυγκρότηση της προσωπικότητάς του» (Wrenn, 1962).

Κάθε θεωρητικός της Συμβουλευτικής δίνει διαφορετική προτεραιότητα στη μεθοδολογία του, όλοι όμως συμφωνούν πως ο τελικός στόχος είναι η δημιουργία ενός υπεύθυνου ατόμου το οποίο θα πρέπει να είναι ικανό:

1. Να γνωρίζει τον εαυτό του και να νιώθει άνετα και γι' αυτό που είναι και γι' αυτό που δεν είναι.

2. Να έχει τη θέληση και τη δύναμη να ξεπερνά τις αδυναμίες του, να βελτιώνει συνεχώς τον εαυτό του, να έχει στόχους και οράματα και να τολμά καινούργιες εμπειρίες.

3. Να εντάσσεται θετικά και δημιουργικά στο κοινωνικό σύνολο, να ενδιαφέρεται για τους συνανθρώπους του, και να συμβάλλει στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος.

4. Να αντιμετωπίζει τη ζωή με αυτοπεποίθηση, θάρρος, αισιοδοξία.

5. Να αγωνίζεται προκειμένου να υπερπηδά τα εμπόδια που συναντά, να βρίσκει λύσεις και να παίρνει αποφάσεις στα καθημερινά του προβλήματα.

Η Συμβουλευτική προάγει ηθικές αξίες και λειτουργεί ακολουθώντας βασικές αρχές όπως είναι η εκτίμηση και η πίστη στην αξία του κάθε ανθρώπου ο οποίος, ανεξάρτητα από ιδιότητα, κοινωνική προέλευση, πνευματική ή επιστημονική κατάρτιση, θεωρείται ικανός να σκέφτεται,

να κρίνει και να αποφασίζει μόνος του.

Αναφορικά θυμίζουμε πως η Συμβουλευτική θεωρείται ότι αναφέρεται κυρίως σε τέσσερις τομείς:

1. Ατομική Συμβουλευτική (Individual Counseling) όπου ο σύμβουλος ασχολείται με ένα άτομο.

2. Ομαδική Συμβουλευτική (Group Counseling) όπου ο σύμβουλος ασχολείται με ομάδα ατόμων (π.χ. μια σχολική τάξη).

3. Επαγγελματικό προσανατολισμό (Vocational Guidance).

4. Μετρήσεις (Tests and Measurements).

Όλοι οι σύμβουλοι δε λειτουργούν με τον ίδιο τρόπο. Η συμπεριφορά τους απέναντι στους συνομιλητές τους εξαρτάται από την προσωπικότητά τους καθώς και από τις επιστημονικές προτιμήσεις που έχουν στο χώρο της ψυχολογίας, όπως θα περιγράψουμε παρακάτω. Ανεξάρτητα όμως από τις διαφορές που παρουσιάζουν ή τις μεθόδους που εφαρμόζουν, σε γενικές γραμμές οι σύμβουλοι χρησιμοποιούν τα παρακάτω μέσα:

1. Τη δημιουργία κατάλληλης συμβουλευτικής επικοινωνίας με το συμβουλευόμενο, και

2. Το διάλογο.

Ο ιδανικός τρόπος συμβουλευτικής επικοινωνίας έχει περιγραφεί από τον Carl Rogers στην ανθρωποκεντρική θεωρία (Client-centered theory). Αν θέλαμε να δώσουμε επιγραμματικά οδηγίες σ' ένα σύμβουλο για το πώς πρέπει να διεξάγεται ο συμβουλευτικός διάλογος θα του προτεινάμε:

1. Να ακούς και να μη μιλάς.

2. Δώσε όλο το ενδιαφέρον και την προσοχή στο συνομιλητή σου.

3. Μην αντιδικείς.

4. Μην ακούς αποκλειστικά το φαινομενικό περιεχόμενο των όσων λέει ο άλλος, αλλά τι πραγματικά κρύβει πίσω από αυτά.

5. Μην εκφράξεις συναισθήματα και γνώμη.

6. Άκου με προσοχή:

α. Τι θέλει να πει.

β. Τι δεν θέλει να πει.

γ. Τι δεν μπορεί να πει χωρίς βοήθεια.

Σ' αυτό το σημείο υπεισέρχεται η ουσιαστική παρέμβαση του Συμβούλου.

Βασικά προσόντα ενός συμβούλου είναι:

1. Προσηνής και εχέμυθος ώστε να δημιουργεί την κατάλληλη συμβουλευτική σχέση.

2. Ειλικρινής και φιλαλήθης για να μπορεί να βοηθάει στην αντιμετώπιση της πραγματικότητας όποια και αν είναι αυτή.

3. Καλός ακροατής ώστε να μπορεί να συζητάει με ηρεμία και ψυχραιμία δίνοντας το προβάδισμα της ομιλίας στο συνομιλητή του.

4. Ελεύθερος από οποιοδήποτε δογματισμό ή προκατάληψη (θρησκευτική, πολιτική, ιδεολογική) ώστε να μπορεί να συνδιαλέγεται με οποιονδήποτε ήρεμα και αντικειμενικά.

5. Να ενδιαφέρεται και να εκτιμά το συνάνθρωπό του, να είναι ευαισθητοποιημένος τόσο στα θέματα της κοινωνίας όπου ζει, όσο και της ανθρωπότητας γενικά.

6. Να παρακολουθεί την εποχή του και να εναρμονίζεται με την καθημερινή πραγματικότητα.

Όλα αυτά τα οποία προαναφέραμε αποτελούν προϋποθέσεις για την αποτελεσματικότητα του συμβουλευ-

τικού έργου του εκπαιδευτικού.

Η μεθοδολογία της Συμβουλευτικής βασίζεται στις διάφορες θεωρίες της Ψυχολογίας. Θα πρέπει εδώ να διευκρινίσουμε πως η Συμβουλευτική δεν είναι ξενόφερτος θεσμός. Πρώτοι οι οποίοι εκτίμησαν την ανάγκη για ύπαρξη συμβουλευτικής πρακτικής από ειδήμονες ήσαν οι αρχαίοι Έλληνες. Πρωτοποριακό Συμβουλευτικό Κέντρο της αρχαιότητας μπορεί να θεωρηθεί το Μαντείο των Δελφών και πρώτος και σπουδαίος δάσκαλος-σύμβουλος ήταν ο Σωκράτης, ο οποίος μάλιστα χρησιμοποιούσε και συγκεκριμένα μέθοδο στην επικοινωνία του με τους μαθητές του, τη γνωστή «Μαιευτική».

Θα εξετάσουμε τις βασικές θεωρίες στις οποίες βασίζεται η Συμβουλευτική και κυρίως σε στοιχεία που έχουν σχέση με το θέμα μας.

1. Ψυχαναλυτική θεωρία η οποία θεμελιώθηκε από τους Φρόυντ, Αντλερ, Γιούνγκ.

Σύμφωνα με το Φρόυντ, μεταξύ άλλων, οι τραυματικές εμπειρίες που απέκτησε ο άνθρωπος στη νηπιακή του ηλικία καθορίζουν τη μετέπειτα συμπεριφορά του. Επομένως ο οπαδός αυτής της θεωρίας όταν αντιμετωπίζει την ανάρμοστη συμπεριφορά ενός μαθητή προσπαθεί να βρει την εξήγησή της στο παρελθόν του παιδιού.

2. Ατομική ψυχολογία, αρχικός εμπνευστής της είναι ο Adler, αλλά η θεωρία μετεξελίχθηκε από το R. Dreikurs και τους οπαδούς του. Κυριότερα σημεία της θεωρίας αυτής είναι:

α. Κάθε πράξη έχει ένα σκοπό π.χ. το παιδί που ατακτεί πιθανό σκοπό έχει να τραβήξει την προσοχή του δασκάλου. Επομένως, σημασία δεν

έχει τι πράττει το παιδί, αλλά τι μήνυμα θέλει να μεταδώσει με αυτή την πράξη του.

β. Οικογενειακός αστερισμός: η σειρά γεννήσεως του παιδιού (πρωτότοκο, στερνοπαίδι, κ.λπ.) καθορίζει τον τρόπο συμπεριφοράς του.

β. Αίσθημα μειονεξίας και αγωνίας για υπεροχή. Το άτομο νιώθοντας μία βιολογική και κοινωνική μειονεξία οδηγείται σε επιθετικότητα για να καλύψει αυτή τη μειονεξία.

Η ατομική ψυχολογία δεν παραδέχεται το σύστημα αμοιβών και ποινών και αντί αυτών προτείνει την ενθάρρυνση και τις λογικές συνέπειες.

3. Ανθρωποκεντρική θεωρία (Client-centered theory) του Carl Rogers.

Σύμφωνα με τον Rogers, επίκεντρο της προσοχής του συμβούλου είναι η προσωπικότητα του ατόμου και όχι το πρόβλημά του. Ο σύμβουλος αφού κατορθώσει να πλησιάσει το συμβουλευόμενο και να επικοινωνήσει μαζί του δημιουργεί μία σχέση αμοιβαίας εμπιστοσύνης, παραδοχής (acceptance) εκτίμησης και σεβασμού. Στόχος του συμβούλου είναι να βοηθήσει το άτομο μέσα από τα συναισθήματα και την υποκειμενική του κρίση, να αξιολογήσει το πρόβλημά του και να καταλήξει στον τρόπο αντιμετώπισης που θα είναι δικής του επιλογής. Είναι βέβαια μια διαδικασία «της υπομονής και της επιμονής» η οποία όμως όταν ολοκληρωθεί σίγουρα αποζημιώνει. Πολλά θα μπορούσα να πω γ' αυτή τη θεωρία, ας σταθούμε μόνο σ' αυτές τις λέξεις κλειδιά: εμπιστοσύνη, παραδοχή, εκτίμηση, σεβασμός, που σημαίνουν τόσο πολύ στο νέο άτομο.

4. Θεωρία της Συμπεριφοράς ή

Μπιχεβιορισμός (Behaviorism)

Ξεφεύγουμε από την υποκειμενική σκοπιά της έρευνας του ανθρώπου και στρεφόμαστε στην αντικειμενική παρατήρηση. Εδώ ανήκει ο Thorndike που ασχολήθηκε με την έρευνα της μάθησης και το νόμο του αποτελέσματος (law of effect) και απέδειξε πως η χρήση αμοιβών και ποινών επιδρά στη διαδικασία της μάθησης. Επίσης ο Pavlov εισήγαγε την θεωρία των «εξαρτημένων αντανακλαστικών» ή την S-R theory (Stimulus-Response) δηλαδή απέδειξε πως η σχέση «ερέθισμα - αντίδραση» επιδρά στη συμπεριφορά του ατόμου. Υπάρχει δηλαδή κάποιο κίνητρο το οποίο προκαλεί ή αποτρέπει μια συμπεριφορά. Αυτή η θεωρία είναι η πλέον διαδεδομένη στο χώρο της Παιδείας, αλλά και στον τρόπο διαπαιδαγώγησης που χρησιμοποιούν οι γονείς για να μεγαλώσουν τα παιδιά τους. Η μέθοδος αυτή εφαρμόζεται από οποιονδήποτε χωρίς να έχει μελετήσει καν ψυχολογία. Οι παροτρύνσεις γονιών και δασκάλων: «εάν είστε καλά παιδιά θα...» (ακολουθεί υπόσχεση ανταμοιβής) και «εάν δεν καθήστε ήσυχα θα...» (απειλή για τιμωρία) είναι στην ημερήσια διάταξη. Πρόκειται για μέθοδο ταχείας αποτελεσματικότητας. Η χρήση του βαθμού, της τιμωρίας, του χαρακτηρισμού της διαγωγής, κ.λπ. δυστυχώς χρησιμοποιούνται σαν όπλα από τον καθηγητή και τα θεωρεί σα δι-κλείδες ασφαλείας όταν αδυνατεί να πείσει τα παιδιά με επιχειρήματα.

5. Η Μορφολογική Θεωρία (Gestalt).

Η μεθοδολογία αυτή ξεφεύγει από το παρελθόν του ατόμου, την ενδοσκόπηση και τον μπιχεβιορισμό και επικε-

ντρώνεται στο γεγονός ότι η ανθρώπινη συμπεριφορά είναι αποτέλεσμα της συνισταμένης πολλών παραγόντων, βιολογικών, ψυχικών, συναισθηματικών και κοινωνικών που διαμορφώνονται διαφορετικά σε κάθε περίπτωση. Επομένως το άτομο που συμπεριφέρεται κατά ένα ορισμένο τρόπο μια δεδομένη στιγμή θα πρέπει να το δούμε στο συγκεκριμένο περιβάλλον που λειτουργήσει και να εξετάσουμε όλες τις παραμέτρους που επέδρασαν για τη συγκεκριμένη πράξη. Το ίδιο άτομο κάτω από διαφορετικές συνθήκες αντιδρά τελείως διαφορετικά.

Ανάλογα με τον θεωρητικό του προσανατολισμό, δηλαδή ποια Σχολή και ποια θεωρία Συμβουλευτικής αποδέχεται, χρησιμοποιεί και αντίστοιχες μεθοδολογικές προσεγγίσεις και πρακτικές.

Για να κατανοήσουμε τους διαφορετικούς χειρισμούς που προτείνει η κάθε θεωρία ας πάρουμε ένα συνηθισμένο παράδειγμα: Ένα παιδί στο σχολείο κάποια στιγμή ενώ κουβεντιάζει με συμμαθητές του αρχίζει να τους δέρνει, σπάει κανένα τζάμι που βρίσκεται μπροστά του και γενικά είναι επιθετικό και αρνητικό με όλους. Υπάρχει η πληροφορία πως αυτές τις μέρες ο πατέρας αυτού του παιδιού πεθαίνει στο νοσοκομείο από ανίατη ασθένεια. Αυτή η πληροφορία επηρεάζει ποικιλοτρόπως έως καθόλου αυτόν που θα ασχοληθεί με τη συμπεριφορά του παιδιού (δάσκαλος, διευθυντής, καθηγητικός σύλλογος, κ.λπ.).

Ο οπαδός της ψυχαναλυτικής θεωρίας θα προσπαθήσει να αναζητήσει τις τραυματικές εμπειρίες που πιθανόν έχει το παιδί και οι οποίες το οδήγησαν σ' αυτή την πράξη.

Ο οπαδός της Ατομικής ψυχολο-

γίας θα αναζητήσει το σκοπό για τον οποίο αυτό το παιδί συμπεριφέρεται έτσι. Εκφράζει θυμό; παράπονο; εκδίκηση; μήπως έχει ανάγκη από αγάπη; συμπόνια; ή η πράξη του είναι μια επίδειξη δυνάμεως;

Ο οπαδός της Ανθρωποκεντρικής θεωρίας θα καλέσει το παιδί σε διάλογο χωρίς καμία προκατάληψη και θα περιμένει το παιδί να εξωτερικεύσει μόνο του τα συναισθήματα που το διακατέχουν και από τη διαδικασία της συμβουλευτικής θα ζητήσει από το μαθητή να αξιολογήσει την πράξη του και να αποφασίσει ποια θα είναι η συμπεριφορά του από δω και πέρα.

Ο οπαδός της θεωρίας της Συμπεριφοράς δε θα ασχοληθεί καθόλου με το ιστορικό του παιδιού, θα ρωτήσει ποιο ήταν το κίνητρο που προκάλεσε την ανεπιθύμητη συμπεριφορά. Το παιδί μάλλον θα πει πως το νευρίασαν οι συμμαθητές του για κάτι που του είπαν και πάνω στα νεύρα του παρασύρθηκε. Φυσικά το παιδί θα τιμωρηθεί για ανάρμοστη συμπεριφορά και για παραδειγματισμό. Σαν αντικίνητρο θα του επισημανθεί η προειδοποίηση πως για τυχόν επόμενο παρόμοιο παράπτωμα θα έχει αυστηρότερη ποινή.

Ο οπαδός της Μορφολογικής Θεωρίας θα εξετάσει ποιοι παράγοντες συνετέλεσαν συνολικά ώστε το παιδί να συμπεριφερθεί ανάρμοστα. Προφανώς η πληροφορία για τον πατέρα του παιδιού βαρύνει πολύ. Πρέπει να τονίσουμε πως δεν υπάρχουν κανόνες στον τρόπο αντίδρασης των ανθρώπων γενικά, όταν αντιμετωπίζουν δυστυχία, απογοήτευση, αδικία, προσβολή, κ.λπ. Ειδικά, το παιδί που νιώθει πληγωμένο μπορεί:

1. Να προσποιείται αδιαφορία μέ-

χει και εύθυμη διάθεση για να αποφύγει τον οίκτο.

2. Να κλείνεται στον εαυτό του και να απομονώνεται.

3. Να είναι επιθετικό, αρνητικό, δύστροπο, ή

4. Να εκμυστηρευθεί την αλήθεια.

Φυσικά δε σημαίνει πως μια ανεπιθύμητη συμπεριφορά υποκρύπτει πάντοτε τραυματικές ψυχικές καταστάσεις, υπάρχουν παιδιά κακομαθημένα που έχουν συνηθίσει να βρίσκονται μονίμως στο επίκεντρο της προσοχής όλων ή χαρακτηρίζονται από επιπολαιότητα, ανωριμότητα, κ.λπ.

Συμπερασματικά, όλοι οι δάσκαλοι δεν αντιμετωπίζουν τα παιδιά με τον ίδιο τρόπο. Και η συμπεριφορά των εκπαιδευτικών είναι αποτέλεσμα της συνισταμένης πολλών ψυχολογικών και κοινωνικών παραγόντων. Προσωπικές πεπειθήσεις, ψυχική κατάσταση, οικογενειακή κατάσταση, συμπλέγματα ανωτερότητας ή κατωτερότητας κ.λπ. οδηγούν το δάσκαλο να βλέπει μια περίπτωση άλλοτε με αυστηρότητα, άλλοτε με κατανόηση, κ.λπ. Εδώ θα μπορούσαμε να πούμε πολλά για το πώς δημιουργούνται οι συγκρούσεις μεταξύ καθηγητών-παιδιών λόγω έλλειψης επικοινωνίας και αλληλοκατανόησης και πόσο σημαντικό είναι να επιτυγχάνεται αυτή η συμβουλευτική σχέση όπως την περιγράψαμε. Όσον αφορά στην επιλογή των θεωριών και μεθόδων της ψυχολογίας ο εκπαιδευτικός δεν είναι υπόχρεωμένος να ακολουθεί αποκλειστικά μία από αυτές. Ο καλός δάσκαλος έχει την διορατικότητα και ευελιξία να αντιμετωπίζει την κάθε περίπτωση στις σωστές του διαστάσεις.

Σχετικά με το έργο του εκπαιδευ-

τικού, δεν πρέπει να τον αδικούμε κατηγορώντας τον ότι δεν κατορθώνει να ανταποκρίνεται σε όλα αυτά τα θεωρητικά προσόντα που προαναφέραμε. Ο ρόλος του συμβούλου (counselor) δεν ταυτίζεται με αυτόν του εκπαιδευτικού γιατί ο καθένας λειτουργεί επαγγελματικά κάτω από διαφορετικές συνθήκες. Ο counselorκάθεται στο γραφείο του σ' ένα ήσυχο περιβάλλον και επικοινωνεί με τα άτομα ή ομάδες που καταφεύγουν σ' αυτόν εθελοντικά για να βοηθηθούν. Και ο δάσκαλος αντιμετωπίζει παρόμοιες περιπτώσεις, αλλά όχι μόνο. Πολλές φορές αναγκάζεται ο ίδιος να καλέσει άτομα ή ομάδες και να ζητήσει αλλαγή συμπεριφοράς. Εάν μεν ο δάσκαλος καταφέρει με διάλογο και επιχειρήματα να πείσει τα παιδιά έχει καλώς, εάν όμως δεν κατορθώσει να έχει την ανταπόκριση που επιδιώκει είναι υποχρεωμένος να επιβάλει αυτό που ζητά καταφεύγοντας σε μέσα δυναμικά όπως απειλή, τιμωρία, κ.λπ. Μεγάλη τροχοπέδη στο συμβουλευτικό έργο του εκπαιδευτικού είναι η συνεχής πίεση χρόνου και η υποχρέωσή του στην κάλυψη διδασκαλίας μιας ορισμένης ύλης. Στην ανάγκη να αντιδρά άμεσα και γρήγορα καταφεύγει συχνά σε βεβιασμένους ή και λανθασμένους χειρισμούς όπως εκνευρισμό, φωνές, αντιδικία με παιδιά, παραπομπή του θέματος στο Διευθυντή του σχολείου, κ.λπ. Γι' αυτό και η μιχεβιοριστική μέθοδος είναι η πιο διαδεδομένη στο χώρο της Παιδείας.

Εκτός όμως από τα διάφορα πειθαρχικά θέματα, τα οποία ως ένα σημείο κυμαίνονται μέσα σε πλαίσια φυσιολογικών φαινομένων της εφηβείας, ο δάσκαλος έχει πολλές ευκαι-

ρίες να λειτουργήσει συμβουλευτικά και να διαπαιδαγωγήσει τους νέους, όπως:

1. Η λειτουργία της Μαθητικής Κοινότητας, είναι η δραστηριότητα μέσα από την οποία μπορεί να καλλιεργηθεί η ιδέα της δημοκρατίας.

2. Πολιτιστικές εκδηλώσεις όπως εθνικοί και θρησκευτικοί εορτασμοί, θεατρικές παραστάσεις, εκπαιδευτικές επισκέψεις, κ.λπ.

3. Αθλητικές εκδηλώσεις.

4. Εκδρομές (μορφωτικές, φυσιο-λατρικές, κ.λπ.).

5. Φιλανθρωπικές εκδηλώσεις.

Η σημερινή κοινωνία στην οποία επικρατεί άγχος, ανταγωνιστικότητα, σύγχυση και αβεβαιότητα για το μέλλον, κρίση κοινωνικών και ηθικών αξιών, έλλειψη στόχων και υψηλών ιδανικών από την νεολαία μας το συμβουλευτικό έργο του εκπαιδευτικού καθίσταται όλο και περισσότερο σημαντικό. Ο δάσκαλος μέσα από τις πολλαπλές ευκαιρίες που έχει συνεργαζόμενος με τα παιδιά μπορεί να συμβάλει στην πνευματική και ψυχική τους καλλιέργεια. Το μήνυμα που πρέπει να βγαίνει από τους δασκάλους προς τη νεολαία είναι: να μην επαναλάβουν ή συνεχίσουν τα λάθη της δικής μας γενιάς αλλά να θέσουν καινούργιους στόχους και οράματα, όπως:

1. Το κάθε άτομο να αποκτά όσο γίνεται περισσότερες γνώσεις διότι στον κόσμο της προηγμένης τεχνολογίας η μόρφωση θα αποτελεί απαραίτητο εφόδιο για επαγγελματική επιτυχία.

2. Να θεσμοθετήσουν μια κοινωνία με ηθικές αρχές και κανόνες κάτι στο οποίο εμείς αποτύχαμε. Έχει αποδειχθεί πως η παραβίαση των

ηθικών αρχών από ορισμένους προκαλεί ανωμαλία στο σύστημα που συμπαράσχει ολόκληρη την κοινωνία. Επομένως ο αυριανός νέος πολίτης θα πρέπει να αφυπνιστεί και να προσπίξει αυτές τις αρχές.

3. Μέσα στα πλαίσια της Ενωμένης Ευρώπης να αγαπάμε την πατρίδα μας, να νοιαζόμαστε για την τύχη της και ας μη ξεχνάμε πως η Ελλάδα

ακόμα και σήμερα αποτελεί πηγή πολιτισμού.

Το μήνυμα που βγαίνει από την εισήγηση αυτή προς τη νεολαία προέρχεται από τη νεολαία της αρχαίας Σπάρτης:

«Άμμες δε γ' εσόμεθα πολλώ κάρρονες» δηλαδή οι νέοι υπόσχονται ότι «θα γίνουν πολύ καλύτεροι από τους μεγαλύτερούς τους».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Arbuckle, D. *Guidance and Counseling in the Classroom*. Boston: Allyn and Bacon, Inc., 1957.
- Arbuckle, D. *Counseling: Philosophy, Theory, and Practice*. Boston: Allyn and Bacon, Inc., 1967.
- Wrenn, G. *The Counselor in a Changing World*. Wash: American Personnel and Guidance Association 1962.

Ειρήνη Μοράβα*

ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ ΑΠΟ ΕΝΑ ΚΕΝΤΡΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ

Εισαγωγή

Κυρίες και κύριοι,

Θα ήθελα την κατανόησή σας για την απλούστευση στον τρόπο παρουσίασης αυτής της εισήγησης. Ο αγαπητός μας πρόεδρος κ. Δημητρώπουλος εισήγαγε τις συμπληρωματικές εισηγήσεις για την παρουσίαση των εφαρμογών που γίνονται στον χώρο του Επαγγελματικού Προσανατολισμού και της Συμβουλευτικής στη χώρα μας.

Επιθυμώ να πω πως θεωρώ άτυχη την επιλογή αυτή, γιατί όταν κάποιος παρουσιάζει μια εφαρμογή χρειάζεται διπλάσιο ίσως χρόνο από τους άλλους, αφού πρέπει να τοποθετηθεί τόσο στην θεωρητική στήριξη της σύλληψης της ιδέας και του σχεδιασμού της, όσο και στην εφαρμογή, την αξιολόγηση, τα συμπεράσματα και τις προτάσεις.

Ας προχωρήσω όμως στην παρουσίαση του προγράμματος.

Εκπαιδευτικό Ταξίδι στην Κρήτη

Πρόταση για μια δραστηριότητα που μπορεί να ενταχθεί στα προγράμματα των Κέντρων Πληροφόρησης Επαγγελματικού Προσανατολισμού των Δήμων και να προσφέρει ουσιαστική Πληροφόρηση και Εμπειρία στους Νέους.

Κατ' αρχήν Γιατί ένα Ταξίδι;

Στην ηλικία των 15-18 χρόνων η ιδέα να φύγει κάποιος από το σπίτι του και την επιτήρηση της οικογένειας φαντάζει σαν η πιο τολμηρή περιπέτεια. Το να είναι μαθητής/τρια, να έχει αρχίσει να ονειρεύεται την φοιτητική ζωή και να του πεις, έλα να πάμε μια βόλτα μέχρι τα Πανεπιστήμια της Κρήτης, είναι μια πρόκληση. Αν σε αυτό προσθέσεις μερικά θρυλικά ονόματα όπως Κνωσός, Μάταλα, Φαράγγι της Σαμαριάς, τότε μπορείς διπλά να κολήσεις και ότι άλλο θέλεις.

Ούτε λίγο ούτε πολύ στηριχθήκαμε στις ανάγκες και στις αδυναμίες τους, τους δώσαμε αυτό που ζητάγαν, για να πάρουν στο τέλος και ότι άλλο θέλαμε να τους δώσουμε. Παγίδα; Δεν θα το έλεγα. Marketing για την προώθηση των υπηρεσιών μας; Ίσως είναι η λέξη που ταιριάζει καλύτερα. Έτσι πάντως στήσαμε το Εκπαιδευτικό Ταξίδι στην Κρήτη.

Στόχος μας ήταν να δώσουμε μια άμεση πληροφόρηση σε 30 νέα παιδιά του Λυκείου, τόσο άμεση που σημαντικό μέρος από αυτή να το πάρουν κυριολεκτικά μόνοι τους από τις πηγές. Το περιεχόμενο της πληροφόρησης επιλέχθηκε να καλύπτει μεγάλο μέρος από τη ζωή του τόπου που επισκεφτόμασταν. Θέλαμε η εικόνα που θα σχη-

* Η Ε.Μ. είναι Σύμβουλος Επαγγελματικού Προσανατολισμού στο Δήμο Ρόδου. *Επικοινωνία:* Διαγοριδών 1, 85 100 Ρόδος, τηλ. 0241-75314, 36090

μάτιζαν να μπορούσε να συνθέσει τα κομμάτια του παζλ και να δώσει την ευκαιρία στους νέους να συνδυάσουν τις πληροφορίες από τις δραστηριότητες αυτής της κοινωνίας την οποία ανιχνεύαμε. Ήταν εύκολο να κριτικάρουν τα δρώμενα γιατί αφορούσαν άλλους και όχι αυτούς τους ίδιους.

Η επιλογή του νησιού της Κρήτης όμως έγινε για πολλούς λόγους μεταξύ των οποίων είναι και το γεγονός ότι παρουσιάζει πολλές ομοιότητες με το νησί της Ρόδου. Έτσι θα ήταν εύκολο στην συνέχεια να κριτικάρουν και τον εαυτό τους και τον τόπο τους.

Και μια που αναφερθήκαμε σε αυτό ας πούμε και τους άλλους λόγους για τους οποίους επιλέξαμε την Κρήτη για το πρώτο ταξίδι μας. Οι λόγοι λοιπόν ήταν:

1. Το ότι η Κρήτη είναι νησί.
2. Έχει αναπτυγμένο έντονο τουρισμό.
3. Έχει και πολλές άλλες δραστηριότητες που δεν είναι αρκετά ανεπτυγμένες στη Ρόδο, όπως Γεωργία, Βιομηχανία κ.λπ.
4. Έχει μεγάλη Ιστορία και σημαντικά Ιστορικά μνημεία και από το χώρο της Νεώτερης Ιστορίας.
5. Έχει σύγχρονη ζωή.
6. Έχει πλούσιο Φυσικό Περιβάλλον.
7. Έχει ένα πολύ μεγάλο αριθμό Πανεπιστημιακών Σχολών και άλλων Εκπ/κών Ιδρυμάτων, σε αντίθεση με την Ρόδο, και είναι πολύ καλά οργανωμένα για τις απαιτήσεις της σημερινής εποχής.

8. Τέλος, μπορούσαμε να δούμε πολλά πράγματα σε μικρό χρονικό διάστημα.

Η Πορεία που Ακολούθησαμε

Η πορεία που ακολουθήσαμε ήταν πρώτα να υπολογίσουμε το πραγματικό κόστος του συνολικού προγράμματος, καταστρώνοντας το πρόγραμμα και παίρνοντας προσφορές για εισιτήρια, ξενοδοχεία και πούλμαν. Στη συνέχεια βρήκαμε ένα σύνδεσμο¹ στο νησί ο οποίος έκανε την έρευνα για λογαριασμό μας και κλείσαμε συμφωνίες για το ξενοδοχείο και το πούλμαν.

Ο Δήμαρχος της Ρόδου συμφώνησε, αφού θα πληρώναμε μόνο το ένα τρίτο του συνολικού κόστους, με τη μορφή της κάλυψης των εξόδων των 10 από τα 30 παιδιά τα οποία αποφασίστηκε να είναι οι αριστούχοι της Γ' Λυκείου –πολιτική απόφαση– (2 από κάθε Λύκειο) σαν βραβείο για την επίδοσή τους. Το άλλο ένα τρίτο το κάλυπταν οι γονείς των 20 παιδιών και το τελευταίο τρίτο οι χορηγοί² μας. Βρήκαμε λοιπόν τους χορηγούς και έμειναν οι συμμετοχές των μαθητών. Εν τω μεταξύ ο χρόνος είχε περάσει, τα σχολεία είχαν κλείσει και μας έμειναν λίγες μόνο ημέρες για την αναχώρηση. Έτσι βάλαμε αγγελλία στις εφημερίδες, ενώ την ίδια στιγμή με βάση τους πίνακες των Λυκειαρχών επικοινωνούσαμε τηλ/κά με τους αριστούχους. Πολλοί γονείς είχαν ήδη κλείσει τις διακοπές τους

1 Ευχαριστούμε θερμά τον εξαιρετικό φίλο κ. Κ. Καλοχριστιανάκη από το Ηράκλειο, που μπήκε σε όλους τους κόπους για λογαριασμό μας και που του οφείλουμε μέρος της επιτυχίας αυτού του προγράμματος.

2 Οι χορηγοί έχουν γίνει θεσμός για το Κέντρο μας. Εφέτος ο Δήμος μας έδωσε μόνο 2 εκ. για τις δραστηριότητές μας και πήραμε άλλα 3 εκ. από τους χορηγούς.

και δεν μπορούσαν να συμμετάσχουν τα παιδιά τους, παρ' όλο που το ήθελαν πολύ. Ένα δύο από τους απόφοιτους αρνήθηκαν γιατί είχαν κανονίσει να βρεθούν τις ημέρες εκείνες με φίλους στην Αθήνα. Έτσι πήραμε τους αμέσως επόμενους για να συμπληρώσουμε τον αριθμό.

Η προετοιμασία

Τελικά μέσα σε λίγες μέρες η ομάδα ήταν έτοιμη για αναχώρηση. Όλοι είχαν συμπληρώσει την αίτησή τους και τις βεβαιώσεις για την πειθαρχία, την συμμετοχική παρουσία και την ανάληψη ευθυνών, είχαν πληρώσει την συμμετοχή τους και συμπληρώσανε το πρώτο Ερωτηματολόγιο. Την παραμονή της αναχώρησης συναντηθήκαμε για να γνωριστούμε και να συζητήσουμε που θα πάμε. Πήρανε το έντυπο με το πρόγραμμα των επισκέψεων και των συναντήσεων, για την συνεχή αξιολόγηση του προγράμματος και για ενδεχόμενες αλλαγές που πιθανόν να αποφασίζαμε στην πορεία. Ξεφυλίσαμε για κάμποση ώρα Οδηγούς Σπουδών των Παν/μίων που θα επισκεπτόμασταν καθώς και βιβλία με πληροφορίες από τους Αρχαιολογικούς και άλλους χώρους, που προβλεπόταν πως θα πηγαίναμε κατά την διάρκεια του προγράμματος. Θα είμασταν μαζί 8 ημέρες.

Τα χαρακτηριστικά της ομάδας

Η ομάδα θα μπορούσε να χαρακτηριστεί τυχαίο δείγμα, μια και το να πρωτεύσεις σε ελληνικό δημόσιο σχολείο δεν εγγυάται τίποτα το ιδιαίτερο, ενώ από την άλλη τα υπόλοιπα παιδιά ήρθαν μέσα από την αγγελία της εφημερίδας η οποία έμεινε ελάχιστη στη δημοσιότητα. Το γεγονός

πως καλείς τους νέους σε ταξίδι, και το ονομάζεις εκπαιδευτικό, δεν σημαίνει πως γύρω σου συγκεντρώνεις όλους όσους έχουν συνειδητοποιήσει την ανάγκη του. Σε αυτό συνηγορούν τόσο οι απαντήσεις που έδωσαν στο αρχικό ερωτηματολόγιο στην ερώτηση, τι περιμένουν από την εκδρομή, όσο και στην έκθεση που έδωσαν μετά από αυτή. Στην πρώτη ερώτηση απάντησαν κυρίως *διασκέδαση, γνωριμίες*, είπαν *γνώσεις* αλλά πιστεύω πως εννοούσαν *γενικές γνώσεις*. Στην έκθεσή τους αντίθετα αφιέρωσαν πολύ χρόνο για να μιλήσουν για τα εκπ/κά ιδρύματα που επισκέφθηκαν καθώς και τους χώρους παραγωγής. Επίσης οι εκθέσεις των αριστούχων δεν ήταν οι καλύτερες. Τέλος, ανάμεσα στα παιδιά ήταν άτομα επιμελή αλλά και άτομα όχι ιδιαίτερα επιμελή. Επομένως, για να επανέλθω στην αρχική μου σκέψη, δεν αποτελούσαν από την αρχή κάποια συγκεκριμένη επιλογή και μπορούν να θεωρηθούν τυχαίο δείγμα.

Το περιεχόμενο του προγράμματος

Όπως είπαμε ο στόχος μας ήταν η πληροφόρηση να είναι σφαιρική, όχι απλά γιατί θέλαμε με ένα σμπάρο πολλά τριγώνια, αλλά γιατί δεν μπορούίς να απομονώσεις τον Επαγγελματικό Προσανατολισμό από τα δρώμενα της ζωής. Αντίθετα, θα πρέπει πάντα να συνθέτεις την πληροφόρηση που μπορείς να έχεις για όλες τις πτυχές της ζωής ενός τόπου και να τα συνυπολογίζεις σε σχέση με εσένα και την ζωή σου μέσα σε αυτόν. Έτσι μόνο μπορείς να αποφασίσεις με κάποια επιτυχία το μέλλον σου. Για τον λόγο αυτό το πρόγραμμα περιέλαβε

όλους τους τομείς της ζωής στην Κρήτη και βοήθησε στην εξαγωγή κρίσεων και συμπερασμάτων.

Δυσκολίες και προβλήματα

Το θέμα των οικονομικών και το γεγονός πως για πρώτη φορά διοργανώσαν μια τέτοια δραστηριότητα οδήγησαν στην επιλογή φτηνού ξενοδοχείου. Το γεγονός ότι το χρησιμοποιούσαν τα ΤΕΙ για φοιτητική εστία ενθάρρυνε την απόφαση, αλλά αποδείχτηκε ακατάλληλο και αρκετά επικίνδυνο. Επίσης το πρόγραμμα για να καλύψει τις ανάγκες του ήταν πράγματι φορτωμένο. Η θέση μου ήταν πως αν εγώ μπορούσα, τότε και τα παιδιά μπορούσαν. Το πιο δύσκολο όμως από όλα ήταν η έλλειψη δεύτερου συνοδού, όχι για θέματα πειθαρχίας τα οποία δεν προέκυψαν, αλλά γιατί δύο παιδιά αρρώστησαν και δεν υπήρχε άνθρωπος να μείνει μαζί τους.

Πιστεύω όμως πως μετά από την τόση επιτυχία του ταξιδιού αυτού τα προβλήματα αυτά μπορούν πλέον να αντιμετωπισθούν. Άλλωστε τα δελτία τύπου που εκδώσαμε πριν και μετά, καθώς και η διάδοση του όλου γεγονότος από τα παιδιά έχει βοηθήσει πολύ τη θέση μας.

Συμπεράσματα

Τα συμπεράσματα από τη διοργάνωση τέτοιων δραστηριοτήτων δίνονται πολύ γλαφυρά από τις εκθέσεις και την αξιολόγηση των ίδιων των παιδιών.

Οι στόχοι του προγράμματος, όπως επεσήμαναν όλοι, πέτυχαν. Ακόμα και οι μαθητές της Γ' τάξης του Γυμνασίου μπόρεσαν να παρακολουθήσουν μέχρι ενός σημείου την μεταστροφή του ενδιαφέροντος από

την διασκέδαση στην πληροφόρηση. Όχι όμως ικανοποιητικά. Θεωρώ πως η πρώτη Λυκείου είναι η μικρότερη ηλικία που μπορεί κάποιος να απευθυνθεί για μια τέτοια δραστηριότητα. Όσο για τους ανθρώπους στους οποίους στρέφεσαι για να σε ξεναγήσουν στους χώρους δουλειάς, εκπαίδευσης ή άλλου είδους πληροφόρησης είναι όλοι πολύ πρόθυμοι να σε εξυπηρετήσουν. Νομίζω πως θα πρέπει τα εκπαιδευτικά ταξίδια να καθιερωθούν στην Α' & Β' Λυκείου όλων των σχολείων της χώρας.

Εμείς πάμε τώρα να διερευνήσουμε τα εκπαιδευτικά ταξίδια στην Ευρώπη. Όσο για τις άλλες μας δραστηριότητες είναι πιο ακριβές. Συνολικά εφέτος πήραμε 5 εκ., από τον Δήμο 2 εκ. και από τους χορηγούς μας 3 εκ. για τις εκδηλώσεις μας και για τα λειτουργικά έξοδα του γραφείου μας, για την εξυπηρέτηση των πελατών μας, οι οποίοι βεβαίως δεν είναι μόνο μαθητές.

Επίσης πετύχαμε ώστε το Δημοτικό συμβούλιο της πόλης μας να εγκρίνει την μετατροπή μας σε Κέντρο Επαγγελματικής Κατάρτισης στο οποίο θα λειτουργεί και το Κέντρο Πληροφόρησης Επαγγελματικού Προσανατολισμού. Μας περιμένει μια πολύ γεμάτη χρονιά και ελπίζουμε να μπορέσουμε να υλοποιήσουμε πολλά από τα σχέδιά μας.

Ακολουθούν μερικά από τα έντυπα που χρησιμοποιήθηκαν για την ολοκλήρωση του προγράμματος:

1. Πρόγραμμα
2. Παν/μιακές σχολές Κρήτης
3. Σύνθεση ομάδας και αλλά στοιχεία γι' αυτήν
4. Αξιολόγηση προγράμματος από τους/τις μαθητές/τριες.

**Πρόγραμμα εκπαιδευτικής εκδρομής στην Κρήτη
από 03 έως 10 Ιουλίου 1994**

Κυριακή 03 Ιουλίου

- 10.00 Αναχώρηση από Ρόδο προς Ηράκλειο
- 22.00 Άφιξη στο Ηράκλειο και τακτοποίηση στο ξενοδοχείο

Δευτέρα 04 Ιουλίου

- 08.00 Πρωινό
- 08.30 Αναχώρηση για Κνωσσό - Φαιστό - Μάταλα
- 13.00 Γεύμα - Καταγραφή εντυπώσεων επιστροφής
- 19.00 Δείπνο και περίπατο στην πόλη

Τρίτη 05 Ιουλίου

- 08.00 Πρωινό
- 08.30 Βόλτα στην πόλη
- 09.00 Πανεπιστήμιο Ηρακλείου
- 13.00 Γεύμα
- 14.00 Επίσκεψη σε βιομηχανίες
- 17.00 Επιστροφή στο ξενοδοχείο
- 19.00 Δείπνο και συζήτηση

Τετάρτη 06 Ιουλίου

- 08.00 Πρωινό
- 08.30 Αναχώρηση για το οροπέδιο Λασιθίου - Δίκταιο άντρο
- 11.30 Άγιο Νικόλα
- 14.00 Ιεράπετρα - Γεύμα
- 18.00 Επιστροφή στο ξενοδοχείο
- 20.00 Δείπνο

Πέμπτη 07 Ιουλίου

- 08.00 Πρωινό
- 08.00 Αναχώρηση για το Ρέθυμνο
- 10.00 Πανεπιστήμιο Ρεθύμνου
- 12.00 Περίπατο στην παλιά πόλη
- 13.00 Γεύμα
- 14.00 Επίσκεψη σε ξενοδοχείο
- 15.00 Μονή Αρκαδίου
- 16.30 Ανώγεια - Ιδιων άντρο
- 18.30 Δείπνο
- 19.30 Επιστροφή στο Ηράκλειο

Παρασκευή 08 Ιουλίου

- 08.00 Πρωινό

- 08.30 Αναχώρηση για Χανιά
- 11.30 Πολυτεχνείο
- 13.30 Γεύμα
- 15.00 Φαράγγι της Σαμαριάς
- 18.00 Ορθόδοξη Ακαδημία Κρήτης στο Κολυμπάρι - Μονή Γωνιάς
- 19.00 Επιστροφή - Δείπνο

Σάββατο 09 Ιουλίου

- 08.00 Πρωινό
- 08.30 Βόλτα στην πόλη
- 10.00 Επίσκεψη στο Μουσείο
Χάντακας
Τάφος Καζαντζάκη
Ελεύθερο απόγευμα
- 20.30 Δείπνο - Βραδινή έξοδος

Κυριακή 10 Ιουλίου

- 09.00 Πρωινό
- 09.30 Αναχώρηση για Χανιά
- 12.30 Ευρωμεσογειακό Κέντρο Νεότητας - Δενδροφύτευση - Γνωριμία με τα παιδιά του κέντρου που βρίσκονται εκεί από 16 διαφορετικές χώρες - Γεύμα
- 15.30 Επίσκεψη στο σπίτι του Ελευθερίου Βενιζέλου
- 16.00 Επιστροφή στο Ηράκλειο με στάση στο Φοντελε, Γεννέτηρα του El Greco
- 22.30 Αναχώρηση για Ρόδο

Διαμονή στο Ξενοδοχείο

«Ηράκλειο»

τηλ. 081/281881

Κρήτη Πανεπιστημιακές Σχολές & ΤΕΙ

Α' Χανιά

Πολυτεχνείο

Β' Ηράκλειο

Πανεπιστήμιο

Φυσική

Χημεία

Βιολογία

Υπολογιστές

Ιατρική

Γ' Ρέθυμνο

Πανεπιστήμιο

Παιδαγωγικό

Φιλολογία

Ιστορικο-αρχαιολογικό

Φιλοσοφική & Κοινωνικές σπουδές

Ψυχολογία

Κοινωνιολογία

Οικονομικά

Τ.Ε.Ι.

Πολιτικοί Δομικών Έργων

Μηχανολόγοι

Ηλεκτρονικοί

Ηλεκτρολόγοι

Τεχ. Φυτικής Παραγωγής

ΤΕχ. Θερμοκηπίων

Συνεταιρισμοί

Νοσηλευτική

Κοινωνική Εργασία

Τουριστικές Επιχειρήσεις

Λογιστικά

Κέντρο Πληροφόρησης Δ.Ο.Ν.Α.

**Εκπαιδευτική εκδρομή στην Κρήτη
Από 03 έως 10 Ιουλίου 1994**

Ερωτηματολόγιο 27/29 ΑΤ.

Επώνυμο 20/29 Θ, 09/29 Α

Όνομα

Τόπος γέννησης 18 Ρόδος 11 Αλλ

Ημερ. Γέννησης 1976-1980

Σχολείο 4Γ, 19 Γεν. Λ., 5 ΤΕΛ, 1 ΤΕΣ

Τάξη το 1993-1994 4Γ' Γ, 5 Α' Λ, 7 Β' Λ, 12 Γ' Λ

Δ/ση

τηλ.

Επάγγελμα πατέρα 8 ΔΥ, 2 ΙΥ, 1 Κ.Υ., 15 ΕΕ (3 ΕΚΠ/ΚΟΙ)

Επάγγελμα μητέρας 7 ΔΥ, 2 ΙΥ, 5 ΟΙΚ, 9 ΕΕ (5 ΕΚΠ/ΚΟΙ)

Επάγγελμα που έχεις διαλέξει 4 ΝΟΜ, 2 ΓΥΜΝ, 3 ΙΑΤΡ, 6 ΟΙΚ, 2 Η/Υ, 2

ΨΥΧ, 3 ΦΙΑ, 1 ΑΡΧ, 1 ΧΗΜ, 1 ΤΟΠ, 1 ΙΚΑΡΟΣ, ΗΛ.ΑΥΤ.

Είσαι σίγουρος/η 17 ΝΑΙ, 7 ΟΧΙ, 3 ΣΧ

Τι περιμένεις από την εκδρομή διασκέδ, γνωρ, γνώσεις, εμπειρίες, φίλεις

Με τι ασχολείσαι τον ελεύθερο σου χρόνο 6 μόνο σπορ, 3 μόνο μουσι-

κή διασκεδ, 1 Η/Υ, 1 τηλ. και διάβασμα, 16 συνδ. σπορ με τέχνες και διάβασμα

Χρησιμοποιείς Η/Υ 3 ΝΑΙ, 21 ΟΧΙ, 3 ΛΙΓΟ

Τι ξένες γλώσσες μαθαίνεις Όλοι Αγγ, 9 δυο γλώσσες, 5 τρεις γλώσσες, 2

δεν απάντησαν

Κέντρο Πληροφόρησης Δ.Ο.Ν.Α.

Αξιολόγηση Εκπ/κής Εκδρομής στην Κρήτη από 03 έως 10 Ιουλίου '94
Ονοματεπώνυμο: απάντησαν 12/29 ατ. 2 Γ' Γυμν., 1 Α' Λ., 4 Β' Λ., 11 Γ' Λ., 1 Α' ΤΕΣ

Διάρκεια εκδρομής

μικρή 4, καλή 13, μεγάλη 2

Επιλογή τόπου

καλή 19, κακή, αδιάφορη

Πρόγραμμα

ελλιπές, καλό 5, φορτωμένο 15

Επιλογή συμμετεχόντων

καλή 17, κακή, αδιάφορη 2

Προγραμματισμός

καλός 15, κακός 4

Κόστος

υψηλό 1, χαμηλό 6, ικανοποιητικό 12

Μέθοδος προσέγγισης των χώρων

θετική 17, αρνητική 1, αδιάφορη 1

Η δημιουργία ομάδων

με βοήθησε στη δράση 11, με εμπόδισε να δράσω δεν με βοήθησε αλλά ούτε και με εμπόδισε στη δράση 7

Η χρήση του Ημερολόγιου ήταν

θετική 10, αρνητική 1, αδιάφορη 8

Η εκδρομή

με βοήθησε στον προσανατολισμό μου 13, δε με βοήθησε στον προσανατολισμό μου 6

Η χρονική στιγμή που πραγματοποιείται

είναι κατάλληλη 10, είναι αργά για μένα 4, θα ήταν καλύτερα αν γινόταν νωρίτερα, αλλά και τώρα με βοηθά 5

Η δική μου προετοιμασία

δεν ήταν αρκετή, ήταν αρκετή, 13 δεν ήταν αρκετή αλλά δεν επηρέασε το όφελός μου 5

Θα με ενδιέφερε να ξανασυμμετάσχω
μέσα στην Ελλάδα, έξω από την Ελλάδα 5, οπουδήποτε 14

Και σε άλλα προγράμματα του Κέντρου Πληροφόρησης
θα ήθελα να συμμετάσχω 16, δεν θα ήθελα να συμμετάσχω 2, και 1 εξαρτάται

Για τις εμπειρίες και τις γνώσεις που απέκτησα
έχω να πω πολλά στους φίλους μου 19, δεν έχω να πω τίποτα στους φίλους μου

Κάνε άλλες παρατηρήσεις που νομίζεις πως θα πρέπει να ληφθούν υπόψη στο μέλλον. Καλύτερο ξενοδ., air cond. στο πούλμαν, όχι φορτωμ. πρόγρ., νωρίς, θετ. συναντ. πριν από την ενδρομή

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΣΥΝΤΟΜΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

Παπαδοπούλου Όλγα*
Παπαϊωάννου Παρασκευή
Στιβακτάς Παναγιώτης

Η δική μας παρέμβαση δεν έχει το χαρακτήρα παρατήρησης - τοποθέτησης, αλλά ενημέρωσης.

Από το Μάρτιο του 1994 λειτουργεί στη Φιλοσοφική Σχολή Αθηνών και συγκεκριμένα στο τμήμα Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας, μεταπτυχιακό πρόγραμμα στο αντικείμενο της Συμβουλευτικής και του Επαγγελματικού Προσανατολισμού.

Πρόκειται για ένα πρόγραμμα διετούς διάρκειας, που προβλέπει τη χορήγηση μεταπτυχιακού διπλώματος ειδίκευσης στη Συμβουλευτική και τον Επαγγελματικό Προσανατολισμό.

Με πολλή φροντίδα και με μεγάλη ευαισθητοποίηση στο συγκεκριμένο αυτό χώρο, εργαζόμαστε ήδη 18 άτομα.

Ευελπιστούμε, ότι κι εμείς θα μπορέσουμε να συμβάλουμε στην καλύτερη εφαρμογή του θεσμού στα σχολεία, αλλά και στον ευρύτερο χώρο, κάτι που γίνεται όλο και περισσότερο επιτακτική ανάγκη, λόγω των συνεχών εξελίξεων σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο.

Για το λόγο αυτό επιζητούμε τη δική σας αρωγή και υπολογίζουμε στις πραγματικά πολύτιμες εμπειρίες σας καθώς και σε μια μελλοντική εποικοδομητική συνεργασία.

*Σπ. Διάμεσης***

Φίλε κ. Πρόεδρε, αγαπητέ Σύμβουλε του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, αγαπητό Προεδρείο, φίλες, φίλοι και αγαπητοί συνάδελφοι στον Σ.Ε.Π. αν θέλετε, ή συνήρωες του Σ.Ε.Π., γιατί ισχυρίζομαι, βγάζω τον εαυτό μου, αλλά οι υπόλοιποι είστε ήρωες του Σ.Ε.Π. Νομίζω ότι 19 χρόνια συν, ίσως δυο δεκαετίες στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο και 25 περίπου χρόνια με επικάλυψη ενασχόλησης με τον Σ.Ε.Π., με υποχρεώνουν ίσως και με νομιμοποιούν να προτείνω τα εξής για το καλό αυτού του θεσμού:

Είναι 12 περίπου προτάσεις πολύ σύντομες για τον Σ.Ε.Π., από σύνολο ισχυρίζομαι 54, συμβολικός ο αριθμός, που έχουμε στη διάθεσή σας στο Παι-

* Οι Π.Ο., Π.Π. και Σ.Π. είναι σπουδαστές, εκπρόσωποι του μεταπτυχιακού προγράμματος Συμβουλευτικής και Επαγγελματικού Προσανατολισμού στο Παιδαγωγικό Τμήμα του Πανεπιστημίου Αθηνών.

**Ο Σπ. Δ. είναι Σύμβουλος στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. *Επικοινωνία*: Ναρκίσσου 26, 15452 Π. Ψυχικό τηλ. 8834050.

δαγωγικό Ινστιτούτο. Αν υπήρχε ένα λεπτό παραπάνω που δε θα το απαιτήσω, ούτε θα το χρησιμοποιήσω, θα μπορούσαν να αναγνωστούν πολύ σύντομα, επιγραμματικά.

Μερικά ερωτήματα και προτάσεις. Ίσως ο φίλος Πρόεδρος μπορεί να εκπλαγεί, ίσως εκπλαγεί από ορισμένα τα οποία δεν έχουμε φτάσει να συζητήσουμε, ίσως επικαλύπτονται με δικές του προτάσεις, ή προτάσεις του Παιδαγωγικού. Ισχυρίζομαι ότι δεν είχα πρόθεση να μιλήσω και από τότε που το αποφάσισα, δε συμβουλευτήκα τίποτα. Τις κατέγραψα από μνήμης και έτσι συγχωρείστε και τις ατέλειες.

Είναι μερικά ερωτήματα και προτάσεις για τον Σ.Ε.Π., για τον Επαγγελματικό Προσανατολισμό έξω από το σχολείο και για τον Προσανατολισμό. Αυτός είναι ο βιοτικός προσανατολισμός ζωής, που είναι έξω από το σχολείο και από τον ΟΑΕΔ, αν θέλετε και από το Υπουργείο Εργασίας.

Η εφαρμογή του Σ.Ε.Π. στην εκπαίδευση, είναι ένας εναλλακτικός τίτλος και στην πλήρη του μορφή η εφαρμογή του Σ.Ε.Π. στην εκπαίδευση ως σύνολο. Δυσχέρειες, προβλήματα και λύσεις.

1. Να υπάρξει επιτέλους αξιοκρατία στο θεσμό –αν προσβάλλω κανέναν δεν είναι από πρόθεση, αλλά συνηθίζω να λέω αλήθειες οι οποίες καμιά φορά γίνονται δυσάρεστες. Μπορεί να είμαι ο πρώτος ο οποίος δεν είναι στο θεσμό με οποιαδήποτε ιδιότητα αξιοκρατικά και ίσως είμαι– και να γίνεται σεβαστή η γνώμη των *ειδικών* για να πάψει να είναι ακόμα η ώρα του παιδιού.

Η κα Ατσαβέ με κάλυψε και χαίρομαι. Επαναλαμβάνω την τελευταία της πρόταση, μάλλον τις δυο προτάσεις. Αν δεν την έχετε, την έχω καταγράψει σε εισαγωγικά.

2. Όλοι οι 4-5-6 πόσοι; διδάκτορες Σ.Ε.Π. να αξιοποιηθούν από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.

Έχουμε και διδάκτορα Σ.Ε.Π. ο οποίος δεν κάνει Σ.Ε.Π. αυτή τη στιγμή στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. Καμία αιχμή για κανέναν, ούτε στον κ. Πρόεδρο. Κύριε Πρόεδρε, δεν είναι για σας, αλλά είναι γεγονός.

Εντασσόμενοι σε αυτό αν το θέλουν και αν κριθούν από την ολομέλεια του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, ως Όργανο επιλογής, ή εκλεκτορικό Σώμα, κατάλληλοι γι' αυτό το σκοπό. Υπάρχουν ίσως και κάποιες ιδιαιτερότητες που δικαιολογούν το «αν». Ελάχιστες όμως.

Να ενταχθούν *οργανικά*, τμήμα τεχνικής επαγγελματικής εκπαίδευσης, ή ένα νόμιμο τομέα Σ.Ε.Π. στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Ν. 1566/85, σχηματίζοντας μια επιτελική «ομάδα δράσης» ή «ομάδα κρούσης» για ένα καινούργιο Σ.Ε.Π. αναμορφωμένο και αναβαθμισμένο.

Συγχωρήστε την επώνυμη αναφορά: Κοσμίδου, Δημητρόπουλος, Βρετιάκου, Σιδηροπούλου, τέσσερα πολύ δυνατά διδακτορικά στον Σ.Ε.Π. Κανένας δεν αξιοποιείται από την πολιτεία και από το Παιδαγωγικό επαρκώς, απλά ψυχρή καταγραφή. Ρουσσέας, διδακτορικό όχι ακριβώς σε Σ.Ε.Π., αλλά με πολύ εμπειρία στο Σ.Ε.Π., κ.λπ. Να υπάρχει παράλληλα στενή, συνεχής μέσω ειδικών και στο ΥΠΕΠΘ –αυτό είναι κρίσιμο– επαφή και συνεργασία Παιδαγωγικού Ινστιτούτου-Διοίκησης.

3. Να σταματήσει επιτέλους η διαμάχη για τη φιλοσοφία του Σ.Ε.Π. Αναφέρθηκε ότι ίσως επιλύθηκε επιτέλους το θέμα. Φοβάμαι ότι όχι ακόμα. Με βάση τα διεθνή δεδομένα. Να πάψει η («υπονόμηση») – ίσως χωρίς εισαγωγικά, ούτε ερωτηματικό, μόνον με υπογράμμιση – ίσως του θεσμού όπως συχνά ακούμε να διατυπώνεται αυτό το πρόβλημα.

4. Να υπάρξει νόμιμος σύμφωνα με τις διαδικασίες του Ν. 1566/85 τομέας Σ.Ε.Π. στο τμήμα ΤΕΕ του Παιδαγωγικού όπου να συμμετέχουν μόνο όσοι έχουν τουλάχιστον μάστερ ή ισοδύναμο άλλης χώρας σε Σ.Ε.Π. ή έστω παιδαγωγικά και μόνο – εννοούμε κυρίως πρωταρχικά παιδαγωγικά – και όχι μη ειδικοί στον Σ.Ε.Π.

Αν είμαι μη ειδικός, που μάλλον είμαι σε σχέση με τους διδάκτορες, να πάψω να ασχολούμαι. Θα ασχολούμαι μόνο για τα παιδιά μου, για να έχουν Σ.Ε.Π. σωστό, όταν φτάσουν στην ηλικία. Το πρώτο δεν έχει, το δεύτερο ελπίζω να έχει.

5. Να επανακριθούν όσοι ασχολούνται τυπικά, ή όσοι ασχολούμαστε αν θέλετε, τυπικά ή ουσιαστικά με τον Σ.Ε.Π. στο ΥΠΕΠΘ, παιδαγωγικό και τον ευρύτερο χώρο παιδείας και εργασίας, Υπουργείο Παιδείας, Εργασίας, Π.Ι., ΟΑΕΔ κ.λπ. και να πάψουν να ασχολούνται «κυριαρχικά» και ανταγωνιστικά προς τους ειδικούς και σε βάρος των ειδικών οι μη ειδικοί, οι δήθεν ειδικοί και οι «ειδικοί».

6. Ειδικότερα, όσοι στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο τυχόν έχουν συγκεκριμένο ρόλο ή θέση παρέδρου με θητεία ή μόνιμου κ.λπ., μέλη του «κύριου προσωπικού» του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου – αδόκιμος να μη ξεχνάμε όρος τουλάχιστον – για τον Σ.Ε.Π. εννοώ και επαγγελματικό προσανατολισμό, τμήμα ΤΕΕ κ.λπ., χωρίς να έχουν επιλεγεί, εκλεγεί, διοριστεί έστω κ.λπ. πιστά σύμφωνα με τα ισχύοντα: – Νόμος του '64 για το παιδαγωγικό, είμαστε το παιδαγωγικό του '64, Ν. 1186/75, που καταργήθηκε με τον 1566/85, ο οποίος επανιδρύει το παιδαγωγικό. Να παύσουν να κυριαρχούν επιβαρυντικά αρνητικά στην πορεία του θεσμού.

Αυτό είναι το 6ο. Δε λέω κανένα άλλο γιατί εξάντλησα το λεπτό μου. Είμαι στη διάθεσή σας όμως. Θα προσπαθήσω για πρώτη φορά να μην υπάρξει φέτος παράπονο. Να ικανοποιήσω το αίτημα και την απαίτηση ίσως – αν ήταν απαίτηση θα το είχα ικανοποιήσει ήδη – του κ. Δημητρόπουλου, ότι ποτέ δε δίνω γραπτή παρέμβαση, αλλά αυτή τη φορά θα τη δώσω για να μπει στα πρακτικά.

Παραπέμπω και στην περσινή παρέμβαση. Ισχυρίζομαι ότι κακώς είπα όσα είπα. Ο στόχος μου ήταν να σας μιλήσω για το δίκτυο των 54 κέντρων πληροφόρησης. Υπάρχουν 108 εστίες πληροφόρησης αυτή τη στιγμή ανά την Ελλάδα, η πρώτη στο παιδαγωγικό, η δεύτερη, τρίτη, τέταρτη, πέμπτη, έκτη είναι στα πρακτικά του συντονιστικού συμβουλίου του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου της 27ης Ιουλίου του '92.

Τα κέντρα πληροφόρησης δημιουργήθηκαν, υπήρξαν με πολλές δυσκολίες, με τεράστιες θυσίες κάποιων, της κας Μοράβα, την οποία πόσες φορές είδε ο κος Διάμεσης στη Ρόδο, με λεφτά τα οποία θα πει από που προήλθαν η κα Μο-

ράβα, του κου Λάμπρου, του Χ, Ψ, Ω, των 54 (μείον 1-2-3 κ.λπ.) υπευθύνων Σ.Ε.Π. εκείνης της περιόδου της 7ετίας '87-'88, '93-'94, δεν προφταίνω να σας το πω.

Θα έλεγα εγώ στα χέρια μου από 5-10-20-100 κλειδιά. Θα ήθελα ο καθένας να πάρει ένα από αυτά, να πάει να δει το κέντρο το οποίο δεν αναφέρεται ότι υπάρχει. Ο ήρωας Γαβριήλ ο οποίος δεν είναι στο παιδαγωγικό, ξέρει όλη αυτή τη διαδικασία και τελειώνω με τις λέξεις: Αξιοποιήστε την πληροφόρηση για το Σ.Ε.Π. που υπάρχει και για την παιδεία.

Είναι πολύ περισσότερα από ό,τι ξέρετε στα χέρια σας κάθε μέρα κυρίως από το παιδαγωγικό μέχρι το τέρμα της χώρας, τα σύνορα σε οποιαδήποτε περιφέρεια και στο εξωτερικό ακόμα. Αυτά είναι σε τεράστιους φακέλους στο 112 γραφείο του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου. Ελάτε να δείτε τους φακέλους, κυρίως τρεις: Φωτογραφίες των κέντρων, την αλληλογραφία την υπηρεσιακή, εκατοντάδες εγγράφων τριών ετών και αν θέλετε τη μεθοδολογία πληροφόρησης για το Σ.Ε.Π. και την παιδεία. Ευχαριστώ πολύ. Ζητώ συγνώμη για το λεπτό που πήρα.

*Δ. Τσουνίδας**

Συμβουλευτική στην Πολεμική Αεροπορία

Είναι γεγονός ότι θα σας βγάλω από το χώρο σας και θα σας μεταφέρω σε έναν άλλο χώρο, όχι σαν παρέμβαση στους συναδέλφους, αλλά σαν αναφορά σε εμπειρίες, από αυτό το χώρο.

Ύστερα από όσα άκουσα, αλλά και ως μέλος της ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π. επί 3 περίπου χρόνια, μπορώ χωρίς βέβαια εγωισμό, να διεκδικήσω πρωτιά: Στην Πολεμική Αεροπορία η συμβουλευτική με τον τίτλο όχι αυτό τον οποίον έχουμε εδώ, αλλά με κάποιον δικό μας, εφαρμόστηκε με επιτυχία το 1974. Είναι περιορισμένος ο χώρος, είναι μεγαλύτερες οι δυνατότητες που έχουμε να εφαρμόσουμε τη συμβουλευτική. Δε λέω επαγγελματικό προσανατολισμό, διότι οι ειδικότητες είναι δεδομένες στους μαθητές των μονίμων στελεχών της Πολεμικής Αεροπορίας, αλλά αναφέρομαι μόνο στη συμβουλευτική, γιατί σκοπός της συμβουλευτικής για μας, είναι η ψυχική υγεία των σπουδαστών μας.

Από την παρακολούθηση των τόσων ετών και μέχρι προ έτους που απομακρύνθηκα από την Πολεμική Αεροπορία, έχω ορισμένες παρατηρήσεις. Εφαρμόστηκε με πολύ καλά αποτελέσματα αλλά ατόνησε λόγω μη υπάρξεως καταλλήλων στελεχών στον τομέα αυτό για να συνεχίσουν το έργο. Μέσα στο χώρο της συμβουλευτικής, υπάρχει πρόβλημα για την επιλογή των συμβούλων μετα-

* Ο Δ.Τ. είναι Σμήναρχος ε.α. Πολεμικής Αεροπορίας, Εκπαιδευτικός, Σκηνοθέτης και Λογοτέχνης. *Επικοινωνία*: τηλ. 8047304.

ξύ των στελεχών, διότι δεν έχουν καθοριστεί κριτήρια επιλογής. Δεν υπάρχει πραγματική σύνδεση της εκπαίδευσης με τους χώρους εργασίας, ενώ αυτό είναι δυνατό. Γιατί; Υπάρχει λόγος. Η ύπαρξη της συμβουλευτικής στο χώρο μας θίγει τα κακώς κείμενα. Γιατί; Διότι οι σύμβουλοι οι οποίοι είναι και καθηγητές μας και εκπαιδευτές μας προσαρμόζουν τα προγράμματα εκπαίδευσης στις δικές τους αδυναμίες. Το σύστημα το οποίο ξεκίνησε το 1974 και αποτελεσματικά λειτούργησε μέχρι το 1985, αυτή την περίοδο βρίσκεται σε ατονία. Πρόθεση δική μου αλλά και με τη βοήθεια της ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π. υπάρχει, να ενδυναμώσουμε το θεσμό αυτό και ήδη ετοιμάζεται μια μελέτη με προγράμματα, με εισηγήσεις και κατευθύνσεις, η οποία θα υποβληθεί προς την ηγεσία της Πολεμικής Αεροπορίας, όχι από τον απόστρατο πλέον αξιωματικό της Πολεμικής Αεροπορίας, αλλά από την Αεροπορική Ακαδημία Ελλάδος. Σκοπός θα είναι να αναθερμάνουμε και να ανανεώσουμε το θεσμό της συμβουλευτικής.

Έχει μεγάλη σημασία ο θεσμός της συμβουλευτικής όχι μόνο στις σχολές των μονίμων στελεχών μας, αλλά και στα στελέχη που υπηρετούν τη θητεία τους, διότι δοκιμαστικά και κει εφαρμόσαμε τη συμβουλευτική με σκοπό να απαλλάξουμε τους στρατεύσιμους από ορισμένα προβλήματα, κοινωνικά, οικονομικά, οικογενειακά, σεξουαλικά, υπηρεσιακά, ούτως ώστε να είναι καλύτεροι φαντάροι. Όσον αφορά τα μόνιμα στελέχη, στόχος είναι να γίνουν πιο αποτελεσματικά στο χώρο τον οποίον θα εργαστούν, αλλά και πιο ευχάριστα στη συνεργασία με τους υφισταμένους και τους προϊσταμένους. Ευχαριστώ πολύ.

*Δρ. Μιχαήλ Π. Χιώτης**

Παρατηρήσεις στην Παρέμβαση της Κυρίας Ατσαβέ Παναγιώτας

Κυρίες και Κύριοι,

Με ιδιαίτερη προσοχή και πραγματικό ενδιαφέρον παρακολούθησα την εισήγηση της καθηγήτριας, κυρίας Παναγιώτας Ατσαβέ. Την παρακολούθησα με όλη τη δύναμη της προσοχής μου γιατί άγγιξε γερά το καυτό θέμα του Επαγγελματικού Προσανατολισμού όχι όπως συνηθίζουν άλλοι πολλοί, αλλά με διαφορετικό τρόπο, που αποδεικνύει τον πόνο, την αγάπη και το τρομερό ενδιαφέρον το οποίο χρόνια τη βασανίζει. Μας έπεισε άθελά της να ομολογήσουμε ότι υπάρχουν άνθρωποι οι οποίοι πραγματικά παρακολουθούν τις εξελίξεις της επιστήμης και της παιδείας, καθώς επίσης και την καθυστέρηση της συστημικής εφαρμογής του Σ.Ε.Π. στην πατρίδα μας.

* Ο Δρ. Μ.Π.Χ. είναι καθηγητής στη ΣΕΛΕΤΕ. *Επικοινωνία:* Βρύαντος 21, 11364, τηλ. 8820265.

Η κυρία Ατσαβέ τόνισε τα εξής σημεία:

Την κακή εφαρμογή του Επαγγελματικού Προσανατολισμού. Τόνισε ότι επί 16 χρόνια παρακολουθεί τα συνέδρια που γίνονται για το Σ.Ε.Π. και το μόνο το οποίο διεπίστωσε είναι προτάσεις που γίνονται για την βελτίωση του θεσμού. Δεν είδε πράξεις. Γι' αυτό και δεν φτάσαμε στον επιδιωκόμενο σκοπό.

Τόνισε ότι τα σεμινάρια δεν είναι αρκετά για να εξειδικεύσουν εκπαιδευτικούς και να τους καταστήσουν συμβούλους. Γι' αυτό και σαν επιστήμονες δεν θάπρεπε να είμεθα υπερήφανοι, για την σωστή εφαρμογή του Σ.Ε.Π. Δεν έχουμε ειδικούς, και οι μη ειδικοί διακυβεύουν την προσωπικότητά τους με το να διδάσκουν κάτι που δεν το γνωρίζουν.

Στα παραδείγματα που έφερε, είπε ότι μοιάζουμε, στο ζήτημα του Σ.Ε.Π., με τον έμπορο εκείνο ο οποίος διαφημίζει τα εμπορεύματά του, χωρίς να γνωρίζει ποια από αυτά είναι ωφέλιμα και ποια είναι βλαβερά. Η μόνη διαφορά στην προκειμένη περίπτωση είναι ότι εμείς, οι εκπαιδευτικοί, έχουμε να κάνουμε με ψυχές των ανθρώπων, και όχι με εμπορεύματα. Με προσωπικά παραδείγματα τόνισε ότι ο ειδικός μπορεί να αναγνωρίζει τα λάθη του και να τα διορθώνει.

Ιδιαίτερη αναφορά έκανε στην εποχή μας, η οποία χαρακτηρίζεται από ιδιαίτερη πρόοδο και μεταβολή στην Τεχνολογία και στα επιστημονικά δεδομένα, πράγμα το οποίο πρέπει να καθιστά τον υπεύθυνο του Σ.Ε.Π. πολύ προσεκτικό στην πληροφόρηση, και στη συνέχεια τον μαθητή ή γενικά το άτομο στη λήψη της απόφασης.

Τόνισε την ανάγκη να μην ασχολούμεθα πια με βραχυπρόθεσμες λύσεις για να βουλώνουμε τρύπες, αλλά με μακροπρόθεσμες λύσεις, σωστά σχεδιασμένες. Έχουμε απόλυτη ανάγκη από εξειδικευμένα άτομα, τα οποία πρέπει να διορίζονται άσχετα με την επετηρίδα και άσχετα με το συνηθισμένο ωράριο. Τελειώνοντας τόνισε ότι «ας μη παίζουμε με την έννοια της λέξης ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ. Ο ανεκπαιδευτος χρειάζεται μόρφωση. Επιμόρφωση χρειάζεται ο ειδικός. Πως μπορούμε να αισιοδοξούμε να φτιάξουμε «Ειδικούς» για την ανθρώπινη ψυχή μέσα σε λίγες μέρες;

Η εισίτησή της κ. Ατσαβέ, κατά τη γνώμη μου, αντικατοπτρίζει την πραγματικότητα. Επί μια εικοσαετία, κυρίες και κύριοι, στις διαλέξεις μου, όπου και αν γίνονται, τονίζω την ανάγκη της σωστής εφαρμογής του Σ.Ε.Π. Καλό παράδειγμα αποτελεί η ΣΕΛΕΤΕ η οποία πρωτοπορεί στα ζητήματα του Σ.Ε.Π. Το Μάθημα της Συμβουλευτικής και του Σ.Ε.Π. διδάσκεται σχεδόν επί 30 χρόνια στους σπουδαστές και μετεκπαιδευόμενους που φοιτούν στην ΠΑΤΕΣ. Επί 20 ολόκληρα χρόνια λειτουργεί το Γραφείο της Συμβουλευτικής και του Σ.Ε.Π. και επαναλαμβάνω, σαν ιδρυτής του, ότι χιλιάδες άτομα έχουν προσανατολισθεί κατά τη διάρκεια της λειτουργίας του γραφείου. Γίνεται σωστή εφαρμογή του θεσμού. Εκτός από το θεωρητικό μέρος οι σπουδαστές έχουν την ευκαιρία να δουν την εφαρμογή των ερωτηματολογίων και των τεστ και να παρακολουθήσουν στην πράξη άτομα τα οποία έρχονται για να προσανατολισθούν από άλλα σχολεία. Στη συνέχεια οι μετεκπαιδευόμενοι αναλαμβάνουν την εφαρμογή του Σ.Ε.Π. σε μαθητές. Μ' αυτόν τον τρόπο ο πτυχιούχος έχει μιαν καλή γνώση του θέματος, θεωρητική και πρακτική. Οι υπεύθυνοι

μπορούν να μεταχειρισθούν αυτόν τον πυρήνα, σε κείνα τα συγκροτήματα της Σχολής και στα νέα τα οποία κίζονται και να διοργανωθεί Σχολή η οποία θα καταρτίζει ικανά στελέχη, ύστερα από διετή φοίτηση, μετά το πτυχίο της Α.Σ.Ε.Τ.Ε.Μ. ή της ΠΑ.ΤΕΣ/Σ.Ε.Λ.Ε.ΤΕ. τα οποία θα προσφέρουν πραγματικές υπηρεσίες στα σχολεία της Πατρίδας μας.

Αλλά ούτε και αυτό είναι ικανό για να εφοδιασθούν σύντομα όλα τα Γυμνάσια και τα Λύκεια με καταρτισμένα στελέχη, διότι θα χρειασθεί πολύς χρόνος για να αποφοιτήσει μεγάλος αριθμός τέτοιων ατόμων, που θα επανδρώσουν χιλιάδες γυμνάσια και λύκεια, και γενικά την Τριτοβάθμια εκπαίδευση. Τα Πανεπιστήμια πρέπει να δεχθούν πολλούς από τους αδιόριστους, με το δικό τους τρόπο επιλογής τους οποίους θα καταρτίσουν τουλάχιστον επί διετία, για να προσφέρουν ικανοποιητικές υπηρεσίες.

Ο Τίτλος του MASTER θεωρείται απαραίτητος για να εκτελείς χρέη συμβούλου. Δεν επιδιώκομε απλώς να προσανατολισόμε, αλλά να εξετάσουμε την όλη προσωπικότητα του ατόμου, μέσα σε ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο κόσμο, με νέες απαιτήσεις και νέες κατακτήσεις στο πεδίο της ατέραντης γνώσεως. Κάθε γυμνάσιο, λύκειο, ανώτερη ή ανώτατη σχολή πρέπει να έχει ένα Σύμβουλο, ο οποίος θα μπορεί να ακούει τα προβλήματα των μαθητών-φοιτητών, όταν υπάρχει ανάγκη.

Η μακροχρόνια πείρα μου εδώ και στο Εξωτερικό με κάνει να πιστεύω ότι η διάθεση υπάρχει. Ο σχεδιασμός υπήρξε φτωχός και βιαστικός. Νομίζω ότι σε μερικές περιπτώσεις δεν έβλαψε. Τουλάχιστον γράφτηκαν αρκετά βιβλία και άρθρα από ειδικούς και μη ειδικούς. Και υπήρξαν μη ειδικοί οι οποίοι κάτι προσέφεραν λόγω του ενδιαφέροντος και της αγάπης τους προς την παιδεία.

Την τελευταία 15ετία πολλοί παρουσιάστηκαν ως ειδικοί, αλλά στην πραγματικότητα λίγα μαθήματα μόνο παρακολούθησαν σε σεμινάρια. Πιθανόν όλοι είχαν τη διάθεση, τη σχετική όμως εξειδίκευση όχι. Σ' αυτό το σημείο πρέπει να στραφεί τώρα η προσοχή μας.

Η εισήγηση της κ. Ατσαβέ ήταν καθαρή, σύντομη, καλά μελετημένη, και με προσοχή γραμμένη. Ήταν μια απάλινη καμπάνα που με τους τρομερούς ήχους της προειδοποιούσε την ανάγκη γρήγορου ερχομού κάποιου άλλου συστηματικότερου σχεδιασμού, περισσότερου προσεκτικού και αποτελεσματικού.

*Αννίτα Ελιέζερ**

Σαν κοινωνιολόγος εκπαιδευτικός πιστεύω ότι οι κοινωνιολόγοι θα έπρεπε να προηγούνται στη διδασκαλία και στην εφαρμογή του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού από τις άλλες ειδικότητες των εκπαιδευτικών γιατί

*Η Α.Ε. είναι Κοινωνιολόγος - Συμβουλευτική Ψυχολόγος - Εκπαιδευτικός, *Επικοινωνία*: Παναγή Τσαλδάρη 20, 15562 Χολαργός. Τηλ. 6527096.

έχουν περισσότερες γνώσεις γύρω απ' αυτόν τον τομέα και πιο συγκεκριμένα:

1. γιατί έχουν σφαιρική γνώση της κοινωνικής δομής και των κοινωνικών προβλημάτων καθώς και των οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών.

2. γιατί μπορεί να έχουν γνώση του εργασιακού χώρου, των εργασιακών σχέσεων και των εργασιακών αναγκών.

3. γιατί είναι περισσότερο ευαισθητοποιημένοι σαν κοινωνικοί επιστήμονες γύρω από τα ενδιαφέροντα, τις ικανότητες και τις ανάγκες των μαθητών.

Θεωρώ ότι οι κοινωνιολόγοι έχουν περισσότερα εφόδια σαν κοινωνικοί επιστήμονες για να μελετήσουν την νοοτροπία, τις τάσεις, τις αντιλήψεις, τις φιλοδοξίες και τις προσδοκίες των μαθητών από τις άλλες ειδικότητες των εκπαιδευτικών. Κατέχουν ακόμη τις *τεχνικές έρευνες των κοινωνικών επιστημών* και γ' αυτό είναι οι κατ' εξοχήν αρμόδιοι για να διαμορφώσουν ερωτηματολόγια και άλλα κοινωνιομετρικά τεστ χρήσιμα για τον επαγγελματικό προσανατολισμό.

Ένα άλλο σημείο που θέλω να τονίσω είναι ότι ο Σ.Ε.Π. διδάσκεται ένα εξάμηνο στην Α' Λυκείου και ένα εξάμηνο στη Β' Λυκείου, συνήθως τις τελευταίες ώρες και αυτό είναι μια πολύ βασική αιτία για να μην το πάρουν τα παιδιά στα σοβαρά, γιατί βλέπουν ότι μέσα σε 6-7 μαθήματα, δεν μπορούν ούτε καν να σκεφτούν σε τι τους χρησιμεύει ο Σ.Ε.Π.

*Νίκος Τσούλιας**

Το «Στοιχείμα» του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού

Συνήθως οι αναλύσεις μας για την εξέλιξη του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού (Σ.Ε.Π.) στους κόλπους του εκπαιδευτικού συστήματος εστιάζουν στο γεγονός της μη σωστής εφαρμογής του στη σχολική πραγματικότητα. Και κάτι τέτοιο είναι πράγματι ορθό. Αλλά αυτή η ερμηνεία πόρρω απέχει από το να δώσει πειστικές προσεγγίσεις για την εικόνα του Σ.Ε.Π. Ο λόγος είναι απλός. Στο πεδίο συζήτησης του Σ.Ε.Π. δεν κρίνεται απλά και μόνο η δυναμική της εκπαιδευτικής κοινότητας. Δοκιμάζεται η κλασική νομιμοποίηση του σχολείου μέσω μιας ευθύγραμμης επαγγελματικής πορείας όπως προσδιορίστηκε από τις επιλογές, τις νόρμες και τις αξίες του βιομηχανικού πολιτισμού. Δοκιμάζεται η κρίση του σημερινού κεφαλαιοκρατικού μοντέλου ανάπτυξης, το οποίο έχει αγγίξει τα όριά του τόσο όσον αφορά τις κοινωνικές αντοχές όσο και ως προς την ελαστικότητα και τις δυνατότητες των οικοσυστημάτων και της βιόσφαιρας.

*Ο Ν.Τ. είναι Ειδικός Γραμματέας της ΟΑΜΕ. *Επικοινωνία:* ΟΑΜΕ τηλ. 3236544.

Το εκπαιδευτικό σύστημα, παλλόμενο από τη λογική του έντονου οικονομικού ανταγωνισμού σε όλα τα επίπεδα της δημόσιας ζωής, αναπροσανατολίζει τους κατ' αρχήν βασικούς στόχους του της μόρφωσης και της διαπαιδαγώγησης και οριοθετείται εν πολλοίς στο πως θα επιλέξει τους υποψήφιους για τον έντονα ιεραρχικά και απόλυτα εξειδικευμένο καταμερισμό της αγοράς εργασίας. Αρκετοί αναλυτές ερμηνεύουν την όλη λειτουργία του εκπαιδευτικού συστήματος ως επιλεκτικού συστήματος, με το πεδίο της γνώσης να δρα προς αυτή και μόνο την κατεύθυνση.

Διαφαίνεται, με βάση τις οικονομικές προσεγγίσεις, ότι το σημερινό κυρίαρχο αναπτυξιακό μοντέλο «γνωρίζει» το πεπερασμένο του χαρακτήρα του. Και ακόμα, η τεχνολογική επανάσταση επιφέρει σημαντικές μειώσεις στο δυναμικό της απασχόλησης, ενώ η ανεργία και η περιθωριοποίηση αντιμετωπίζονται, πλέον, ως δομικά στοιχεία της μεταβιομηχανικής ιστορικής φάσης.

Είναι δεδομένο, λοιπόν, ότι ένα μεγάλο μέρος των νέων θα βρίσκεται εκτός παραγωγικής διαδικασίας και ουσιαστικής πολιτισμικής συμμετοχής και η κοινωνική τους ένταξη θα είναι έωλη και μετέωρη. Είναι ενδεικτικό το εξής γεγονός: Τα σχετικά προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν αποβλέπουν σ' αυτή καθενυτή τη μείωση της ανεργίας, αλλά στο πως «δε θα είσαι εσύ ο άνεργος αλλά κάποιος άλλος»!

Αυτή η μεταφορά του ανταγωνισμού της αγοράς εργασίας στο σχολείο αμφισβητεί τον πυρήνα της ηθικής της παιδαγωγικής και την αυταξία της γνώσης. Αν «προστεθούν» και οι κοινωνικές ανισότητες που διαπερνούν όλο τον εκπαιδευτικό ιστό, είναι φανερό ότι ο δημοκρατικός χαρακτήρας της Παιδείας δοκιμάζεται στη βασική πολιτική του συγκρότηση.

Υπάρχει μια σημαντική ανακατάταξη στην παραγωγική δομή και στο επαγγελματικό status της σημερινής ιστορικής περιόδου. Αυτό συνοδεύεται και από τα τρία πολιτικά στοιχεία: α) την απαξίωση της εργασίας. «Η ξοφή δεν είναι στην εργασία», είναι ένα από τα συνθήματα της μεταμοντέρνας εποχής. Συχνά αναφέρεται ότι βρισκόμαστε σε φάση εξόδου από τον πολιτισμό της εργασίας, β) την επέκταση των εκχρηματισμένων λειτουργιών της κοινωνίας. Η οικονομική σφαίρα διεισδύει σχεδόν σε όλες τις ανθρώπινες δραστηριότητες, επιζητώντας την εμπορευματοποίηση όλων των μορφών συμπεριφοράς (θεσμοθετημένων και μη) του πολίτη, και γ) τη μεταβλητότητα των εργασιακών χώρων. Όλο και περισσότεροι πολίτες αλλάζουν επάγγελμα κατά τη διάρκεια της ζωής τους (στην υπόλοιπη Ευρώπη τα ποσοστά είναι ιδιαίτερος σημαντικά) είτε ως αποτέλεσμα μιας ευνοϊότερης επιλογής είτε ως αναγκαιότητα λόγω της αναδιάρθρωσης του οικονομικού και παραγωγικού εποικοδομήματος.

Αν το σχολείο κυνηγάει όλη αυτή τη ρευστότητα της αγοράς και νομιμοποιείται κυρίως σ' αυτή την ανταπόκριση, πως η διαπαιδαγώγηση και η μόρφωση μπορούν να προάγουν την Παιδεία και τον Πολιτισμό; Και ο Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός απλώς θα αντανακλά και θα καταγράφει τις τάσεις και τις δυναμικές της αγοράς εργασίας;

Υπάρχει μια ιεραρχική κλίμακα αξιών που διατρέχει όλο τον ιστό της επαγγελματικής διαστρωμάτωσης, πέραν της κυρίαρχης ταξικής κατάταξης. Η

αξιολόγηση των ανθρώπων γίνεται σε μεγάλο βαθμό από το «ποιόν» της επαγγελματικής τους ιδιότητας, ενώ όλοι λίγο-πολύ επιδιώκουμε –μέσα από τους θεσμούς της οργανωμένης γνώσης– επαγγελματική κινητικότητα ή και κοινωνική μετεξέλιξη. Πόσοι θα δέχονταν να γίνει το παιδί τους, με τη συνεργεία του σχολείου, ενεργός πολίτης που θα αμφισβητεί τη σημερινή κρατούσα κατάσταση πραγμάτων, της εκμετάλλευσης και της αλλοτρίωσης, αλλά να ασκεί ένα επάγγελμα «μειωμένου» βεληνεκούς; Και αυτό να είναι αποτέλεσμα επιλογής μας και όχι προϊόν απόρριψης άλλων προσδοκιών μας;

Πώς λοιπόν το σχολείο θα μπορούσε να αμφισβητήσει αυτή την ιεραρχική κλίμακα να μη την «μεταφέρει» και να μην την αναπαράγει στο βασικό του στόχο, στη μόρφωση και στην κοινωνικοποίηση του νέου;

Η επαγγελματική εκπαίδευση και η κατάρτιση αποτελούν δυο προνομιακά πεδία όπου το σχολείο θα μπορεί να ανιχνεύσει και να καλλιεργήσει, με την ενεργό λειτουργία του Σ.Ε.Π., τις ικανότητες, τις δυνατότητες και τις ιδιαίτερες κλίσεις του έφηβου, έτσι ώστε να προετοιμασθεί με τον καλύτερο δυνατό τρόπο για την κοινωνική του ένταξη. Η επιλογή ενός επαγγέλματος δε θα είναι οριστική και τελεστική, για τις σημερινές και αυριανές εποχές της παραγωγικής ρευστότητας και από αυτή την πλευρά η αναγκαιότητα του Σ.Ε.Π. είναι πολλαπλής σημασίας. Κάτι τέτοιο δε σημαίνει, βέβαια, μια πρόωγη εξειδίκευση του νέου, πριν αυτός σχηματοποιήσει στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό την προσωπικότητά του και κατανοήσει επαρκώς το δικό του ρόλο στο κοινωνικό γίγνεσθαι.

Ο ρόλος του Σ.Ε.Π. δε μπορεί να εξαντλείται στην ενημέρωση των νέων όσον αφορά το επαγγελματικό σκηνικό και τις βαθύτερες διεργασίες της οικονομίας. Ο δημοκρατικός του χαρακτήρας έγκειται στην καλλιέργεια και στην ανάδειξη ενός ενεργού πολίτη που θα συμμετέχει με ενεργό τρόπο στις κοινωνικές διεργασίες και θα αμφισβητεί κάθε τάξη πραγμάτων που θα περιθωριοποιεί τους εργαζόμενους.

Ο Σ.Ε.Π., όπως και οι υπόλοιποι εκπαιδευτικοί νεωτερισμοί (περιβαλλοντική εκπαίδευση, αγωγή υγείας, σεξουαλική διαπαιδαγώγηση) δε μπορεί να ευδοκιμήσει στο σημερινό σχολείο της στερείας και εγκλιωτισμένης γνώσης, της μετωπικής διδασκαλίας και της όλης παραδοσιακής τελετουργίας που αναπαράγεται εδώ και δεκαετίες. Επιδιώκει τη διεύρυνση του χαρακτήρα της γνώσης με ένα «άνοιγμα» του σχολείου στη ζωή και στην πραγματικότητα. Επιζητεί την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης και την ανάδυση ενός «άλλου» παιδαγωγικού διαλόγου που θα αναδεικνύει τα ουσιαστικά προβλήματα των νέων. Τροφοδοτεί τους εκπαιδευτικούς θεσμούς με νέα ρεύματα αντιλήψεων και ιδεών, παρακολουθώντας και ερμηνεύοντας τις σύγχρονες εξελίξεις.

Η άποψη περί «μη σωστής εφαρμογής του Σ.Ε.Π. στο εκπαιδευτικό σύστημα» έχει σαφώς σχετική αξία. Γιατί το πρόβλημα έγκειται αλλού. Στην αδυναμία συνύπαρξης του παλιού σχολείου με τους νέους καινοτόμους θεσμούς της σύγχρονης μόρφωσης. Ως εκ τούτου το «στοίχημα» δεν έγκειται απλά και μόνο στο πως θα εγκλιωτιστεί ο Σ.Ε.Π. στις λογικές της παραδοσιακής σχολικής αίθουσας, αλλά στο πως θα συνεργήσει στην αλλαγή του «μετασχολικού» (όπως πολύ

ορθά επισημαίνει ο Α. Σαμαράκης) σχολείου, στο πως θα ενσταλάξει στους νέους τα στοιχεία της δημιουργικότητας, της ενεργού συμμετοχής και της διαρκούς και γόνιμης αναζήτησης, στο πως θα ενθαρρύνει τους μαθητές στην αποφασιστική διεκδίκηση του μέλλοντός των και στη νοηματοδότηση της ζωής τους.

*Β. Σεργουνιώτης**

Είμαι υπεύθυνος Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού του Νομού Φωκίδας και ο δημιουργός του πρώτου κέντρου πληροφόρησης Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού στη χώρα από το 1985, ή έτσι νομίζω. Ο κ. Διάμεσης είναι εδώ.

Θέλω να μεταφέρω την εμπειρία μου από τη λειτουργία του κέντρου πληροφόρησης όλα αυτά τα χρόνια και τι τελικά πρέπει να περιλαμβάνει ένα κέντρο πληροφόρησης. Η κα Ατσαβέ εξέφρασε την απαισιοδοξία της και εγώ ήμουν αγκλωβισμένος σε μια απαισιοδοξία, μέχρι που έφτιαξα το δικό μου παράδεισο.

Ο δικός μου παράδεισος ήταν ο εξής: Μετά το πεντάμηνο σεμινάριο και στη λογική ότι οι περιοχές που είναι μειονεκτικές, η περιφέρεια δηλαδή όπως ο Νομός Φωκίδας, έχουν ανάγκη μεγαλύτερης παρέμβασης, έφτιαξα το κέντρο πληροφόρησης το οποίο είναι στο ΤΕΑ της Αμφισσας και δίνει πληροφόρηση σε επίπεδο Νομού. Τι περιέχει το κέντρο πληροφόρησης, τι θα έπρεπε να έχει ένα κέντρο πληροφόρησης;

Κατ' αρχήν έπρεπε να έχει έρευνες αγοράς εργασίας, από τον ΟΑΕΔ, από τα Υπουργεία Οικονομικών, Βιομηχανίας κ.λπ., έκθεση μέσα εκεί, στοιχεία και έρευνες για την εκπαίδευση, τους οδηγούς επαγγελματίων, είτε του ΟΑΕΔ, είτε πολύ αργότερα τώρα θα έλεγα τον πολύ καλό οδηγό της ICAP. Η ICAP δωρεάν μας παραχώρησε για όλα τα σχολεία του Νομού και την ευχαριστούμε γι' αυτό, από έναν οδηγό επαγγελματίων. Είναι πολύ σημαντικός σε σχέση με τον οδηγό του ΟΑΕΔ-Π.Ι. γιατί; Επιτέλους δείχνει τα θετικά, αλλά και τα αρνητικά του κάθε επαγγέλματος. Επίσης μέσα στο κέντρο υπάρχουν όλα τα επαγγέλματα, σε καταγραφή του 1994. Επίσης υπάρχουν στοιχεία για το Νομό οικονομικά και την αγορά εργασίας του Νομού, αλλά και της χώρας.

Ήρθε το αδιέξοδο. Δεν μπορούσα να είμαι συγχρονισμένος για το που πάει η χώρα και η αγορά εργασίας. Τι προσπάθησα να κάνω; Γράφτηκα δωρεάν συνδρομητής σε 27 διαφορετικά περιοδικά. Ανταποκρίθηκαν και οι 27, από τον «ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΤΑΧΥΔΡΟΜΟ» μέχρι τη «ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ», μέχρι το «ΕΥΡΩΔΕΛΤΙΟ» κ.λπ. 27 διαφορετικές περιοδικές εκδόσεις. Από και και πέρα, μιλάμε για ήρωες. Καταθέτοντας την εμπειρία μου δεν μπορώ, θα περιαυτολογίσω. Αναγκάστηκα να αποδελτιώνω όλα αυτά τα περιοδικά, να τα φωτοτυπώ και να τα στέλνω στα σχολεία, στους καθηγητές, στους συναδέλφους του Σ.Ε.Π., που όμως είχαν πόρρι τις ώρες Σ.Ε.Π. για την κάλυψη του ωραρίου τους.

Έστειλε εγκύκλιο το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο για το πρώτο πενθήμερο σεμινάριο. Ανταποκρίθηκαν μόνο 3 από τη Φωκίδα. Τι να κάνω και γω; Άρχισα τις περιοδείες στα σχολεία, αλλά δεν έκανα παρέμβαση μόνο στη Γ' γυμνασίου όπως είχα δικαίωμα και στη Β' Λυκείου. Άτυπα μπήκα στους Συλλόγους Καθηγητών Γυμνασίων και Λυκείων. Εντελώς ανυποψίαστοι οι συνάδελφοι για το τι είναι ο θεσμός, τι πλατιά πληροφόρηση πρέπει να δώσει, τι παρέμβαση πρέπει να κάνει στο εκπαιδευτικό σύστημα, εκτός από το ότι –αυτό νόμιζαν– έπρεπε μόνο να δείχνει τα επαγγέλματα και το τι μπορεί να κάνει κάποιος μαθητής μετά το γυμνάσιο και μετά το λύκειο.

Αποτέλεσμα τώρα, να δέχομαι προσλήψεις για παρέμβαση σε κάθε Σύλλογο του Γυμνασίου ή Λυκείου, ή στους Συλλόγους Γονέων και Κηδεμόνων.

Το 1989 δοκίμασα παραπέρα να μπω στις πηγές πληροφόρησης. Πώς; Αποκτώντας ηλεκτρονικό υπολογιστή και με τη βοήθεια του κ. Διάμεση, ένα μόντεμ για να συνδεθώ μέσω του «Ελλάς Πακ» με ελληνικές και ξένες βάσεις δεδομένων, τράπεζες πληροφοριών. Έπεσα σε κείνο το αλήστου μνήμης '89 και έγινε μια τεράστια κοιλιά. Ήμουν έτοιμος, είχα δει τα τιμολόγια, το κόστος ήταν 5.000 το μήνα. Δυστυχώς καμία ανταπόκριση από τότε, κοιλιά ο θεσμός. Τώρα αρχίζω πάλι τις ενέργειες σαν κέντρο πληροφόρησης. Επίσης προσπαθώ να δημιουργήσω αρχείο πληροφόρησης σε κάθε σχολείο, αλλά επίσης ωθώ τους συναδέλφους στο να πουν στα παιδιά ότι οι παραδοσιακές πηγές πληροφόρησης, η εφημερίδα, η τηλεόραση, ο περιοδικός τύπος, δεν μπορούν να δώσουν πολλά, είναι λίγο παρωχημένες, ή σε σύγκριση με τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές, με τα P.C. Προτρέπω για αγορά P.C. των μαθητών από τους γονείς τους. Αντί να πάρουν ένα ποδήλατο με δεκαοχτώ ταχύτητες, ή ένα φορητό ραδιοκασετόφωνο, να πάρουν έναν ηλεκτρονικό υπολογιστή, οι τιμές τους έχουν πέσει κάθετα, ένα μόντεμ 10.000-20.000-30.000 δρχ., να συνδεθούν μέσω της τηλεφωνικής τους γραμμής και το κόστος το τριμηνιαίο είναι 12.000-15.000-20.000 δρχ., για να αποκτήσουν οι μαθητές πλέον πρόσβαση στις λεωφόρους των πληροφοριών, στο «Ιντερνέτ» και σε όλα τα άλλα, τα εκατοντάδες δίκτυα που υπάρχουν. Φυσικά σε ακούμε με ανοιχτό το στόμα, όχι οι μαθητές, οι συνάδελφοι οι ίδιοι οι συνάδελφοι που ασχολούνται με το σχολικό επαγγελματικό προσανατολισμό, στα πλαίσια της κάλυψης του ωραρίου τους. Δε βλέπω άλλη διέξοδο. Έχω στείλει τις προτάσεις φυσικά στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο στα τόσα χρόνια.

Επίσης την παρέμβασή μου στο 1ο Εκπαιδευτικό Συνέδριο που έγινε στη Θεσσαλία, ο κ. Πετσάλνικος ζήτησε την εισήγησή μου έχοντας αποκτήσει πλέον εμπειρία τόσα χρόνια. Η εισήγησή μου περιελάμβανε τη διά βίου ανάλυση από τους καθηγητές του μαθήματος του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού. Με ξένισε λίγο το 3,5 ή 4,5 χρόνια υποχρεωτική εφαρμογή από τους συναδέλφους που θα πάνε τώρα στα 5ήμερα.

Ένα άλλο: Στήριξη των υπευθύνων και όταν λέμε στήριξη των υπευθύνων, δε θέτω μομφή στο δικό μου προϊστάμενο, αλλά έχουν την αντίληψη ότι ο υπεύθυνος του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού, πρέπει να είναι στη

Διεύθυνση. Όχι. Πρέπει να κυνηγάει τους πάντες, να είναι έξω, να γυρίζει έξω, να μαζεύει από τις επιχειρήσεις στοιχεία, από τον ΟΑΕΔ, να έρχεται κάτω στο παιδαγωγικό, στο Υπουργείο Παιδείας, σε κάθε σεμινάριο, κάλυψη κάποιων εξόδων του. Σήμερα ήρθα με δικά μου έξοδα φυσικά. Ελευθερία, αυτονομία των υπευθύνων και των καθηγητών Σ.Ε.Π. Χρηματοδότηση μέσω των Διευθύνσεων γι' αυτούς τους σκοπούς.

Επίσης τα κέντρα πληροφόρησης μέσω των Διευθύνσεων ας πάνε στο κέντρο της πόλης επιτέλους. Να νοικιαστεί χώρος στο κέντρο της πόλης. Ένας διοικητικός υπάλληλος εκεί μέσα για να το λειτουργεί ούτως ώστε ο εξειδικευμένος υπεύθυνος, ο καθηγητής, ή ο υπεύθυνος Σ.Ε.Π. του Νομού που είναι και υπεύθυνος του κέντρου πληροφόρησης σύμφωνα με τις εγκυκλίους, να μπορεί έξω να γυρίζει, να συλλέγει, να κάνει αυτή την ανατροφοδότηση με τα σχολεία, με τους συναδέλφους.

Δίνω στους συναδέλφους φωτοτυπώντας, την έκθεση Μπάκερμαν από τη Λευκή Βίβλο. Δεν ξέρω αν σας είναι γνωστή. Οι επιπτώσεις της κοινωνίας της πληροφορίας στην αγορά εργασίας σε όλους τους επαγγελματικούς κλάδους. Η ανάρτησή τους έχει γίνει σε όλα τα σχολεία. Εκφράζουν την έκκλησή τους. Ζητάνε πληροφόρηση, διψάνε για πληροφόρηση.

Βρήκα έναν τρόπο παρακίνησης ή νομίζω ότι βρήκα έναν τρόπο παρακίνησης για να παρακολουθήσουν οι συνάδελφοι τα σεμινάρια του σχολικού επαγγελματικού προσανατολισμού. Συνάδελφοι, το επάγγελμά σας, η ειδικότητά σας, θα γνωρίσει κρίση. Δημογραφικό πρόβλημα. '81-'91: 145.000 μαθητές λιγότεροι στα δημοτικά. Η κρίση δεν έχει φτάσει στα Γυμνάσια και Λύκεια. Θα φτάσει. Μήπως τους παρακινήσω να παρακολουθήσουν τα σεμινάρια του σχολικού επαγγελματικού προσανατολισμού.

Μερικοί πράγματι προβληματίστηκαν. Είχε τελειώσει η προθεσμία όμως της 11/11 για υποβολή αιτήσεων. Πολλοί εξέφρασαν μετά την επιθυμία αλλά δεν μπορούσαν. Ελπίζω παραπέρα να υπάρξει.

Ευχαριστώ πολύ που με ακούσατε.

*Παναγιώτης Σαμοΐλης**

Θα ήθελα να σχολιάσω κάποιες προτάσεις που έκανε ο κ. Ποντικάκης στην εισήγησή του. Και πρώτα το θέμα της ονομασίας του καθηγητή που εφαρμόζει το Σχολικό Επαγγελματικό Προσανατολισμό: Συνδέεται ασφαλώς και με τη βασική του ειδικότητα, αλλά κυρίως με τη διάρκεια και τη βαρύτητα της μετεκπαίδευσής του στο αντικείμενο αυτό. Ο όρος που φαίνεται να είναι πιο κοντά

* Ο Π.Σ. είναι Μαθηματικός με μετεκπαίδευση στο Σχολικό Επαγγελματικό Προσανατολισμό, Υπεύθυνος Σ.Ε.Π. Νομαρχίας Αθήνας. Επικοινωνία: Κ. Φλώρη 3, 11363 Αθήνα, τηλ. 8828095.

στα καθήκοντα και τις ευθύνες του, είναι «καθηγητής - σύμβουλος Σ.Ε.Π.» αλλά μόνο για εκείνους τους καθηγητές που έχουν ειδική, σοβαρή μετεκπαίδευση στο Σ.Ε.Π. Η λέξη «σύμβουλος» είναι πολύ βαριά, όπως όλοι μας καταλαβαίνουμε, και μπορεί κανείς να κάνει ζημιά με τη χρήση της, είτε απογοητεύοντας με την «ελαχιστότητά» του, είτε προβάλλοντας υπερβολικά την αξία της δικής του «συμβουλής», επειδή ακριβώς δεν γνωρίζει το ρόλο του συμβούλου.

Η μετεκπαίδευση του ειδικού για τον Σ.Ε.Π. για εκπαιδευτικούς που επιθυμούν να ασχοληθούν σοβαρά με το θεσμό -τονίζω και εγώ- δεν μπορεί να είναι μικρότερη από ένα χρόνο σε τμήματα Πανεπιστημίων ή της ΣΕΑΕΤΕ. Ωστόσο ο ρυθμός απόδοσης ενός τέτοιου προγράμματος μπορεί να είναι το πολύ 1000 ειδικευμένοι καθηγητές σε τρία χρόνια. Είναι πολύ μικρός αριθμός. Αν περιμένουμε 9 ολόκληρα χρόνια για να καλυφθούν όλα τα σχολεία, φοβάμαι ότι θα έχει περάσει πολύτιμος χρόνος για τη στερέωση, τέλος πάντων αυτού του θεσμού.

Όσον αφορά το θέμα της ειδικότητας καθηγητών που είναι πιο κοντά στην υπόθεση του Σ.Ε.Π., εγώ θα έλεγα ότι όλες οι ειδικότητες είναι κοντά στην υπόθεση του Σ.Ε.Π. Όλοι τους είναι ή πρέπει να είναι δάσκαλοι ώστε να μπορούν να ενεργοποιούν τους μαθητές να ερευνούν για πληροφορίες, να σκέφτονται το μέλλον τους, να συζητάνε με τα πρόσωπα που εκτιμούν, να παίρνουν αποφάσεις. Είναι δάσκαλοι για να προσεγγίζουν τους μαθητές με φυσικότητα και αίσθημα ευθύνης ώστε να τους διευκολύνουν όταν αντιμετωπίζουν κάποιες δυσκολίες ή έχουν προσωπικό πρόβλημα. Είναι δάσκαλοι, με λίγα λόγια, ώστε να μπορούν να αναλάβουν την υπεύθυνη δουλειά του καθηγητή - συμβούλου Σ.Ε.Π. Δεν θα συμφωνήσω με τη συνάδελφο κα Ελιέζερ που υποστήριξε στη σημερινή ημερίδα, πως μια συγκεκριμένη ειδικότητα είναι πιο κοντά από τις άλλες στον Σ.Ε.Π., όχι μόνο διότι προτιμούμε την πολυφωνία και την ποικιλία αλλά και διότι η επικράτηση μιας τέτοιας άποψης θα πολλαπλασίαζε τα ήδη υπάρχοντα προβλήματα διοικητικής φύσεως στην εφαρμογή του Σ.Ε.Π.

Σχετικά με την προϋπηρεσία που χρειάζεται ο καθηγητής - σύμβουλος Σ.Ε.Π., έθεσε, ένα ερώτημα ο κ. Ποντινάκης. Προσωπικά θεωρώ ότι ο καθηγητής αυτός πρέπει να έχει προϋπηρεσία τουλάχιστον 5 χρόνια ώστε να έχει περισσότερη πείρα με τους μαθητές, μεγαλύτερη ευχέρεια στις σχέσεις με τους συναδέλφους του και το διευθυντή του σχολείου και κυρίως τους γονείς που είναι τελείως απαραίτητοι στη διαδικασία του Σ.Ε.Π. Αυτή η προϋπηρεσία θα τον διευκολύνει επίσης στη δημιουργία κύκλου γνωριμιών με τον κοινωνικοοικονομικό περίγυρο του σχολείου ώστε να εξασφαλισθεί η έγκυρη πληροφόρηση των μαθητών.

Ευχαριστώ πολύ.

Ήθελα να αναφερθώ σε δυο σημεία. Πρώτον στην παρέμβαση της κας Σιδηροπούλου και να μεταφέρω μια εμπειρία από το δικό μας χώρο. Εργάζομαι στα σχολεία του Πειραιά, είμαι υπεύθυνος, από το Δήμο Αργυρούπολης συγκεκριμένα από το σχολείο κωφών και βαρήκωων.

Επιχειρήσαμε με τους συναδέλφους να δούμε το πρόβλημα και το θέμα σχετικά με τον επαγγελματικό προσανατολισμό των παιδιών αυτών που έχουν μεγάλες ανάγκες και ήρθαμε σε επικοινωνία και με το Σύλλογο Γονέων το δικό τους. Τα προβλήματα είναι πάρα πολλά και πραγματικά είναι ανύπαρκτη η καθοδήγηση, δεν μπορεί να εφαρμοστεί και δεν υπάρχει ένα μεθοδευμένο πρόγραμμα και το πιο σημαντικό, είναι ότι δεν υπάρχει νομοθετικό κάτι κατοχυρωμένο, που να υπάρχει κάτι στην πράξη, δηλαδή να το βρίσκει κανείς στην αγορά εργασίας, ούτως ώστε να πει ο καθηγητής του Σ.Ε.Π. ότι «μπορείτε να κάνετε αυτό, επειδή υπάρχει αυτό που σας κατοχυρώνει». Επειδή υπάρχει ανυπαρξία ακριβώς της κατοχύρωσης, δηλαδή για ένα μαθητή που τελειώνει, είναι πολύ στενά τα πλαίσια του συναδέλφου που αναλαμβάνει να κάνει επαγγελματικό προσανατολισμό στα σχολεία αυτά.

Πριν από 3 χρόνια έγινε μια ημερίδα, νομίζω στον Πειραιά, στο Δημοτικό θέατρο, για τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Παρευρίσκειτο και ο Υφυπουργός Παιδείας και έκανα προσωπικά μια πρόταση, θα την επαναλάβω και τώρα: Να ειδικευτεί κάποιος συνάδελφος στα θέματα επαγγελματικού προσανατολισμού με ειδικές ανάγκες. Η απάντηση ήταν ότι αυτό πάει πάρα πολύ, ότι δηλαδή είναι πολυτέλεια. Έτσι ήταν η απάντηση ακριβώς.

Το δεύτερο θέμα που θέλω να θίξω σύντομα, είναι της συμβουλευτικής και θα ήθελα να κάνω μια πρόταση στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. Συμφωνώ με την άποψη του εκπροσώπου της Αεροπορίας, που είπε ότι η συμβουλευτική είναι ενθάρρυνση στο μαθητή. Έχω τη γνώμη και το έχω δει από την πράξη, ότι ο μαθητής για να πάρει αυτή την ενθάρρυνση να την αποκτήσει, χρειάζεται να κάνει κάτι στην πράξη τώρα όσο είναι μαθητής.

Δηλαδή τη συμβουλευτική εγώ δεν την εννοώ μόνο ως ένα γραφείο που κανείς θα πρέπει να καθίσει απέναντι στο μαθητή και να μιλήσει, αλλά ο μαθητής πρέπει να επαληθεύσει αυτό που μπορεί και είναι και να δώσει συμβουλευτική ο ίδιος και απάντηση στον εαυτό του. Διότι ο μαθητής δεν έρχεται πάντα, πολύ λίγες φορές, να μας πει αυτό που τον απασχολεί και αν υποθέσουμε ότι υπήρχε ένα γραφείο συμβουλευτικής σε κάθε σχολείο, θα ήταν πάρα πολύ δύσκολο να γίνει. Έχω την γνώμη ότι θα μπορούσε αυτό να γίνει μέσα από προγράμματα εκπαιδευτικά, σαν αυτά που πριν από χρόνια έχουμε γνωρίσει με την κα Μοράβα που έχει και εδώ αναφέρει κατ' επανάληψη σε τέτοιες συγκεντρώσεις

* Ο κ. Γ.Σ. είναι καθηγητής Υπεύθυνος Σ.Ε.Π. στο Νομό Πειραιά. *Επικοινωνία:* Μπουμπουλίνας 4, 17563 Π. Φάληρο, τηλ. 9840883.

της ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π. και έχει δημοσιεύσει και έχει κάνει τη σύνδεση επαγγελματικού προσανατολισμού και περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

Τέτοια προγράμματα επιχείρησα προσωπικά και υπέβαλα πέρυσι στα σχολεία. Δημοσιεύονται στο τελευταίο τεύχος της Επιθεώρησης Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού 28-29. Βέβαια δεν δημοσιεύθηκαν –θα το πω στον κ. Δημητρόπουλο– αναλυτικά αυτά που είχα δώσει τα προγράμματα τα οποία έγιναν βέβαια κάτω από την πίεση χρόνου. Απλώς ενδεικτικά αναφέρονται κάποια από τα προγράμματα και τέτοια προγράμματα είναι αυτά που ενδιαφέρουν, που γίνονται. Μπορούν να γίνουν στο χώρο του σχολείου όπως αναφέρθηκε το αρχείο πληροφόρησης, το επαγγελματικό ημερολόγιο, σχολικά ατυχήματα. Δηλαδή ο μαθητής να μελετήσει τα προβλήματα που τον απασχολούν τώρα αυτή τη στιγμή, να πάρει θέση, να ενδιαφερθεί και να αποφασίσει, να πληροφορηθεί γι' αυτά. Η τράπεζα σήμερα, η εφημερίδα, παροιμίες και τραγούδια που έχουν σχέση με την εργασία. Τέτοια προγράμματα. Εγώ θα έκανα αυτή την πρόταση στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο να υιοθετήσει τέτοια προγράμματα στα σχολεία, να μελετηθούν, να οργανωθούν και να εφαρμοστούν εκπαιδευτικά προγράμματα που ο μαθητής να συμμετέχει σε αυτά και να γνωρίζει.

Έχουν σκοπούς αυτά τα προγράμματα, δεν είναι έτσι. Δηλαδή μπορεί να συμπίπτει να είναι θέματα και της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, αλλά εμείς τα εξετάζουμε από άλλη σκοπιά. Αυτά τα προγράμματα προτείνω να μπουν μέσα στο χώρο του σχολείου, να γίνει εισήγηση, αλλά να υπάρχει και κατοχύρωση στη συνέχεια των συναδέλφων και πως θα εξευρεθεί ο χρόνος μέσα από το αναλυτικό πρόγραμμα. Δεν ξέρω πως θα είναι. Αυτό πρέπει να μελετηθεί και να εξασφαλιστεί ο συνάδελφος, ούτως ώστε να έχει τη διάθεση και την ενθάρρυνση και τη διευκόλυνση να αναλάβει τέτοια προγράμματα. Ευχαριστώ.

*Γεώργιος Πατεράκης**

Επειδή ο χρόνος είναι περιορισμένος, θα ήθελα απλά να επισημάνω τα παρακάτω, επειδή κατά τεκμήριο εδώ βρίσκονται άνθρωποι που ενδιαφέρονται για την προώθηση του σχολικού επαγγελματικού προσανατολισμού και της συμβουλευτικής.

Επειδή σχεδόν δεν άκουσα από κανέναν να εκφράσει αντίθετη γνώμη για τη δημιουργία στελεχών για την στήριξη του θεσμού, επειδή η ΣΕΛΕΤΕ όπως είπα και στο χαιρετισμό που έκανα στην αρχή, διατίθεται και έχει τις προϋποθέσεις, μαζί με όποιο άλλο Ίδρυμα θα έχει τις δυνατότητες αυτές να βοηθήσει σε αυτό το σκοπό, θα ήθελα να παρακαλέσω τη Γραμματεία του Συμβουλίου,

* Ο Γ.Π. είναι Πρόεδρος του Δ.Σ. της ΣΕΛΕΤΕ. Επικοινωνία:

να μην ξεχάσει στα συμπεράσματα αυτής της συνάντησης, να περιλάβει και την πρόθεση τη δική μας, τη δυνατότητα, την πρόταση, αλλά και την απαίτηση όλων εδώ που έχουμε συναντηθεί, ότι μπορεί να γίνει εκπαίδευση και πρέπει να είναι τουλάχιστον ενός έτους όπως είπε ο συνάδελφος Ποντικάκης.

Λείπει ο Πρόεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου αυτή τη στιγμή. Θα ήθελα να τον ρωτήσω αν μέσα στο πρόγραμμα το οποίο δεν ξέρω, έχει κάποια άλλου είδους εναλλακτική λύση πέρα από εκείνα τα σεμινάρια τα 10ήμερα, 12ήμερα, 3ήμερα, τα οποία κατά γενική παραδοχή μπορεί να είναι λύσεις ανάγκης, δεν έχουν όμως κάποια ουσιαστική αποτελεσματικότητα και διάρκεια στήριξης του θεσμού.

Αυτή την ερώτηση αν γυρίσει ο κ. Κασσωτάκης, θα ήθελα να τη μεταβιβάσει το Προεδρείο να μας πει πως σκέφτεται να αντιμετωπιστεί αυτό το θέμα, διότι οι 15-18 υπότροφοι διητούς διάρκειας για να γίνουν 1.000 που ζητούμε εμείς, θέλουμε κάποια χίλια χρόνια. Οπότε τα 6 χρόνια που είτε κάποιος άλλος, είναι πάρα πολύ λίγα κι αν από το '86 που εμείς ζητούσαμε από το Υπουργείο Παιδείας την ίδρυση αυτού του τμήματος, η γραφειοκρατική νομενκλατούρα η οποία κόβει στο δρόμο όλες αυτές τις προτάσεις, είχε ενδώσει να γίνει αυτό, δε θα είχαμε αυτό το πρόβλημα πιστεύω σήμερα. Ευχαριστώ πολύ.

*Κοσμίδου-Hardy, X.**

Η Αυτογνωσία και η Πληροφόρηση στο Πλαίσιο του Σ.Ε.Π. και της Συμβουλευτικής: Προβληματισμοί

Επειδή οι παρευρισκόμενοι θα είναι ήδη αρκετά κουρασμένοι, δεν θέλω να αναφερθώ αναλυτικά σε κάποια συγκεκριμένα θέματα που θεωρώ πολύ σημαντικά. Επιθυμώ μόνο να τονίσω ότι, εξαιτίας της αναγκαιότητας της πληροφόρησης σε ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο κόσμο όπως είναι ο σημερινός, η αναγκαιότητα της αυτογνωσίας και η συμβουλευτική διάσταση του στόχου αυτού του Σ.Ε.Π. που, ως ένα βαθμό θίχτηκε εδώ σήμερα, δεν πρέπει να διαφύγει από την προσοχή μας.

Εξαιτίας των ραγδαίων και μη εύκολα προβλέψιμων αλλαγών, ο σημερινός κόσμος είναι γεμάτος μεταβατικά στάδια. Όλη η ζωή μας άλλωστε, όπως έχουμε αναφέρει και αλλού, από τη σύλληψη ως τη γέννα και από τη γέννα ως το θάνατο, είναι μια μετάβαση. Θεωρώ, και έχει φανεί και ερευνητικά σε έρευνα στην οποία συμμετείχαν οι Υπεύθυνοι Σ.Ε.Π. της χώρας, Σύμβουλοι του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου και εκπρόσωποι όλων των πολιτικών νεολαιών με τους

*Η Κ.-Η.Χ. είναι Συντονίστρια του Κέντρου Σ.Ε.Π. του Παιδαγωγικού Τμήματος του Πανεπιστημίου Αθηνών. Επικοινωνία: Σκύρου 52, 11 362 Αθήνα, τηλ. 8234354.

οποίους είχα συνεντεύξεις το 1988 (Κοσμίδου, 1989), ότι οι απώτεροι στόχοι του Σ.Ε.Π. είναι η Μετάβαση και η Λήψη Αποφάσεων. Η βάση όμως για μετάβαση ενεργό και ώριμη όπως και για λήψη αποφάσεων με τρόπο που θα εξασφαλίσει τις κατά το δυνατό επιθυμητές συνέπειες και/ή αποτελέσματα, είναι όχι μόνο η πληροφόρηση, αλλά και η αυτογνωσία. Θα μπορούσαμε να πούμε εκφράζοντάς το διαφορετικά ότι η λύση βρίσκεται στη βαθειά ενημέρωσή μας σχετικά με τον εσωτερικό μας κόσμο, το ποιοι είμαστε –όπως και το ποιοι μπορούμε να γίνουμε μέσα από μια αναπτυξιακή πορεία αυτογνωσίας– (Αυτογνωσία) και η ενεργός και κριτική ενημέρωσή μας σχετικά με τον εξωτερικό κόσμο και τα κοινωνικά δρώμενα: η Πληροφόρηση δηλαδή που με τη διάσταση που της δίνω θεωρώ ότι είναι σωστότερος ο όρος «Κριτική Κοινωνική Ενημέρωση» (Κοσμίδου 1991).

Εκείνο επίσης που επιθυμώ να τονίσω είναι ότι χρειαζόμαστε επείγοντως ένα εννοιολογικό ξεκαθάρισμα του όρου «αυτογνωσία» γιατί κάτω από την ομπρέλλα του όρου αυτού βρίσκουν κάλυμμα προσεγγίσεις επιφανειακές και επικίνδυνες για τον άνθρωπο και την ανάπτυξη του όπως και για την ανάπτυξη του ευρύτερου κοινωνικοοικονομικού συνόλου. Βλέπουμε κάποιες φορές ρηχά και ανούσια ερωτηματολόγια, χωρίς καμιά σοβαρή θεωρητική υποστήριξη, όπως και πακέτα λογισμικού σήμερα που, ως μια τεχνοκρατική χαρτορίχτρα, υπόσχονται να σου πουν ποιος είσαι, που θα πας και τι θα κάνεις. Αν ψάξουμε γύρω μας, θα διαπιστώσουμε ότι τα ιδιωτικά κέντρα επαγγελματικού «προσανατολισμού» «φυτρώνουν σαν μανιτάρια». Αγοράζουν ένα τεστ, το πουλούν πλουσιόπαροχα στους πελάτες τους για να τους πουν «ποιοι είναι» και κανείς σχεδόν δεν ασχολείται σοβαρά με τις συνέπειες. Όπως έχω τονίσει και αλλού (Κοσμίδου-Hardy, 1994) δεν φτάνει το λογισμικό ούτε η τεχνολογία, αλλά η αναπηρία του συμβούλου που στηρίζεται σ' αυτό σαν να είναι το θεωρητικό και επιστημονικό του «δεκανίκι». Αντίθετα, όταν υπάρχει ο ευαισθητοποιημένος σύμβουλος, τα εργαλεία και η τεχνολογία μπορούν να προσφέρουν υπηρεσίες χρήσιμες. Στο σημείο αυτό θέλω να τονίσω, πρώτον ότι υπάρχουν και σοβαρά ιδιωτικά κέντρα και, δεύτερον, ότι τα δημόσια κέντρα επαγγελματικού προσανατολισμού, όταν υπάρχουν, δεν εγγυώνται κατανάγκη τη σοβαρότητα των υπηρεσιών επαγγελματικού προσανατολισμού.

Ως προς την πληροφόρηση επίσης, πρέπει να αναλογιστούμε: Τι θα πει άραγε πληροφόρηση σήμερα και ποιος πρέπει να είναι ο σκοπός της; Η παθητική πληροφόρηση μάλλον παγιδεύει, γιατί το άτομο δεν γνωρίζει ποιος το πληροφορεί, για ποιο λόγο και με ποια συμφέροντα, όπως συνήθως δεν γνωρίζει και την πληθώρα των πηγών που παράγουν και/ή πουλούν την πληροφορία. Το Κέντρο Σ.Ε.Π. της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών στο οποίο εργάζομαι ως Συντονίστρια και Διευθνή της του οποίου είναι ο κ. Κασσωτάκης έχει συνοργανώσει με άλλους φορείς ημερίδες και σεμινάρια όπου δίνουμε τη σχετική μάχη για το ξεκαθάρισμα των όρων/στόχων της Αυτογνωσίας και της Πληροφόρησης. Ανάλογες προσπάθειες καταβάλλουμε μέσα από τη διδασκαλία στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα ειδίκευσης στη Συμβουλευτική και τον Επαγγελματικό Προσανατολισμό. Παρόλο που οι ημερίδες και τα

τρίημερα και γενικότερα τα ολιγοήμερα σεμινάρια δεν επαρκούν για να λύσουν το πρόβλημα, είναι ωστόσο μια σοβαρή συμβολή για τον προβληματισμό και την αφύπνιση κάποιων που θεωρούν τα πράγματα δεδομένα και αναλλοίωτα. Η ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π. θα πρέπει να ασχοληθεί με σοβαρές προσπάθειες και δραστηριότητες τόσο σε θεωρητικό επίπεδο για το ξεκαθάρισμα των στόχων και της «ταυτότητας» του Σ.Ε.Π. και της Συμβουλευτικής στη χώρα μας και στην Ευρώπη, όσο και σε πρακτικό επίπεδο για να βοηθήσει –μέσα στις δυνατότητες βέβαια που διαθέτει– τα μέλη να δουν με ποιες ενδεικτικές δραστηριότητες είναι δυνατόν να υλοποιηθούν οι στόχοι του Σ.Ε.Π. Ειδικότερα ως προς το θέμα του στόχου της Πληροφόρησης στο οποίο αναφέρθηκα, στο σημείο αυτό επείγει να του δώσουμε τη διάσταση της Κριτικής Κοινωνικής Ενημέρωσης, στην οποία αναφέρθηκα και παραπάνω, που σημαίνει: ενεργό αναζήτηση πληροφοριών και κριτική ανάλυση και ανάγνωση του μηνύματος που καθορίζει το άτομο όταν δεν γνωρίζει να το διαβάζει ενεργά και κριτικά. Το άτομο δηλαδή θέλει βοήθεια να μετατραπεί, από παθητικός δέκτης πληροφοριών σε ενεργό «αναγνώστη» τους (βλ. και Κοσμίδου 1995).

Σας ευχαριστώ πολύ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Κοσμίδου, Χ. (1989), «Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός: Επίκεντρο ο Εκπαιδευτικός». *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής Προσανατολισμού*. 7-8.
- Kosmidou, C. (1991), «Careers Education and Guidance in Greece: Collaborative Enquiry for a Critical Approach to Careers Education and Guidance». Southampton University: Ph.D. Thesis.
- Κοσμίδου-Hardy, Χ. (1994), «Το αναπτυξιακό μοντέλο του Σ.Ε.Π. στην Ελλάδα και η επικαιρότητα των σκοπών του στη σημερινή εποχή: Από τη στατική διάγνωση ικανοτήτων, στη δυναμική πορεία συνειδητοποίησης, ανάπτυξης και αυτομόρφωσης». Εισήγηση στην ημερίδα που διοργανώθηκε από την ΑΛΦΑ ΕΚΔΟΤΙΚΗ 8-9-1994 με την επιστημονική ευθύνη της συγγραφέως και με θέμα: «ΕΠΕΝΔΥΣΗ ΣΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟ: Επαγγελματικός Προσανατολισμός για την Εκπαίδευση και την Εργασία».
- Κοσμίδου-Hardy, Χ. (1995), «Η πληροφόρηση ως δύναμη και ως εξουσία: κριτική προσέγγιση». *Μετά*. Αθήνα: ΑΛΦΑ ΕΚΔΟΤΙΚΗ.

Εγώ δεν εκπροσωπώ το Σχολικό Επαγγελματικό Προσανατολισμό, αλλά τον Επαγγελματικό Προσανατολισμό στον ιδιωτικό τομέα. Ήθελα λοιπόν να καταθέσω και μια δική μας εμπειρία που και σπουδαία εμπειρία είναι, ως μην είναι Σ.Ε.Π., αλλά και κάποιες προοπτικές ανοίγει.

Τα τελευταία 2 χρόνια το Ινστιτούτο μας το ΙΕΚΕΠ χρηματοδοτούμενο βέβαια στο πλαίσιο του προγράμματος «HORIZON» από τη Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης και το Κοινωνικό Ταμείο, ανέπτυξε ένα πρόγραμμα επαγγελματικού προσανατολισμού σε ηλεκτρονικό υπολογιστή για νέους και νέες με δυσκολίες ένταξης στην αγορά εργασίας. Δηλαδή ή παιδιά που σταματούν στο γυμνάσιο την εκπαίδευσή τους και δε συνεχίζουν, δεν έχουν άλλη επαγγελματική εξειδίκευση, ή για νέους που σταματούν πρόωρα το σχολείο και δεν έχουν απολυτήριο γυμνασίου, που είναι ένας αρκετά μεγάλος αριθμός παιδιών, τα οποία βέβαια δεν βοηθούνται στον επαγγελματικό τους προσανατολισμό. Το λογισμικό αυτό πακέτο δεν είναι τεστ, δε δίνει κάποιο προφίλ μέσω τεστ όπως αυτά που είτε η κα Κοσμίδου προηγουμένως. Είναι ένα πακέτο που βοηθάει το παιδί να γνωρίσει τα επαγγέλματα, να συνδέσει την πληροφόρηση αυτή για τα επαγγέλματα με κάποια προσωπικά του χαρακτηριστικά, επαγγελματικές του προτιμήσεις και βέβαια με ένα αρχείο πληροφόρησης για όλη την επαγγελματική κατάρτιση που υπάρχει και που μπορεί να ακολουθηθεί.

Ήθελα να πω ότι δε σταθήκαμε στην ανάπτυξη αυτού του πακέτου, αλλά συνεργαστήκαμε. Το δεύτερο μέρος του σχεδίου δράσης ήταν να εκπαιδεύσουμε και στελέχη στον επαγγελματικό προσανατολισμό, ώστε να χρησιμοποιήσουν ωφέλιμα αυτό το πακέτο. Όμως παρά να εκπαιδεύσουμε ανέργους που έτσι συμβαίνει συνήθως σε αυτά τα σχέδια δράσης, συνεργαστήκαμε με τον Εθνικό Οργανισμό Πρόνοιας, με την Εργατική Εστία, με την ΧΕΝ, με Δήμους που έχουν συμβουλευτικές υπηρεσίες και καταρτίσαμε σε μια εκπαίδευση 500 ωρών, στελέχη που ήταν βέβαια ήδη άτομα είτε κοινωνικοί λειτουργοί, είτε ψυχολόγοι, είτε κοινωνιολόγοι, άτομα ήδη κάποιων κοινωνικών επιστημών που ασχολούντο σε κοινωνικές υπηρεσίες. Τα καταρτίσαμε στον επαγγελματικό προσανατολισμό ώστε να μπορέσουμε να τους δώσουμε αυτό το πακέτο και με τη βοήθειά μας να στηθούνε πρωτοβάθμιες μονάδες επαγγελματικού προσανατολισμού που θα δέχονται κοινό με δυσκολίες επαγγελματικής ένταξης και θα το βοηθάνε στον επαγγελματικό του προσανατολισμό.

Είναι ένας ιδιωτικός φορέας το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικού και Επαγγελματικού Προσανατολισμού. Για να μην παρεξηγηθεί ότι είναι ένα από τα μανιτάρια που φυτρώσανε χάρη στα προγράμματα της ΕΟΚ, σας λέω ότι εγώ όλη μου

* Η Κ.Ζ.-Τ. είναι Ψυχολόγος - Σύμβουλος Επαγγελματικού Προσανατολισμού. *Επικοινωνία:* Ι.Ε.Κ.Ε.Π. Κρήτης 19, 15122 Αθήνα, τηλ. 6140229/230, FAX 6123957.

τη σταδιοδρομία ασχολούμαι με το Σ.Ε.Π. πολύ πριν από πολλούς άλλους, γιατί ήμουν στον ΟΑΕΔ προηγουμένως πάντα σε αυτό το αντικείμενο.

Έχω δηλαδή μια ιστορία στον επαγγελματικό προσανατολισμό πάνω από 25 χρόνια και έχω συνεργαστεί και με το Σ.Ε.Π., έχω συνεργαστεί και με το Υπουργείο Παιδείας και με όλους. Το Ι.Ε.Κ.Ε.Π. δεν είναι κάποιο μανιτάρι που φύτεψε ξαφνικά για να αξιοποιήσει τους πόρους των ταμείων. Ευχαριστώ.

Μιχάλης Κασσωτάκης*

Πρώτα θέλω να κάνω μια γενική τοποθέτηση. Όλα όσα είπαν οι συνάδελφοι, η αγωνία η οποία εκφράστηκε σήμερα εδώ για το μέλλον του θεσμού, για την κατάσταση η οποία επικρατεί, με βρίσκουν σύμφωνο. Θέλω όμως να φέρω ένα μήνυμα αισιοδοξίας.

Το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, δραστηριοποιείται πάρα πολύ έντονα τους τελευταίους μήνες στο χώρο αυτό και μπορώ να σας πω ότι και η πολιτική ηγεσία του Υπουργείου Παιδείας έχει πειστεί για την αναγκαιότητα αναμόρφωσης του θεσμού και είμαστε αισιόδοξοι, ότι πρόκειται να γίνουν σημαντικά βήματα τα προσεχή έτη στον τομέα αυτόν.

Εμείς προσανατολιζόμαστε όπως σας είπα, στο να δημιουργήσουμε κατ' αρχήν μια δομή τέτοια που να εξυπηρετεί όλες τις πλευρές του επαγγελματικού προσανατολισμού, όχι μόνο την ενημέρωση, την πληροφόρηση, αλλά και τη συμβουλευτική διαδικασία. Θα υπάρχουν ενδεχομένως καθηγητές-σύμβουλοι Σ.Ε.Π. όπως τονίστηκε και προτάθηκε ήδη από την ΟΛΜΕ, οι οποίοι θα λειτουργούν στα πλαίσια του σχολείου, αλλά θα υπάρχουν και στελέχη, τα οποία θα μπορούν να προχωρούν σε διαδικασίες που απαιτούν περισσότερη εξειδίκευση, την οποία βεβαίως δεν μπορούμε να προσφέρουμε σε σύντομο χρονικό διάστημα στους καθηγητές συμβούλους Σ.Ε.Π.

Οπωσδήποτε οι άνθρωποι αυτοί πρέπει να επιμορφωθούν κι αυτό ήταν ένα ερώτημα το οποίο απευθύνθηκε από πολλούς σε μένα. Συμφωνώ και το τονίζω κατηγορηματικά ότι η επιμόρφωση της διάρκειας 5 ή 3 ημερών, ή μιας βδομάδας, είναι ανεπαρκής. Πρέπει να προχωρήσουμε σε επιμόρφωση μεγαλύτερης διάρκειας, για να έχουμε κάποιο αποτέλεσμα.

Εμείς μεθοδεύουμε την εξής διαδικασία την οποία θεωρούμε και πιο ρεαλιστική. Δεν είναι κ. συνάδελφοι εύκολο να πάρουμε 300, 400, 500 εκπαιδευτικούς για 5 μήνες από τα σχολεία τους, να τους μαζέψουμε, ή σε ένα μέρος ή έστω σε πέντε μέρη, έξι μέρη και να βρούμε αναπληρωτές καθηγητές, οι οποίοι

*Ο Μ.Κ. είναι καθηγητής της Παιδαγωγικής στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, Πρόεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου και Αντιπρόεδρος της ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π. *Επικοινωνία*: Πανεπιστήμιο Αθηνών, τηλ. 7291490.

θα τους αντικαταστήσουν και ο λόγος είναι προφανής. Είναι το κόστος της εκπαίδευσης. Περνάμε μια περίοδο πολύ κρίσιμη από πλευράς κόστους, δεν έχουμε χρήματα και μια τέτοια πρόταση δε θα ήταν ρεαλιστική. Γι' αυτό το λόγο, προσανατολιζόμαστε περισσότερο προς ταχύρρυθμα, βραχυχρόνια σεμινάρια αλλά επαναλαμβάνόμενα στα ίδια άτομα, με αποτέλεσμα να μη χρειαστεί να αναπληρωθούν αυτά τα άτομα στα σχολεία τους από άλλους καθηγητές. Γι' αυτό και έχουμε ήδη ξεκινήσει στην οργάνωση τέτοιων σεμιναρίων με τη δέσμευση των ανθρώπων αυτών ότι θα τον εφαρμόσουν για χρόνια τουλάχιστον. Γιατί το βάλαμε; Διότι κατά τη διάρκεια αυτών των 4 χρόνων, θα χρειαστεί ενδεχομένως να αποφασίσουν οι ίδιοι αν αφού το είδαν και στην πράξη, τους ενδιαφέρει, ή δεν τους ενδιαφέρει να συνεχίσουν. Ξεκινάμε, λαμβάνοντας υπόψη ορισμένα στοιχεία όπως π.χ. το να υπάρχει μια προηγούμενη σχετική εμπειρία, ή κατάρτιση, ή εξειδίκευση τέτοια που να ταιριάζει καλύτερα στον προσανατολισμό και στα πλαίσια αυτά λάβαμε υπόψη και ποιοι είναι κοινωνιολόγοι, ποιοι έχουν κάποιο δίπλωμα ψυχολογίας, λέγοντας ότι αυτοί θα προτιμηθούν, αλλά δεν αποκλείσαμε κι άλλες ειδικότητες. Όποια άλλη ειδικότητα ήθελε, μπορούσε να υποβάλει δήλωση για να παρακολουθήσει τα σεμινάρια αυτά.

Θα επιμορφώσουμε τους καθηγητές αυτούς όπως είπα με επανειλημμένα σεμινάρια και όσοι τελικά αποφασίσουν –αυτή είναι τουλάχιστον η πρότασή μας– ότι «εμένα με ενδιαφέρει αυτό το θέμα και θέλω να ασχοληθώ αποκλειστικά με αυτό», αυτοί να αποτελέσουν πλέον έναν κορμό, έναν μόνιμο κλάδο ανθρώπων που θα εφαρμόζουν αποκλειστικά το θεσμό αυτό στα σχολεία.

Δεν μπορεί κ. συνάδελφοι να είναι πάρεργο για κάποιον εκπαιδευτικό, η εφαρμογή του θεσμού του επαγγελματικού προσανατολισμού, να λέει ότι «εγώ είμαι μαθηματικός, ή φιλόλογος». Πρέπει να έχει ταυτότητα και να ταυτιστεί ο ίδιος με το αντικείμενο αυτό, για να μπορέσει να το εφαρμόσει στο σχολείο. Θέλουμε πατριώτες και ανθρώπους με ζήλο σαν αυτόν που αναφέρθηκε από την περιοχή της Φωκίδας. Εγώ αισθάνομαι την ανάγκη να συγχαρώ το συνάδελφο πραγματικά για όσα κάνει. Τέτοιους ανθρώπους θέλουμε να δημιουργήσουμε.

Ορισμένα άλλα θέματα τα οποία ετέθησαν όσον αφορά βέβαια το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο είναι εσωτερικό μας θέμα και δεν πρέπει να σας απασχολήσουμε εδώ, αλλά λέω μόνο μια κουβέντα: Το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο χρειάζεται ριζική αναμόρφωση. Δεν μπορεί το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο που ξεκίνησε το '76, ξεκίνησε ως ΚΕΜΕ, να συνεχίζει να λειτουργεί σήμερα με αυτό τον τρόπο. Πρώτα χρειάζεται αλλαγή του πλαισίου του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου και αποκέντρωση τουλάχιστον του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, για να μπορέσει να λειτουργήσει.

Στα πλαίσια αυτά πρέπει να αναμορφωθεί κι αυτό που λέμε τομέας Σ.Ε.Π., ή οτιδήποτε άλλο για να γίνει ένας πραγματικός ισχυρός φορέας ο οποίος θα μπορεί να εφοδιάζει με τα στοιχεία που είπατε προηγουμένως, όλες τις υπηρεσίες και τα κέντρα των σχολείων.

Έρχομαι τώρα σε επιμέρους ερωτήματα. Στον κ. Χιώτη. Θέλω να τον διαβεβαιώσω ότι εμείς ως νεότεροι εκτιμούμε πάρα πολύ την προσπάθεια η οποία

έγινε στη ΣΕΛΕΤΕ. Τη γνωρίζει και εκείνος και ο μακαρίτης νομίζω ο Δέρας. Μπορώ να αναφέρω πολλά άλλα ονόματα, μας είναι γνωστά και εκτιμούμε και σεβόμαστε την εμπειρία τους. Έχουμε και εδώ και άλλους ανθρώπους από τον ΟΑΕΔ. Έχουμε τη μεγάλη χαρά να είναι η κα Καλογήρου εδώ η οποία έχει προσφέρει πάρα πολλά πράγματα. Όλα αυτά, οι νεότεροι τα εκτιμούμε. Δε θέλουμε να δημιουργήσουμε την εντύπωση ότι τα αγνοούμε.

Θέλω όμως να πω ότι ο προσανατολισμός και η συμβουλευτική σήμερα με βάση τα τεστ, την αντίληψη που επικρατούσε στη δεκαετία του '50, πρέπει να τη δούμε με κάποια προσοχή. Δηλαδή σήμερα δεν μπορούμε να στηρίζουμε τη συμβουλευτική και τον επαγγελματικό προσανατολισμό, αποκλειστικά και μόνο στα τεστ. Αν πράγματι κάνατε αυτή τη διευκρίνιση, τότε συμφωνούμε. Μπορεί δηλαδή να είναι ένα μέσο βοηθητικό, αλλά η περίοδος που εθεωρείτο ότι η διαγνωστική πτυχή ήταν η σημαντική πτυχή του επαγγελματικού προσανατολισμού, δεν είναι σήμερα η σύγχρονη επιστημονική άποψη.

Έρχομαι τώρα στον εκλεκτό συνάδελφο της ΟΑΜΕ που έθεσε τα τρία καυτά του ερωτήματα. Θα προσπαθήσω όσο μπορώ να είμαι σύντομος. Είναι δυνατό σήμερα να εφαρμόσουμε έναν επαγγελματικό προσανατολισμό τη στιγμή που υπάρχει αυτή η ιεράρχηση της κλίμακας αξιών και η διαβάθμιση των επαγγελμάτων σε κατηγορίες; Η απάντηση είναι: Αν θέλουμε έναν επαγγελματικό προσανατολισμό ο οποίος απλώς θα τοποθετεί τα άτομα και θα υποδεικνύει συγκεκριμένες κατευθύνσεις, ασφαλώς δεν μπορούμε, αλλά δε θέλουμε έναν τέτοιο επαγγελματικό προσανατολισμό. Θέλουμε έναν επαγγελματικό προσανατολισμό ο οποίος θα έχει αναπτυξιακό χαρακτήρα. Θα βοηθά δηλαδή το άτομο να ωριμάσει και συνεκτιμώντας τα στοιχεία όλα, να παίρνει τελικές αποφάσεις. Ακόμα δε θέλουμε έναν επαγγελματικό προσανατολισμό που θα αποδέχεται την κοινωνική κατάσταση σαν δεδομένη. Θέλουμε έναν κριτικό επαγγελματικό προσανατολισμό ο οποίος και μέσα από την πληροφόρηση που θα προσφέρει, θα είναι και ένας παράγοντας αλλαγής της κοινωνικής πραγματικότητας. Αυτό τον επαγγελματικό προσανατολισμό θέλουμε. Επομένως αν έχουμε μια τέτοια νοοτροπία, τότε μπορούμε -απαντών θετικά- να τον εφαρμόσουμε, εφόσον είναι και παράγων αλλαγής και κριτικής αντιμετώπισης.

Στο δεύτερο ερώτημα: Ασφαλώς δεν πρέπει να υποτάξουμε την εκπαίδευση σε καθαρά οικονομίστικα κριτήρια. Μια τέτοια υποταγή σημαίνει απανθρωπισμό της εκπαίδευσης και δεν πρέπει να το κάνουμε. Από την άλλη πλευρά, δεν είναι δυνατόν το σχολείο, να αγνοήσει τη ρευστότητα στην οποία αναφέρθηκε ο συνάδελφος, τους αναπροσανατολισμούς. Γι' αυτό λέμε, έμφαση όχι στις γνώσεις τις συγκεκριμένες, της στιγμής γνώσεις, ή σε εκμάθηση συγκεκριμένων τεχνικών ικανοτήτων που λειτουργούν τώρα και αύριο δε θα λειτουργούν, αλλά λέμε ναι, σε ένα σχολείο που θα αναπτύσσει περισσότερο τη δεξιότητα, τη γενική ικανότητα. Να μάθει το παιδί πως να μαθαίνει και άλλες επιμέρους ικανότητες όπως είναι η κριτική σκέψη, η λύση προβλήματος, η αναλυτικοσφαιρική ικανότητα που πάντα θα είναι χρήσιμες, όση ρευστότητα κι αν έχουμε στην αγορά εργασίας.

Τέλος όσον αφορά την ανεργία, δυστυχώς πρέπει να μάθουμε να ζούμε με την ανεργία, να συμφιλωθούμε. Σήμερα η επιστήμη, οι αναλύσεις, μας δείχνουν ότι έχουμε νέες μορφές ανεργίας οι οποίες δεν μπορούν πλέον να αντιμετωπιστούν με παλιές μεθόδους. Βέβαια πρέπει να αγωνιστούμε εναντίον αυτής της ανεργίας και μόνο ένα σχολείο που θα δίνει πλατιά βασική κατάρτιση που να μπορεί να αποτελέσει τη βάση μεταγενέστερων εξειδικεύσεων, γρήγορων εξειδικεύσεων, μόνο αυτό το σχολείο θα μπορέσει να αντιμετωπίσει τον κόσμο που έρχεται. Αν έχουμε στο μυαλό μας σχολεία που οδηγούν σε αυστηρές εξειδικεύσεις, θα μεγαλώσουμε το πρόβλημα της ανεργίας.

Στον κ. Σεργουνιώτη απάντησα, νομίζω και στον αγαπητό φίλο τον Πάνο Σαμοΐλη απάντησα. Για τα άτομα με ειδικές ανάγκες, στον κ. Σούλη, είναι κάτι το οποίο μας απασχολεί ιδιαίτερα. Η εκπόνηση προγραμμάτων για τα άτομα με ειδικές ανάγκες αποτελεί χωριστό κεφάλαιο του δεύτερου κοινοτικού πλαισίου στήριξης του Υπουργείου και ελπίζω ότι και στον τομέα αυτό, θα έχουμε σημαντικές εξελίξεις.

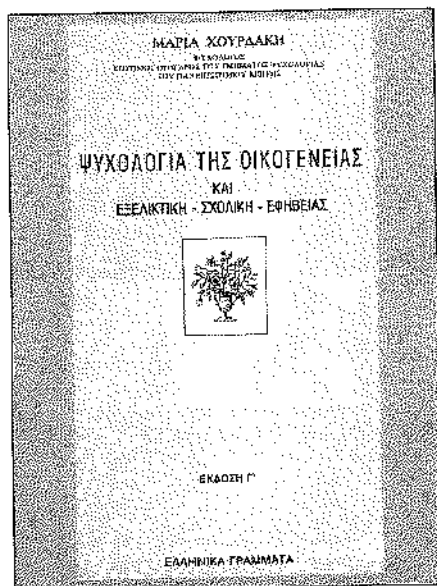
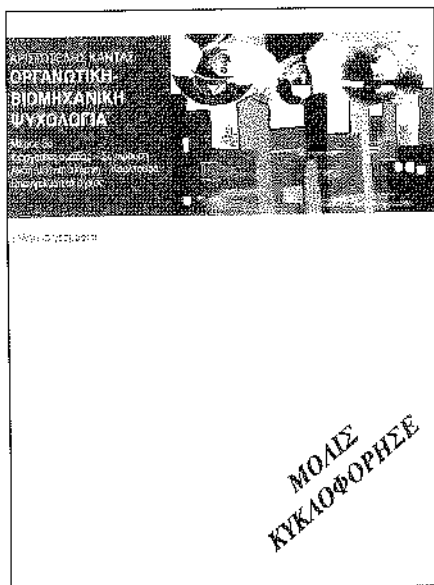
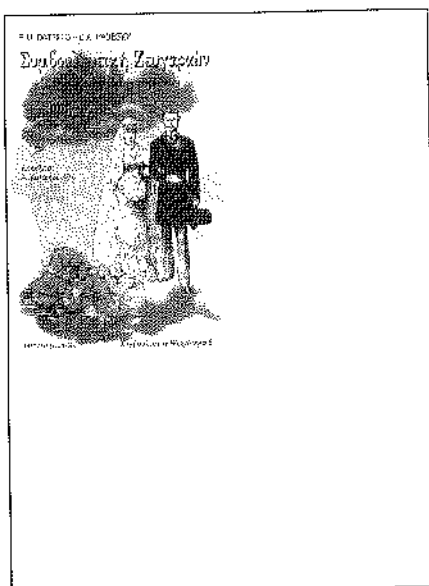
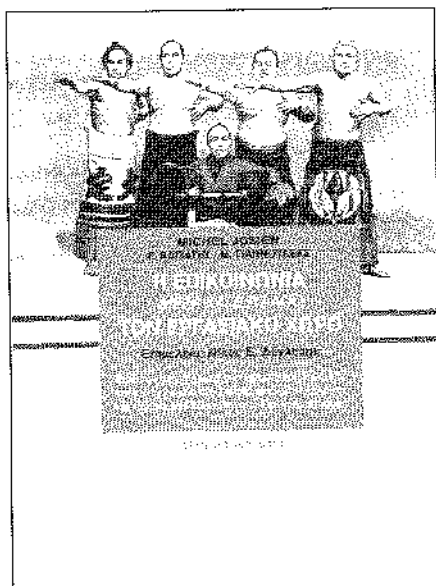
Θέλω να τελειώσω κάνοντας και κάποια πρόταση. Είναι ανάγκη να ευαισθητοποιήσουμε όλους τους συναδέλφους ανεξάρτητα αν εφαρμόζουν, ή δεν εφαρμόζουν το θεσμό στα ζητήματα του επαγγελματικού προσανατολισμού. Γι' αυτό προτείνω στην ΟΛΜΕ, να ξεκινήσει μαζί μας, το Υπουργείο Παιδείας, το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, κάποια εκστρατεία σε συνεργασία με τις ΕΛΜΕ, για να έχουμε μια ευαισθητοποίηση όλων των συναδέλφων. Δηλώνω από το βήμα αυτό ότι θα συνεργαστούμε μαζί σας αν ξεκινήσει αυτή η εκστρατεία, να ευαισθητοποιηθούν οι συνάδελφοι στην περιφέρεια ιδιαίτερα.

Επίσης σας καλώ να κάνουμε μαζί, ΟΛΜΕ, ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π. και άλλες οργανώσεις, συμπαραγωγή πληροφοριακού υλικού, ή οτιδήποτε άλλο το οποίο μας χρειάζεται και δηλώνω ότι είμαστε ανοιχτοί για οποιαδήποτε συνεργασία μαζί σας. Ευχαριστώ.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

από τις εκδόσεις

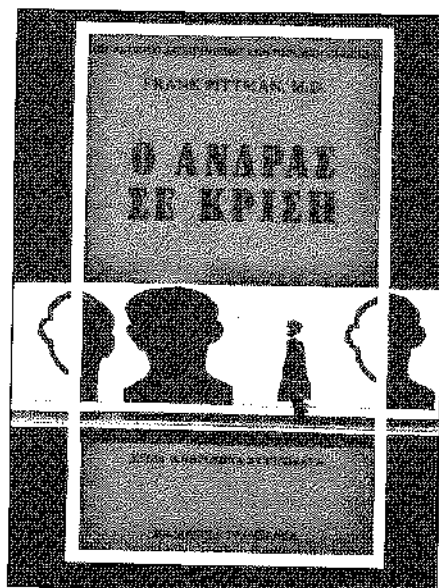
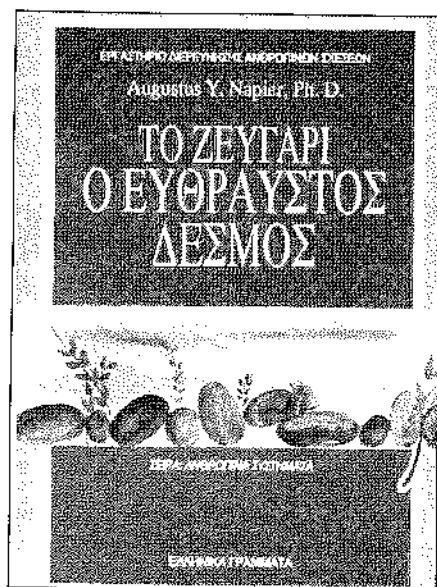
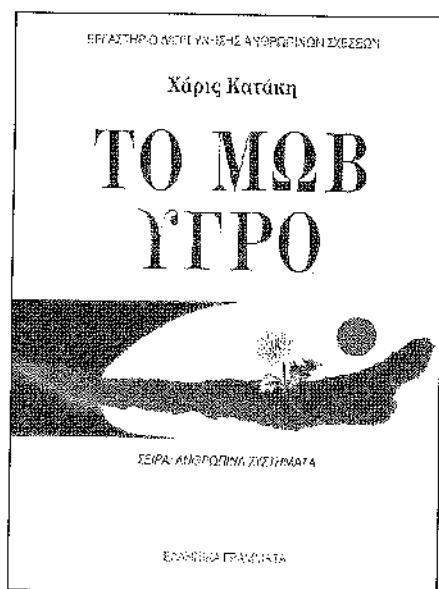
ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ



ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ»

ΕΚΔΟΣΕΙΣ: Ακαδημίας 88-7ος όρ., 106 78 Αθήνα τηλ. 3302415, 3820612 - Fax 3836658
 ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ «ΚΕΔΡΟΣ»: Γ. Γενναδίου 6, 106 78 Αθήνα τηλ. 3817826, 3806661 - Fax 3836658

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ
από τις εκδόσεις
ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ



ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ»

ΕΚΔΟΣΕΙΣ: Ακαδημίας 88-7ος όρ., 106 78 Αθήνα τηλ. 3302415, 3820612 - Fax 3836658
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ «ΚΕΔΡΟΣ»: Γ. Γενναδίου 6, 106 78 Αθήνα τηλ. 3817826, 3806661 - Fax 3836658



